This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

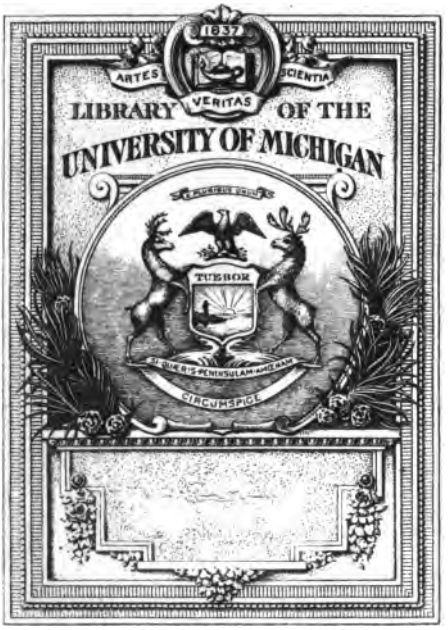
1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

805
T12
V.3

TAAL- DICHT-
EN
LETTERKUNDIG
MAGAZIJN.

FAIL-LIGHT

IN

LIGHTNINGS

MAGAZINE.

TAAL- DICHT- EN LETTERKUNDIG MAGAZIJN;

OF

VERZAMELING VAN VERHANDELINGEN, DE TAAL-DICHT-EN LETTERKUNDE BETREFFENDE; BENEVENS EENIGE DICHTSTUKKEN: TEN NUTTE ONZER DICHTLIEVENDE LANDGENOOTEN BIJ EEN VERGADERT EN UITGEGEEVEN

DOOR

G. BRENDER à BRANDIS.

Lid van de Maatſchappij der *Nederlandſche Letterkunde* te *Leyden*; van het *Zeeuwſche Genootſchap der Wetenſchappen*, te *Vliſſingen*; en verſcheiden *dichtlievenden Genootſchappen.*

DERDE DEEL.

Te AMSTELDAM,
Bij HERM. KEIJZER, en C. GROENEWOUD.
MDCCLXXXVIII.

TASCHEN-

IN

LITTERATUR-

MAGAZIN.

Lib. Com.
Hist
12-9-29
17585

VOORBERICHT,

VAN DEN

VERZAMELAAR.

Het zou ons geenzins vreemd voorkomen, indien men de uitgave van een nieuw ſtukjen, van ons Taal-Dicht *en* Letterkundig Magazijn, *als een bijzonder verſchijnſel wilde aanmerken; nadien het lang agterblijven van hetzelve, aan ſommige leezers reeds alle hoope, tot den verderen voordgang van dit werk,*

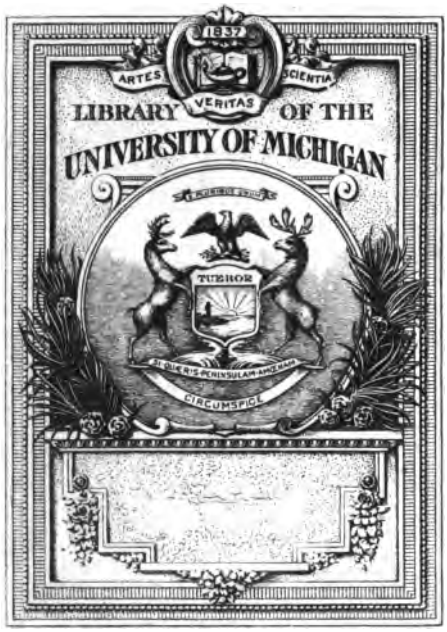
1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

805
T12
v.3

Daer —— —— —— ——
—— —— —— —— ——
De marmerſteen —— —— ——
—— —— *nu geraakt aan 't ſuizebollen*
Van over Zee en Zand, d'Iſboorden langs KOMT *hollen*

om nu uit Hem geen voorbeelden meer bij te draagen. Na die tijd is men van dit ſpoor, over het algemeen, noch niet afgeweeken. J. DE HAES zingt in *Judas den Verrader*, bladz. 19.

—— *hij is alleen ons hooft*
En koning, ſchoon hij arm en weerloos KOMT *verſchijnen.*

Zoo zingt ook POOT in zijnen eerſten zang, op *Jeſus geboorte.*

Wat of die heldre dageraet
En Englen zang, ter middernacht
Den ſtervenden KOMT *ſpellen?*

En een weinigje naderhand in den tweeden zang:

Een laeter zoon van Manoë
KOMT *een vervloekten Dagonskerk*
Van haere grondvest rukken.

De nieuwere Schrijvers volgen dit: zoo hebben de *nieuwe Pſalmberijmers*, in 't zoo evengenoemd vers van Pſ. CXVIII geſteld:

Gezegend zij de groote koning,
Die tot ons KOMT *in 's Heeren naam.*

De heer BELLAMIJ houdt zich ook aan deeze ſpelling, men zie ſlegts *zijne Gezangen* bl. 19, 20, 21. De *Gezangen mijner jeugd* bl. 37, 39, en zijne *Va-*

derlandſche Gezangen bladz. 70. de tweede uitgaaf, enz.

Maar ik worde moede van plaatſen aantehaalen voor eene algemeene aangenoomene ſpelling, alleen voeg ik 'er nog één plaats bij van den dichter J. L. V. M. geplaatst in het T. D. *en* L. *Magazijn* D: II. alwaar hij bl. 225 zingt.

Zij was ontſteld. „ KOM," *gaat hij voord:*

gelijk deeze ſpelling nog beſchermd wordt door den heer E. S. D. C. in zijn E. *leſſen.* Zie T. D. *en* L. *Kabinet* D. IV bl. 136.

Edoch hoe algemeen deeze ſpelling zij, ik kan mij niet overreeden, dezelve te volgen. Ik zal beſcheiden, en onder verbeetering, de reden opgeeven, waarom ik dit niet doen kan; zij is deeze: Wanneer ik ſchrijf *ik kom*, *gij komt*, enz. dan ſtel ik de gebiedende wijs te zijn, *kom*, welke MOONEN, naar mijn oordeel, te recht ſtelt de wortel te zijn (*Spr.* p. 183—196.) maar van de gebiedende wijs *kom*, moet noodzakelijk afgeleid worden *kommen*, volgends deeze regel: *de Onbepaalde wijs koomt van de Gebiedende, door 'er bij te voegen* EN; *zo koomt van maak, maaken; ſteek, ſteeken; zwijg, zwijgen; lieg, liegen; zoog, zoogen; duuw, duuwen.* —— *Maar deeze regel geldt niet in zulke werkwoorden, welke in de Gebiedende wijs ſlegts één* vocaal *hebben, welke kort is, en ook ſlegts één* conſonant *op het einde:* (zulke, die twee medeklinkers hebben, volgen den eerſten regel, als *borgen, zorgen, werken,* enz.) *Deeze werkwoorden toch verdubbelen den laatſten medeklinker;*

ze

zo hebben wij van heb, hebben; klad, kladden; blaf, blaffen; hok, hokken; (*ergens blijven zitten*) mal, mallen, (met iemand) klim, klimmen; kan, kannen; (*waarvoor* kunnen) hap, happen; verwar, verwarren; mis, misſen; ſpot, ſpotten; en zo meer.— Volgends de gelijkvormigheid (*analogie*) derhalven, moet van *kom* worden *kommen*, en dit hebben zelfs de Ouden gebruikt, blijkens DATHEEN, bij wien het is opgemerkt door de *Datheniana*, ſchoon ik nu de plaats niet vinden kan. Dit *kommen* echter is lang veroordeeld, en zal niemand gebruiken, die net verkiest te ſchrijven, en waarom zou men dan het eerſte ook niet verwerpen! de reden welke de heer E. S. D. G. op de boven aangehaalde plaats opgeeft, moet ik verklaaren niet te bevatten.—

Misſchien zal men inbrengen: dat men bij de Ouden nergens deeze verdubbeling der *o* in *koomen* aantreft; dit, antwoorde ik, kan waar zijn, maar wat zegt dit? wanneer men uit de gelijkvormigheid (*analogie*) iets bewijzen kan, moet men de gezagvoering (*auctoriteit*) hier aan onderwerpen; te meer nog, daar zij dit gedaan hebben, *eerst*, om dat zij *kommen* toelieten, *daarna*, om dat de Hervormers der taal op deeze kleinigheden geen acht gegeeven hebben; terwijl 'er grover gebreken uit de baan moesten geworpen worden.

Dan, ik zie dat 'er thands mede in dit *Magazijn* ſchrijven, welke hierin met mij eenſtemmig denken; dus toch zingt mejufvr. P. MOENS (*Magazijn* D. II, bl. 217.) haar hondje aanſpreekende:

KOOM *ik t'huis, wat maakt g' een leven!*

en de heer NIEUWENHUIZEN ibid. bl. 120.

De vijand KOOMT; *de woede ontvlamt met de oorlogsbrand!*

om nu in aanhaalingen niet verder uitteweiden.

Wij moeten derhalven *koom* ſchrijven; verkiest nu iemand, die voor de enkele ſpelling is, in de onbep. wijs. *komen* te ſchrijven, dit ſtaat in zijne keuz'.

Hier door voorgelicht, kunnen wij met meer gemaks nagaan, of men *koomst*, dan of men *komst* te ſchrijven hebbe: laat ons zien wat 'er van de zaak zij.

'Er zijn twee ſoorten onder de woorden, welke op *ſt* eindigen, de eerſte ſoort zijn zelfſtandige *wortelwoorden*, en kunnen van een werkwoord niet afgeleid worden; tot deeze zoort behooren meest alle woorden, welke een, of twee *vocaalen* hebben voor *ſt*; van welke ſommigen werkwoorden vormen, als *haast*, waarvan afkoomt *haasten*; *troost*, *troosten*; *mist*, *misten*; *twist*, *twisten*; —— anderen niet, als *pest*; dan, deeze vormen toevoegelijke naamwoorden, als *pest*, *pestig*, *geest*, *geestig*, *nest*, *nestig*, enz. —— Anderen die ook niets doen voortſpruiten, als *kust*, *leest*, *mast*, *most* en meer dergelijken: (zonder hier *kust* uittezonderen, terwijl men dit toch zonder zeer groote gedwongenheid van *kuſſchen*, 't welk de zee de ſtranden doet, niet kan afleiden.) Maar, tot deeze eerſte ſoort behooren ook ſommige woorden, die voor *ſt* een medeklinker hebben, als *berst*, (waarvan *berſten*,) *ernst*, (waarvan *ernſtig*, *herfst*, *gerst*, *konst*, (waarvan *konſtig*) *oogst* (waarvan *oogſten*;) *vorst*; en dergelijken.

Van

Van deeze ſoort is het woord *koomst* niet: ieder toch leidt het van *koomen* af. —— 't Zal dan behooren tot een tweede ſoort, 't geen alleen beſtaat uit woorden, die een medeklinker voor *ſt* hebben, en haaren oorſprong afleidt van de Gebiedende wijs van het ſtam- en wortel-werkwoord: zo hebben wij *aanwenst*, van *aanwen*, de gebied: wijs van *aanwennen*, iets, het geen aangewent wordt; eene gewoonte; *angst*, van *angen*, (benaauwen) 't welk in gebruik ſchijnt geweest te zijn, want men heeft nog *angel*, (een vischhoek) en *angeltje*; beide werktuigen ter benaauwing der visſchen; denkelijk koomt het van het Latijnſche *ango*, om de overeenkoomst, zo wel in beteekenis, als in letteren: *angst* is dus eene aandoening die gewerkt wordt, wanneer men ons kwelt en benaauwt. *Borst*, van *borren* (zwellen) 't welk, toen het uit het gebruik ging, echter het vermenigvuldigend (*frequentativum*) *borrelen* heeft nagelaaten, waarvan daan *opborrelen*, eigenlijk na eene inzwelging, in een bolletje opkoomen; dus zegt men zulks eigenaartig van de visſchen, van een vles die men voltapt, en van water in het algemeen, waar men iets inwerpt, of meer water inbrengt, 't welk bolletjes (*bullas*) op het zelve verſchijnen doet. Hiervan daan koomt het waarſchijnelijk, dat *borrelen* ook tegenwoordig wel eens heet een glas gebrande wijn, gemeenlijk een *borrel* genaamd, inzwelgen. —— *Borrelen* heet dan eigenlijk dikwils als een bolletje opkoomen, of zwellen; *borst* van 't enkele *borren*, is dan een *rond*, 't welk door *inzwelging* (van den adem) *zwelt* en *opkoomt*. (Zou men dit daarom

niet eigenlijk van der vrouwen boezem gebruiken moeten?)

Voorts hebben wij dus *gunst*, van *gunnen*; *vangst*, van *vangen*, zo ook *ontvangst* van *ontvangen*; men zou hier misschien *oogst* kunnen bij voegen, en het afleiden van *oogen*, (op iets) als zijnde dit dat geene, waarop de Landman, geduurende het voorjaar geoogd had, als op zijn buit. Maar dit koomt mij zeer hard en gedrongen voor.

Fiat applicatio: Zou het woord *koomst* niet tot deeze soort behooren? En daar dit dan de zaak is, blijkt het van zelve, dat van *koom*, geen *komst* kan koomen, want men kan geene gewigtige reden uitdenken om de *o* hier uittewerpen: en men mag het duidelijkheidshalven ook niet doen. Verkeerd schrijft dus de heer BELLAMIJ in zijne *Vaderl. Gezangen* tweede uitgaaf bl. 38.

Rampzalig mensch! waart gij, uit 's moeders schoot,
Bij uwe KOMST, *in 't aaklig graf gedoken!....*

en in de *Gezangen mijner jeugd*, onder anderen bl. 37.

Gewis, mijn liefste kind, gij zijt
Om mijne KOMST *met recht verblijd:*

en zo dwaalt de heer J. DE HAES insgelijks, als hij 't woord *afkoomst* bl. 9 van zijnen *Judas*, verandert in afkomst, terwijl hij dus zingt:

Nogh hadt hij ook gehoort, hoe d' Almaght hadt besloten
Van eeuwigheit, die plaets, waaruit hij was gestooten,

Den

Den mensch te ſchenken, die ——— ——— ———
——— ——— ——— ——— ——— ———
——— ——— ——— *zou heerſchen en vermeêren,*
En met zijne AFKOMST *daar alle eeuwen door regeeren.*

De lezer gelieve nu te oordeelen, en groove fouten ontdekkende (gelijk ligt gebeuren zal) die optegeeven aan den Verzamelaar, welke dezelve verzorgen zal.

J. C.

Leyden uit mijn
Kamer, den 11*den van Hooijmaand* 1787.

EENIGE BEDENKINGEN

WEGENS HET WOORD

K O M E N,

E N Z.

Het verſchil over de enkele en dubbele Klinker heeft reeds lang plaats gehad, en is verre van beſlischt te zijn. —— Men behoeft alleen de beknopte *Aanleiding* van KLAAS STYL natezien, om in eene volſtrekte beſluiteloosheid te vervallen.

Ondertusſchen geloof ik, dat de waare weg, om het geſchil te vereffenen, alleen gelegen is, in het raadpleegen onzer Taalverwanten, en in de ſpelling der Ouden: vooräl die, welke voor de Spaanſche beroerten geſchreven hebben. —— De onvergelijkelijke HUYDECOPER heeft dit ten klaarſten aangetoond. —— En wat het verſchil der enkele en verdubbelde klinker aanbelangt, is wezenlijk de *Dialekt-regel alleen* het waare middel om, in dit deel der ſpelling, alles volkomen uit den weg te ruimen, en zoo dit het geſchil niet vereffenen kan, wat zal het dan vereffenen? men brengt anders van wederzijden bewijzen bij, die genoegſaam even duchtig zijn, en de zaak zelve blijft in het onzekere.

Deze aanmerking viel mij te binnen, bij het lezen der hier voor ſtaande verhandeling, welke te meer mijnen aandacht gaande maakte, om dat de

Schrij-

Schrijver *mij zelf*, ten voorbeelde der waare ſpelling van *komen*, aanvoerde; daar ik echter verzekerd ben, dat enkel toeval oorzaak was, dat 'er in dit puntdichtjen *koomt* en niet *komt* gelezen wordt.

Den bovengemelden *Dialect-regel* raadpleegende, zullen wij zien, dat de *Oo* in onze taal gelijk ſtaat, met *au* in 't M. G. ijsl. Ki. en Al. met de *ou* in 't F. T H. en de *ea* in 't A. S. Ten bewijze hiervan zij het werkwoord *koopen*, kimbr. en ijsl. *kaupa*, F.'TH. *coufan*; Al. *chauphen*, M. G. *kaupoth*, A. S. *ceapan*, en het is ook om deze reden, dat men gevoeglijk de onbepaalde wijze van dit werkwoord met óó — *koopen* ſpelt.

Maar vinden wij dit in *komen?* immers neen: onze zagte, korte *o* is gelijk aan de *u* in 't M-G, kimbr. en ijsl; aan de *v* of *o* in 't F.'TH. A. L. en A.S. en aan de *v* of *ü* in 't H. D.

Dit weder op *komen* toepasſende, vinden wij het in 't M. G. *quiman*; F. T H. *queman*, *quiman* en *kuman*, *cuman*, *coman*; A. S. *cuman*, *coman*; ijsl. *koma*; Angl. *to come*; H. D. *kommen*; Landfriesch *kommen*, *wolkome*, enz.

Dus ook is *komste*, *adventus* in 't F.'TH. *cumfti* en *cuomst* A. S. *cume*, enz.

Hier vindt men dus nergens een' zweem van de verlengde of dubbele *o*, noch in het woord zelve, noch in het worteldeel, of de *compoſita* van het zelve. Zie L. TEN KATE, *eerſte proeve van geregelde afl.*, in zijn II D. bl. 245.

Het bewijs dat de Schrijver meent te vinden in de zwaarigheid, dat naamelijk, wanneer men ééne *o* in het zaakelijke deel des woords plaatst, de *infi-*

niti-

nitivus dan in *kommen* zoude veranderen, is geheel zonder grond. Hoe is het dan geſteld, met zommige *ſubſtantiva*, die in het enkelvoud één klinker hebben, als *rad*, *ſlag*, *ſpel*, *ſlot* enz.? zoude men dan, tegen de geregelde afleiding aan, den klinker in 't meervoud verdubbelen moeten? of zoúden het anders *radden* en niet *ra-den*, *ſlaggen* en niet *ſla-gen*, *ſpellen* en niet *ſpe-len*, *ſlotten* en niet *ſlo-ten* worden; dit kan immers elk zien, dat geen ſteek houdt; men zou zeker in onze taal zeer veel *diſtinctie* (uitzondering) verliezen, gelijk men in *ſlot*, *ſloten*, en *ſloot*, *ſlooten* duidelijk zien kan: —— Dan laaten wij, ter verdere ſtaaving, de oude en nieuwere Schrijvers bijbrengen.

WILLERAMUS. *ſine* cuomst *per prophetás* — nu cume her *ſelvo*, enz. —— ſtand uf min ſtiundina — ande kum.

Der ſielen Troest. (1484.) Doe die dach quam —— dat hy weder comen ſoude.

Profectus. M. S. bij HUYDECOPER. waen hi gecomen iſ.

Pasſionael. (1478.) waen comt op dije vzeucht.

Deſtructie van Troijen. (1479.) Mer ic moet —— comen.

Materie der Zonden. Als moeilicke inballen comen.

Conſt der Minne. daer comen die vzauhens.

A. BIJNS. Die comt deur ſijn leere.

JAN VAN HELU. Siet hier noch comen al bereet.

M. S. 1452. bij HUYDECOPER. (1452.) Nu ſie ic wel / dat die gheſlachten / daer du of comen ſpst.

ME-

MELIS STOKE. Hi moeste heren —— —— ——
—— —— dan hi was comen.

GESCHIER. Hoelheydt compt aengeſtzeken,
Metten winckel vol ghebzeken.

Proeve van Mechelen. eer in u comt gerezen / enz.

Spelen van Sinne, te Rotterdam 1651. wie mach ſonder lyden ten hemel comen.

D. A. VALCOOCH. 1599. op dat die nacomers mogen hooren.

't oude Liedeken, in HUYDEC. nieuwe uitgave, D.II. bl. 373. Tegen plach ſi hem te comẽ willecome heeten harẽ heere.

De witte Acoleijen van Leyden. Lieſd' is doch 't fondament
daer dooz Gods ryck ons comt ontrent.

Uit levender jonst. ons by een conſt, enz.
dooz dyn comſt.

De rederijkers van Gouda. Dies weest welghecomen en g'looft
voozts tu verſchoonen.

Op dezelfde wijze ſpellen het SIX VAN CHANDELIER, SPIEGEL, ROEMER VISSCHER, VONDEL, DE POTTER, SILVIUS, SIXTINI, HOOFT, BREDERO, ANTONIDES, BROEKHUIZEN, HUYDECOPER, de nieuwe Pſalmberijmers, en de meeste hedendaagſche Dichters.

Echter vinde ik, in VONDELS *Lucifer*, bladz. 8 reg. 25 *koom'*.

Wanneer de waereld koom' zich verder uit te ſpreiden,

Wort

Wort elck van deze rij in zijn gewest beſcheiden,
Of weet zijn eige ſtadt.

doch hier is het duidelijk de *modus ſubjunctivus*, voor *kome*, hebbende VONDEL, wijl 'er geene *ſmelting* konde plaats hebben, de *e* 'er agter afgelaaten, en in zulke en ſoortgelijke gevallen, zou ik het zeker ook noodzaakelijk achten, als:

Het krijgsvolk koom'; het keir des vijands rukt reeds aan.

doch wanneer 'er eene ſmelting kan plaats hebben, zoude ik alweder ééne *o* gebruiken, dewijl de bovengemelde noodzaakelijkheid dan ophoudt; bij voorbeeld:

Ons krijgsheir kome; al 't volk des vijands rukt reeds aan.

Ik beſluit derhalven uit het een en ander, dat men, buiten noodzaake, in dit werkwoord, geen verdubbelde of verlengde *o* behoort te gebruiken; maar in tegendeel ſchrijven moet:

Kom, komst, komt, komen, gekomen, enz.

Ik laate echter dit aan het nader onderzoek van meer ervaarnen over; vertrouwende, dat de geëerde Schrijver der voorſtaande aanmerkingen, dit mij niet ten kwaade duiden zal.

M. NIEUWENHUYZEN.

WIJS-

WIJSGEERIGE AANMERKINGEN

OVER

HET NUT DER TOONEELDICHTKUNDE.

Naar het Franſche van den Heere

J. G. SULSER.

De Tooneeldichtkunde heeft dit, met verſcheidene andere gewigtige zaaken, gemeen, dat men haar meer aan de Toevalligheden, en verſcheidene op elkander volgende Veranderingen, te danken heeft, dan aan de Oogmerken van haaren Uitvinder. Men weet niet in welken Tijd, of op wat Plaats, de Tooneelſpelen, welke de Tooneeldichtkunde gevoed hebben, ontſtaan zijn. De Grieken wenden voor, dezelven, even als de overige ſchoone Kunsten uitgevonden te hebben. Doch het is meer waarſchijnlijk, dat zij van het een of ander oude Volk, tot hen overgebragt zijn. Intusſchen is de Geſchiedenis, welke zij ons van derzelver begin en voordgang leveren, tamelijk goed. Het eerſte kiemtjen, uit het welke men, lang daarna, de Tooneeldichtkunde heeft zien voortſpruiten, was niet anders, dan een kortduurend Vermaak, aan het welk zich de Wijnlezers, naa het persſen van den Wijn overgaven. Spoedig vloeide uit dit Vermaak een jaarlijks Gebruik voord; uit dit gebruik

een

een Godsdienstige plechtigheid; en deze laatste veranderde, door den tijd, in een Kluchtspel, het welk eenige Dichters van beeter smaak, van tijd tot tijd, in een regelmaatig en zeer belangrijk Tooneelspel hervormd hebben; in het welk zich de Dichtkunst, de Muzijk, ja zelfs de Wijsbegeerte, in al hunne grootheid en verhevendheid vertoonden.

In den leeftijd van SOLON, was het zogenaamde *Treurspel* niets anders dan een Kluchtspel, met het welke, zeker dichter, met naame THESPIS, het Gemeen van *Athene* vermaakte. Deze wijze Wetgeever, die niet voorzag, hoe zeer dit Spel veredeld konde worden, verbood hetzelve. (a) Eenigen tijd daar na verbeterde wijsgeeriger dichter dan THESPIS was, het in zo verre, dat het, ondanks de hoogachting welke men voor het verbod van SOLON voedde, door de wetten goedgekeurd werdt; en zelfs een gedeelte van een der heiligste feesten uitmaakte. De Athenienſen hielden dit verbeterd Tooncelspel voor, zoo min gevaarlijk, of anders voor zoo nut, dat zij onnoemelijke schatten besteedden, om het in waarde te houden. Een oud Schrijver verzekerd, dat een enkel Treurspel van SOPHOKLES, de algemeene schatkist meer gekost heeft, dan de geheele Oorlog tegen de Perſiaanen.

Na dat het Tooneel, door AESCHIJLUS, SOPHOKLES en EURIPIDES, tot eene zekere volkomenheid gebragt was, viel het niemand in de gedachten, om hetzelve voor eene zaak aan te zien, die

(a) DIOGEN. LAERT. in SOLON.

die den goeden zeden nadeelig was. Men zag SOKRATES, van zijne Leerlingen omringt, dikmaals daar bij tegenwoordig zijn. Men zou in de daad ook eene zeldzaame Zedekunde moeten hebben, wanneer men het vertoonen van griekſche Treurſpelen, die wij nog bezitten, één of twee daar van uitgezonderd, wilde afkeuren. De Romeinen hadden deze Tooneelſpelen, van de eerſte tijden der Republiek af aan, ingevoerd. Dan, nadien zij veel minder fijnheid van Smaak en Gevoel, dan de Athenienſen hadden, zo wisten zij dezelve niet zoo wel, als deze, te verëdelen. Het Tooneel te *Rome* behield altijd iets van dien ſlegten Smaak en ongeſchiktheid aan zich, welke het bij zijne eerſte aanleiding kenmerkte. Het groot bederf der Zeden, in de laatſte tijden der Republiek, en onder de Keizeren, verſpreidde zich ook op het Tooneel, inzonderheid, na dat men de Mimen, de Pantomimen en de Dansſers (*Paladins*) op hetzelve had laaten komen. Men zag toenmaals op den Schouwburg niet anders dan onbeſtaanbare en ten uiterſte ſchandelijke vertooningen. Soortgelijke gevaarlijke Spelen moest de berisping der Wijsgeeren, en de eerſte Leeraars der Christenen, zekerlijk op zich laden; en van dien tijd af aan, is de ſtaat van Tooneelſpeler ook altoos ſchandelijk geweest. En op deze wijze heeft het Tooneel, ondanks de aanmerkelijke verbeteringen, die men 'er van tijd tot tijd aan gemaakt heeft, een gedeelte van zijn kwaaden naam, tot op dezen tijd toe, behouden. Zelfs nog onlangs, heeft een beroemd Man, den Schouwburg een doodelijke wond trach-

ten toe te brengen, door denzelven als buitengemeen gevaarlijk, voor te ſtellen.

De Smaak van alle beſchaafde Volken, beſlischt altijd ten voordeele van het Tooneel, en geene redeneeringen zijn in ſtaat, om die uitſpraak te vernietigen. In plaatſe van zulk eene inrichting, welke den Smaak altoos ondersteunen zal, te willen verſtooren, is het beter, dat men dezelve volmaakter, en geheel nuttig tracht te maaken; indien zulks mogelijk is. Hierom moet men zien, of men, ondanks de vlekken, welken het Tooneel altoos vergezellen, 'er eene verdienste aan kan ontdekken, welke in ſtaat is, om tegen zijne gebreken op te weegen. En dit is eigenlijk het geen ik voorgenomen heb, om in deze Verhandeling te onderzoeken.

Om zonder Vooröordeel, over de zedelijke waarde van het Tooneel te oordeelen, moet men op geen van zijne bijzondere gedaanten blijven ſtaaren. 'Er zijn zekerlijk Tooneelſtukken, die niet ſlechts niets goeds, noch voor het verſtand, noch in het hart van den Aanſchouwer veroorzaaken, maar zelfs ſchadelijk zijn voor de goede zeden. Ik ſtem zeer gaerne toe, dat 'er in de gezegden van den heer ROUSSEAU, omtrend zodanige Tooneel-ſpelen, veel waarheid is. Eenige uit dezelven vertoonen juist dat geen, het welk HORATIUS *Peccare docentes historias* noemt. Maar daaruit volgt niet, dat de geheele ſoort ſlegt, en het Tooneel, over 't geheel genomen, ſchadelijk is voor de goede zeden. Ik zou het Tooneel niet beſchouwen, zo als het heden is, maar alleen zoo, gelijk het, vereenigd met

het

het Aangenaame en Vermaakende, zijn kan; en men kan, volgens mijn gevoelen, zonder de minſte drogredenen, en buiten, als met de hairen 'er bijgeſleepte gronden, bewijzen, dat de Tooneeldichtkunde in 't gemeen, eene der nuttigſte uitvindingen is; en dat het Tooneel een der achtingwaardigſte der burgerlijke inrichtingen zou kunnen worden.

Eigenlijk is een Tooneelſpel niets anders, dan eene waare en natuurlijke voorſtelling eener belangrijke daad; waardoor eene zekere gelukkige of ongelukkige omſtandigheid in eenen Staat, in een Geſlacht, of in het leven van een enkel mensch, vertoond wordt. Wat is 'er nu, in dit denkbeeld der Tooneeldichtkunde opgeſloten, dat ons dezelve kan verdacht maaken. Een Dichter zonder grondbeginſelen en zonder zeden, kan altoos, weinig ſtichtende, weinig leerzame, en zelfs aanſtootelijke daaden voorſtellen; doch het is hem even zo wel mogelijk, dat hij zeer leerzame Daaden kiest, welke over 't geheel, een zeer goede uitwerking hebben, op de denkwijze en gevoelens der aanſchouweren. Het Tooneel, op zich zelven, eischt geene ſtoffe, die noodzaaklijk die feilen hebben moet, dat zij den geest, of de gevoelens van den aanſchouwer, bederft. Het zal, dunkt mij, niemand in de hersſenen komen, te willen beweeren; dat een daad, zonder deze feilen, ten opzichte van het Tooneel, niet belangrijk zou kunnen wezen. Immers, men zou een aanmerkelijk getal van Treur- en Blijſpelen kunnen opnoemen, welke, zonder die feilen te bezitten, zeer wel voldaan hebben. Derhalven is het

niet moeilijk te bewijzen: dat zulk eene Daad, wanneer zij van een wijsgeerig Dichter bewerkt, en op het Tooneel voorgesteld wordt, den aanschouwer zeer nuttig kan zijn.

Ik merk vervolgens aan, dat de Dichter, zelfs zonder opzicht op de vertooning, ten aanzien van de wijze, volgens welke hij ons eene belangrijke daad leert kennen, veel vooruit heeft, vóór den Geschiedschrijver. Zonder zich even zo min, als deze, van de waarschijnlijkheid te verwijderen, stelt hij de omstandigheden in het voordeeligst gezichtpunt; laat alles, wat 'er niet wezenlijk toe behoord, weg; en ontdekt de verborgen drijfveêren, welke de menschen in beweeging brengen. De Daad die in een Tooneelspel geschilderd wordt, is een *denkbeeldig Schoon*. Even gelijk een vuurig Minnaar, in de door hem geliefde Persoon, niet slechts eene bepaalde schoonheid, zo als zij in de Natuur is, maar zelfs eene hemelsche schoonheid ontdekt, die door zijne verhitte verbeelding gevormd wordt; zo stelt de Dichter, door zijn genie, ons een verfraaide daad voor, en hierdoor roert hij ons hart veel sterker dan de Geschiedschrijver. De tooneelmaatige Daad, is een net geschikt Tafreel, dat een schoon koloriet, en eene zeer kragtige uitdrukking heeft; de Daad, welke door den Geschiedschrijver beschreven wordt, is eene zonder Plan ontworpen reeks, om de omstandigheid, van welke gesproken wordt, bekend te maaken. De Dichter blijft zeker niet enkel bij de geschiedkundige waarheid: maar echter zijn zijne verdichtselen zedelijk waar. Zij

zijn

zijn valsch ten opzichte van de Tijden, de Plaatsen, en de naamen der Perſoonen; maar zeer waar, ten opzichte van de omſtandigheden en de karakters. De Tooneelmaatige Daad, levert de daad zelve, niet zodanig, als zij door een ooggetuige gezien is; maar wel zoo, als zij door een hooger verſtandig Wezen gezien wordt; dat in het harte leest, in het binnenſte der dingen dringt, en alles, wat 'er niet wezenlijk bij behoord, 'er van afzondert; om 'er zo veel te waarer, zo veel te ontroerender denkbeeld van te hebben.

Men kan zelfs, zonder dat men de zaak eenigzins te vér trekt, beweeren: dat de Tooneeldichtkunde ons veel beter onderricht dan de ondervinding; nadien de laatſte ons, in de meeſte gevallen, niets anders dan het uitwendige der Perſoonen vertoont. 'Er is geen ſtaat, geene levenswijze, geene gewigtige omſtandigheid in het openbaar of bijzonder leven, welke de Tooneeldichtkunde niet zoo weet af te ſchilderen, dat 'er ons niets van onbekend kan blijven. De Dichter verzameld de trekken, welke deze verſchillende betrekkingen doen kennen, bij een: hij brengt de daaden digter bij elkander; en ontdekt zelfs dat geen, dat de ondervinding voor ons verborgen houdt. Wil hij ons onderrichten wegens de moeijelijkheden, die eenen hoogen rang vergezellen; dan vindt hij aanſtonds middelen uit, om ons in het Kabinet van eenen Vorst te leiden: daar laat hij ons niet ſlechts de uitwendige merktekenen van 's Vorſten verlegenheid zien; maar laat denzelven, in onze tegenwoordigheid, 'er openbar-

tig over ſpreeken: en op deze wijze, ſchilderen ons de ſterkſte uitdrukkingen, en de gewigtigſte aanmerkingen, het Verdriet en de Onrustigheden, welke de hoogheid van rang altijd vergezellen, op de levendigſte wijze. Het is een algemeen bekende opmerking, dat de Grooten, zomtijds zelfs midden in hunne heerlijkheid, die hen overal ſchijnt te omringen, van Zorg en Verdriet, verteerd worden; het welk dan ook geen zeer ſterken indruk op ons maakt. Maar wanneer men, in de *Iphigenia in Aulis* van EURIPIDIS, het voorbeeld daarvan ziet, dan worden wij 'er op het levendigſt door aangedaan. Men weet, uit duizend omſtandigheden, dat de geſlachten der magtigſte Vorſten en der Koningen, onderworpen zijn aan groote ongevallen, en verwisſelingen van 't geluk. Maar de *Andromaché* of de *Hecuba* van den griekſchen dichter, maaken ons, op eene wijze die medelijden verwekt, tot getuigen van deze waarheid; en de indruk daarvan blijft ons, al ons leven lang, diep in 't hart gedrukt.

Zelden, ſtellen de voorwerpen, aan wier grondige kennis ons in de waereld zo veel gelegen ligt, zich zodanig voor, als zij wezenlijk zijn. Duizend dingen loopen daarin te ſamen, om den menſchen anders te doen zien; en ons, ten aanzien van het geen goed en kwaad is, of verdienſten en misdaaden zijn, te misleiden. Men moet 'er zeer lang over peinzen, en veele waarneemingen doen, eer men deze voorwerpen in hun eigen licht ziet; en gemeenlijk komt men dan eerst tot zulk eene volkomene ken-

nis

nis, wanneer het te laat is om 'er nut van te trekken. Het Tooneel kan dezen weg verkorten; men ziet daar de menſchen op, zo als men hen maar zelden in de zamenleeving ziet; onbedekt, zonder vernisch, zonder de minſte terughouding. Ieder denkt daar geheel overluid; en de aanſchouwer is bij de gewigtigſte bezigheden tegenwoordig; bij de geheimſte uitboezemingen der ziele, ja, hij is de vertrouweling der werkende perſoonen. De Dichter brengt het meeſte gedeelte van zijn leven door, om de verſchillende karakters der menſchen waar te neemen; de hartstochten grondig te leeren kennen; de deugden en ondeugden in hun waar licht te beſchouwen; het goed en kwaad dat aan de verſchillende ſtanden en levenswijzen der menſchen verbonden is, te overweegen; en door eene waare beöordeeling elk gezichtpunt aan te wijzen, dat tot eene gewigtige geſteldtenis van dienst kan zijn: daarna ſpreit hij zijne aangewonnene en gewigtige kundigheden in de Tooneeldichtkunde, voor ons uit; en doet dat zoo, dat hij in eenen korten tijd, en op de kragtigſte wijze, dat gene mededeelt, het welk hij zelfs, door lang overpeinzen, en zeer veel waarneemingen, geleerd heeft. Hierin beſtaan nu, in 't gemeen, de voordeelen van deze ſoort van gedichten; en ik weet niet, dat 'er in deze ſchildering iets is, dat te vér getrokken zij. De wijsgeerige dichter, die ik hier vooronderſteld hebbe, is geen bloot wezen onzer verbeelding, neen: ook zijn de ſtoffen voor hem genoeg in de natuur te vinden; zij bieden zich, zo als hij die voor zijne Tooneel-

ſtukken noodig heeft, en door mij hier beſchreven zijn, van alle zijden aan; indien de dichter maar genie genoeg heeft, om 'er nieuwe gedaanten aan te geeven.

Laat ons, na het mededelen van deze algemeene Aanmerkingen, eenige bijzondere voordeelen van de Tooneeldichtkunde beſchouwen. Voor eerst is het bekend, dat geen ander ſoort van gedichten, zoo geſchikt is om ons voorbeelden van deugd op te leveren als deze. PLATO zeide: dat de mensch ten ſterkſte op de deugd zou verlieven, wanneer hij haar onder eene zigtbare gedaante zien kon. De Tooneldichtkunde alleen kan de deugd zulk eene zigtbare gedaante geeven. De Dichter kan de daad zoo ſchikken, dat de deugdzame daardoor in den ſchoonſten glans verſchijnt. Ik weet wel, dat de Tooneelſtukken, volgens een oud vooröordeel, gemeenlijk zoo ingerigt zijn, dat de deugd onder ligt, om het medelijden te verwekken. Maar, de tot bewondering verhevene hoogachting, is noch minder aangenaam, of noch minder levendig als het medelijden; en dus hindert den Dichter niets, om de deugd, over alle haare vijanden zegepraalende, voor te ſtellen. Niets hindert hem, om eenen jongeling intevoeren, die, even als HERKULES, alle de bekoorlijkheden van den wellust wederſtaat; en zich, ondanks de betooveringen der ondeugd, in de armen van de deugd werpt, en daar zijne belooning vindt. Of, zou een gelukkig einde van een Tooneelſpel, minder indruk op ons hart hebben, dan een ongelukkig einde? Wat kan belangrijker voor ons zijn, dan

dan een Vorst, die in het midden der algemeene rampen, een vader voor zijn volk is; een Staatsdienaar, die getrouw aan zijn Vaderland, en een beſchermer der Burgers, tegen een tiran is; een braaf Man, wiens eerlijkheid tegen de boosheid der hovelingen opweegt; en die, na verſcheidene tegenſtreevingen, op zijne vijanden zegeviert? Alleen de Dichter kan de Deugd in al haar licht doen blinken, nadien hij de ſchoonſte daaden, in de ontroerendſte omſtandigheden laat geſchieden, dezelve door tegenſtellingen verheft, en de groot ſte zwarigheden in den weg werpt. Alle deze middelen, welke de Tooneeldaad zeer belangrijk doen worden, zijn t'evens zeer geſchikt om de Deugd in luister te doen blinken.

De inwendige tevreedenheid, welke de goede daaden altoos vergezelt, en het geluk, dat het loon der Deugd is, zijn ook gewigtige zaaken, welke de Tooneelſpeldichter alleen, ons zo nadrukkelijk en gevoelig kan doen worden, dat wij van begeerte ontvlamd worden, om ons dezelven eigen te maaken.

Aan de andere zijde, kunnen de ontdekte ſnoodheden en misdaaden op het Tooneel veel werking doen. 'Er is ons te meer aangelegen, dat wij dit middel, ter ontdekking van den Booswicht gebruiken, om dat wij hem in de natuur zelden in zijne ware gedaante zien. Hoe veele Booswichten ziet men niet, door eene blinkende wolk van geluk en vreugde, omringt! En welk een gevaarlijk voorbeeld geeft dit niet aan braave menſchen, welke tot in

het binnenſte van dit ſchijnbaar geluk niet kunnen dringen! Men brengt derhalven deze gewaande gelukkigen op het Tooneel, op dat ieder zien kan, hoe ras dit valsch geluk verdwijnt; zo dra de Booswicht alleen, en aan zijne overdenkingen overgegeeven is. De aanſchouwer wordt daar getuigen van de doodlijke onrust, en de verteerende hartstochten die den Booswicht ter neder ſlaan; hij kan hem een affchrik zien hebben, voor dat gewaand geluk: en hij zelfs krijgt een afgrijzen voor dien toeſtand, dien hij bijna benijdenswaardig gevonden heeft.

Ik moet bekennen, dat mij deze heilzame werkingen der Tooneeldichtkunde, zo waar en onloogchenbaar voorkomen, dat het mij zeer bevreemt, hoe men daar aan nog heeft kunnen twijffelen. „ *Ik wenschte wel* (zegt ROUSSEAU) „ *dat men mij duidelijk, en zonder woordenpraal toon-* „ *de, door welke middelen het Tooneel, gevoelens die* „ *wij niet hebben, in ons verwekken; en ons over ze-* „ *delijke zaaken anders leeren oordeelen kan, dan wij* „ *'er reeds uit ons zelven over oordeelen.*" Ik durf wel zeggen, dat wat mij aanbelangt, ik dat geene zeer wel inzie, wat deze, anders zo ſcherpzinnige Man, niet zien konde.

't Is waar, de ſmaak van het ſchoone en goede ſchijnt ouder dan alle onderrichtinge te zijn. Doch, dat men hier niet dwaale: deze kiem is zo zwak, en ligt zo diep in de ziel verborgen, dat hij zeer ligt kan verſtikt worden. Hoe veele voorbeelden zijn 'er niet, dat gevoelens die aangeboren en onver-

verſtoorbaar ſcheenen te wezen, geheel uitgebluscht zijn geworden! De Mensch, die van natuure, een wezenlijke kragt om te oordeelen, en goede gevoelens hadt, zou 'er niet veel nut van hebben, wanneer hij het ongeluk hadt om onder bedorvene Menſchen te verkeeren. Hij neemt hunne gevoelens, hunne vooröordeelen, hunne zeden aan, hoe zeer zij ook mogen ſtrijden, met zijn natuurlijk goed karakter. Men heeft heldhaftige en grootmoedige Mannen, bloohartig en kleinmoedig zien worden; doordien zij met lieden van zulk een karakter daaglijks omgingen. Men heeft Mannen van een uitmuntend verſtand, en veel doorzicht, tot kinderagtige bijgeloovigheden zien vervallen, nadien zij in de gezelſchappen van bijgeloovige gekken verkeerden. Waar komt het toch van daan, dat geheele Natiën vooröordeelen hebben, welke hun verſtand tot ſchande verſtrekken; en gevoelens welke den mensch verlaagen?

Bewijst dit niet klaar, dat onze gevoelens, onze ſmaak, en het oordeel dat wij over zedelijke zaaken vellen, zeer veel afhangen van de voorbeelden die wij voor 't gezicht hebben? Maar is het niet ten uiterſte zeldzaam, dat onze eigene ondervinding, deze voorbeelden ons, uit zulk een bevallig gezichtpunt toont, als het Tooneel kan doen? Het geen de heer ROUSSEAU vordert, zou men mogelijk minder in de ſchilderkunst aantreffen; zo dat zijne gronden, waarſchijnlijk daar meer kragt zouden hebben: Intusſchen kan men ROUSSEAU toch antwoorden, dat zeker jong Lichtmis zijn ſlegt leven ver-

verlaaten heeft, na dat een tafreel den levendigſten indruk op hem gemaakt had; (*b*), terwijl ARISTOTELES reeds heeft aangemerkt, dat 'er ſchilderſtukken zijn, welke meer vermögen op 's menſchen ziel hebben, als de beſte voorſchriften der Zedeleer (*c*). Wanneer men ſlegtlevende perſoonen, eens zekere misdaaden, aan welken zij geheel ſchijnen overgegeeven te zijn, in eens verbiedt, en hunne gevoelens en zeden, in eenen korten tijd, zo zeer ziet veranderen, dat zij bijna onkenlijk worden; dan is dikmaals een enkel geheel aanmerklijk en indrukmaakend voorbeeld, wegens het geluk dat de deugd veroorzaakt; of van de ellende welke de ondeugd ten gevolge heeft; toereikend genoeg geweest, om zulk eene gelukkige verandering uit te werken: en de Tooneeldichtkunde is zeer geſchikt om zulke voorbeelden te geeven. De Dichter is een Toveraar, welke met eenen enklen ſlag zijner toverroede, alle de toverkragt der verderflijke vermomming, die de verbeelding en het hert geketend hield, kan doen verdwijnen. Kan nu een door en door bedorven, en geheel ſlegt mensch, noch door voorſchriften, noch door voorbeelden, tot de Deugd te rug gebragt worden; dan kan dit toch met die geenen geſchieden, die aan de ondeugd, alleen uit misleiding, zijn overgegeeven: en niets is bekwaamer om zulk eene werking te veroorzaaken, dan een

(*b*) Deze Geſchiedenis wordt van GREGORIUS *de Nazianzener* verhaalt.

(*c*) ARIST. *Politic.* L. V.

een indrukmaakend tafreel, zoals het Tooneel ons op verſchillende wijzen geeven kan. Het aantal van ellendigen, die geheel niet te verbeteren zijn, is veel geringer dan men wel denkt. De meeſten hebben nog eenige kiemtjens van Verſtand en Deugd in zich, die zich dan zo veel te ſpoediger ontwikkelen, om dat ze meest door het vooröordeel alleen te rug gehouden wierden. Een eenige lichtſtraal verſtrooit zomtijds eene menigte van zulke vooröordeelen, en doet het verſtand zegepraalen. Maar de Tooneeldichtkunde geeft daar veel beter gelegenheid toe, dan eene of andere bijzondere aanleiding.

Deze Aanmerking leidt mij van zelfs, om de kragt dier ſchoone Spreuken (*ſententiën*) te toonen, welke als een aanmerkelijk gedeelte der Tooneeldichtkunde gewaardeerd worden. Hoe gewigtig en onloogchenbaar eene waarheid wezen moge, zo roert zij ons dan toch maar op het levendigste, wanneer zij op de rechte plaatſe wordt bijgebragt. Het waare, dat alleen het bovenſte gedeelte der ziel, of het verſtand, beezig houdt, heeft geen de minſte kragt op ons: het is enkel beſchouwende, zo als de waarheden der Meetkunst zijn; maar zo dra wordt het niet met ons hart, en onze verbeelding verbonden, of 'er komt een werkzaam grondbeginſel uit voort, dat onze gevoelens en daaden regeert. Hij, die gaarne enkel gedachten of aanmerkingen en grondregelen, naar den ſmaak van ROCHEFOUCAULT leest, zal dikmaals gemerkt hebben, dat eenige onder dezelven buitengemeen belangrijk zijn. Elk lezer zal zich daar ook een klein getal

getal van uitkiezen, welke hij vooräl voor waar en goed houdt. Soortgelijke gedachten zijn die geenen, welke met zekere Tafreelen of Tooneelen te zamen hangen, die altoos in onze verbeelding zijn; en welke ons deze waarheden zinlijk maaken. Het is met dezelve even zo geſteld, als met die waarheden, welke de Zedekunde van een fabel uitmaaken. Voor zich zelven maaken zij zeer weinig indruk; maar is de verbeelding, door het Tafreel dat de fabel haar verſchaft, levendig geroerd geworden; dan verkrijgt de Zedekunde daar eene aanmerkelijke kragt door, en blijft het harte altoos ingedrukt.

Nu is, onder alle ſoorten van gedichten, de Tooneeldichtkunde het best geſchikt, om de *Sententiën* of gewigtige Spreuken, die groote kragt te geeven; om dat zij de meeſte indrukmaakende Tafreelen voorſtelt. Heeft de Dichter onze opmerkzaamheid eerst op een belangrijk Tooneel bepaalt, dat onze geheele ziel inneemt; dan ſpreekt hij twee of drie nadrukkelijke woorden, welke de ziel dier beelden zijn, door welken wij zo ſterk geroerd worden; en hierdoor grijpen wij deze waarheden, met de grootſte levendigheid, aan; en met zulk eene overtuiging, dat dezelve door niets verzwakt kan worden. Indien de waarheid immer indruk op de menſchen kan maaken, dan is het bij zodanige gelegenheden, wanneer hun ganſche ziel reeds geheel van dezelve is ingenomen.

Wanneer de waarheid haare grootſte ſterkte verkrijgt, door de beelden, onder welke zij zinnelijk wordt, dan verkrijgt de Tooneeldichtkunde nog

een

een voorrecht, dat wel verdiend om rijpelijk overwoogen te worden. In den geheelen omtrek der zedelijke waereld, is geen een ſoort van onderwerpen, dat niet onder het gebied der Tooneeldichtkunde getrokken kan worden. Karakters, gevoelens, goede en kwaade daaden, bedenklijke, gevaarlijke of gelukkige omſtandigheden; over deze allen, kan de tooneelmatige Daad het gebied voeren. Een mensch die een geruimen tijd een goeden Schouwburg bezogt heeft, zal eenen voorraad van beelden bezitten, welke alle zedelijke waarheden, onder ſtoffelijke gedaanten, in zich bevat. Met deze kundigheden voorzien, zal hij een oneindig voordeel daar uit trekken, wanneer hij met andere lieden in geſprek komt. Een enkele naam zal hem in plaatſe van eene beſchrijving kunnen dienen; een bloote zinſpeeling zal hem dikmaals een lange redeneering uitwinnen. Om gewigtige aanmerkingen te ondersteunen, of te verſterken, behoeft hij zijne toehoorderen, alleen aan een enkel Tooneel te herinneren, van welken 'er veele in zijne verbeelding op het levendigſte afgeſchildert zijn. De bloote naam van TARTUFFE of HARPAGON, kenmerken den *Schijnheiligen* en *Gierigaart* veel beter, dan alles wat de grootſte wijsgeer 'er door bepaalingen van kan zeggen. Men kan een jong mensch, die gereed ſtaat om eenen dwaalweg in te ſlaan, toeroepen: *mijn vriend! denk toch aan* BARNWEL (*d*) dan

(*d*) De Hoofdperſoon in het Engelsch Treurſpel; *de Koopman van London.* Men vindt 'er eene vertaaling van in

dan zal men hem door deze twee woorden ſterker roeren, dan door de verſtandigſte en bondigſte vermaaningen.

Men kan zulke leerrijke beelden, die zulk een gewigtigen nadruk aan de redenen geeven, nimmer te veel bezitten; en de Zedekundigen vermijden het leedige geſprek in hunne ſchriften dan eerst, wanneer zij zich van zulke zinſpeelingen kunnen bedienen. De ouden gebruikten hier hunne Fabelkunde of *Mytologie*, hunnen HOMERUS, en de werken van het grieksch Tooneel voor; en wie de Ouden leest, weet zeer wel, hoe zij zich deze beelden ten nutte gemaakt hebben. Keizer AUGUSTUS, die de ſchandelijke misdaaden van AGRIPPA, en de beide JULIUSSEN dikmaals betreurde, zeide eens een vers uit HOMERUS (*e*) dat het ongeluk van zijn huis

in den *Spectatoriaalen Schouwburg*, VIIIſte Deel. SAURIN heeft dit onderwerp in 't Fransch omkleedt: en eene Nederduitſche vertaaling naar dat Franſche ſtuk, is bij ons, onder den naam van *Adelaart of de zegepralende deugd*, bekend.

(*e*) Αἰϑ' ὄφελες τ' ἄγονός τ' ἔμεναι, ἄγαμός τ' ἀπολέσϑαι. Is een vers dat HECTOR tot PARIS zegt, wanneer hij hem de ontelbaare rampen, welken hij zijn geſlachte en Land berokkende, verwijt: het welk zeggen wil: *Behaagde het den Goden dat gij nooit geboren, of reeds vóór uw Huwlijk omgekomen waart!* Nadien 'er in het woord ἄγονος eene kleine dubbelzinnigheid plaatſe heeft, zo kan dit vers op AUGUSTUS zelf toegepast worden, in den volgenden zin: *Behaagde het den Goden, dat ik geene kinderen geteeld hadde, of dat ik in den echteloozen ſtaat geſtorven ware!*

huis veel beter ſchilderde, dan alles wat hij 'er van had kunnen zeggen. Het ſchijnt echter, dat men, door middel van een goed Tooneel, deze ſoort van kundigheden, nog veel verder konde uitbreiden, en algemeener kan doen worden.

Thans komen wij tot een ander nut der Tooneeldichtkunde. „ *Nu en dan*," zegt een beroemd Schrijver (*f*) „ *heb ik gehoopt, dat men op het Tooneel, de gewigtigſte ſtukken der Zedekunde, buiten ſchade van den hevigen en ſnellen voordgang der tooneeldaad, onderzoeken zou. Waar zou het toch aan haperen? Waarom zou men het gedicht niet zodanig kunnen ſchikken, dat ſoortgelijke dingen, op dezelfde wijze ingevoert wierden, als de nederlaage der Regeering in* CINNA? *Op deze wijze immers kan een Dichter, de vraagen omtrend den Zelymoord, den Roem, de Tweegevechten, de Dwaasheid der Rangen, enz. opneemen, en verhandelen?*"

Ik geef dezen Wijsgeer volkomen gelijk, en voeg 'er nog bij, dat ſoortgelijke Onderzoekingen, welke een bekwaam Dichter, altoos op eene zeer natuurlijke wijze kan invoeren, op het Tooneel veel belangrijker zouden zijn, dan zij in een of ander ſoort van voortſellingen kunnen worden. Want zulke ſtoffen worden, alleen door de nadere bepaalingen van Perſoonen en Plaatſen, wezenlijk belangrijk. De Tooneelkunſtige beguicheling herplaatst ons in den rei der bij de Daad belanghebbende perſoonen; en dan is men vrij wat meer dan een bloot aanſchouwer. Na-

(*f*) DIDEROT.

Nadien wij, door de verrukking in zeer gewigtige omſtandigheden geplaatst worden, zo vinden wij ons genoodzaakt om partij te kiezen. De ziel wordt verhit, en alle haare kragten vereenigen zich op het gewigtig Onderwerp van het welk geſproken wordt. De beroemde *Alleenſpraak* van HAMLET, in het Treurſpel van dien naam, door den Engelſchen Dichter SHAKESPEARE, is 'er een voorbeeld van (*g*). Kan men 'er wel aan twijffelen, of men in zulke omſtandigheden veel ſterker aangedaan wordt, dan wanneer even dezelfde ſtoffe, door een Hoogleeraar op den Kanfel, werdt voorgedraagen?

Op dit punt blijf ik ſtaan, nadien ik meene, dat mijne, tot hier toe medegedeelde Aanmerkingen, genoegzaam bewijzen: dat de Tooneeldichtkunde van het grootſte nut kan zijn. ROUSSEAU, die dit buiten twijffel, zeer wel inzag, beweert, dat een nuttig, en wel zulk een nuttig Tooneel als wij hier vooronderſtellen, eene hersſenſchim is. *Nooit*, zegt hij, *zal men den ſmaak en de zeden door het Tooneel kunnen verbeteren, nadien zodanige ſtukken, welken met de heerſchende Zeden ſtrijden, geene toejuiching zullen vinden.* Ik moet hierop andwoorden, dat het

(*g*) Men kan hier de Proef van neemen, door deze *Alleenſpraak*, afzonderlijk te lezen, in de *Taal- en Dichtlievende oefeningen* van het Genootſchap *Kunst wordt door Arbeid verkreegen*, te *Leijden* D. IV. Bladz. 95. of zodanig als zij in het Tooneelſpel zelve voorkomt, in de vertaalde *Tooneelſpelen van* SHAKESPEAR. D. I. bladz. 74.

het geenzins te doen is, om alle nationaale Zeden en Gevoelens aan te grijpen. In den tijd van MOLIERE, kon men het zeldzaam geslacht der *belagchlijke Fijnen* uitsluiten, zonder het nationaal karakter der Fransschen te beleedigen. Deze Dichter deedt het wezenlijk met een goed gevolg, en ARISTOPHANES greep de Zeden der Athenienſen zeer levendig aan, zonder daardoor de menigte der Aanschouweren te verminderen. Bovendien komt het mij geenzins naar waarheid voor, dat ons alles zou beleedigen, wat niet met onze Zeden overeenstemt. Al de wilde en onbeschaafde Natiën, staan hardnekkig op hunne Zeden, en op hen alleen maaken de Zeden van anderen geheel geen indruk. Onder alle beschaafde Natiën, zijn eenigen, het zij meerder of minder verstandige Persoonen, die veeltijds tamelijk algemeen aangenomene dingen misprijzen, en onder een juk zuchten, dat zij wenschen af te werpen. Zij, die standvastigheid genoeg hebben, om den gebaanden weg te verlaaten, gaan dikmaals veel anderen voor, die uit zich zelven 'er nimmer aan gedacht hadden: en dit veroorzaakt dikmaals zeer goede uitwerkingen voor het Algemeen. Het nationaal karakter van een volk moge dan zijn zo het wil, 'er zijn toch onder zekere Persoonen deugden en ondeugden, die onder de overige geen plaats vinden. Niets verhindert derhalven den Dichter, dat hij de een trachte te versterken, en de andere tegen te gaan. Ik stem zeer gaarne toe, dat onder de *Hurons*, een Tooneelstuk, in den franschen smaak, geene toejuichers zoude vinden; dat de *Vrek* van MOLIERE, reeds met de eerste vertooning van het

Tooneel zou raaken; indien alle de Aanſchouwers *Harpagons* waren: ik ſtem ook toe, dat het Tooneel niemand gevoelens zal inboezemen, tot welke de natuur hem de eerſte kiem geweigerd heeft; noch eene denkwijze zal doen aanneemen, die den graad der natuurlijke bekwaamheden van den Aanſchouwer te boven ſtreeft. Maar ik kan nog niet zien, dat het Tooneel daarom ophoudt om nuttig te zijn. Is 'er wel een volk op aarde, zonder eene natuurlijke aanleiding tot eene hoogere maate van Deugd, dan het reeds bezit; of zonder de minſte bekwaamheid, om eenige zijner feilen af te leggen? Maar wanneer 'er zulk een volk al eens wezen mogt, dan zou het Tooneel toch niet minder nuttig zijn, dan alle andere inrichtingen, welke tot verbetering van 's menſchen zeden worden gebruikt. En zulk een geval heeft gewis geen plaatſe. Het gaat even zo met de Zeden en Gevoelens, als met den Smaak, welke geheel ongemerkt, door goede voorbeelden verbeterd wordt. De oude gedenkſtukken, welken onder de ruïnen van het oude *Rome* van daar gehaald waren, mogten zekerlijk niet naar den Italiaanſchen Smaak genoemd worden, toen eenige gelukkige Geniën, dezelven begosten naar te volgen. En evenwel heeft dit eene geheele verandering in den Smaak bewerkt. Een klein aantal antieke overblijffels vernietigde den Gothiſchen Smaak in de Teken- en Bouwkunde. En men kan immers niet zeggen, dat de mensch, in zaaken die de Zeden aangaan, eigenzinniger is, dan in zaaken van Smaak. Wanneer dan de Tooneelſpeldichters hunne Medeburgeren, ten opzichte der Zedekunde,

kunde, even denzelfden dienst wilden bewijzen, welke een BRAMANTES, een MICHAEL ANGELO en een RAPHAËL den hunnen, ten opzichte van den Smaak gedaan hebben, dan zou het, volgens mijn gevoelen, hen niet minder gelukken, om eene gelukkige omwending te veröorzaaken.

Deze Aanmerkingen zijn genoeg in ſtaat, om te bewijzen dat de Tooneeldichtkunde zeer nut kan wezen. Wij moeten het Tooneelſpel nu nog enkel als Schouwſpel beſchouwen. Van deze zijde heeft het ook voornamenlijk de berisping van ſtrenge Zedekundigen tot zich getrokken. Doch wanneer deze Tooneelſpelen niets anders dan goede vertooningen van zodanige Tooneeldichten waaren, als wij in deze geheele verhandeling voorönderſteld hebben; dan zie ik niet wat 'er berispelijks in is. In tegendeel, wanneer 'er Tooneelſtukken zijn, die men met nut kan lezen, dan moeten even diezelfde ſtukken, wanneer zij goed vertoond worden, van veel grooter uitwerking zijn; nadien des dichters Tafreelen, door eene goede vertooning, al hunne kragt verkrijgen. De Redenaar AESCHIJLUS zeide tot de Rhodiers, welke eene door hem uitgeſprokene redevoering van DEMOSTHENES bewonderden: *ô! mijne Vrienden! wat zoudt gij wel gezegt hebben, wanneer gij* DEMOSTHENES *zelfs had hooren ſpreeken*? Men voege hier nog bij, de ſcherpzinnige Aanmerkingen van den beroemden BACO, namelijk, dat de menſchen, in talrijke vergaderingen, veel ligter ontroerd worden, dan wanneer ieder op zich zelven, of alleen is. De door een goede uitvoering veroorzaakte verrukking eindelijk, moet noodzaak-

lijk de goede indrukken, welke de Dichter wil voordbrengen, alle mogelijke kragten geeven.

Ik ontken niet, dat het hedendaagsch Tooneel, ten opzichte van de uitvoering, zeer veel feilen en groote gebreken heeft. Maar deze gebreken en feilen zijn daar niet wezenlijk aan verknogt; en men zou dezelve zeer ligt kunnen verhelpen, wanneer de wetgeevende Magt zich verwaardigde, om die zaak zich aan te trekken. Dit geſchiedde te *Athene*, alwaar geen ſtuk mogt vertoond worden, vóór het van eenige Perſoonen uit de Magiſtraat was onderzogt geworden; en even dezelfde Perſoonen moesten ook daarvoor zorgen, dat de vertooning goed, en in orde geſchiede.

Wanneer men de Tooneelſpelen maar als enkel tot Vermaak dienende, beſchouwt, dan bezitten zij niets, voor het welk zich het grootſte Vernuft behoeft te ſchaamen; indien men maar eenige feilen in dezelven verbeterde, dat zeer ligt zou te doen zijn. Wanneer 'er al geene andere voordeelen plaats bij vonden, dan dat vrolijke lieden door dezelven ſmaak kreegen, om over Zedelijke Onderwerpen, Karakters, Hartstochten, en de verſchillende voorvallen dezes levens, ernſtig na te denken, dan zou dit reeds genoegzaam zijn, om zulk een vermaak voor gewigtig te houden. En dit is zekerlijk de natuurlijke uitwerking die het Tooneel op ons heeft.

Ik vrees geenzins met ROUSSEAU, dat de Tooneelſpelen een werkzaam volk te zeer verſtrooijen, en tot veele ledige en losbandige uitſpanningen verleiden zouden: ik geloof veel eer, dat zij, wanneer het Tooneel maar eenigzins goed ingericht wierdt, het

hetzelve juist eene tegengeſtelde werking zoude doen. Men weet wat in kleine Staaten, de uitſpanningen van een arbeidzaam volk, kosten; en hoe hoog gemeenlijk een of twee uuren in de Herberg of de Jagt, door de Huisvaders doorgebragt, den Vrouwen en Kinderen te ſtaan komen. Men weet ook wat de Gezelſchapsvermaaklijkheden, van Perſoonen van hoogen ſtaat, zeggen willen. Waren de Tooneelſpelen dat geen, dat ze zeer ligt zijn konden; dan zou een Moeder des Huisgezins haar pligt veel beter vervullen, wanneer zij haare Kinderen in den Schouwburg bragt, dan wanneer zij dezelve in een gezelſchap voerde, daar men niets dan Agterklap gewaar wordt. Immers, zij zouden daar nog een voordeel bij hebben, dat zij in den Schouwburg een geheelen voorraad van ſtoffen zouden kunnen verzamelen, om hun huisgezin en goede vrienden te onderhouden, over dingen, die een noodzaaklijk gedeelte der kennisſe van eene wel opgevoede jeugd uitmaaken. Niets is gemeenlijk drooger dan de geſprekken onder de familiën, zo dra 'er van zedelijke zaaken geſproken wordt. Wanneer een goed Tooneelſpel de ſtof daartoe leverde, dan zouden deze geſprekken zo wel nuttig als aangenaam worden.

Maar ik zeg het nog eens: 'er ontbreekt nog veel aan, dat de beſte Tooneelen zodanig zouden geſteld zijn, dat men de aangetoonde gelukkige uitwerkſelen daarvan zoude kunnen verwagten. Onder eene groote menigte van Tooneelſtukken, zijn 'er maar zeer weinig, die eene volkomene goedkeuring verdienen: en al het overige wat het Tooneel

aanbelangt, is maar zeer zelden zo geſteld, als het, ter vermeiding van alle gegronde berispingen van braave Lieden, geſteld zou moeten zijn. Maar wanneer men de feilen en misbruiken van het Tooneel veroordeelt, dan moet men daarom het goed gebruik, dat men 'er van maaken kan, niet wederſpreken. Te *Athene* werdt SOPHOKLES, een Dichter en Tooneelſpeler, zo hoog in waarde gehouden, dat hij, in gemeenſchap met den grooten PERIKLES, den Staat mogt regeeren. Wilde men het Tooneel behoorlijk verbeteren, en volmaakter doen worden, dan kan ik niet zien, wat Perſoonen van de grootſte verdienſte, en van de zuiverſte Zeden zou kunnen hinderen, het Algemeen, door het beoefenen eener kunst dienst te doen, die, na het afſchaffen der misbruiken, een der achtingswaardigſte kan worden.

'Er zijn reeds Tooneelſpelen, welke met het hooge denkbeeld, dat ik van de Tooneeldichtkunde gegeeven heb, overeenkomen: en ik geloof, dat 'er ook Tooneelſpelers gevonden worden, die waardig zijn om die ſtukken te vertoonen. Men vindt reeds gelukkige Vernuften, die de paalen verzetten, welken door den ſlegten Smaak, in dit ſoort van gedichten heerſchende, ingeheit zijn; en die zich op wegen, door hen zelfs gebaand, hunne Voorgangers verre voorbij ſnellen. Men heeft dus grond om te hoopen, dat eenige gunstige omſtandigheden, het Tooneel die waarde weêr zullen verſchaffen, die het in de bloeijendſte tijden van *Athene* gehad heeft.

DE-

DEMOKRITUS,

EEN GESPREK

IN HET RIJK DER DOODEN.

Naar het Hoogduitſche van

J. H. SCHLEGEL.N.

REGNARD.

Mijn Heer DEMOKRITUS! In zo verre gij dan DEMOKRITUS zijt; zo misgunt mij toch de eer niet, naar welke ik zoo lang gewenscht hebbe. Ik heb u zo lang in het rijk der Dooden gezogt, om u van mijne hoogachting te verzekeren.

DEMOKRITUS.

Hebt gij zo veel moeite gedaan, om een onnutte zaak te verrichten? Ik vind mij dan verplicht die ijver te beloonen; en daar voor van u te hooren, welk een beeld gij van mij gemaakt hebt.

REGNARD.

Ik zal u zeggen, hoe ik uw uitwendig wezen, in mijn Blijſpel beſchreven heb.

Hij is, naar dat men zeid, half Mensch en half een Beer:
Spreekt weinig, maar hij lagcht geduurig meer en meer.

DEMOKRITUS.

Gij hebt waarlijk eene levendige verbeelding. Zeg mij toch eens, wat gij begrijpt dat ik van een Beer bezitte? Moet ik eigenlijk ſpreeken als een Beer? of lagchen als een Beer?

REGNARD.

Gij moet dat zoo niet naar den letter opvatten, maar zo billijk zijn, en gelooven: dat ik in het eerſte vers van uwe gedaante, maar in het laatſte van uwe gebaarden en houding heb willen ſpreeken: al kwam het u al eens zoo voor, als of ik het een door het ander heb willen verklaaren.

DEMOKRITUS.

Maar hoe was mijne gedaante dan? Gij zult mij toch in-

in geen Beerenhuit, of ander Bont gekleed hebben; zo als de Ruſſen of Groenlanders, uit uw' tijdkring, zich vertoonen?

REGNARD.

Kon ik dan op uw Baard niet gedoelt hebben?

DEMOKRITUS.

Ik geloof zeker, dat HIPPOKRATES mijn Baard, in zijne Brieven, vereeuwigd heeft. Maar de Baard heeft zeer weinig overeenkomst met een Beer. Ten minſten, in mijn tijd niet. De Baarden waren in *Athene* zo zeldzaam niet, en hij die alle gebaarde Lieden voor Beeren had willen aanzien, had wel bij tijds uit *Athene* mogen vluchten. Want daar waren al vrij wat wijsgeeren. Intuſſchen zijn die Lieden, u, mijn goeden Franſchman, veel verplicht. Ik heb in mijn leven al vrij wat om die Gekken gelagchen. Het is tijd dat zij zich wreeken, en nu, op hun beurt, om mij lagchen.

REGNARD.

Gij behoeft daar niet voor te vreezen, Mijn Heer. Het is geheel mijn oogmerk niet geweest, om u belagchlijk te maaken. 'Er zullen maar weinig plaatſen in mijn ſtuk gevonden worden, uit welken men dit vermoeden kan. Ten minſte, wanneer gij mijn Blijſpel gelieft te hooren, zult gij zien, dat ik u, in verſcheidene gevallen, in het voordeeligst licht geplaatst heb.

DEMOKRITUS.

Ha! ha! gij hebt mij dan willen prijzen? — Ik weet u dat weinig dank, vooral, na dat gij zulk een fraai beeld van mij gemaakt hebt.

REGNARD.

Neen, prijzen heb ik u juist ook niet gewilt. Mijn Heer DEMOKRITUS! laat ik u het geheele ontwerp van mijn ſtuk eens voorſtellen: dan zult gij beter zien wat mijn oogmerk geweest is.

DEMOKRITUS.

Ik zie wel, dat ik van u niet ligt ontſlagen zal worden; nadien gij mij, met alle geweld, uwe hoogachting wilt doen blijken. Wel nu, zeg mij 'er dan de inrichting van.

REGNARD.

DEMOKRITUS had zich in eene Woestijne begeeven, om de Menſchen te ontvlieden, en zijne Waarneemingen omtrend de Natuur, beter te kunnen doen. STRABO een man, die het verdriet, dat hem zijn vrouw voor twintig jaaren aangedaan, van haar verdreeven hadt, is nu zedert twee jaaren bij hem; eensdeels als Leerling, anderdeels als Lijfknegt: hoe wel hij met de woestijne niet zeer in zijn ſchik is. Een Boer THALER, die hen beide, ſchoon geheel ſober, van eeten voorziet, voedt een jong meisjen, CHRIJSEIS genaamd, als zijne dochter op; welk meisjen DEMOKRITUS zeer wel bevalt, en op het welke hij, om het maar kort te zeggen, verliefd wordt, ſchoon hij het niet daadlijk wil doen merken. DEMOKRITUS, CHRIJSEIS en STRABO zijn bij elkander, wanneer de koning van *Athene*, op de Jagt geweest zijnde, zich naar die plaatſe begeeft, om aldaar uit te rusten. CHRIJSEIS bevalt hem, op het eerſte gezicht, en hij gevoelt ook daadlijk eenige aandoening van Liefde. Hij verzoekt derhalven, DEMOKRITUS, STRABO, THALER en CHRIJSEIS hem naar het Hof te volgen. DE-

MO-

MOKRITUS gehoorzaamd, en de andere volgen hem zeer gaerne; en wel bijzonder STRABO, die in de magere maaltijden in de Woestijne, geen ſmaak heeft gevonden. Hij neemt van de Tijgers, Beeren, Harten, Bokken, Swijnen en Wolven, met vermaak affcheid.....

DEMOKRITUS.

Wat ik u bidden mag, hou toch eens op. Laat mij mijn adem eens haalen! *ik* verſtik anders van lagchen. Ik heb *mij* dan in eene Woestijne, bij *Athene*, begeeven, alwaar Beeren en Tijgers waren? —— Gij beſchrijft mij als een wanhoopend mensch. — Maar heb ik deze Tijgers en Beeren dan uitdrukkelijk in die Woestijne ontboden, en bij mij doen komen, om met hen te woonen? —— Want te *Athene* werdt men juist niet ſterk van de Tijgers geplaagt. —— Zeg mij eens, zijn 'er dan Tijgers in Frankrijk?

REGNARD.

Neen!

DEMOKRITUS.

Anders zou ik] gelooven moeten dat *Athene*, het welk gij beſchrijft, in *Parijs* moet liggen. Want'er is een koning in, zo als in *Parijs*. Ik ben een goede Gek, die zich op 's konings woord, mede laat ſleepen naar het Hof. Wij verlieven beide, ik zo wel als de koning, zeer goed op zijn fransch. Zeg mij eens, wat zeide de koning wel, toen hij CHRIJSEIS zag?

REGNARD.

Hij zeide, zo omtrend: Laat ons nader treden. — Hemel! welk een beminnelijke maagd. Hoe is het mogelijk dat de donkere Wouden zulk een aartig en bekoorlijk ſchepſel

fel bezitten? Sta toe, dat men op deze plaatſe, uwe bekoorlijkheden dien eerbied bewijze, die men aan dezelven verſchuldigt is.

DEMOKRITUS.

Ei, ei. Wel nu, de Tooneelſpeler heeft geen ongelijk dat hij ons alle in eene Parijſſche kleeding uitdoscht; terwijl gij ons zeer Parijſisch gemaakt hebt.

REGNARD.

Men ziet wel, dat gij het rechte begrip van het Tooneel nog niet hebt. Wat raakt het mij, of alle zaaken, die gij zo berispelijk vindt, waarlijk zo geſchied zijn. Ik heb immers de vrijheid, om die zo te verdichten?

DEMOKRITUS.

Het is u derhalven vergunt te dichten, dat *Athene* geen *Athene* is. Gij kroont zelfs, in uwe herſenen, eenen koning; en dat wel op zulk een' tijd, in welken de geheele waereld weet, dat *Athene* een vrijën ſtaat was. Gij brengt Beeren en Tijgers in den omtrek dien ſtad; en de Hemel weet, hoe gij mij afgeſchildert hebt: daar gij *Athene* zo wel hebt weeten te treffen.

REGNARD.

Ik meen een Meesterſtuk gemaakt te hebben, door u af te ſchilderen. Ik heb u toch als iemand voorgeſteld, die om de Menſchen lagcht. Ik heb u als iemand vertoont, die zich, om deze belagchlijke ſchepſelen te ontwijken, in de woestijne begeeven heeft.

DEMOKRITUS.

Dit kan ik u toeſtaan. Het belagchlijk gezicht der menſchen,

ſchen, maakte ten minſten, dat ik mij zo veel te ligter van haaren omgang ontſlaan konde, om de Natuur te onderzoeken. Maar zeg mij eens: wanneer ik in de woestijne gegaan was, om de menſchen te ontvlieden: waarom verliet ik dan die woestijne weder, om die belagchlijke Dieren op te zoeken?

REGNARD.

De Koning gebood het.

DEMOKRITUS.

Maar wanneer 'er al een Koning geweest ware, dan zou deze toch de magt niet gehad hebben, om mij te dwingen, om hem naar het Hof te volgen. En daar ik merkte, dat CHRIJSEIS verliefd was, deed ik immers niet wel, dat ik naar het Hof ging, en haar meênam.

REGNARD.

Gij vondt daar uwe rekening bij. En deze dwang, om naar het Hof te gaan, ſcheen u aangenaam te zijn; nadien gij daar gelegenheid vondt om te lagchen.

DEMOKRITUS.

Indien de gelegenheid om te lagchen mij zoo aangenaam was; waarom was ik dan in de woestijne gegaan?

REGNARD.

Gij naamt immers STRABO mede? Deze kon u in de woestijne genoeg te doen geeven met lagchen.

DEMOKRITUS.

Zo dat ik de belagchlijke menſchen ontvlood, en evenwel een belagchlijk mensch mede nam. Dit is bij mij het zelfde, als of STRABO zijne vrouw ontvlucht was, en haar echter had meêgenomen.

REGNARD.

Gij kondt toch niet geheel en al zonder menſchen zijn. Gij hadt veele dingen noodig. En bovendien moet gij weeten; dat het geen gebruik bij ons is, een Heer op het Tooneel te brengen, zonder Knecht: nadien men dan te veel gelegenheden miſſen moet, om vermaakelijke dingen te kunnen zeggen.

DEMOKRITUS.

Waarlijk! Gij hebt mij tot een aanzienlijk man, van uwen tijd, gevormd. Want gij ſtelt mij voor als iemand, die een Gek op zijn eigen hand houdt. Zeg mij eens wat naauwkeuriger: wat was deze STRABO toch?

REGNARD.

Hij was een Lijfknecht der Wijsbegeerte.

DEMOKRITUS.

Een Lijfknecht der Wijsbegeerte! Gij hebt derhalven een begin gemaakt, om de Wijsbegeerte ook een Hofſtoet te geeven. Zult gij ook geen Slipdraagers en Koetſiers voor haar aanneemen?

REGNARD.

Gij zijt zeker onverdraaglijk met uw lagchen. Mijn DEMOKRITUS is veel beſchaafder dan Gij. Hij lagcht zoo veel niet.

DEMOKRITUS.

Denkelijk, om dat hij te veel reden heeft om over zijne liefde te zuchten.

REGNARD.

Hij is een geſchikt Hoveling. Hij laat zijne liefde in 't geheel niet merken. Hij wederſpreekt den Koning niet, ſchoon

ſchoon deze hem tot een Koppelaar maakt. Hij raadt CRIJSEIS den Vorst te beminnen. Maar hij zet den vader in 't geheim aan, om haar van het Hof te verwijderen. Ik tart u, bij al uw lagchen, u zelven zo magtig te zijn, dat gij dit alles kunt doorſlaan.

DEMOKRITUS.

Ik bedank u, voor de mij nog geheel onbekende deugden, die gij in mij gelegt hebt. Ik heb niet veel zulke deugden meer noodig; want ik zou anders waardig zijn, niet om van alle menſchen uitgelagchen, maar om beweend te worden.

REGNARD.

Maar zeg mij toch eens: zulk een levendig vernuft als gij zijt, kan die niet voorzien, wat een Lijfknecht der Wijsbegeerte zeggen wil? Hij was uw bediende en toehoorder; en nadien hij uwe zaaken zeer wel ter harten nam, zo noem ik hem een Lijfknecht der Wijsbegeerte.

DEMOKRITUS.

Gij zoudt, derhalven die geen, die mij eenige Boeken van de Zedenleer bezorgde, en 'er eens inkeek, een Lijfknecht der Zedenleer noemen? —— Maak het beeld toch geheel af, dat gij van mij ontworpen hebt: want ik krijg een buitengewoonen lust, om een perſoon uit te lagchen die mijnen naam heeft aangenomen.

REGNARD.

Ik heb u verder gevormd, zo als men alle Hoofdperſonaadjen van het Blijſpel vormen moet.

DEMOKRITUS.

Dat is zekerlijk te zeggen, belagchlijk. —— Ik geloof het zeer wel. Indien gij het al eens niet had willen

len doen, dan zoudt gij het, tegen uwen wille aan, gedaan hebben.

REGNARD.

Dat is juist het voornaamste niet, maar enkel een bijzaak. Ik heb u als verliefd voorgesteld.

DEMOKRITUS.

Ik versta u. Gij hebt mij niet verliefd voorgesteld, om dat gij mij belagchlijk wilde maaken; maar gij hebt mij belagchlijk gemaakt, om dat gij mij als verliefd wilde voorstellen. Gij zoudt anders geheel andere middelen gehad hebben, om mij belagchlijk te maaken. Gij hadt niet zo verschriklijk moeten liegen.... Maar, zie eens, kent gij dien man, die daar komt?

REGNARD.

Het is een Tooneelspeldichter.

DEMOKRITUS.

Ja, het is ARISTOPHANES.

ARISTOPHANES.

DEMOKRITUS, ik moet u van iets berichten. Men zal u verzoeken, om eene vergadering van Tooneelspeldichters mede bij te woonen; want zij gelooven dat gij tot hun gezelschap behoort, nadien gij met de menschen gespot hebt, en zij 'er ook mede spotten.

DEMOKRITUS.

Ik geloof, dat ge ook na uw dood noch niet rusten kunt: en dat uw schim zelv' nog spotziek is.

ARISTOPHANES.

Het is hen, naar aanleiding der nieuwe Tooneelspeldichters, noodig voorgekomen, dat zij een middel moeten uit-

uitvinden: om de lieden te beſpotten; zonder hen, bij die gelegenheid, te doen trouwen.

DEMOKRITUS.

Gij ziet hier een man bij mij, welke aan deze raadſlaging zeer veel deel heeft. Hij heeft mij als verliefd voorgeſteld. Ik weet noch niet, hoe de zaak is afgelopen. Maar ik vrees waarlijk zeer ſterk, dat hij mij ook zal uitgehuwd hebben.

ARISTOPHANES.

Ha! ha! ik ken hem wel. Is het REGNARD niet, wiens boekdrager ons verzekerd, dat zijne Tooneelſpelen het naast bij die van MOLIERE komen? MOLIERE heeft zijn *Dobbelaar* en *Droomer* mij aangeprezen. Hij heeft mij ook verſcheidene dingen van *Demokritus* verhaald.

DEMOKRITUS.

Dit is zeker, ARISTOPHANES. Wanneer ik bij de vertooning van het ſtuk tegenwoordig geweest ware, dan zou hij mij de moeite beſpaart hebben, die gij SOKRATES aan deedt: en ik had niet op het Tooneel behoeven te komen, om den Aanſchouweren te zeggen: dat zij dezen DEMOKRITUS met den waaren DEMOKRITUS moeſten vergelijken. Want uit het weinige dat hij mij gezegt heeft, zie ik duidelijk, dat de lieden mij, uit zijne ſchilderij, niet gekend hebben.

REGNARD.

Ik ben zeer verheugd ARISTOPHANES, dat gij hier gekomen zijt. Ik hoop dat gij het Tooneel verſtaat, en derhalven beter over mij zult oordeelen.

DEMOKRITUS.

Vertel ons nu verder den inhoud van uw ſtuk. Want ik ben benieuwd om het oogmerk te weeten, waarom gij mij ten Tooneele gevoerd hebt.

REGNARD.

Na dat de Koning te rug gegaan was, maar DEMOKRITUS, CRIJSEIS en STRABO, benevens THALER, zich naar het *Hof* begeeven hadden; merkte ISMENE, eene Vorſtin, die de troon van *Athene* toebehoorde, en met den Koning huwen zoude, daadlijk eene zekere koelheid in den Koning, die haar verdriet veroorzaakte. Zij openbaarde haare vreeze aan CLEANTHIS, eene Dame, wier Man voor twintig jaaren haar ontvlugt was, die evenwel nog door verſcheidene lieden voor ongehuwd en beminnenswaardig genoeg aangezien werdt. STRABO was intuſſchen fraai, en als een Marquis uitgedoscht...,

DEMOKRITUS.

Als een Marquis? Is dit één van die vreemde Dieren, die gij in de woestijne bij *Athene*, tot mijn gezelſchap bij een hebt doen komen?

REGNARD.

Waarom bevreemd u dat? Het was eene bekende ſoort van Edellieden in Frankrijk, in mijnen tijd.

DEMOKRITUS.

En deze zijn dan eenige duizende jaaren te rug naar *Athene* gereist?

REGNARD.

Moet gij mij dan altijd in de rede vallen? STRABO kwam, en THALER trof hem aan, hebbende over zijn Boerenkleed ook eene kostbaare kleeding aangetrokken.

De

De Dame ſpotte met hem, en hij dreigde, bij het heengaan, haar met de vuist in het aanzicht te ſlaan. STRABO ſpreekt met hem over het goed onthaal dat zij aan het Hof genieten. Maar DEMOKRITUS komt met eenige bedienden in geſprek. Twee van hem prijzen elkander in 't openbaar, maar ſchelden elkander in 't geheim. DEMOKRITUS zend hen alle weg. Maar in zijne geſprekken met STRABO, is altoos iets, van zijne ijverzucht wegens CHRIJSEIS gemengd. Hij verlangt derhalven, weêr van het Hof verwijderd te zijn; wijl STRABO integendeel daar wenscht te blijven. STRABO wordt CLEANTIS gewaar. Zij zien elkander, en verlieven op elkander. Intuſſchen is de liefde van den Koning AGELAUS op het hoogst geklommen; en AGENOR, een Prins, welke ISMENE bemind, voedt zijne liefde. Te gelijker tijde mist THALES een Armring, welken in zijn Boerenkleed ſtak, en met hetzelve hem afgenomen is.

ARISTOPHANES.

Gij vergist u. Ik heb zo even van u verſtaan, dat hij de klederen, welke hij van den Koning verkreegen had, over zijn Boerenkleed getrokken had.

REGNARD.

Het kan zijn. Dit zegt niets in de hoofddaad. Dat men hem zijne Boerenkleêren uitgetrokken heeft, ſtaat echter in den Tekst: maar dat hij ze aangehouden heeft, ſtaat in eene Aanmerking.

ARISTOPHANES.

Derhalven heeft hij ze uitgetrokken. Want de Tekst moet toch vóór de Aanmerking gaan.

REGNARD.

De Koning vertroost hem, hem belovende dat hij zijnen Armring weder zal krijgen. Maar CRIJSEIS weet hij,

door verſcheidene vraagen, het getuigenis uit den hals te haalen, dat de Koning haar het beste bevalt. DEMOKRITUS verzoekt den Koning dat hij hen alle van het Hof weder terug zal laaten trekken. Maar CHRIJSEIS heeft daar weinig genoegen in. De Koning verzoekt derhalven aan DEMOKRITUS, in plaatſe van hem zijn vertrek toe te ſtaan, hem in zijne liefde behulpzaam te zijn. Deze doet het ook. En alſchoon hij zo vér gebragt is, dat hij weder tot inkeer ſchijnt te komen, zo raadt hij THALER toch, dat deze zijne dochter aan het Hof zal onttrekken, nadien de Koning haar wilde beſpotten. Naauwlijks heeft hij dit gedaan, of hij is weder op zich zelven vertoornd. Daar hem de Prinſes bewijzen laat, dat hij den Koning in deszelfs liefde tot CHRIJSEIS dienstbaar is, zo ontſchuldigt hij zich daar mede, dat hij dezelve den Koning heeft afgeraaden; het geen men moet onderſtellen, dat agter het Tooneel geſchied is. CLEANTHIS en STRABO houden een verliefd geſprek met elkander. Dan, nadien zij, naar elkanders omſtandigheden onderzoek doen, zo bevinden zij dat STRABO de man van CLEANTHIS is, die vóór twintig jaaren haar verlaaten heeft: en nu haaten zij elkander zó ſterk, als zij te vooren elkander beminden. Het hapert alleen daar nog maar aan, wie van hun beiden nu het Hof zal verlaaten: nadien zij 'er zich beide zeer wel bevinden. THALER ziet CLEANTHIS, en erkent haar voor dat zelfde Vrouwsperſoon, dat hem vijftien jaaren te vooren, een dochter gebragt, en dezelve voor haar kind uitgegeeven heeft. STRABO wordt hier minnenijdig over. Intuſſchen komt het kleinood voor den dag, het welk CLEANTHIS, te gelijk met het kind, aan THALER gegeeven had; en daardoor wordt het openbaar, dat de moeder van ISMENE, haar dochter, die zij uit eenen anderen echt gebaard had, in de woestijne gezonden heeft, om aan

ISME-

ISMENE de Atheensche kroon te schenken. CHRIJSEIS is derhalve de rechtmaatige erfgenaam van den Atheenschen scepter; en de Koning die reeds te vooren besloten had, om met haar te huwen, verkrijgt nu den Troon met haar. Maar ISMENE troost zich, wegens het verlies van de kroon, met den Prins AGENOR. DEMOKRITUS begeeft zich, na dat hij den Koning zijn voorige hartstocht, die hij nu geheel vaaren laat, te kennen gegeeven heeft, weder in de woestijne: en STRABO vereffend deszelfs geschil met CLEANTHIS.

DEMOKRITUS.

Ik verwonder mij over u, REGNARD! Gij zijt zeer loswaardig.

REGNARD.

Gij berisptte mij echter te vooren.

DEMOKRITUS.

Zeker, gij zijt veel lof waardig. Dit zou, voor een ander, stof genoeg voor drie slegte Blijspelen geweest zijn, en gij hebt 'er maar één van gemaakt. Ik roem altoos zodanige lieden, die maar één slegt gewrogt maaken, wanneer zij 'er veel kunnen maaken.

REGNARD.

Ei, verdeedig mij toch, ARISTOPHANES Gij verstaat het Tooneel, en zijt mogelijk meer in aanzien bij dezen man, dan ik bij hem ben.

ARISTOPHANES.

Ik zal u verdeedigen. Zeg mij evenwel eerst: van wien verteld gij dat alles, dat gij ons zo even verhaalde? Van DEMOKRITUS, of van AGELAUS, of van CLEANTHIS, of van CHRIJSEIS, of van STRABO, of van ISMENE, of van AGENOR, of van THALER?

REGNARD.

Waarom vraagt gij daar na? —— Ik vertel het van die alier.

ARISTOPHANES.

Dan had gij uw ſtuk niet naar DEMOKRITUS moeten benoemen. Waarom hebt gij niet liever alle die naamen op den tijtel van uw ſtuk geplaatst? Want op deze wijze had 'er de een zo veel recht toe als de andere.

REGNARD.

Nu verſta ik u. Gij vraagt wie de hoofdperſoon, of de held van mijn ſtuk is? —— Dat is de Heer DEMOKRITUS.

ARISTOPHANES.

Wat wilt gij met hem uitvoeren, dat gij hem tot een held maakt?

DEMOKRITUS.

Beken het maar! Ik geloof dat ik het raaden kan. De menſchen weeten, dat ik een man geweest ben, die over de waereld gelagchen heeft. Gij wilde derhalven een Blijſpel, onder dien naam, hebben, om dat hetzelve den aanſchouwer beloofde te zullen lagchen; en gij maakte het ook; 'er kwam dan van wat 'er wilde.

REGNARD.

Nu zal ik u zeggen, DEMOKRITUS, wat mijn oogmerk was. Ik wilde u belagchlijk maaken: en ik zou het nog doen, indien ik het niet reeds gedaan had; om dat gij mij zo veel reden geeft, om boos op u te zijn.

DEMOKRITUS.

De Hemel zij gedankt! dat gij het reeds gedaan hebt. Gij zoudt anders door een goed ſtuk u nog driemaal belagchlijker maaken, dan gij het door een ſlegt ſtuk gedaan hebt;

hebt; wanneer gij mij uit wraakgierigheid belagchlijk maakte. Het is waarlijk aartig, dat gij, Hekeldichters, dikmaals uwe eigene dwaasheden op de duidelijkste wijze vertoond, wanneer gij de dwaasheden van anderen poogt te berispen. Iemand heeft u maar eens niet geprezen, of u geen eere genoeg aangedaan; of gij zoekt daadlijk eene dwaasheid in hem te ontdekken, die hem belagchlijk kan maaken. Gij roept overal uit, dat gij een vijand der Dwaasheid, en een vriend der Menschen zijt. Maar gij zoudt dikmaals met de dwaasheid in volkomen vreede leeven, indien gij de Menschen maar niet wilde bedoorloogen, die met dezelve voorzien zijn.

ARISTOPHANES.

Maar zeg mij eens, REGNARD, waarmede wilde gij hem belagchlijk maaken?

REGNARD.

Met zijne verliefdheid.

ARISTOPHANES.

Gij wilde mogelijk doen zien, dat hij, die over de menschelijke hartstochten lagcht, dikmaals zelv daar van beheerd wordt?

REGNARD.

Niets anders. Gij hebt het geraaden. Gij verstaat het Tooneel.

ARISTOPHANES.

Maar, mijn lieve REGNARD, geloofde men dan in uwe tijden, dat DEMOKRITUS wezenlijk verliefd is geweest?

REGNARD.

Vóór mij, heeft het niemand gezegt. Ik weet niet, of het iemand gelooft heeft.

ARIS-

ARISTOPHANES.

Wat baatte het dan, dat gij hem als verliefd voorſtelde? Gij maakt enkel een Herſenſchim belagchlijk, en geenzins DEMOKRITUS. Wanneer gij wildt bewijzen, dat iemand, die over de hartstochten lagcht, dikmaals zelfs van hen gekweld wordt; dan ſtoot gij uw eigen ſtelſel om ver, zo dra men weet dat het valsch is; en dat DEMOKRITUS deze hartstocht nimmer gevoelt heeft.

REGNARD.

Gij zijt een Dichter ARISTOPHANES, en echter zie ik, dat gij mij alle vrijheid tot dichten beneemt,

ARISTOPHANES.

Maar wanneer gij iets van iemand dicht, die in de Geſchiedenis bekend is, en gij behoudt deszelfs hoofdomſtandigheden niet onveranderd, dan neemt gij niet de perſoon zelfs, maar alleen de naam uit de Geſchiedenis. Wie APOLLO als een God der Smits voorſtelde, zou niet van die APOLLO ſpreeken, die wij, in onze tijden, op Aarde gëerd hebben. Wanneer gij door een voorbeeld uit de Geſchiedenis, een zekere Zedeleer wilt voor oogen ſtellen; dan moet de waarachtige Geſchiedenis geen voorbeeld eener tegengeſtelde waarheid zijn; of men zou u voor een Bedrieger houden. Gij had derhalven een ander Wijsgeer moeten zoeken of verdichten, die meer overeenkomst had met uw oogmerk.

DEMOKRITUS.

Laat hem begaan, ARISTOPHANES! Ik moet het zelfde geluk draagen met *Athene*. Hij heeft die arme ſtad, even zo als mijn hert, buiten haar ſchuld, de vrijheid ontrooft.

ARISTOPHANES.

Welaan dan! Nadien DEMOKRITUS u uwen wil zal laaten, zo wil ik u verder verdeedigen. Geeft mij alleen hier eenig licht in: wanneer gij dat toonen wilde, het geen ik gezegt hebbe, en het geen gij thans verklaart uw oogmerk te zijn: waartoe gebruikte gij dan de Geſchiedenis van CLEANTHIS en STRARO? Waarom moest de Koning dan op CHRIJSEIS verlieven? Waarom moet ISMENE dan te vooren aan den Koning verlooft zijn? En waarom moet zij zich eindelijk in de armen van AGENOR werpen?

DEMOKRITUS.

Hij heeft mij mogelijk gelegenheid tot lagchen willen verſchaffen, nadien hij zo veel hartstochten voor mijne oogen ten Tooneele gevoerd heeft.

REGNARD.

Gij wist van alle deze dingen niets, en gij bekommerde u daar ook niet over. Gij lagchte niet eens in 't bijzonder over de hartstocht van den Koning, die gij toch wist.

ARISTOPHANES.

Gij ziet REGNARD, dat DEMOCRITUS u zelfs zeer gaarne wilde verdeedigen, indien 'er maar eenige verdeedingplaatſe bij konde hebben.

REGNARD.

Twijffelt gij nog, of 'er eenige verdeediging bij plaatſe kan vinden? Nadien alle deze Geſchiedenisſen mij aangenaam voor kwamen, zo bragt ik hen op het Tooneel, op dat mijn ſtuk lang genoeg worden mogt.

DEMOKRITUS.

Schaamt gij u niet? Daar gij zulke dingen van mij verdicht

dicht hebt, had gij dan nog geen moed genoeg, om het geheele Blijſpel met dwaasheden van mij te vullen? Gij hebt bovendien nog noodig gehad, het overige, op de rekening van andere hersenſchimmen te plaatſen.

ARISTOPHANES.

REGNARD, ik zou u bezwaarlijk kunnen verdeedigen. Wanneer gij zeker oogmerk in uw ſtuk hebt, en gij mengt andere vertelſels en geſchiedenisſen 'er onder, dan verdeelt gij de aandacht van den Aanſchouwer. En alſchoon alle uwe uitvindingen even leerrijk waren, zo maakt gij toch, dat men op geenen van uwe leeringen acht ſlaat; om dat gij 'er te veel te gelijk geeft. Wie toch zou op uw oogmerk kunnen letten, daar het onder zulk eene menigte van geſchiedenisſen verborgen ligt?

REGNARD.

Maar wat had ik dan moeten maaken?

ARISTOPHANES.

Zo veel Blijſpelen als gij Fabelen hadt; indien gij uwe uitvinding van den verliefden DEMOKRITUS, en van den Koning te *Athene*, voor ſchoon hieldt. Want dat de Fabel van STRABO en CLEANTHIS in een bijzonder Blijſpel wel voldoen zou, kan ik geenzins ontkennen.

REGNARD.

En dus zou ik niet meer dan één Huwelijk in een Blijſpel hebben moeten brengen? Dat heb ik zelden gehoord. Doch ik heb ten minſten een Huwelijk tuſſchen den Heer en de Juffrouw; en een tuſſchen de Knecht en de Kamenier geflicht.

DEMOKRITUS.

Gij zijt zeer bezorgt voor het menſchelijk geſlachte. Het is waar, in uw ſtuk is niet meer dan één Perſoon, niet ver-

verliefd ; en niet meer als twee blijven 'er ongehuwd in. Ik bedank u, dat gij mij onder de laatſte geplaatst hebt.

REGNARD.

Gij doet mij onrecht, DEMOKRITUS. Uw Huishofmeeſter en uw opperſte Opzichter zijn niet verliefd, en trouwen ook niet. Het ſtomme gevolg dat de Koning u gegeeven heeft, ſpreekt ook geen enkel woord, noch van liefde, noch van trouwen.

ARISTOPHANES.

De Huwelijken zullen aan u, op de vergadering die men houden zal, een grooten voorſpraak hebben.

REGNARD.

De Liefde is ook wezenlijk eene zeer nuttige zaak op het Tooneel. Zij maakt dat het den Dichter nimmer zonder veel nadenken aan ſtoffe ontbreekt, om zijne Tooneelen te kunnen vullen.

DEMOKRITUS.

Nog verder! De Huwelijken, die gij Blijſpeldichters op het Tooneel ſluit, zijn geheel overeenkomstig met uw oogmerk. Gij wilt de Lieden belagchlijk maaken; en op dat dit te grooter indruk zoude hebben, zo laat gij hen de grootſte dwaasheid altijd op het laatst begaan. Want alle Huwelijken zouden dwaasheden zijn, wanneer zij alle zó geſloten wierden, als men de meeſte op het Tooneel ſluit.

REGNARD.

O! Hoe veel ſchoone Tafreelen levert niet enkel de Liefde op. Geloof mij, mijn Heer DEMOKRITUS, en mijn Heer ARISTOPHANES! 'Er zijn maar weinig teedre plaatſen in mijn ſtuk. Maar dit moet ik u, in 't algemeen, daar van zeggen: gij moogt dan de ſchikking beria-

rispen, zo gij wilt: wanneer men mijn ſtuk hoort, dan vergeet men alle die feilen, van welken gij mij beſchuldigt; en men let dan alleen op die ſchoone plaatſen.

DEMOKRITUS.

Ik ſtel veel vertrouwen op de menſchelijke gekheid. Doch ik moet bekennen, dat gij 'er nog meer betrouwen op ſtelt.

ARISTOPHANES.

MOLIERE heeft mij veel van dat ſtuk verhaald. Maar, zég mij eens, welke die ſchoone Tooneelen zijn?

REGNARD.

Ik kan u verzekeren, dat 'er geen één is, of het heeft zijne bijzondere Schoonheid.

DEMOKRITUS.

Zo dat waar is, hebt gij het mismaakſte huis, dat ergens te vinden was, van Marmer opgericht.

ARISTOPHANES.

Het is juist niets bijzonders, dat elk Tooneel iets ſchoons heeft. Maar hebt gij 'er veel van de zodanigen, in welken geheele nieuwe Gewoonten en Zeden, niet in de oude tijden geplaatst worden? Of, in welken geen perſoon is, die niet weet, waarom hij op het Tooneel komt; aan welke plaatſe hij is; en waar hij heen gaat? Want gij hebt het Tooneel niet ſlechts eenmaal, zo gij voorgeeft, maar zelfs zeer dikmaals verandert; en men weet dikwils niet, of de plaats, tot de perſoonen die op het Tooneel verſchijnen, of de perſoonen tot de plaats gaan, of dat Plaats en Perſoonen elkander tegen komen.

REGNARD.

Waarlijk ARISTOPHANES, ik geloof dat gij mijn aanklа-

klager, in plaatſe van mijn verdediger wilt worden. Maar het is mij zeer ligt doenlijk, die ſchoone Tooneelen te toonen. Ik behoef u ſlechts het eerſte te zeggen. STRABO ſpreekt alleen:

'k Verwensch den dag die mij 't verſtand dus wist te ontſchaken,
Dat ik me een Lijfknecht der Filoſofie liet maaken!
't Is haast twee jaaren dat ik hier kwam, tot mijn leed;
Koud eeten, warmen drank, kwaal nachtrust, ſlecht gekleedt,
En knecht van Demokriet. in dees woestijn, verkeeren
Bij mij niet anders dan wat wilde en woeste Beeren:
En voor een man van mijn caliber is dat ſoort
Van volkjen te onbeſchaaft, en houdt te ſlecht zijn woord!
Als ik van d'andren kant denke op het boost der wijven,
Wier man ik was, dan ſchijn ik pas mij-zelf te blijven;
Zij moet geſtorven zijn; want anders had, gewis
De duivel haar vóórlang al hier gevoerd.

DEMOKRITUS.

Gij moet gelooft hebben, dat ik den geest van voorzeggen bezeten heb, nadien ik mijnen Leerling van den Duivel konde voorpraaten.

ARISTOPHANES.

Wees daar maar niet trótsch op. THALER wist 'er ook iets van.

REGNARD.

Hij wist juist zo veel als onze Boeren weeten. STRABO zegt van DEMOKRITUS:

Men ziet hem immers in de wijsgeerte alteos wroeten.

en THALER antwoord:

Dat raakt niet; as men ien mooi maisjen komt te ontmoeten,
De drommel is naegaande, en neemt zijn ſlag iens waar.

En wat zegt dat? 'Er waren immers toen reeds duivelen?

ARISTOPHANES.

Maar welk een Godheid of Heilige was 'er toenmaals, die ten gevalle van THALER, *Dame*! uitriep?

DEMOKRITUS.

Dat is wezenlijk niets anders, dan het geen BOILEAU ons onlangs, van eene Furie verhaalde, welke op het Tooneel kruisfen maakte.

ARISTOPHANES.

Maar, indien 'er toen al eens Duivels waren, REGNARD: waren 'er dan toen ook Vrouwen met *Fontanijen* op, en hooge schoenen aan, zodanig als gij dezelve beschrijft? Waren 'er toen reeds Parforce jagten? — En Toorens met klokken?

REGNARD.

Indien de Kloktooren u al niet bevalt, dan is de beschrijving echter fraai, in welken hij voorkomt. STRABO zegt van DEMOKRITUS:

Hij toond, met reden, dat de menschen inderdaad
Zot, buitensporig en belagchlijk zijn; hij gaat
Om hen te ontvluchten, daags zich in zijn grot verschuilen,
's Nachts, als de Zon haar licht komt aan de Maan verruilen,
Gaan we op de hoogste rots, om dus met meerder vrucht,
Van dees verheven plaats, te loeren in de lucht;
Van daar bezoeken we al 't gesternte, en zien 't gewemel,
Van Jupiter met all' zijn Wachters aan den Hemel.

DEMOKRITUS.

Jupiters Wachters? ô Welk een scherp gezicht moet ik wel gehad hebben! Want toenmaals bezat men de kunst nog niet, om de verste dingen, door glazen duidelijk voor ons gezicht te brengen; en na het verloop van eenige

nige jaaren, ten voordeele daar van, de nabijzijnde dingen onduidlijk te zien. Echter heb ik met mijne oogen zoo veel kunnen zien; dat het Maanlicht uit geen Lamptaarn komt; zo als gij mij betigt, dat ik STRABO geleerd heb. Gij hebt mij, in den omtrek van omtrend zes regels, zeer ſcherpziende, en te gelijk zeer blind gemaakt.

ARISTOPHANES.

Is dat niet hetzelfde Tooneel, in het welk STRABO, zijn ambt, naar de franſche wijze, verkoopen wil? in het welk THALER meent, dat hij een koets kan houden? en waar STRABO hem betigt, dat hij een koets beſtolen heeft?

DEMOKRITUS.

Hebt gij mij reden tot lagchen willen geeven, dat gij zo veel dwaaze zeden, uit uwen tijdkring, in *Athene* verzamelt hebt? Neen! Ik heb in mijn' tijd redenen genoeg gevonden om te lagchen. En indien ik nog leefde, en de Zeden niet veranderd waren, dan zou ik dezelve noch niet genoeg belagcht hebben.

REGNARD.

Maar het derde Tooneel zal ten minſten zonder feilen zijn. Ik kan de verſen niet alle van buiten, maar DEMOKRITUS zegt omtrend: „ Volgens het gevoelen en „ de ſchriften der Ouden, is de mensch, volgens zijn „ natuur, een Dier dat lagcht. Dit ziet men ook dik„ maals genoeg plaats hebben. Dan wat mij aangaat, „ ik

(*) De Hoogduitſche vertaaler zegt, in naarvolging van REGNARD, dat deeze rots wel honderdmaal zo hoog als de klokkentooren is. Doch de Nederduitſche naarvolger, H. VAN ELVERVELT, die wy in deze uittrekſels volgen, heeft dit met reden weggelaten.

„ ik kan zeer wel zeggen, zonder mijn geweeten ge-
„ weld aan te doen, dat hij een belagchlijk Dier is."

ARISTOPHANES.

Waarom ſpreekt gij toch van de ſchriften der Ouden, DEMOKRITUS? Ik weet niet dat 'er in uw tijd veel oude ſchriften geweest zijn: ook bekommerde gij u daar zeer weinig mede.

DEMOKRITUS.

Dit alles behoort eigenlijk tot het karakter van een Schoolvos, zodanig als hij mij heeft voorgeſteld; die, zonder dat hem iemand vraagt, met een opzet aankomt, en begint te lagchen: en niet eens acht geeft, of 'er iemand is, of niet; en ook niet weet waarom hij komt.

REGNARD.

Hoor mij ten minſten verder. Ik geloof dat gij aan u zelven nog zult bevallen.

DEMOKRITUS.

Misſchien wanneer ik als verlieſde ſpreek?

REGNARD.

De menſch is voor alle ding
De ſpeelpop van zich zelfs, om zijn verandering,
Hij mint, hij haat, hij hoopt, hij vreest, en hij is lustig.
Veroordeelt en keurt goed, hij lagcht en is onrustig,
Vertoorent en bedaart; hij ſchuwt en hij begeerd
Hij wil, en heeft berouw, verhoogt en hij verneêrd,
Veranderlijker dan de baaren en de winden,
Geloofs hij in zich-zelf den wijsten man te vinden:
Hij is onkundig, ongeregelt, zot en fier,
Dies mag ik lagchen, naar ik meen, om zulk een dier.

ARISTOPHANES.

Met deze plaats, DEMOKRITUS, kunt gij, volgens mijn oordeel, te vreeden zijn. Gij zeide zeker iets overeenkomstigs met dit gezegde, tegen HIPPOKRATES, toen hij zien moest, of gij gek waart.

DEMOKRITUS.

G'j hebt gelijk. Ik herinner mij dit. Maar toen had gij mij in uw Blijſpel kunnen brengen, REGNARD; toen mij alle menſchen voor gek hielden, en den Arts voor mij ontboden; en toen de Arts zeide, dat zij zelven gekken waren, en eenen Arts noodig hadden.

ARISTOPHANES.

Ik geloof dat men dit zou kunnen doen, DEMOKRITUS. Het is niet onbillijk, den Lieden te tooneh, dat zij dikmaals om menſchen lagchen, die niet belagchlijk zijn; daar zij zich in tegendeel over andere verwonderen, die juist zo belagchlijk zijn als zij zelven.

DEMOKRITUS.

Laat mij toch uitſpreeken. Ik moet nog veel zulke redenen hooren, eer ik u alle de dwaasheden kan vergeeven, die gij op mijne rekening geſteld hebt.

REGNARD.

STRABO toont DEMOKRITUS het eeten dat de Boer gebragt heeft. DEMOKRITUS antwoordt:

t'Elkens eeten
En drinken, gij doet wel, vleeschgretig Dier! vaar voort,
En volg geduurig uw ſnode eetlust ongeſtoort.
Zal 't ſchandlijk Lijf dan, dat de Ziel ſlechts heeft omgeven,
Uw werkzaam houden' all' de dagen van uw leven?

„ ik kan zeer wel zeggen, zonder mijn geweeten ge-
„ weld aan te doen, dat hij een belagchlijk Dier is."

ARISTOPHANES.

Waarom ſpreekt gij toch van de ſchriften der Ouden, DEMOKRITUS? Ik weet niet dat 'er in uw tijd veel oude ſchriften geweest zijn: ook bekommerde gij u daar zeer weinig mede.

DEMOKRITUS.

Die alles behoort eigentlijk tot het karakter van een Schoolvos, zodanig als hij mij heeft voorgeſteld; die, zonder dat hem iemand vraagt, met een opzet aankomt, en begint te lagchen: en niet eens acht geeft, of er iemand is, of niet; en ook niet weet waarom hij komt.

REGNARD.

Hoor mij ten minſten verder. Ik geloof dat gij aan u zelven nog zult bevallen.

DEMOKRITUS.

Misſchien wanneer ik als verliefde ſpreek?

REGNARD.

De menſch is voor alle ding
De ſpeelpop van zich zelfs, om zijn verandering,
Hij mint, hij haat, hij hoopt, hij vreest, en hij is lustig.
Veroordeelt en keurt goed, hij lagcht en is onrustig,
Vertoorent en bedaart; hij ſchuwt en hij begeerd
Hij wil, en heeft berouw, verhoogt en hij verneêrd,
Veranderlijker dan de baaren en de winden,
Gelooft hij in zich-zelf den wijſten man te vinden:
Hij is onkundig, ongeregelt, zot en fier,
Dies mag ik lagchen, naar ik meen, om zulk een dier.

ARIS-

ARISTOPHANES.

Met deze plaats, DEMOKRITUS, kunt gij, volgens mijn oordeel, te vreeden zijn. Gij zeide zeker iets overeenkomstigs met dit gezegde, tegen HIPPOKRATES, toen hij zien moest, of gij gek waart.

DEMOKRITUS.

Gij hebt gelijk. Ik herinner mij dit. Maar toen had gij mij in uw Blijſpel kunnen brengen, REGNARD; toen mij alle menſchen voor gek hielden, en den Arts voor mij ontboden; en toen de Arts zeide, dat zij zelven gekken waren, en eenen Arts noodig hadden.

ARISTOPHANES.

Ik geloof dat men dit zou kunnen doen, DEMOKRITUS. Het is niet onbillijk, den Lieden te toonen, dat zij dikmaals om menſchen lagchen, die niet belagchlijk zijn; daar zij zich in tegendeel over andére verwonderen, die juist zo belagchlijk zijn als zij zelven.

DEMOKRITUS.

Laat mij toch uitſpreeken. Ik moet nog veel zulke redenen hooren, eer ik u alle de dwaasheden kan vergeeven, die gij op mijne rekening geſteld hebt.

REGNARD.

STRABO toont DEMOKRITUS het eeten dat de Boer gebragt heeft. DEMOKRITUS antwoordt:

t'Elkens eeten
En drinken, gij doet wel; vleeschgretig Dier! vaar voort,
En volg geduurig uw ſnode eenlust ongeſtoort.
Zal 't ſchandlijk Lijf dan, dat de Ziel ſlechts heeft omgeven,
Uw werkzaam houden all' de dagen van uw leven?

DEMOKRITUS.

Gij hebt mij waarachtig, van een Spotter tot een Kelver gemaakt. Ik maak veel geweld om de geringſte oorzaaken!

REGNARD.

STRABO ontſchuldigd zich. Gij noemt hem een domme en vette Ziel.

DEMOKRITUS.

Zo dat ik nog al meer verwijtingen doe!

REGNARD.

Ga heen [zegt gij tot hem] *vertrek, wijk uit mijne oogen,*
Naardien uw hart zo laag is van gevoelens; 'k weet
Wel, andren, die, om mij te volgen, zijn gereet.
'k Wilde u genezen van uw dwaling, toebereiden,
En voorts als bij der hand naar 't ſterrenheir geleiden;
Uw geest bevrijden van der zinnen overmacht....
Gij zijt der moeite onwaard die ik te nemen tracht,
O Vleeschlijk Dier! dat ſchrikt voor 't volgen mijner ſtappen.

DEMOKRITUS.

Ik vrees dat ik nog ſchreijen, of STRABO ſlagen geeven zal.

REGNARD.

STRABO antwoordt: men zal mij echter niet verwijten, dat ik bemin. Gij vraagt hem: wat wilt gij daar mede zeggen? STRABO wil zich niet verklaaren. Maar gij ſpreekt toch telkens, ter zijde, van uwe vreeze, dat hij uwe liefde gemerkt heeft; en gij onderhoud u zelven heimelijk wegens uwe liefde.

DEMOKRITUS.

Zeker, in alle deze trekken, zie ik een' DEMOKRITUS, die een' nieuwen DEMOKRITUS noodig heeft, om hem te belagchen.

REG-

REGNARD.

Gij hebt het reeds te veel gedaan, en zult 'er niet meer om lagchen.

ARISTOPHANES tegen DEMOKRITUS.

Hij gaat geheel toornig heen. Indien hij ons gelegenheid had willen geeven, om alle de feilen in zijn ſtuk aan te toonen, zou hij zeker niet vroeg vertrokken zijn. Waarlijk, DEMOKRITUS, het ſpijt mij, dat 'er zoo veele goede en levendige invallen, die hij gehad heeft, in zulk een gebreklijk ſtuk voorkomen. In 't bijzonder ſpeelt CHRIJSEIS voor een zeer wel uitgedacht perſoon. Maar de Tooneeldichters zullen haast vergaderen. Laat ons gaan! Wij zullen hooren, hoe deze Huwlijkſtichter de zaak der Huwelijken, op die vergadering zal verdeedigen.

SELINDE.

Een der bekoorlijkſte lentedagen, werd gevolgd van een allerverkwikkendſte avondſtond, toen SELINDE, na haar witgewolde dartelende kudde, naar de ſtal geleidt te hebben, in het nabij gelegen bosch ging, om haaren hijgenden boezem, door ſtille klagten te ontlasten. De zilveren Maan pronkte met haar geleend licht reeds aan den trans des hemels; de Starren flonkerden; de Nachtegaal liet zich, door zijn betooverenden zang, op de nedrigſte takken der ſtatige Eiken hooren: een lief zuiden windjen ſpeelde vrolijk in de zagtkens ſchommelende wilgen; een beekjen met zijne ſtil ruizende golfjens, midden door deze aangenaame wandelplaats vlietende, vermeerderde de bekoorlijkheid der ſchoone avondſcheemering; alles ſpiegelde zich in den glans van dien kristallijnen vloed. —— Ja, ſprak SELINDE, alles wat mij omringt, noopt mij tot vrolijkheid. Maar ach! zou de vertederende zagt ſchijnende, en beeldſcheppende Maan, zouden de tintelende, vrolijkſchitrende Sterren, zou de lieveling der Lente, met zijne verrukkende zoetvloeiende toonen; zou de balzemädemende zuiden wind, zouden de met ſieraad getooide velden; zouden de Eeuwen tartende Eiken — mijn beangſtigd harte, één ogenblik kunnen ontheffen van de allergrievendſte ſmarte? DORILAS!

LAS! nooit volprezene DORILAS! U moet ik derven! de wreede ſeize des doods maaide u weg! nam u! ô vriend van mijn hart! trooſter van mijne ziel! nam u weg, ſchoon de roozen eener friſſche mannelijke jeugd nog op uwe wangen bloosden! .....

Ik zag u worſtelen met den roover van den waardigſten Echtgenoot. Uwe kragten bezweken! uwe oogen, vol liefde en teder mededoogen, bleven onafſcheidenlijk op mij gevestigd! SELINDE, ſprak uw ſtamelende tong, „SELINDE! ziel van mijn ziel! leven van mijn leven! „de beſchikker van ons lot, roept mij tot zich; ik moet „u verlaaten, wij beminde onderling op de tederſte wijze; „maar helaas! wij waren ſterflijk! Zou ik u, mijn SELIN„DE, maar voor de weinige oogenblikken dat wij hier aan„wezig zijn, bemind hebben? — neen, ik beminde u „voor de Eeuwigheid... ik ga om op u te wagten in een „nooit gekende vreugd; daar geene nevelen van ſmart onze „gelukzon zullen bewolken; daar geen wreede dood de „enge banden eener zuiverſte liefde zal ſlaaken; daar we „eeuwig zalig zijn! Dank met mij den God der Liefde, „voor de weldaden, in dit jammerlijk leven, aan ons ge„ſchonken — billijkt zijne handelwijze en vaart eeuwig „wel!" — hij ſloot zijne op mij ſtaarende oogen... Zijn hoofd zeeg op mijnen eng gepraamden boezem; de jongſte adem vloog van zijne veege lippen. De hoop, de troost, de vreugd van mijn leven; daalden in het graf. — Arme SELINDE! berooft van de leidsman mijner jeugd! gedompeld in de hartgrievendſte ſmarte, moest ik mijn wit wollig vee eenzaam leiden. Getuig eenzame heuvels langs welken ik mijne Schaapjens dreef; getuig kabbelende beekjens, die ſtil ruiſende voortvloeiden, hoe dikmaals gij in mijne jammerende klagten deelden.

De brave FLORIMOND, de beminnelijkſte der harders, ſprak dezen ochtendſtond, doen de bekoorelijke Zon in het oosten bloosde, mij aan: SELINDE, zeide hij, „ gij heb„ nu drie-ſleepende jaaren den dood van uwen waardigen „ DORILAS beweent. ——

„ Hij was de vriend van mijn hart, de waardigſte der „ harders; nooit zoude ik u, ô SELINDE! bemind heb„ ben; zoo DORILAS u niet onwaardeerbaar was ge„ weest. Ik beminne u SELINDE! mogt mijne liefde en „ zorg uwe traanen droogen! laat uwe ſchaapjens in mijne „ vette weiden grazen; mogt ik ze aan uwe zijde geleiden. „ Dat de vriend van uwen geliefden DORILAS uwe vrien„ den verzagte, dat hij de vriend van zijne lievenswaardige „ SELINDE zij." — Getuigt, lieve oever! langs welks boorden mijne kudde graasde; getuigt welig huppelende lammeren, hoe mijn boezem zwoegde! zou ik FLORIMOND kunnen beminnen? — neen! mijn DORILAS beminde mij voor de eeuwigheid! Eeuwig zal ik ook mijn DORILAS beminnen.

R. O.

RAAD

RAAD VAN ZEPHIJR,

AAN DE

GODIN DER LIEFDE.

Op een' ſchoonen lentemorgen wandelde VENUS in de Idaliſche boſſchen. Duizend vogeltjens floegen daar hunne welluidende toonen, in de geurige Mijrthen; dartele Muſchjens vervolgden elkander, en de wellust waazemde uit de ontlooken Roozen. Purperen wolkjens, ſchoon, gelijk de lippen van VENUS, boorden de oostkim, en de nieuwsgierige PHOEBUS zond zijne beevende ſtraalen door de wemelende Mijrthentelgjens heenen. Alle Goden hadden zorg gedraagen, om de geheele natuur thans op het ſchoonſte te tooijen. Wie hunner wenscht niet aan de Godin der Liefde te behaagen? Zoo dra ZEPHIR, DIONE vernam, gevoelde hij alle den eerbied, dien men bij het aanſchouwen eener majeſtieuſe jonge ſchoone gevoelt. Hij fladderde haar al ruiſchende te gemoete, en verkoelde haar driemaal met zijne geurige wiekjens. Groot is uwe magt, ô Godin! ſprak ZEPHIJR. De Goden die den Olijmpus bewoonen, eerbiedigen u; maar zommige menſchen, vermetele ſtervelingen, weêrſtaan den invloed der bevalligheden. Noch koontjens, bloozende

de gelijk de morgen; noch ſneeuwwitte kaakjens, noch lipjens, op welken de tedere aanminnigheden zweeven; noch het wallen der jeugdige boezems; noch de lonkjens uit ſmachtende oogen geſchooten; treffen hunne harten: de lagch van AGLAIA zou hen niet treffen! Verwaardig u dus mijnen raad te hooren, ô VENUS! en gij zult die vermetelen verwinnen.

Welk eene tedere aandoening gevoel ik, wanneer ik, in het morgenkrieken, het bedaauwde vlooltjen veel tederer, dan wanneer ik op den middag de ontluikende Roozen beſchouw; ja, 't viooltjen moet ik dan kuſchen! Laat eene traan, ô DIONE! op de bloozende koontjens vlieten, op de koontjes van hen, die uw vermogen gevoelen. De vermetelen zullen dan, met vervoering, de bevochtigde wangen kuſchen, gelijk ik het bedaauwde viooltjen kusch; dus zullen zij uw vermogen erkennen.

De raad van ZEPHIJR behaagde DIONE. Liefdetraanen zullen vlieten, zeide zij; ook zullen mij de ſombere wouden in mijne overwinningen behulpzaam zijn. De Godin beval: en de liefdetraanen vlooten; verliefde zuchtjens woonden onder de ſombere Pijnboomen, en tedere zwaarmoedigheid ruiſchte van de Dennen toppen nederwaards. Te gelijk wies een roozenboschjen ter belooning voor ZEPHIJR.

E. T.

S U-

SULIMA.

Eene geſchiedenis der vervloogene tijden. Een droevig, beklaaglijk verhaal!

Ik zing het drevige noodlot van SULIMA; het ſchoonſte meisjen van *Moma*. Ik zing den dood van KALMAR; de dapperſte Jongeling van *Ullin*.

De zee hield op van bruiſchen: de huilende ſtorm was bedaard: de lange ſchaduwen der nacht rolden over de westelijke vloeden. De geheele Natuur was in rust. Alles vertoonde de treurende SULIMA. Haar ziel was in droefheid weggezonken. De ſlaap was vreemd aan haar oog; want de Jongeling haarer liefde had het zeil opgehaald, en zijn zwak vaartuig der verſchrikkelijke zee aanvertrouwt, om met den wreeden DAGO te ſtrijden. DAGO, die haaren Vader in ketenen geklonken, en denzelven naar zijn verafgelegen Eiland gevoerd had. Zijn vertrek overlaadde haar met ſmerte, maar zijne belofte om te rug te keeren, en de hoope der bevrijding van ULMOR, ſtilde eenigzins de ſmerte van haar lijden. Elke morgen kwam zij aan den Oever, welke door de Zee gevormd was; elken avond bezogt zij de plaatſe, alwaar KALMAR haar beloofd had te zullen weder zien, wanneer het geluk zijne wapens bekroonde.

Veele lange dagen gingen voorbij, zonder dat zij iets van haaren geliefden mogt hooren; veele eenzaame nachten

ten waakte zij aan den huilenden oever, en vermengde haare zuchten, met het bruiſchen der golven. Doch zij verkreeg geen berigt van KALMAR.

Het gevoel der droefheid zwol in haare borst. Nog eens wendde zij haare eenzame gangen naar de zee, alwaar dezelve de omvloeijende rotſen van ITHON beſpoelt. Langzaam ging zij alleen. Haar lieflijk hoofd zonk op haaren boezem. Haar ſneeuwitte handen hongen achteloos neder. De ſluijer vloog over haare lange en gewigtige lokken, die nu en dan, door de winden des nachts, opgeheven wierden. Heur kleed golfde onachtzaam en los agter haar. Zo dra zij op de eenzame rots gekomen was, zette zij zich, op zijn' ruuwen top neder. Een vloed van traanen ontvloeide haare oogen, en maakte haaren zwellenden boezem doornat. Daar ruste zij een weinig; vestigde toen, zwijgende, het oog op de Zee. De Maan, de plechtige heerſcheresſe van den Nacht, wierp zijne bleeke ſtraalen langs de ſidderende golven. Een zucht voer door haar borst, en hier op verhief zij haar klaaglied.

„ Gij liefderijk licht van den Hemel! gij ſchijnt de ſmerten van SULIMA te voelen: en in de droefenisſen haarer ziele te deelen. Bleek doorwandelt gij de wolken, bleek en zwak zijn uwe ſtraalen! Hebt gij ook een Geliefde te beweenen? Hebt, gij, zo als ik, eenen Vader te beklaagen? —— "

„ Gij zijt thans ſtil, ô ſtormende winden! Uw bruiſchen verſchrikte mijne Ziele; ik wierd bang voor de geliefde van mijn hart. ô Weſtelijke winden! vult gij zijne zeilen! voert hem zagt, ô rollende golven! want mijn KALMAR is zagt en vriendlijk. Moed en liefde heerſchen in zijn harte.

„ Ach! zinkt, ô ruuwe rotſen! zinkt naar beneden! Haalt uwe ruuwe toppen van de vlakte der Zee weg.

„ Gij

Gij zijt verderflijk voor den kloekmoedigen Schipper; gij zijt haatelijk voor het oog van SULIMA.

„ Ach! KALMAR! waarom vertoeft gij te komen? waarom laat gij SULIMA in vreeze! "

„ Duizende traanen ontvloeijen haare oogen, om U. Gij veroorzaakt de zuchten van haaren boezem, doch geniet haare traanen niet. Gij hoort zelfs het zagt geſuis haarer zuchten niet. "

„ Ach! KALMAR! keer te rug tot uwe beminde! keer te rug, en leenig haare ſmerte."

„ Wanneer afgebroken ſluimeringen mijne in traanen drijvende oogen, ſluiten; dan vermeerderen zij mijne ſchrikken. Mij dunkt ik zie u dan, verlaaten en bleek: mij dunkt, ik zie u dan mismaakt en dood: dan ontwaak ik, en mijne ſmert vermeerdert. "

„ Ach! KALMAR! keer te rug tot uwe beminde; keer te rug, en leenig haare ſmerte. "

„ Ha! ik zie een Geest, zweevende over de vlakte der Zee: zijn aangezicht is half bedekt, het ſchijnt droevig, doch tevens bekoorlijk. Ik zie de groene golven, door het dunne weefzel van zijn beeldtnis heen ſchuimen. Het ſchijnt SULIMA te wenken. Waarom kwelt gij mij zoo, ô ſchaduwrijk beeld! waarom folterd gij mijne ziele zoo ſterk! "

Zo klaagde dat Licht der Schoonheid: intuſſchen hield zij het oog op de ſteigende golven gevestigd. Zij zag iets naar den voet der rotſen heendrijven. Zij wendde haare ſchreden daar heenen. Het was het ligchaam van haaren KALMAR. Haar wildſtaarend oog ontdekte dien geliefden. — Een luid geſchrei ontvlood haar borst. — Plotſeling zonk zij op zijnen boezem. Haar hart brak: en haare ziel ſcheide in een zucht van de aarde. —

Graaft haar Graf, ô Maagden van *Moma*! Legt KALMAR aan haare zijde. Geen tederer paar zal immer de gra-

grazige velden van *Erin* ſieren. Ach! vereenigt u, met mijn gezang: geeft hunnen naam aan de toekomſtige tijden.

Daalt beneden, gij Geeſten der Heuvelen! daalt beneden, en hoort onze Liederen.

Schoon was het Meisjen van *Erin*, zagt en goedaartig de milde SULIMA.

Haare oogen geleken twee flonkerende ſterren, die hunne ſtraalen, door de gewelven des Hemels nederſchieten, en den Heuvel des nachts verlichten.

Maar ach! zij verloor haaren geliefden, den grootmoedigen, dapperen KALMAR.

Daalt beneden, gij Geesten der Heuvelen! daalt beneden, en hoort onze Liederen.

Uwe kragt was onvergelijklijk, ô KALMAR! uw moed beroemd onder de Zoonen der magtigen. Gij vielt niet onder den kling van uwen vijand. DAGO kon zich niet verheugen over uwen val. De Verrader zonk zelv' onder uwen Speer.

Blijdſchap verwacht u in de wooningen der Wolken; alwaar deugdzame Gelieven Geluk en Rust genieten.

Daalt beneden, gij Geesten der Heuvelen! daalt beneden, en hoort onze Liederen!

Naar het Hoogduitſche van
EDMUND, VRIJHEER VAN HAROLD.

HET

HET
ZALIG AFSTERVEN
VAN EEN
OPRECHT CHRISTEN.

Heeft de Christen hier op Aarde
hemelwellust in zijn hart?
Kan Hij daardoor vrolijk leeven, ——
zelfs in 't midden van de ſmart?
Leeft Hij vrij van ſlaaſſche vreeze? ——
Heeft Hij rust in zijn gemoed?
Zijn zijn zonden hem vergeeven,
door de kragt van Jezus bloed?
Weet Hij, dat Gods vaderliefde, ——
die een Serafijn bezingt, ——
Ook voor Hem is eeuwig teder ——
en zijn gangen ſteeds omringt?
Is Hij door 't geloof getreeden ——
met zijn God in een verbond, ——
Dat niet is op eigen waarde; ——
maar op Jezus dood gegrond?
Heeft Hij 't recht door God verkreegen
op den ſtaat der heerlijkheid?
Is voor Hem in 's hemels Salem
reeds de kroon der eer bereid?

Zulk' een Christen blijft dan zeker
ſteeds ſtandvastig in den nood, —
En legt vrolijk op zijn leger
bij 't aannadren van den Dood. —

✲

Als die vijand van het leven
onverwacht het bed beſpringt
Van een' dwaazen Godverzaaker,
die door d'ondeugd is omringt: —
Of van hem, die 't woord des Heeren
ongeloovig heeft veracht, —
Die zijn' tijd in dartle wellust
heeft moedwillens doorgebracht. —
Die hier op deez wentlende Aarde
woest en los dat geen genoot,
Dat de zinnen kan bekooren
en hetzelve hulde bood. —
Deze zeker zijn vol wanhoop
in den laatſten levensſtond: —
Hun gewiſſe wordt door wroeging
fel geteisterd en doorwond. —
Op hun wezen ſtaat de naarheid, —
als een ijslijk beeld, geſchetst: —
En in 't voorhoofd zijn de rimpels
der vertwijfling diep geëtst. —
Hunne oogen zwerven angſtig —
vliegen raadloos om in 't hoofd —
Worden duister — ſtaaren kwijnend —
breeken langzaam. — en — beroofd
Van 't gezichtpunt, dat de ſtraalen
van het licht weléer ontving,

Staan

Staan zij, als bezwalkte glazen,
in een' ſtijven ommekring. ——
Daar hun geest nu ook met kwelling, ——
ô! hoe naar is dit verſchiet!
Vlucht onwillig uit het ligchaam ——
hoopeloos — en —— vol verdriet. —
Ach! hoe ſoltrend is dit denkbeeld! ——
hoe rampzalig 't ſtervenslot! ——
Van een Mensch, die; bij volharding,
met zijn God en maaket ſpot. ——
Daar God, als een heilig wezen
't kwaad rechtvaerdiglijk vergeld: —
En door een naauwikkend oordeel
ſchuldigen nooit ſchuldloos ſteld.

✲

Maar heel anders is het ſterfbed
van een Christen: —— als Hij ziet;
Dat de Dood hem langzaam nadert
en hem aangrimt in 't verſchiet, —
Dan denkt Hij —— alſchoon deze aarde ——
ja ſchoon alles mij begeeft: ——
God blijſt echter mijn betrouwen; ——
Daar Hij eeuwig voor mij leeft. —
Ik heb ras het zalig einde
van mijn ſtrijd en loop erlangt: —
Weinig tijd nog — en mijn ziel is, —
daar men de eerekroon ontvangt. —
Ik heb mijn geloof behouden
in mijn Heiland, 's vaders zoon: —
Deze zal mij juichend' voeren
in den hemel voor Gods troon. —

Daar zal ik onſterflijk woonen
in dit huis der zaligheid:
Waar Emanuël een wooning
ook voor mij heeft toebereid. ——
Daar zal ik met Seraphijnen
zingen, —— nimmer ſchor van keel,
't Hallelujah, —— 't driemaal heilig, ——
wen ik in die vreugde deel, ——
Die het choor der reine geesten, ——
zaamgeſtrengeld door den band, ——
Van een zuiver denkvermoogen, ——
heeft in 't hemels vaderland.
Doch! —— ſchoon ook die zelfde Christen ——
't heilig beeld van God betracht,
En bedenkt hoe menigmaalen
Hij Gods wetten heeft veracht. ——
Wordt Hij echter niet tot wanhoop; ——
maar tot waar berouw geleid, ——
Daar Hij altoos eindloos zalig
deelt in die Gerechtigheid, ——
Die ons Christus, vol van liefde,
eens op Golgotha verwierf, ——
Toen Hij aan 't vervloekte dwarshout
voor de grootſte zondaars ſtierf. ——
Schoon boetvaerdig blijft Hij vrolijk
met vertrouwen op Gods heil: ——
Daar Hij weet, dat Jeſus liefde
en verdienste is boven peil. ——
Deze Christen ziet blijmoedig, ——
vreugde blinkt op zijn gelaat: ——
En alſchoon het veege doodzweet
klam en koud op 't aanzicht ſtaat;

Noch-

Nochtans ſtraalt een waar genoegen
in zijn rusteloozen geest, —
En zijn ziel vormt zich een denkbeeld
van 't aannadrend hemelfeest. —
Deze Christen, die uit liefde —
zich in 't huwelijk begaf, —
Neemt nu afſcheid van zijn gade
éer Hij daalt in 't zwijgend graf: —
Ja, mij dunkt ik hoor hem zeggen
tot zijn tedre Hartvrindin:
„ O mijn waarde! gij waar 't voorwerp
„ van mijn zuivre huwlijksmin: —
„ Met u leefde ik ſteeds gelukkig —
„ Vreede en rust woonde in ons huis, —
„ Gij naamt deel in mijne vreugde: —
„ maar ook deel in ramp en kruis.
„ Zonder twist en huiskrakeelen —
„ ſtreefden wij ſteeds, hand aan hand,
„ Door 't geloof met God bevredigt, —
„ naar het hemelsch vaderland. —
„ Hoe eenparig was ons denken,
„ hoe vol liefde, beider hart!
„ Dit deed ons nog vrolijk blijven
„ in het midden van de ſmart. —
„ Beide dachten wij eenſtemmig
„ in 't beſtuuren van de jeugd:
„ Als ons kroost den Heere diende
„ ſmaakten wij een zoete vreugd. —
„ Ja, genoeglijk was ons leven
„ ſteeds doormengt met heilgenot. —
„ Maar, wat zie ik! ..... droog u traanen! —
„ Nu mijn ziel zich ſpoed tot God, -

„ En tot mijn en uwen Vader! —
„ Schreit gij nu mijn dierbaar pand! —
„ Staak dit treuren ..... ô mijn gade! ..... —
„ reik voor 't laatſte mij uw hand! ... —
„ God zij met u, al uw .... leven! —
„ ſtrijd ... dat gij den ... hemel ... erft! —
Nu beveelt Hij nog zijn kindren —
aan den God des Heils — en ſterft.

JOANNES A. S. HOEKSTRA
1787.

DES CHRISTENS ROEM IN GOD.

Hij, die door eenen wenk zijns willens, duizend zonnen,
En duizend waerelden beſtaan en werken deedt.
Die 't hoogst geluk bezat in 't meetloos onbegonnen.
Jehovah — naamloos God, — met eeuwig licht omkleed.
Hij, die het menschdom ſchiep voor 't allerzaligst lot.
Dit wezen, ja - ô ja! - dit wezen is MIJN GOD.

✲

Hij, die het ſcheppingsrijk doorwandelt met zijne oogen,
Die overäl beſtaat, en alle dingen ziet: —
Op wien de ſerafijns, in hun gezangen, boogen, —
Wiens lof mijn zangſter meld, ſchoon in een ſtaamlend lied.
Jehovah — al mijn heil, — mijn deel en heerlijkst lot. —
Dit wezen - ja ô ja! - dit wezen is MIJN GOD,

Hij, die mij 't aanzijn gaf, dat 'k nimmermeer zal derven,
Die mij behoed, beſchermt, op 's waerelds kronkelpaên,
Die op het onverzienst mij vreugde deed verwerven,
In tijden, dat ik dacht door rampſpoed te vergaan:
Hardnekkig ongeloof! — wijk met uw hoon en ſpot;
Dit wezen - ja - ô ja - dit wezen is MIJN GOD.

✡

Hij - die mij heeft beſtemd voor 't eindloos zalig leven,
Daar Hij, eer iets beſtond, reeds al mijn werking zag.
Die mij, door Jezus leer, een lichtſtraal heeft gegeeven,
Die, in mijn ziel gevoed, werdt tot een' heldren dag:
Dit wezen - ſchoon ook thans de vrijgeest met mij ſpot.
Dit wezen - ja - ô ja - dit wezen is MIJN GOD.

✡

Hij, die het menschdom eens, naar 't zulverst plan zal richten
Door Jezus, mijnen heer, zijn groote wonderzoon,
Die in dat jongſte uur zijn richterſtoel zal ſtichten,
Om toe te deelen elk het welverdiende loon. —
Schoon alles tegen mij ook woed en 't zaamen rot,
Dit wezen is en blijft MIJN GOËL en MIJN GOD.

JOANNES A. S. HOEKSTRA.

Utrecht,
in mijn Boekvertrek,
den 4den van Grasmaand 1788.

AAN

AAN
DE SCHOONE
DORINDE.

Ach! Dorinde! — teder Meisjen!
Door Gods hand zoo ſchoon geteeld, —
Dat op uw gelaat de wijsheid
Van uw maaker wordt verbeeld.
Hang niet ſterk aan de aardſche vorm, —
En het ſchoon van uwe jeugd. —
Maar verſier uw ziel met wijsheid,
Met het ſchoon der waare deugd.
Aardſche ſchoonheid, — ja Dorinde!
Bloeit maar voor een korten tijd; —
Doch het ſchoon der blanke godvrugt,
Is aan de eeuwigheid gewijd.
't Aardſche ſchoon moet eens verwelken
En verzinken in het ſtof; —
Maar het lieflijk ſchoon der deugden, —
Blijft ſteeds bloeien tot Gods lof.
Ja Dorinde! leer met ijver, —
't Heilrijk doel van uw beſtaan —
't Oogwit uwer wijze vorming
En bid God met eerbied aan.
Dien u maaker, — wil hem vreezen, —
Die u, als zijn telg, bemind: —

Gij zult dan gelukkig leeven,
Dan blijft God uw' besten vrind.
Nooit zal dan uw ſchoonheid kwijnen,
Als gij 'dus uw waarde kent: —
En uw ziel zich door Gods invloed
Aan het ſchoon der deugd gewent.
Ach Dorinde! — zoo aanminnig! —
Zoo bekoorlijk! — volg mijn raad! —
Kies voor u het ſchoon der godvrugt,
En verëdel dus uw' ſtaat: —
Want hoewel uw aardſche ſchoonheid
Eens verdwijnt in 't aklig graf. —
't Waare ſchoon der deugd en wijsheid, —
Rukt de dood nooit van u af. —
Wijl dit plaats heeft in uw ziele,
Die onſterflijk — eeuwig leeft, —
En Gods Engel dan zal worden
Als u 't aardſche ſchoon begeeft.

JOANNES A. E. HOEKSTRA.

den 4den van Sprokkelmaand,
1788.

AAN

AAN

DORIS.

Lieve Doris! — gintſche ſterren —
Aan des hemels blaauw azuur —
Toonen ons met zilvren glanzen
't Beeld des Scheppers der natuur. —
Deze ſterren ſchijnen punten: —
Maar dit is ook ſlechts in ſchijn;
Daar ze groote hemel-lichten —
Zonnen in hun ſtelzels zijn.
Onze zon nu heeft planeeten —
Deze dwaalen om haar heen
En zij zouden duister blijven —
Zoo zijn licht haar niet beſcheen.
't Helder licht van gintſche zonnen
Flikkert niet ſlechts voor ons oog,
Maar verlicht een rei van bollen
Aan den breeden hemel-boog.
Denk niet Doris! dat Gods ſchepping
Zich voor ons gezicht bepaald

Noch dat 't gantſche rijk der almagt
Voor ons oog is afgemaald.
Neen bid God veeleer, als vormer
Van miljoenen Sterren, aan: —,
Kniel eerbiedig voor hem neder
Door zijne almagt aangedaan. —
Laat elk ſter u godvrugt leeren,
Die aan 's hemels blaauw azuur
U vertoont, met zilvren glanſen,
't Beeld des Scheppers der Natuur.

JOANNES A. S. HOEKSTRA.

den 5den van Sprokkelmaand,
1788.

E L.

ALKANDERS

HUWLIJKS-KEUS.

CECILIA is ſchoon — zij heeft een lieflijk wezen:
Ze is blank en zagt van vel — zij word van elk geprézen,
En echter 'k min haar niet, — haar geef ik nooit mijn hand,
Waarom? — ze is ſchoon van leest, maar zonder *waar verſtand.*

CORINDE heeft verſtand en tevens ſchoone reden, —
Geen wonder, dat zij wordt door veelen aangebeden:
En echter ik begeer met haar geen Huwlijksvreugd: —
Waarom? — haar ziel is groot, — maar zonder *zuivre deugd.*

CEPHIZE leeft galant en zal daar niet bij blijven,
Zij heeft nog bovendien een kist vol gouden ſchijven:
En echter is mijn ziel niet zeer op haar geſteld.
Waarom? — wijl al haar roem ſlechts afhangt van *haar geld.*

DORINDE — ſchoon van ziel — oprecht in al haar handel; —
Godvreezend van gemoed en deugdzaam in den wandel, —
Bezit geheel mijn hart — zij is mijn zoetſte vreugd; —
Waarom? — mijn Huwlijks Keus grondt zich op WAARE DEUGD.

BESLUIT.

Zoo zeer *Alkanders Keus* zich richt naar wijsheids reden; —
Zoo ſchaars ziet men, helaas! zijn loflijk ſpoor betreden:
Want zeldzaam word op deugd in 's Huwlijks Keus gedoeld, —
Doch! — zeldzaam daarom ook, dat men die vreugd gevoeld
Die zulken ongeſtoord in 't Huwlijksleven vinden, —
Wier harten zich door deugd en liefde aan een verbinden.

JOANNES A. S. HOEKSTRA.

Utrecht
in mijn Boekvertrek,
17 ¼ 88.

ELIZE

OP HET GRAF VAN

DAMON.

Ik ſtort een beek van zilte traanen
En op dit treurig —— zomber graf:
Beween ik, met een hart vol liefde,
Mijn Damon —— mijnen jongeling.

Wij leefden in de zoetſte kalmte ——
En 't huwlijk laghte ons vriendlijk aan:
De toekomst ſchetſte ons 't eêlst genoegen, ——
Dat ooit een echt verwekken kan.

Zijn ziel —— gevoelig —— altoos teder ——
Was groot en voor de deugd gevormd, ——
Het weesjen vond in hem een vader ——
De weduw was hij tot een' man;

Zijn hart, vervuld met medelijden,
En, door den geest van God bewerkt,
Was edel —— zagt —— en vredelievend ——
Zoo groot was mijnen jongeling! ——

Naast God was ik de lust zijns levens, —
Naast God was ik zijn waardſte pand: —
Dit deed hij mij nog onlangs blijken, —
Als hij mij in zijne armen ſloot.

„ Elize! ja — de God der liefde —
Zoo ſprak mijn Damon toen tot mij —
„ Die God heeft ons te zaam verbonden: —
„ De dood verbreekt die banden niet.

„ Gij zijt en blijft mijn zoetſte wellust,
„ Naast God zijt gij mijn hoogſte lust: —
„ Haast zal onze echt ons heil volmaken! —
„ Elize! — ô ja! — hoe ſtreelt dit ons!" —

Zoo ſprak mijn jongling — en de vreugde
Blonk met een traan op zijn gelaat. —
'k Ombelsde hem, en kus hem teder: —
Mijn God! — Hoe heilrijk was dat uur! —

Dan! eer den echttoors voor ons blaakte
Verbleekte Damon — en dit graf
Ontving hem in zijn duistren kerker —
ô God! hoe treft mij dit verlies! —

Doch

Doch ſtil mijn ziel! — aanbid Gods wegen! —
En kniel met eerbied voor hem neêr! —
Gij moet in Godes wil berusten! —
En zwijgen voor zijne almagt ſtil.

Weläan, ik zal .... maar, lieve vader! —
Als gij den kring mijns levens ſluit, —
Breng mij dan bij mijn Damon weder,
En 'k zal u eeuwig dankbaar zijn. —

Gij zult ..... ô ja! — de God der liefde —
Die ook een Heilgod is voor mij —
Die heeft ons beiden t'zaam verbonden! —
De dood verbreekt die banden niet! —

JOANNES A. S. HOEKSTRA.

Utrecht,
den 11*den van Sprokkelmaand*,
1788.

LIJKANDER,

OP HET GRAF VAN

ZELMIRE.

Zelmire! — ô ja! — zou ik niet weenen,
Nu ik u lieflijk bijzijn mis? ——
Nu gij in 't graf zijt neêrgezonken ——
En ik de vreugd mijns levens derf.

Dan zeker was ik ongevoelig ——
En kende nog uw waarde niet: ——
Daar gij mij dikwerf, door uw liefde,
Den zoetſten troost en wellust gaaft. ——

Mijn ziel was met uw ziel geſmolten
Als tot één ziel —— ô waardſte pand! ——
Wij waren voor elkaêr geſchapen ——
En nu, helaas! — gij zijt niet meer. ——

Dan 'k wil niet troostloos om u weenen,
Zelmire! daar u reine geest ——
Schoon in het rijk der hemelingen ——
Nog daaglijks mij verkwikt en ſterkt.

Ja 'k voel uw invloed! — ô hoe zalig! —
Hoe goed is dit gevoel voor mij! —
Uw beeldtnis moet ik wel ontbeeren, —
Maar uwe ziel, die mis ik nooit. —

Dit graf moge altijd treurig blijven; —
Als ik 't beſchouw met 't zinlijk oog, —
Dan wil ik daarop traanen ſtorten: —
Wijl ik uw beeld en bijzijn derf. —

Doch als mijn ziel, door 't denkvermogen —
Op 't doel van haar beſtemming ſtaart —
Als zij — onttrokken aan de zinnen —
Met haar beſpiegling rustloos werkt.

Dan vinde ik u — ô zalig vinden! —
Zelmire! — waar mijn oog ook weidt —
Uw ziel verzelt dan al mijn ſchreden —
Wij zijn — wij zijn dan weêr vereent. —

Volmaakt zal 'k u eens wedervinden —
Wanneer de dood mijn oogen ſluit. —
Volmaakter nog als wij verrijzen. —
ô God! wat is uw liefde groot!!! —

JOANNES A. S. HOEKSTRA.

Utrecht,
den IIden van Sprokkelmaand,
1788.

KEIZER NERO.

Wie volgde *Klaudius*, als vorst, in 't roomſche rijk? —
Wie wierd, door vuile lust van *Agrippijn*, verheeven? —
Wie deed *Britannikus*, zijn braaven broeder, ſneeven? —
Wie was een *Rademant*, meer dan een mensch gelijk? —

Door wie wierd *Seneca* en *Atticus* gedoodt?
Wie bragt *Oktavia*, door vuile lust gedreeven,
Tot *Rufus* eerſte vrouw, moorddaadig om het leeven?
Wie ſchopte, — tot ze ſtierf, *Sabien* in baarensnood?

Wie heeft zijn eed en plicht door *Burrus* dood geſchonden?
In plaats van *Artzenij* aan hem vergif gezonden?
Wie zong en was verheugd, toen Roome ſtond in brand?

Wie heeft zichom deez' brand, op Christus ſchaar gewrooken?
Schoon door hem zelv' de vlam in Roome was ontſtooken? —
't Is Nero, die zijn ziel aan Pluto had verpand. —

JOANNES A. S. HOEKSTRA.

17 $\frac{26}{3}$ 87.

FRL.

FREDERIK DE GROOTE.

Wie overtrof *Civil* in 't bloedig Oorlogsveld?
Wie trok als *Cæsar* vóór, in 't woelendst der gevechten?
Wie kon, *August* gelijk, op al zijn Staaten hechten
Een eed'le Vrijheids kroon, door dapper krijgsgeweld?

Wie deelde in *Titus* roem, en was met recht een held?
Wie kon met wijsheid en bedaardheid tevens rechten?
Wie wilde gaarn de zaak der weduwen beslechten?
Wie word daarom met roem nog na zijn' dood gemeld?

Wie praalde nooit op Aard' met ijd'le pronkcieraaden?
Wie kon, als *Plato*, zich in letterkunde baaden?
Wie was als wijsgeer, meer dan *Solon*, in verstand?

Wie kweekte weetlust aan in 't hart der onderdaanen?
Wiens naam verduurt den dood?-wiens luister zal nooit taanen?
't Is koning Frederik, de roem van 't Pruisschen land.

JOANNES A. S. HOEKSTRA.

17 ⅓ 87.

DE BEDROEFDE WEDUWNAAR.

Hier rust het stoflijk deel van mijn geliefde vrouw.
'k Pleng traanen op heur graf; zij is betreurenswaardig,
Ja, 'k ben verzekerd, dat ik eeuwig schreijen zou,
Indien ik niet bedacht, hoe lieflijk, zoet en aartig
Nicht *Mietje*, op mijn verzoek, mij laatst vertrouwen deedt,
Dat zij straks, als mijn Vrouw, vergoeden zal dit leed.

HUIBERTUS EUIPERI.

Giessen-Nieuwkerk,
1786.

JAS EN STAX.

Dat JEZUS God zou zijn, dat wil ik niet gelooven;
(Sprak JAS) want deze zaak gaat mijn begrip te booven.
Dat 's regt: (zegt STAX) maar ziet: ik wil't ook nooit betwisten,
Wanneer men van mij zegt: STAX denkt niet als een Christen.

J. A. S. H. E. N.

DE OPENHARTIGE BIEGT.

DORINDE, komt ter biegt en zal haar ſchuld belijden, —
Zij ſpreekt geen enkel woord, maar zwijgt van ſchaamte ſtil.
Dan! Heeroom zegt: mijn kind! zal 'k u van 't kwaad bevrijden?
Zeg mij uw zonden dan, want dit is 's hemels wil. —
DORINDE biegt nu op, en houd niets meer verholen
Van 't geen haar hart benaauwd; zij zegt „'k heb dertig el
„ Aan zeildoek, van mijn buur, door ſnoode list, geſtoolen.—
„ Aeh Heeroom! 'k heb berouw: el, red mij van de hel! —
De goede man recht wars van ſchriklijke euveldaaden,
Zegt ernſtig, en vol vuur „ wel foei, dat is te grof!" —
„ O, Zegt DORINDE, dan heeft moeder 't wel geraaden: —
„ Kind, zei ze, ſteel niet meer, of neem een finer ſtof."

J. A. S. H. Z. N.

ALCEST.

Ai mij! - wat 's dit! - O ramp! - daar valt - daar ligt mijn ſteun,
Mijn troost en toevèrlaat! — Nu mis ik al mijn leun, —
Om door de rampwoestijn des waereld heen te ſtreeven: -
Zoo 'k u niet weder krijg, dan wil ik gaarne ſneeven. —
Gij waart mijn reisgenoot, doen ik, aan 't dorre ſtrand, —
Geſolterd door de ſmart, uw minzaam gaf de hand: —
Ja gij, gij deed altoos mijn wil en welbehagen: —
Door u konde ik den last der hooge jaaren draagen; —
Gij hebt mij menigmaal in 't barnen van den nood, —
Bewaard voor veel gevaar, behoed zelfs voor den dood! -
Al mij! - wat gaat mij aan! - treurt vrinden! - treurt gij allen!"
Zoo ſprak de grijze ALCEST, toen hij zijn ſtok liet vallen.

J. A. S. H. E. N.

DE

DE GELAATKUNDE.

Dat Katrijn zagtmoedig is,
Schijnt aan haar gesteldtenis:
Ja, 't kan zeker waarheid wezen.
Maar dat zij van wraakzucht brandt,
Vloekt op stad en vaderland;
Kan ik uit haar aanzicht lezen.

Dat Lubijn, met zielsverdriet,
d'Armoê van zijn buurman ziet,
De onschuld helpt, kan waarheid wezen.
Maar dat hij zijn werkliên scheert,
En met woeker 't geld vermeêrt,
Kan ik uit zijn aanzicht lezen.

Dat Annette, zedig en trouw,
't Voorbeeld is der braafste vrouw,
Dat kan zeer wel moog'lijk wezen.
Maar dat zij de onkuischheid voedt,
Manlief hoornen draagen doet,
Kan ik uit haar aanzicht lezen.

Dat Camin de godsdienst mint,
In de deugd zijn' wellust vindt;
Kan misschien wel waarheid wezen.
Doch dat hij een eerloos hart
Omdraagt, tot zijns naasten smart,
Kan ik uit zijn aanzicht lezen.

[redacted]

O, Zoo lang het oog niet liegt,
Zoo lang zal ook *schijnbedrieg*
Onbedekt zijn in haar daaden;
Zij verstrik de onnozelheid;
In de netten die ze spreidt;
Zij zal toch zich-zelv' verraden.

[redacted]

Braave en ongeveinsde Vreugd!
Trouwe gids der gulle jeugd!
Gij leert ons oprechtheid eeren;
Gij reikt ons den frischen wijn,
Om oprecht van hart te zijn:
Drinken wij —— wat zou ons deeren!

[redacted]

GELOFTE.

Zoo lang de waereld draait op haar metaalen ſpil:
Zoo lang de Walviſch ſnuift, in Zuid en Noorderbaaren.
Zoo lang een Duifjen kirt op haar verheven til;
Zal 'k mijn beloftenis gansch ongekreukt bewaaren.
Bewaaren als een man van eer!
Hoor mijn gelofte! hoor! ô ſtetſling! en, zeg amen!
„ Om dat ze mij zoo flegt bekwaamen,
„ Eet ik geen zeeuwſche Mosſlen meêr."

ANNET.

Bejaarde *Sophon* vraagt *Annet*
Complimenteus ten dans,
Zij treed te rug; zij zucht, en zegt:
Neen — 'k ben beſchaamd voor Mans.

De jonge *Arist* verzoekt *Annet*
Met gullen lach ten dans;
Zij reikt haar hand: voor jonglings, ja,
Maar 'k ben beſchaamd voor Mans.

PIET

PIET DE SCHOOLMEESTER.

Zeg: ben ik niet een groot poëet?
Vroeg meester PIET eens aan twee Boeren:
(Dat menschen zijn, zo als men weet,
Die zelden twist met Meesters voeren.)
„ Maakte ik, voor onzen Predikant,
„ Niet een gedicht, naar d'eersten trant?" —
Ben 'k niet, van elk die 't las, bewonderd en geprezen? —
Dat weet ik niet, zie JAAP: mijn wijf wou 't ding niet lezen. —

J. HAZEU CORNZ.

DE LIEFDE IS BLIND.

Hoort eens wat mijn Tante zegt:
„ Mijn lieve Neef!
„ DE LIEFDE IS BLIND,
„ Begeef u nimmer in den echt."

Hoe! - blind! - neen - dat heeft zij mis -
Zou ik dan zien —
Dat Thijrsis schoon —
Maar mijn Tante leelijk is? —

Naar 't hoogduitsch van
C. F. WEISSE.

...n afgrond doemen,
... doemen,
JOSEP ...de dorst.

NAAR DEN KERKER GEVOERD WORDENDE.

Helaas! ik zie mij dan geboeid met wreede ſnoeren,
En naar een kerkerhol verächtlijk heenen voeren,
Daar mij een dartle Vrouw, zoo valſchelijk beticht! ...
Almoogende! hebt gij de wreede proef verkooren
Voor eenen jongeling? ... hebt Gij mijn val beſchooren?
Hoe! ſluit gij ooge en oor voor lijdende onſchuld digt?

't Is u bewust, ô God! hoe Broeders, fel gebeeten
Op mijne deugd, mij eerst als in een' afgrond ſmeeten,
En voorts verkochten aan den reizend' Ismalijt. ——
Thans waare ik, in een' nacht van wee en aklig duister;
Mijn verschontlooken roos mist al haar' glans en luister,
Daar ik mijn ſchoone jeugd in rouwe en ſmarten ſlijt!

Wat zegtze? ... onzalig woord! ik zou haare eer vertreden?
Foei mij! - 't ſtrijdt tegens God; 't ſtrijdt tegens alle reden;
Mijn hairen rijzen mij te berge; ik ijze en beef.
Zoude ik door vuige drift bezwalken mijne dagen?
En dus Gods beeld in ſchijn, en niet in 't harte, draagen?
Neen; - niets begeere ik meer, dan dat ik deugdzaam leef.

Gij

PIET

g heb ontweeken
mijn liefde smeeken;
jammerpoel,
e kaaken!
s heur harte raaken,
wraak ten doel.

terd, opgesloten,
en huis verstooten;
el haast ter woon.
ndlijk trouw vertrappen,
Zien kitt... eugd de handen klappen.
Hoe smaadlijk zien ze op mij, en lagchen om mijn hoon!

Geduchte Troonmonarch! grootmagtig Opperwezen!
Wien vlekloose Engelen staag met diepen eerbied vreezen,
Gij, die de Orkaanen boeit, 't Heeläl stelt perk en paal!
Beteugel *Jemphsar's* woede, en wil mijn krachten sterken!
Bescherm mijn moede ziel, in schaduwe uwer vlerken!
Zoo rijst mijn heilzon in verheven roem en praal.

Of zou Gerechtigheid voor helschen Laster wijken?
De Deugd verstommen, en de blanke Trouw bezwijken?
Geboeid, gebukt, veracht, in staalen kluisters gaan?——
Kan dit, Rechtvaardig God! uw heilig oog bekooren.——
Heeft niet uw heilge mond den Trouwen hulp gezwooren?
Ja, eer verzink de Zon, eer Deugd blijft schaamrood staan.

Hoe

Hoe dan de wreedſte Dwang mij mag ten afgrond doemen,
'k Zal met gelaatenheid in mijn verdrukking roemen,
En *Jemphſar* tarten, hoe ze ook naar mijn elnde dorst.
Ja, ik wil liever eer en ſtaat en aanzien derven,
En op een moordſchavot, gelijk een ſnoodaart, ſterven,
Dan dat mijn edle ziel zich met die ſchand bemorst.

Dus vest ik 't ooge op u, ô Heer der legerſchaaren!
Vertroost mijn jonge ziel; daar ze op uw hulp blijft ſtaaren!
Duldt nooit dat de onſchuld zwicht' voor ſnoode logentaal!
Maar laat mijn heilzon eens, als 't balzemdruipend oosten,
Omſtuwd zijn met dat licht, dat zielen kan vertroosten!
Dan vindt ſteeds de onſchuld vreugde in mijne zegepraal!

C. E. V. R.

RUBENS KLAGT

OVER JOSEPH.

Mijn ziel bezwijmt van ſchrik;
Rampzalig oogenblik!....
Waar zal ik heenen vlieden?....
Ik vind mijn Broeder niet,
O Eindloos zielverdriet!...
Wat zal mij in deez' nood nu troost en hulpe bieden?

De rust is mij ontzeid;
'k Voel in droefgeestigheid
Mijn levenslust vervlieten;
Mijn hart vind heil noch heul;
Maar ſtrekt zich zelf ten beul;
En mag nu nimmermeer een vrolijk uur genieten.

De droefheid, die mij plaagt
En als een worm ſteeds knaagt,
Verteert het merg der beenen;
Het bruine nachtgeſtel
Is voor mijn ziel een hel;
'k Moet eeuwig troosteloos, mijn Broeder! u beweenen.

'k Lijd

'k Lij meer dan eenen dood,
Ik dwaal van hulp ontbloot,
Geen slaap mag mij verkwikken.
Waar mijn verbeelding klimt,
Zij schildert schim bij schim
Voor mijn beangste ziel, die telkens haar verschrikken.

E'k' tred, die 'k voorwaarts doe
En huiswaards heenen spoê,
Voele ik mijn ziel doorbooren. —
Dat mij Gods donder slaa!
Ik, in dit uur, vergaa!
Neen; ijselijker straf is mij, helaas! beschooren.

Nu moet 'er in mijn leed
Nog Logen zijn gesmeed,
O Snoode gruwelheden!
Staa, Hemel! staa me bij
In 't onheil dat ik lij!
Ai mij! hoe wordt mijn hart door jammeren bestreden!

Ik zie in 't vér verschiet
Hoe Vader traanen giet,
En is met rouw ombangen;
Daar ieder zucht en traan
Mij spraakloos doen verstaan,
Wat schriklijk wanbedrijf mijn toorn heeft aangevangen.

Toon deernis met mijn smart
ô God! en troost mijn hart,
Ei stil mijn druk en lijden!
Gij weet, ja God! gij weet
Dat ik hem uit zijn leed
Wou redden! — Laat des nooit de wanhoop mij bestrijden!

Ach! matig mijnen druk
In dit mijn ongeluk!
Toon mij uw mededoogen!
Zie, zie mij gunstrijk aan!
Zoo moog' mijn ziel voordaan
Uw nooit volpreezen naam in eeuwigheid verhoogen.

C. E. V. R.

DE GOEDE MAN.

Moet alles net en proper zijn,
Want anders is mijn wijf Katrijn,
Geen oogenblik te vreeden:
Nu heb ik, om haar dienst te doen,
Den wand verfiert, naar ons fatsoen,
Met graative Paarden-kleeden.

J. HAZEU, CORNZ.

DE BEKEERDE.

Een Fragment.

.... k ſcheide nogthans eenmaal uit....
Ô Men moet zich zelf verwinnen,
'k Weet het, moeilijk is 't beginnen:
't Is een woord dat zelden fluit.
Ô De wijn is te edel nat
Dat hij zo maar wordt verlaat....
Schaamt ge u niet, wat hebt ge aan 't drinken?
Sla u zelven beter gaê.
Volg, in plaats van al 't rinkinken,
Liever mijn bekeering na.
Ik verſoop mijn laatſten duit,
Maar toen ſcheide ik echter uit.

CANTILENA.

Wraak: Zonder liefde, zonder wijn.

Via lata gradior, more juventutis,
Implico me vitiis, immemor virtutis,
Voluptatis avidus, magis quam salutis,
Mortuus in anima, curam gero cutis.

Mihi cordis gravitat, res videtur gravis,
Jocus est amabilis, dulciorque favis.
Quidquid Venus imperat labor est suavis,
Quae nunquam in mentibus habitat ignavis.

Quis in igne positus igne non uratur?
Quis in mundo demorans castus habeatur?
Ubi Venus digita juvenes venatur,
Oculis illaqueat, facie praedatur.

TAAL DICHT.

EN

LETTERKUNDIG

MAGAZIJN.

OVER HET OUDE WOORD

BEGRIJPEN.

Alles verändert met den tijd; —— dit is eene waarheid, die door de dagelijkſche ervaaringe bevestigd wordt, en ſtand grijpt, omtrent alles, wat onder de Zon is; —— de Wereld toch is een Toonëel van geduurige omwentelingen en afwisſelingen; —— de menſchen, die dezelve bewoonen, veränderen, en met hen de zeden, gewoonten, en gebruiken der volken; —— en, daar de zeden; wetten, gewoonten, en gebruiken der menſchen zulk eenen krachtigen invloed op de nationale wijze van denken en ſpreeken hebben, veröorzaakt derzelver verändering ook, op het welk ik dit bovengeſchreeven eigenlijk wil toepaslijk maaken, eene merklijke verwandeling der taalen. — Onze Nederlandſche taal in 't bijzonder heeft ze-

dert eenige eeuwen dit noodlot zoo moeten ondergaan, dat onze oudſte Schriften, die van eenen JAKOB VAN MAERLAND, MELIS STOKE, VAN VELTHEM, en anderen, in zuiver Neêrduitsch geſchreeven zijn, door het in onbruik raaken van veele oude, en de opkomst van eene menigte nieuwe woorden, in onze tijden, zonder eene regte kennisſe onzer oude vaderlandſche taal, volſtrekt onverſtaanbaar zijn. Het geene de groote s. WERENFELS, in zijne verhandelinge over de Spraak, van de Hoogduitſche taal zegt, vindt ook bij ons zijne waarheid: zoo groot, zegt hij, „ is het „ onderſcheid tusſchen de hedendaagſche, en de „ oude taal der Hoogduitſchers, dat de tegen„ woordige menſchen hunne voorouders, zoo zij „ weder leevend wierden, niet verſtaan zou„ den." (*a*) —— dit zelfde kunnen wij van de Duitſche taalen in 't algemeen, en dus van onze ook in 't bijzonder zeggen. —— Hier uit vloeit dan van zelven voort, hoe noodzaaklijk het is voor eenen, die zijne Moedertaal wel wenscht te verſtaan, en te ſchrijven, om de Schriften der genoemde of andere ouden te leezen, en te bepeinzen: (*b*) hier door alleen is het, dat hij in ſtaat ge-

(*a*) *Tanta est inter hodiernam Germanorùm est priscam eorùm linguam differentia, ut homines nostri majores ſuos, ſi reviviſcerent, non intelligerent.* Vid. WERENF. Opuscula Theol. Philoſ. et Philol. II. pag. 390.

(*b*) Over de noodzaaklijkheid, om de ſchriften der ouden te leezen, zie men naa de welgepaste inleiding der *Taalk. Mengelingen.*

geſteld zal worden, —— om de egte betekenis van veele nu verouderde woorden, en ſpreekwijzen, welken bij onze ouden in zwang gingen, en thands in vergetelheid zijn, waardoor ze bij veelen niet verſtaan worden, regt te leeren kennen; —— om te weeten, wat zuiver en goed Nederduitsch is: En, daar men vooral op arbeiden moet, om zijne moedertaal rijker te maaken uit haar eigen bronnen. —— Hadden zommige Taalgeleerden zich wat meer benaarſtigd, om de Schriften der Ouden te doorleezen, en te leeren verſtaan; in waarheid, zij zouden meenigwerf veele hun voorkomende woorden, die thands in onbruik zijn, niet in zoo een gansch verkeerd daglicht geplaatst hebben. De heer M. VAN LEEUWAERDEN kan, van het gene ik hier aanmerk, een ſpreekend bewijs ſtrekken; deeze geleerde Man zegt, in zijnen Brief over het gebruik van den *Ablativus Abſolutus*, aan den beroemden HUYDEKOPER geſchreeven, en geplaatst achter het I. D. van de werken der Maatſ. der Nederl. Letterk. te *Leijden*, bl. 13, dat 'er in de vertaalinge van den *Faſciculus Temporum*, *Latinismi*, of Latijnſche Spreekwijzen gevonden worden, en, om hier een blijk van te geeven, brengt hij deeze plaats uit den *Faſciculus* bij, fol. 51 *a*, *ô daer mede te ploegen*, *te* EREN, *ende te ſaijê dat lant ẏder woeſtinen*; op welke woorden Hij deeze aanmerking maakt, dat de Vertaaler hier gewislijk niet *het lant eeren* zou geſchreeven hebben, zo hij niet het Latijnſche *colere agrum* onder de oogen had gehad, maar buiten twijffel, gelijk hij, volgens deszelfs meening, de woorden had moeten vertaalen,

dert eenige eeuwen dit noodlot zoo moeten ondergaan, dat onze oudſte Schriften, die van eenen JAKOB VAN MAERLAND, MELIS STOKE, VAN VELTHEM, en anderen, in zuiver Neêrduitsch geſchreeven zijn, door het in onbruik raaken van veele oude, en de opkomst van eene menigte nieuwe woorden, in onze tijden, zonder eene regte kennisſe onzer oude vaderlandſche taal, volſtrekt onverſtaanbaar zijn. Het geene de groote S. WERENFELS, in zijne verhandelinge over de Spraak, van de Hoogduitſche taal zegt, vindt ook bij ons zijne waarheid: zoo groot, zegt hij, „ is het „ onderſcheid tusſchen de hedendaagſche, en de „ oude taal der Hoogduitſchers, dat de tegen„ woordige menſchen hunne voorouders, zoo zij „ weder leevend wierden, niet verſtaan zou„ den." (*a*) —— dit zelfde kunnen wij van de Duitſche taalen in 't algemeen, en dus van onze ook in 't bijzonder zeggen. —— Hier uit vloeit dan van zelven voort, hoe noodzaaklijk het is voor eenen, die zijne Moedertaal wel wenscht te verſtaan, en te ſchrijven, om de Schriften der genoemde of andere ouden te leezen, en te bepeinzen: (*b*) hier door alleen is het, dat hij in ſtaat ge-

(*a*) *Tanta est inter hodiernam Germanorum est priscam eorum linguam differentia, ut homines nostri majores ſuos, ſi reviviſcerent, non intelligerent.* Vid. WERENF. Opuscula Theol. Philoſ. et Philol. II. pag. 390.

(*b*) Over de noodzaaklijkheid, om de ſchriften der ouden te leezen, zie men naa de welgepaste inleiding der *Taalk. Mengelingen.*

geſteld zal worden, —— om de egte betekenis van veele nu verouderde woorden, en ſpreekwijzen, welken bij onze ouden in zwang gingen, en thands in vergetelheid zijn, waardoor ze bij veelen niet verſtaan worden, regt te leeren kennen; —— om te weeten, wat zuiver en goed Nederduitsch is: En, daar men vooral op arbeiden moet, om zijne moedertaal rijker te maaken uit haar eigen bronnen. —— Hadden zommige Taalgeleerden zich wat meer benaarſtigd, om de Schriften der Ouden te doorleezen, en te leeren verſtaan; in waarheid, zij zouden meenigwerf veele hun voorkomende woorden, die thands in onbruik zijn, niet in zoo een gansch verkeerd daglicht geplaatst hebben. De heer M. VAN LEEUWAERDEN kan, van het gene ik hier aanmerk, een ſpreekend bewijs ſtrekken; deeze geleerde Man zegt, in zijnen Brief over het gebruik van den *Ablativus Abſolutus*, aan den beroemden HUYDEKOPER geſchreeven, en geplaatst achter het I. D. van de werken der Maatſ. der Nederl. Letterk. te *Leijden*, bl. 13, dat er in de vertaalinge van den *Faſciculus Temporum*, *Latinismi*, of Latijnſche Spreekwijzen gevonden worden, en, om hier een blijk van te geeven, brengt hij deeze plaats uit den *Faſciculus* bij, fol. 51 *a*, *ô daer mede te ploegen*, *te* EREN, *ende te ſaijê dat lant ẽder woeſtinen*; op welke woorden Hij deeze aanmerking maakt, dat de Vertaaler hier gewislijk niet *het lant eeren* zou geſchreeven hebben, zo hij niet het Latijnſche *colere agrum* onder de oogen had gehad, maar buiten twijffel, gelijk hij, volgens deszelfs meening, de woorden had moeten vertaalen,

het land ploegen, zou gebruikt hebben. —— Deeze zijne aanmerking is door den Oudheidkundigen HUYDECOPER, in zijn antwoord op deezen brief, aan het hoofd van de ſtraks genoemde *Werken der Maatſch. van Ned. Letterk. te Leyden* te vinden, en nu onlangs, door de waarlijk in de kennisſe onzer Duitſche taalen zeer uitmuntende Schrijveren van de *Taalk. Mengelingen*, bl. 30, ter eenemaal ongegrond verklaard. —— Inzonderheid hebben de laatſten zich opzetlijk de moeite gegeeven, om de betekenis van het oude Nederduitſche woord *eeren arare, colere terram, terram vertere aratro*, met ſterk bewijzende voorbeelden uit het oude Nederlandſche aan den dag te leggen. (c)

Op

(c) De Heer J. LE LONG ſchijnt dit woord *eeren arare*, ook geheel niet gekend te hebben: —— Hij heeft het geleezen in zijnen uitgegeeven *Sp. Hiſt.* van L. VAN VELTHEM, I. B. C. 17. bl. 23:

Een halue mile van niwe Babelone
Staet een hof, hiet halue wone.
In dien hof, een borre es,
Daer onſe vrouwe plach vor des
Te waſcene in haer doeke alſoe,
Doen ſi van Egipten vloe
Om des quaets Herodes wille.
Ende deſe hof leget altoes ſtille;
Ende waerd dat men eerde oft wonne;
Nemmermere droege hi gene behoene.

maar 'er, helaas! eene gansch verkeerde en armzalige verklaaring, en betekenis aangehecht; hij vertaalt in zijne kant-

Op dezelfde wijze heeft ook gedwaald de geleerde FRANS BURMAN, in zijne *eenige aenmerkingen, de* kanttekeningen de woorden van zijnen Dichter, *En de waerd dat men eerde, oft wonne, nemmermere droege hi gene behoene*, dus, *Ten zij dat men den zelven eerde of loofde, hij zoude nooijt vruchten voortbrengen*; —— Hij is hier geheel van 't ſpoor afgedwaald; —— *eeren* is hier *arare*, *vertere terram aratro*, en *winnen* is hier *colere agrum, colere terram*, zoo dat de zin der woorden deeze is, *en al was het dat men denzelven ploegde of bebouwde, nooit toch zou Hij vrucht voortbrengen*; —— het *land winnen, colere agrum*, is een woord, dat bij de Ouden zeer in zwang ging; zie 'er hier een voorbeeld of twee van, in den voorbijgang. —— MAERL. *Sp. Hiſt.* I bl. 29.

Sijten hebben groet gediet,
Vele lantſ, dat men WINNET *niet,*
Entie generen hem in woſtinen.

bl. 164.

Van deſen leerden die Gallen mede
Eerſt waeruen tucht en zede,
Lande WINNEN, *en wijngaerde,*
Oliue bome, en boengaerde;

En bl. 198.

Want ſoe leuen en mach
Den Coninc geuet, entien man,
Die den wijngaert WINNEN *can.*

uit welke twee laatſte voorbeelden men ziet, dat het niet alleen in 't algemeen betekent, *het land bouwen*, maar

de Nederduitſche Taal, en verſcheiden Oudheden aangaende; I. D. bl. 13, daar hij het verſleeten Nederduitſche woord *begrijpen*, in den zin van *reprehendere*, als een Basterdwoord beſchouwt, en onzen grooten HOOFT, het hoofd der Nederlandſche Schrijveren van onze beſchaafde tijden, te onrecht beſchuldigt, het woord *begrijpen* letterlijk te hebben overgezet uit het Latijnſche *reprehendere*, en het Franſche *reprendre*: —— Zie hier 's mans

maar in 't bijzondere ook, *het land met boomen beplanten*, of *boomen planten*. —— —— Wat verders het oude *eeren*, *arare*, betreft, men zie van het zelve verſcheiden voorbeelden in de boven aangehaalde verhandelinge, opzetlijk over dit woord geſchreeven; en in de aantekeninge van den geleerden CLIGNETT, achter MARLANDS Sp. Hiſt. I. D. bl. 44, die ook de Schrijver der genoemde verhandelinge is, bij welken ik flechts dit eenige voorbeeld voegen wil, *Jheſu Christi*. 1488, — *dat eerdtryk is ôbequaem om te* EREN *off te ſaeijen*; — zie verders over den oorſprong van dit woord, TEN KATE, A. tot de N. T. II bl. 632 en 634. De ſpreekwijze van het *Land eeren* en *winnen*, bij VAN VELTHEM gebruikt, en zoo aanſtonds aangehaald, vind ik ook in *de Oude Frieſche wetten*, nieuwe uitgaave, bl. 303, *Twaſa* —— *mit ploge* ERTH, *jefta mit vaine* WRWINT, dat is, *zo iemand met den ploeg ploegt, of met den wagen het land bearbeidt*; de Wetgeever zal hier buiten twijfel doelen op de gewoonte der Landlieden, om het Land met den wagen of kar te bemesten, of, gelijk men in Friesland zegt, te *beaardrijden*.

„ mans eigen woorden: — „ HOOFD in *Hen-*
„ *drik den Grooten*, p. 78, van den druk in fo-
„ lio te *Amſterdam*, 1626, zegt, *hier* BEGREEP
„ *men hem voor zijne ſchenkadjen aen Katholijken*;
„ voor *berispte men hem*. Ik geloof niet, dat men
„ dit woord in dien zin ligt bij eenen anderen
„ goeden Schrijver zal vinden, het is eene letter-
„ lijke overzetting van het Latijnſche *reprehendere*,
„ en het Fransch *reprendre*; en ik twijfel niet, of
„ in het Fransch boek, daer HOOFD dit verhael
„ uitgetrokken heeft, zal geſtaen hebben, *on re-*
„ *prit Le Roi.* —— Dit woord ſchijnt nae dien
„ tijd HOOFD behaegt te hebben, want ik vindt
„ dat hij het in zijne Nederlandſche Historie meer-
„ maalen in dien zin gebruikt." —— Dat de Heer
BURMAN hier den weg geheel bijſter is, heeft
reeds de kundige VAN HASSELT aangetoond in
zijne aantekeningen op KILIANS woordenboek, op
het woord; onder het welke Hij dit volgende
ſchrijft: „ *Begrijpen*, *berispen*, *ſic apud magnum*
„ P. C. HOOFT, *eujus operibus ſane nihil elegantius*,
„ *gravius*, *atque præſtantius ex patriis ſcriptis exoge-*
„ *tari potest*, in *Henrik den Grooten*, bladz. 78,
„ hier begreep men hem over zijne ſchenkadjen aen
„ Katholijken, *nihilominus dictionem hanc tanquam*
„ *hirtam et barbaram fugillavit* FR. BURMAN, in de
„ Aenmerk. de N. T aeng. bl. 13. *atqui ſubula*
„ *leonem excipiens in validus athleta*, *ſed tamen ſi quis*
„ *hujus ſententiae vadimonium non deſerat*, *adeat* CH.
„ PLANTINI *Theſ. Theut. Ling. et* M. VAN VAER-
„ NEWIJCK, *ſcribentem* in de Spiegh. ghelijck TITUS

„ LIVIUS, VIRGILIUS begrijpt, daer hij ſtelt *Dido* en „ *Eneas* beide in eenen tijd te weezen. B. I. „ C. XXXII." —— Het gene de heer VAN HASSELT hier aangetekend heeft, is buiten tegenſpraak, regt en gegrond: —— het woord *begrijpen*, bij KILIAN, en, volgens van HASSELT, ook bij PLANTIJN bekend, in de betekenisſe van *berispen*, *reprehendere*, *carpere*, *perſtringere*, is van een zeer oud gebruik; en dit met eenige bewijzen uit de geſchriften der Oudheid wat nader te ſtaaven, is thands mijn oogmerk.

Vooräf wil ik in aanmerkinge neemen, dat dit woord in zijnen eerſten oorſprong het zelfde is met *begrijpen*, bij ons tegenwoordig *complecti*, *continere*, *concipere*, doch oulings ook *comprehendere*, *capere*, *apprehendere*, (waar voor we nu ſlechts het eenvoudig woord *grijpen*, of het zamengeſteld *aangrijpen* bezigen) van het welk de Heer VAN HASSELT twee voorbeelden aan de hand geeft (*d*); en zamengevoegd is uit het onſcheidbaar voorzetſel *be*, en het werkwoord *grijpen*, *capere*. —— Dit ons *begrijpen*, *reprehendere*, is dus, in zijnen eigenlijken zin, *iemand aangrijpen*, en hier van in eene overdragtlijke betekenisſe, *iemand met woorden aangrijpen*, *acribus verbis aliquem prehendere*, en dus *iemand beſtraffen*, *berispen*; ——

Naa

(*d*) Zie hier ook een voorbeeld. PASSIONAEL, *Winterſtic*, Handſchrift van 't jaar 1468, bl. 117 —— *doe ſinte Pouwels die Heremite ſach, dat men die kerſten ſo menige pijn dede, vloech hi in die Woeſtine, wät in dien tijt worden twee Jonghelinge* BEGREPE *die Kerſte waren.*

Naa dit vooraf aangemerkt te hebben, kan ik overgaan, om eenige voorbeelden uit de Oudheid bij te brengen, die de beduidenis van dit *begrijpen*, overdragtlijk voor *reprehendere* genomen, onwederſpreeklijk aanwijzen. —— Zie hier vooreerst eenigen uit de Schriften van den grijzen Dichter, den vader onzer Nederlandſche Dichtkunst J. VAN MAERLAND, Sp. Hiſt. I d. bl. 3.

Deſe ijſtorien altemale,
Van den ſpiegle Iſtoriale,
Salic yten Latine dichten,

Die jeeſten (e) daer af al ghemeene,
Maer die clergie alleene,
Diere vele in es geſayt,
Willic, dat dat Paepſcap mayt,
Want den leeken eist te ſwaer,
Ic oec mede hebbic vaer, (f)

De-

(e) *Jeeſte is historia*, zie HUIJDECOPER op MELISSTOKE, I. d. bl. 112 en 113.

(f) *vaer* is *metus, terror*, een woord, hoe ook een *Juvenalis Glaucomaſtix*, in zijn *Datheniana* bl. 17, er mede ſpotten wil, om zijne onkunde en lafheid aan den dag te leggen, dat bij de ouden zeer bekend was. — Zie dit ſlechts uit deeze twee plaatzen: — *Ghetijden van ons Lieue vrouwe*, 1533, bl. 105, volgens mijne telling,

Joſeph Arimathien met groter vaer,
Nam Jheſum ſauens in der donkerheijt,

Dat des dat Paepscap belgen soude,
Of (g) ic mi dies onderwinden woude,

En

Begroef dat Lichaem Gods i ee cleedt zeer claer,
Met mijrre, balzame, naer sijn edelheijt,

En PH. VAN MARNIX, Heer van St *Aldegonde*: Boeck der Psalmen, Ps. XXXIV. 8.

Der Englen sterck heijrschaer
Slaet sijnen leger rontom dien,
Die Gods des Heeren naem ontsien,
End lostſ' uit alle vaer.

Wijders zie men over dit woord HUYDECOPER, MELIS STOKE, I. bl. 115, en II. bl. 295; — T. & D. Bijdragen, I. d. bl. 73: — KLUIT op HOOGSTRAATENS geslachtlijst, bl. 552: — van HASSELT op KILIAN, bij 't woord. En die de geschriften der Ouden wil doorbladeren, za een aantal voorbeelden van dit woord aan treffen.

(g) *Of* is hier *indien*, *Si*, in welken zin de oudheid hetzelve meenigwerf gebruikte: — VAN VELTHEM, *Sp. Hist.* II. B. Cap. 17.

God hi moetse alle Screeken
Of si mi niet helpen wreken
Ouer die Waloijse! — —

Offer des *Heren*: 1595. *Hij zeide, hoort* oft *ghij wilt*; — wij vinden het ook nog in onze Bijbel vertaalinge Job. XXI. 10, *doch* of *het zoo ware*, *waerom en soude mijn Geest niet verdrietigh zijn.* — En Ps. LXXXI.

En anderwaeruen ebbic geweſen
In haer begripen *van dezen,*
Want ic leeken weten dede
Vter Bijblen die heimelichede.

Dezelfde, I d. bl. 303, daar hij de zeden van den Grooten ALEXANDER beſchrijft.

In ſiere werſcepe (h) maecti ſpele,
Eñ vergat ſiere wijsheit vele,

Hi-

LXXXI. 9. *Israel!* of *gij na mij hoordet:* —— ons gebruiklijk *och of* is ook niets anders, dan *och indien!* andere voorbeelden van dit woord kan men vinden, in mijnen tweeden brief aan den Heere J. L.

(*h*) *Werſchap* betekent *convivium*; — Zie hier eenige voorbeelden. MAARL. *Sp. Hiſt.* II. d. bl. 398.

In werſcepen *wacht in alrewijs,*
Oft in wat geſelſcepe du ſijt,
Dattu den ghenen niene doems,
Dien du volghes eñ mede coems.

Paſſionael Winterſtic. H. S. 1468. bl. 43 *b. Een man die in* warſcapen *ſat mit ander luden, doe hi ſij* (te weeren St. Pieters) *miraculen lachterde, Eñ hi mit enē* morſele (*) (ſtukje, of beetje) *nemen ſoude, ſeide hi,* —— —— ——? *Die getiden* van der *toecomst* ons Heren. H. S. S *ander die* werſcap *ginc ſi* (naamlijk Maria) *in ſij quam engebeden,* (†) (ongenoodigd) *eñ in der* werſcap *ſcenſte ſij*

(*) Hier van hebben wij *morſelen, vermorſelen.*

(†) *iemand bidden* voor *iemand noodigen* is in Friesland nog gebruiklijk. In *Leyden* noemt men de *Noodigers* ter Begrafenisſen, die men te *Amſterdam Aanſpreekers* heet, ook *Bidders.*

Hine achteſ niet, dat die rijchede
Verſmorde ſine reine zede.

Den

ſij tranē: —— Bedevarde totten Heilighen grave Jheſu Christi: 1488. *Die ſaraceenen vieren die vij daghen na malcander alle jair in gulſicheijt, in* warſcapen, *ende onſuverheijt.* —— En op eene andere plaatze: —— *opſtaende* (naamlijk de Tollenaar, Matt. IX. 9.) *heefft hij Christum naeghevolghet, en heefft hem een groet* werſcap *gemaect in ſijn huus.* —— A. Bijns, Conſt. Refer. bl. 40.

Waermen comt, in weerdtſchappen *avond oft noene*
Daer moeten Papen en monicken ontghelden:

Bijbel 1542, Gen. XXI. —— *En de Abraham bereijde een groot* weerſchap *in den dage doen Iſaac geſpeent* werdt, —— zie ook Bijbel. 1593. Gen. XXI. 8. — Brederoo in zijn *Lucelle*, IV. bed. 2. uitk:

Wel maeckt jou meester dan met veel bancketten heerlijck,
Noch waerdſcappen, *noch kostelijcke malen groot,*
Daer hij den Adel en het ſuffermarckt op noot?

Zie hier ook nog een voorb. uit J. le Long. Boekzaal des Nederl. Bijbels. bl. 187. *Hoe God ſelue eene* werſcap *maecte.*

Kilian tekent aan dat *weerdſchap* ook te kennen geeft *Nuptiae, connubium nuptiale*, en de Heer van Hasselt zegt in zijne aanteekeninge, dat het woord in die betekenisſe, nog bij de Noordhollanders bekend is. —— En in dien zin heb ik het zelve, zoo ik meen, ook gevonden, als een Oud Hoogduitsch woord in de *Alte minneliedern* van de 14de Eeuw, door den heere Herder uitgegeeven, bl. 148.

Frewe

Den ſinen wart hi een tijrant,
Niet
Frewt euch, — — —
An dem tag der frewd ſein,
Vñ an dem tag der WIRTSCHAFT *meiñ:*

dat is

Verheugt U, — — —
Over den dag zijner vreugde
En over den dag mijner bruiloft.

vergelijk hier mede Hoogl. van SAL. (III. 31.) dit woord *wirtſchaft* betekent bij de Hoogduitſchers thands *de Huisheuding*, ook geeft het te kennen 't gene wij niet een unduitsch woord *Maskerade* noemen, of eene vermomming in kleedinge, zie KRAMERN *N. Hoogdeutsch Holl. Wörterbuch*, in welke laatſte betekenisſe het bij de Franſchen ook bekend is, zie MARIN *Dictionnaire complet. Franc* en *Holl.*, op 't woord *werſchaf*. — Ik vind bij de Ouden ook *werſcapping*, een woord van dezelfde betekenisſe, bij m in de *Epist.* en *Euangelien*, geprent te Haerlem, 1486, bl. 1. . . . . *Op dat wi in dē daghe eerlike wanderen, niet in* werſcappinghe, *ēñ dronckenſcap, niet in traecheden der cameren, ēñ in ſcamelhedē, niet in kiuinghe, ēñ in nidichedē.* —— *Werſcappen, Epulari, convivia inſtituere*, was eertijds ook van een algemeen gebruik; die *Getijden* van den *toekomst* ons Here: H. H. S. *ſij en ſchaemde haer niet voor die* werſcapten, *want ſij haer ſelven van bynnē ſcaēde:* — Paſſ. Winterſtic. H. S. 1468. bl. 84 *a*; *Com mijn lieue vrient tot mij, wāt het is tijt, dattu mit mij* warſcapſte, *in mijn* werſcapen *mit minen broederen.* —— *Epist. en Euang.* bl. 118 *a*: *Eñ als ſi gegheten hadden, ēñ te gader* gewerſcapt *hadden, dan wouden ſi ter*

za-

Niet Coninelike, alse een wigant, (i)
En balch, alsemen begreep *dat,*
Dat an hem qualike sat.

De

tafelē ons Heren gaen. ——— Zie verder over deeze woorden *Taelk. Mengelingen*, bl. 49 — A. KLUIT, Lijst der Zelfst. naamwoorden, op het woord *waerdscap*, en bl. 417, daar hij aantekent, dat het woord *werscap* in zomnige Provintiën, vooräl in Stad en Lande nog in gebruik is, onder den naam van *wasschop.* — van HASSELT, op KILIAN, bij het woord *weerdschap*, en K. TUINMAN, Fakkel der Nederd. Taal, op 't woord *wertschappen*, welke beide laatsten aanmerken, dat wij in onze Bijbelvertaalinge, Markus VI. 39, het woord *weerdschap* nog leezen.

(i) *Wigant* is *bellator strenuus, vir fortis,* & *potens*; KILIAN vertaalt het ook *gigas*, en zegt, dat het Italiaansche is *gigante:* — Hier door zou men, dit woord oppervlakkiglijk beschouwende, tot de gedachte kunnen komen, dat het van 't Latijnsche *Gigas* afkomstig waare. —— Een Liefhebber van TUINMANS zonderlinge wijze van afleidinge zou hier niet eens aan twijfelen; —— maar hij, dien de oude woorden *wijgen, pugnare, bellum gerere*, en *wijg, bellum, prælium*, bekend zijn, zal 'er anders over oordeelen. ——— Onze oude Taal erkent het werkwoord *weegen*, (waarvan ons gebruiklijk *beweegen*) of *wiegen*, (*) 't welk oorspronglijk hetzelfde is, (waar van *wieg, cunce*, 't welk weder voortgebragt heeft het gelijkvloeijend werkwoord *wiegen, cunas movere*;) in de be-

(*) dit *wiegen, movere*, vind ik bij v. bij HOUWAERT, *druck van d'ongheluckighe maeghden* bl. 51, spreekende van eenén vogel.

En sij wist haer soo langhe in die locht te wieghen

Dezelfde, II. d. bl. 123.

Echt vp eenen saterdach
Ghenas hi (te wet: Jesus) een wijf, die lach

Ghe-

betekenisse van *movere, agitare, agitare cum impetu*; — dit ongelijk vloeijend werkwoord *weegen* is bekend in alle verwantschapte taalen; het m- Gott. is wigan, en gawigan; (*) 't As. is wegan/ en wagian; het F. Th. is wegan; en het H. D. wiegan. —— En in alle deeze Taalen heeft het woord de betekenis van *agitare, movere, cum impetu, agitando pugnare, concutere, bellum gerere*, —— dat het deeze laatste sterke, en overdragtelijke betekenis van *bellum gerere* had, blijkt uit eene plaatse uit het *Codex Arg-* daar de Bisschop ULPHILAS het zelve in dien zin bezigt; Luk. XIV. 31. aiththau quas thiudans gaggands stigquan withra antharana thiudan du wiganna / datis, *of welken koning optrekkende tegen eenen anderen koning om oorlog te voeren*; (†) Dit oude *wigen* heeft tot zijn *Participium*, of deelwoord gehad *wigend, agitans, pugnans*, En hier vinden wij ons *wigant, bellator, vir fortis*, even gelijk *Heiland*, bij het Part. *Heelend, Sanans*, van *Heelen, sanara*; en *Dwingeland* bij het Part. *dwingelend, vi aliquem cogens*, van *dwingelen, indefinenter aliquem cogere*; —— Ons *wigant* geeft dus, in zijnen oorsprong, te kennen een *strijder, rechter*; *bellator, athleta*; —— van dit oude *wigen, pugnare*, is ook afstammig *wijg, bellum, preelium*, 't welk in alle dialekten die betekenis heeft, (volgens WACHTER, *Gloss. Germ. in voce krieg, bellum*;) het Angels. is wig; het F. Th. is wig of

(†) *aut quis Rex militari ordine progrediens adversus alium Regem ad bellum gerendum.*

Ghetorment van den viant,
En ontbant hare den bant,

Daer

of wich; zie hier voorbeelden van uit OTFRIDUS, en 't rijm van St. ANNO, in de *Taalk. Meng.* bl. 42. —— In het oude Noordsche gedicht van REGNER LODBROG, bij TEN KATE te vinden, D. I. bl. 80, ontmoeten wij vige voor *cedes, prælium,*

Vadan heitu / mig sirdar /
Er Lingaulum lag dag /
Lodbrog ad thui vige

welke woorden de groote OLAUS WORMIUS dus vertaald, in zijne *Lett. Danica* p. 197.

Ex hoc vocarunt me virum
Quod Serpentem transfodi,
Et Hissutam braccam obillam cedem

In het oude Friesch vindt men wighe; zie oude Friesche Wetten, bij SCHOTANUS beschr. van Friesl. bl. 51. Jefma him deez weet mit wighe en mit wepen *Indien men hem daar weert met strijd en wapenen, of met tegenstand, (tegenworsteling) en wapenen*: En onze Oude Nederlanders gebruikten het ook dikwijls in de betekenisse van *strijd*, of *oorlog*, —— zie slechts deeze weinige voorbeelden; —— MAERL. Sp. *Hist.* I. bl. 184.

Die Grieken hadden zonder waen
Cijruse met WIGHE *bestaen.*

MELIS STOKE, Rijmkronijk: I. B. vers 282.

Na den WIGHE *maecten si vrede.*

L. v. VELTHEM, Sp. *Hist.* I. B. Cap. 52.

Na WIGHE *en de groeten stride,*

Die

Daer ſoe (zij) *mede* XVIII *jaer*
Hadde gebonden weſen ſwaer,

Doe

Die de coninc in den tide
Hadde gehad iegen haren ſijmoene;

die meer voorbeelden begeert kan te recht raaken in de *Taelkundige Meng.* bl. 42: —— men zie over dit woord ook *Nieuwe Bijdragen*, I. d. bl. 376, en 377. —— Van dit zelfſtandig naamw. *wijch*, *bellum*, is afkomſtig het gelijkvloeijend werkwoord *wijgen*, *bellum gerere*, ter eenemaal onderſcheiden van 't bovengenoemde *wiegen*, wijl dit ongelijkvloeijend is. —— welk gelijkvloeijend werkwoord ik ſlechts maar eens bij de ouden heb aangetroffen, naamlijk bij MAERL. *Sp. Hist.* I. bl. 258:

Tien tiden wijgede de ij Steden,
Die ſint adden vele onvrede
Onderlinge, ſpade en vroe,
Dat was Rome en Chartage.

Van het oude ongelijkvloeijend *wiegen*, *agitare*, en overdragtlijk *bellum gerere*, komt dan *wijgant*, *pugnator*, *athleta*, en *wijch*, *pugna*, *prælium*, *bellum*, en van dit laatſte langs eenen natuurlijken weg, dat werkwoord *Wijgen*, naar zijnen oorſprong, en eigenlijk te kennen geevende *bellum gerere*, 't welk wij ſtraks uit MAERL. bijgebragt hebben —: Dit alles is volgens dien voortaanmen regel onzer Taal, dat de oudſte werkwoorden ongelijkvloeijend zijn, en die werkwoorden, welken 'er door tuſſchenkomst van zelfſtandige naamwoorden van afgeleid zijn, altijd gelijk vloeijend weezen moeten; welken regel ons leeren de groote TEN KATE in zijn *Aanl.* tot de kennis der N. T. D. II bl. 17, en de geleerde HUYDEKOPER in zijne Proeve van Taal- en Dichtk. I bl.

Doe BEGREPENE (begreepen hem) *die jueden echt* (g),
Doch werwan hiſe alle in 't recht.

De-

158. — Uit al dit aangevoerde over *wiegen*, *wijch* en *wijgen* blijkt het tevens, dat de heeren Schrijvers der *Taelkundige Mengelingen*, bl. 48, eenen kleinen misſlag begaan, als zij in 't voorbijgaan zeggen, dat *wijgant*, *ſtrenius bellator*, afkomt van het veróuderde *wijch*, *bellum*, naardien toch deeze beide woorden *wijgant*, en *wijch* niet aan elkaêr hunnen oorſprong kunnen verſchuldigd weezen, maar met malkaêr hunne afkomst moeten rekenen van het oude ongelijk vloeijend *wiegen*, *movere ſe cum impetu*, en overdragtlijk, *pugnare*, *bellum gerere*.

(g) *Echt* is *poſtea*, *dein*, MELIS STOKE, Rijmkron. I bl. 341.

Met beden, en met ſere claghe
Verſamede hi man en maghe,
En ſijn Stiefvader halp hem ECHT:

VELTH Sp. Hiſt. II B. C. 47.

ECHT *ſweren deſe heren ſaen*, (terſtond)
Die daer tſinen houe waren tomen,
Die ic v hier nv ſal noemen,

De Heer LE LONG ſlaat hier den bal geheel mis, als hij den eerſten regel in de kanttekeningen vertaalt, *dierhalven ſlooten deſe Heeren een zamenzweering*: — de zin is volgens de woorden deeze, *daarna zwoeren deeze Heeren terſtond*. — LE LONG is met dit woord van zijnen Dichter verlegen geweest, want I. B. C. 28. vertolkt hij het door *echter*, gelijk ook II. B. C. 2, welke betekenis veel verſchilt van *dierhalven*. — J. VAN MARRLAND, MELIS STOKE, VELTHEM, en andere ouden, bezigen het op ontelbaare plaatzen, en altijd in de beduidenisſe

van

Dezelfde, II d. bl. 400, daar hij de lesſen van SENEKA, over de maatigheid, ter neder ſtelt.

> BEGRYPT *di jemene van dire mesdaet,*
> *Hine doet daer an geen quaet,*
> *Eñ ſcelt* (*h*) *di jemen buten dire ſcout*, (*i*)
> *Hi*

van *daarna*, *poſtea*, *deinde*. —— *Echter* was bij de ouden ook in diezelfde betekenisſe; en dus is het hetzelfde met ons thands gebruiklijk *achter*, *post*.

(*h*) *Schelden* thans alleen *convitiari*, betekende oulings ook *beſtraffen*, *berispen*. Zie KILIAN, en een voorb. PASS. Winterſtic. H. S. bl. 59. *Eñ doe hien veel* GESCHONDEN *had*, *eñ hem ſijn ſonden rouweden*, *doe ontfinc hien weder tot penitencië*; — Bijbel, 1542. Pſalm IX. 6. *Ghij hebt die Heijdē gheſchonden eñ die Godloſe verdaen*, Bijbel, 1593. Pſalm IX. 6. *Ghij* SCHELDET *de Heijdenen eñ verdoet de Godlooſe*; — En onze overzetting op dezelfde plaatſe. *Gij hebt de Heijdenen* GESCHOLDEN, *den Godlooſen verdaen*. —En verſcheiden voornaame Pſalmberijmers hebben hier het woord *ſchelden*, in de betekenis van *beſtraffen*, *ſtrenglijk beſtraffen*, behouden. Zie de Pſalmberijming van SIX van CHANDELIER, die van F. HALMA; die van H. GHYSEN; ja zelfs onze Nieuwe Pſalmberijming heeft

> *Gij* SCHOLDT *de Heidnen keer op keer,*
> *En wierpt de Goddelooſen neêr.*

Beſchelden had bij de ouden dezelfde betekenis. Zie een voorbeeld PASS. WINTERSTIC. H. S. bl. 19. *Want hi Piter* BESCOUT, *en dat hijt hem ontraden woude*, *dat hi niet ſterven en ſoude*. Zie verder over dit *ſchelden* den Heer HUYDECOPER OP MELIS STOKE, D. I. bl. 16, en over *beſchelden* mijne nadere bedenkingen over het woord *Ambt*, in het *Taal-Dicht- en Letterkundig Magazijn*. D II. bl. 256.

(*i*) *Scout* is het zelfde met ons *ſchuld*, zie KLUIT op

Hi wille di goet doen met gewout (*k*).

En bl. 471.

Vert ſuldi horen ouerliden, (*l*)

Van

HOOGSTRAATEN, bij 't woord *ſchuld*. — HOUWAERT: Pegaſides plein; II d. bl. 8.

En want (dewijſl) *ick dit niemant ghewijten en can*
Dan mij ſelven, ben ickt *weirt, want tis mijn* SCOUT.

(*k*) *Gewout is geweld*, de *u* en *l* zijn wisſelletters, gelijk in *ſcout* en *ſchuld*, en thands nog in *goud* en *gold*; *oud* en *ald*; *koud* en *kold*; *hout* en *holt*; — de ouden zeiden ook *ſmouten*, (waarvan ons *ſmout*, *adeps*,) voor *ſmelten*; PASS. Winterſ. Handl. *En te hãt* SMAUT *dat beelt als was*, *en wart gemalen als ſtub*; zoo ook *gout* voor *gold* van *gelden*, *ſolvere*: (waarvan ons *vergelden*.) VELTHEM, *Sp. Hiſt.* III B. C. 42.

KUI *ſaer was hi wel out*,
Doen hi GOUT (betaalde) *der doet hen ſcout*;

Onze Frieſche Landlieden zeggen ook: it gou ſa bolle / voor, *het gold zoo veel*. — Het woord *gewoud* treft men in de oude geſchriften honderdmaalen aan, zelfs leest men het nog bij HOOFT, Nederl. Hiſt. bl. 20, *voor de rest bleek hij zachtmoedigh en rekkelijk, der voege, dat zijne zinnen meest in 't* GEWOUDT *dn anderen ſtonden*: Zie voorts over dit woord, den Hooggeleerden heer A. KLUIT, in zijne lijst der zelfſtandige naamwoorden.

(*l*) *Overliden* is gemeenlijk bij de ouden *præterire*, *tranſire*, en ook *mori*, gelijk het bij ons nog in die beteken bekend is, doch hier beduidt het *verhaalen*, *narrare*;

Van Poëten, die jndien tiden
Leueden, dat Senica was,
In Claudius tiden, daer men of laſ,
Hier voren jn ſijn Keijſerrike,
Dje bouke maecte meeſterlike,
Eñ BEGREEPEN *in haren ſtonden*
Dorpernien eñ zonden.

Meer voorbeelden zouden wij uit onzen MAERLAND kunnen te berde brengen, maar die we reeds voor den dag hebben gehaald, zullen, dunkt mij, genoeg zijn; ——— wij kunnen dus gebruik maaken van andere Schrijveren, die jonger zijn; ——— we neemen in de eerſte plaatze de Rhetoricale Wercke va ANTHONIS DE ROOUERE, BRUG-

rare; ——— bij KILIAN is het in die betekenisſe geheel niet te vinden, maar, wanneer men deeze plaats van L. VAN VELTHEM met VAN MAERL. vergelijkt, zal men klaarlijk zien, dat het woord dit te kennen geeft. *Sp. Hiſt.* I B. C. 3.

Doen Coninc Willem oec in ſijn rike
Woenden ten beſten hebben geweest,
Werd hi van den Vrieſen gevreest,
Ende ter doet bracht vorwaer,
Als ic v tellen (vertellen) *ſal hier naer,*
Mer wat geſciede in ſinen tiden,
Sal ic v hier OUERLIDEN.

Het eenvoudige Lijden, in den zin van *narrare*, ging bij de ouden meer in zwang. — Zie MAERL. *Sp. Hiſt.* I. bl. 28, 140, 362, 365 en 389.

BRUGGHELINCK, die in het laatſte van de vijftiende eeuw geſchreeven, of gerijmd zijn, maar eerst gedrukt, en uitgegeeven, Ao. 1562: bl. 29*b*, naar mijne telling.

Wie met BEGRIJPEN *ſcheijnt zijn ghebueren,*
En quetſte, dat ſij van ſchaemten trueren,
Siet ſelue wel toe, 't gheual is bij,
En wel mach worden, dat niet en ſij.

Dezelfde, bl. 39*b*.

Sommich naer anders BEGRIJPEN *ſtaet,*
Hii en ſoudts niet doen, ſaech hij hem ſeluen.

En bl. 50*b*.

Eer Ghij ijemant BEGRIJPT, *eerst u ſeluen caſtijdt.*

Wijders *Epistelen* en *Euangelien*, 1485, bl. 15, naar mijne telling. —— *Altoes verblijt in dē Heer, anderwerf ſegghe ic verblidet, uwe ſedicheijt ſi allen menſcē opēbaer, datter die goede exempel aen nemen, eñ die quade niet* BEGRIPE *en moghē*; —— Chron. van Brabant, 1529, bl. 74*b*, volgens mijne telling: —— *Bicht dicwil v ſondē*, —— *Eñ alſo ſuldi v dragen, dat v biechtvaders, en de v vrienden v dorren vrijlicken* BEGRIPEN, *eñ v gebreken thonen.* —— Zie ook ANNA BIJNS, de Brabandſche SAFFO van haaren tijd, (*m*) in haare Conſtr. Refer. bl. 10.

Hun

(*m*) Ik noem deeze voornaame Dichteres, de Brabandſche *Saffo* van haaren tijd, om dat zij de beroemdſte van alle Brabandſche en Flaamſche Dichteren geweest is; —— dat

Hun herten zijn herder verhert dan ſteenen,
Als 's vijants kinderen deur haet ende nijt,
Willende op elckerlijcken beenen, (ſchimpen) (*n*)

Ver-

dat zij eene Antwerpſche Dichteres waare, en geene Amſterdamſche, gelijk de Taal- en Dichtkundige Bijdraagers D. II bl. 437 meenen, blijkt uit de voorrede van haare gedichten, die denklijk geſchreeven is, door P. H. PIPPINCK, welke de uitgave bezorgd heeft, waarin zij genoemd wordt, *eene Godlijcke wijſe Catholicke maget binnen Antwerpen reſiderende, eñ in verre lande ſeer wel bekent, die altijd in het recht geloove heeft ghepersueert, eñ die jonckheift onderweſen, eñ met groote Loue tegen Luthers doctrine vol ſenine vromelijc heeft geſchreven.* —— Zie ook het *Lexicon Univerſale van* J. J. HOFFMAN, *in voce* ANNA; die haar noemt ANNA BINSIA, *Antverpiana, quæ vernaculo ſermone poëmata ſcripſit.* —— Zij was bij haare tijdgenooten in zoo eene groote hoogachtinge, dat ze bij de Lesbiſche SAFFO vergeleeken wierd; gelijk een FRED. SUBERTUS van haar zingt:

Arte pares Lesbis Sappha et mea BINSIA, *diſtant*
Hoc ſolo, vitia haec dedocet, illa docet.

En haare Nederduitſche gedichten door eenen Gentſchen Dichter ELIGIUS EUCHARIUS in Latijnſche verſen overgebragt zijn, volgens het gene ons berigt AUBERTUS LE MIRE, in zijne *Loffpreuke ghemaeckt ter eeren van* ANNA BIJNS, voor haare *Refereinen* geplaatst. —— Men zie verder over deeze Dichteres den Heer F. VAN LELIJVELD, in zijne uitgegeeven Proeve van T. en D. van HUYDECOPER, D. I. bl. 131.

(*n*) *Beenen* is hier *ſcimpen, ſmaalen, ergens laag opvallen.* Zie KILIAN. *Verbeenen*, bij de ouden gebruiklijk,

Verghetende eijlacen hun ſelfs profijt,
Die eenen anderen BEGRIJPT *dats een ijpocrijt,*
En ſijn eighen vlecken niet wt en wil wrijven,

Dezelfde A. BIJNS, Conſtr. Refer. bl. 35.

Oft Prieſters oock ſomtijts lacchen en ſinghen,
Bij goet gheſelſchap, danſen en ſpringhen,
En oft ſij in vreughden waren de meeſte,
Sal men ſe BEGRIJPEN *met ſulcken dinghen?*

De zelfſtandige naamwoorden *begrijpen*, *reprehenſer*, en *begrijp*, *reprehenſie*, van het werkwoord *begrijpen* afdaalend, waaren bij de ouden ook in gebruik; gelijk uit deeze regelen van J. VAN MAERLAND blijkt. *Sp. Hiſt.* II. bl. 401.

Ontſie ne ghene ſcaerpe wort;
Maer ant ſmeken leget die mort.
Scuwe

is verachten, beſpotten. —— A. BIJNS, Conſtr. Refer. bl. 37.

Hieremias wert verjaeght, Ezeechiel VERBRENT,
Die de waerheijt wilt ſegghen, (dus ist nu geſtelt,)
Wert ſciere als ſinte Steven gheſteent.

Rethoricaele Wercken van ANTH. DE ROOVERE, bl. 70*b*. naar mijne telling, alwaar men het ook in den zin van *verſchalken* zou kunnen neemen:

—— *wat is meerder verraderije,*
Dan woorden ſpreecken ſonder meenen,
Hoe mach men goeij herten het VERBEENEN,
Ick ſegghe men machtſe lieuer ſteenen.

Scuwe ſelue emmer quaet;
Maer om ander liede mesdaet,
Ne wes geen vragere te groet,
Noch BEGRIPERE *te bloot,*
Maar betert ſonder ouertale, (*beteren* is hier ook *berispen*)
Alſo dat men mach merken wale,
Andijn doen, andijn gelaet,
Dat dijn REGRIJPes *ſonder quaet.*

Het eerſte woord leezen wij ook bij denzelfden Dichter. Sp. Hiſt. II d. bl. 471.

Eñ omme dat ſi BEGRIPERS *waren,*
Eñ ſi niemen en wilden ſparen,
Sine ghinghene met worden ſtoken,
In haren ghemeenen ſproken,
Diesheet menſe Satijriene,
Die in 't wort pleghen nauwe te ſiene,
Dat heet BEGRIPERS *in enſe tale,*
Dats Perciꝰ met Juvenale.

Van dit *begrijpen* hebben wij ook gehad het bijvoeglijk naamwoord *begreepen*, *reprehenſus*, en *onbegreepen*, *irreprehenſus*, welk laatſte woord de Antwerpſche Dichteres A. BIJNS gebruikt, Conſtr. Refer. bl. 36.

Eer Gij Prieſters BEGRIJPT *gaet in uws ſelfs grōt,*
En ist dat, Ghij daer vint ſgelijcks van dien,
Laetſte ONBEGREPEN, *en ſeght goet ront,*
Prieſters zijn ook menſchen als ander lien.

Wij zouden van het eene en andere meer voorbeelden kunnen te boek brengen, maar wij houden ons verzekerd, dat de opgegeeven genoegzaam in getal en kracht zullen weezen, om den oordeelenden en oudheidgierigen leezer de betekenis van dit veröuderde *begrijpen*, in den zin van *reprehendere*, *beſtraffen*, *berispen*, enz. te doen erkennen. ——

Men kan uit dit aangeroerde dan zien, dat dit woord goed Nederduitsch is, en dat de heer F. BURMAN zeer ongelukkig geweest is, in zijne gedachten den Taalkundigen over dit woord mede te deelen, en den voortreflijken HOOFT, over het gebruiken van hetzelve, te begrijpen, en te gispen. —— Tevens ook kan men uit hetzelve overreed worden van de nuttigheid en noodzaaklijkheid voor zulken, die eene juiſte kennis van onze Taal willen hebben, om de Schriften der ouden door te ſnuffelen, te leezen, te herleezen, en te leeren verſtaan. —— Had de heer BURMAN zich hier wat meer op toegeleid, en wat minder moeite beſteed aan het leezen van Oude Franſche Schrijveren, wier Schriften hij meeſterlijk verſtond, uit welken hij onze Nederlandſche taal poogde op te luisteren, en te verklaaren; hij zou zekerlijk in veelen zijner aanteekeningen beter munt geſlaagen hebben.

E. S. d. G.

1787.

OVER

OVER DE VERÄNDERING ONZER TAAL, EN DE OORZAAKEN VAN DERZELVE VERBASTERINGE.

In mijne verhandelinge over het oude woord *Begrijpen*, op de eerſte bladzijde van de veränderingen der taalen ſpreekende, kreeg ik daar door aanleiding, om mijne gedachten bij dezelve een weinig tijds te bepaalen, en hier uit is het gene ik thands over dezelve ſchrijf, gebooren geworden. —— Dat de Taalen van tijd tot tijd merklijk veränderen en verloopen, is eene waarheid, die niemand ontkennen kan; de groote LIPSIUS zegt daaröm, in zijne Epiſt. ad Belg. Cent. III. p. 43.

Errat, qui in re inſtabili maxime, id eſt Lingua, quærit firmitatem, (a)

En

(a) De Geleerde J. G. WACHTER, in zijne *præfat. ad Germanos*. voor zijn *Gloſſ. Germ.* § 36, zegt van de Taalveränderinge, *quemadmodum nihil in Univerſo eſt, quod non mutationi obnoxium ſit: Ita etiam Linguae ſuas experiuntur calamitates, dum ex antiquis vocibus aliae obſolescunt, aliae plane depereunt, aliae depraſantur, aliae novis & ſæpe contrariis ſenſibus ſervire coguntur, aliae ab exteris tanquam ſordes ſinceris partibus admixtae, aut ab indigenis ſponte conficiae civitate donantur & propagantur*: En de Hooggeleerde J. ROBERTSON ſchrijft, in zijne verhandelinge *de Antiquitate & Utilitate Linguae Arabicae*, pag. 18, ter opzicht van de veränderinge der Taalen dus: *Verum*

En hoe zeer alle leevende Taalen aan veränderingen onderhevig zijn, en ook van tijd tot tijd werklijk veränderen, zou ons gemaklijk vallen te betoogen. —— Ten bewijze neeme men maar eens de Franſche: men zegt niet te veel, als men den Geleerden SAMUEL WERENFELS, in zijne verhandelinge over de Spraak, in zijne Latijnſche werken te vinden, bl. 390 zegt, „ de Franſchen voeren „ bijkans elk jaar nieuwe woorden in hunne Taal, „ zij veränderen woorden, zij polijsten dezelven, „ zij voegen 'er nieuwen bij, zij neemen ouden „ wech, zoo dat het om de tien jaaren bijkans ee„ ne geheel andere Taal ſchijnt te weezen." — En hoe veel verändering de Franſche Taal zedert agt of negen eeuwen ondergaan hebbe, kan men zien in de *Bibliotheque des Sciences & des beaux arts, pour Juillet, Août & Sept.* 1778, pag. 67 en 68, daar men het onderſcheid tusſchen de taal van de tiende Eeuw, en de tegenwoordige, verbaazend groot vinden zal. —— En dat 'er eene niet minder groote verändering in onze Taal plaats heeft, blijkt uit de Schriften van onzen ouden VAN MAERLAND, MELIS STOKE en anderen, in vergelijkinge genomen met onze tegenwoordigen.

Zoo

rum eſt, uti res humanae inſtabiles ſunt, Linguas in morem fluminis. Longius longiusque a fontibus descendentes ſenſim puritatem amittere, vel exterorum commerciis et contagiis corrumpi, vel novorum colonorum immigrationibus vitiari vel victricium armorum vi, & ſævitia omnino obrui.

Zoo lang onze Taal leeft en bloeit, moet ze veränderen, elk lid van de Maatſchappijë der menſchen, die dezelve ſpreeken, werkt aan deeze veranderinge; de diepdenkende geleerde ſmeedt, door eene nette zamenvoeging, of gepaste verſchikkinge van letteren, nieuwe woorden; volgens de wetten eener geregelde afleidkunde. —— De Dichter door eene ſoort van Geestdrijverijë vervoerd, aan zijne hoogſteigerende gedachten den losſen toom vierende, en zich van zijne dichterlijke vrijheden bedienende, brengt nieuwe woorden voor den dag, verbant al het laage der Taal, en is ſtout in het aanéénkoppelen van oude en gebruiklijke woorden, die door vereeniginge als nieuwen ten voorſchijn komen. —— De man van vernuft, wien de natuur eenen vluggen geest geſchonken heeft, is vaardig in het vormen van woorden, die naïf en eigenäartig zijn, en welker betekenis het meest met de natuur der zaaken, die zij uitdrukken, overëenkomt. —— De waanwijze Pedant, die eenen weêrzin en walg heeft van alles wat oud is, en door eenen onverzaadlijken trek, na al wat nieuw en vreemd is, beheerscht wordt, verwerpt, zoo veel hij kan, alles, wat hem in de taal verſleeten toeſchijnt, terwijl hij, greetig na nieuwigheden, al het eens gehoorde aanneemt, en 'er, om zich van het gemeene volk te onderſcheiden, eene eer in ſtelt, dat hij nieuwe woorden, die hunne geboorte, of aan hem zelven, of aan anderen, der Taal kundig, te danken hebben, bij alle gelegenheden kan gebruiken. —— De eenvoudige zelfs, die geen onderſcheid tusſchen het

het waare en het valſche, tusſchen het oude en het nieuwe, weet te maaken, arbeidt aan dit Taalgebouw; de Eenvoudige toch vat dikwijls de regte betekenis niet van een woord, 't welk hij gebruiken hoort van den meer beſchaafden hoop der menſchen, en dus bezigt hij het zelve niet zelden, als hij meent, dat het hem te pas komt, in eenen verkeerden zin, waardoor verôorzaakt werdt, dat anderen even min kundig hem als blinden volgen. — En van hier, dat zoo een woord, van zijne regte bedudenisſe afgeweeken, van het ganſche gros der natie, dat toch van elk honderd, ja ik zeg niet te veel, als ik zeg van elk duizend menſchen naauwlijks één' Taalkundigen, die over de eigenlijke betekenis van een woord oordeelen kan, uitlevert, in 't algemeen kwaalijk opgevat, en voorgedraagen wordt. —— Deeze allen doen zonder moeite hun best, om de Taal te veränderen; —— dat deezen de oorzaaken van het verloop der Taalen zijn, zal, dunkt mij, voor niemand eenigen twijffel onderhevig zijn, die de ervaaring raadpleegt, en in aanmerkinge neemt, dat de Taalen in de Steden ongelijk veel meer verwandelen, dan op het platte land: —— van waar anders toch zou dit komen? dan dat onder de burgers der Steden meer Geleerden, Dichters, Mannen van vernuft, en Pedanten gevonden worden, die op de gezeide wijze, met kracht aan de veränderinge der Taal werken, en de Ingezetenen der Dorpen meest eenvoudige Landlieden zijn, die aan hunne vaderlijke zeden verkleefd, ook het ouderwetſche der Taal hoog ſchatten, en

na

na geene nieuwigheden haaken, hoewel zij onwillens en onweetens, zoo als ik heb aangetoond, als eenvoudigen aan het Taalverloop medewerken: — deezen allen dan werken jaaren, en eeuwen, zonder ophouden voort, zoo dat de Taalen langzaamerhand eene geheele andere gedaante krijgen, en, wat het uitwendige betreft, gansch nieuw worden. —— Te regt noemt dan de groote JOH. DAV. MICHAËLIS, in zijne prijsverhandeljnge over de *Taalen*, vertaald door den Geleerden C. VAN ENGELEN, bl. 34. De Taal, *eene verzameling van de wijsheid en het vernuft van een geheel volk, daar een ieder lid het zijne aan toegebragt heeft.* (*b*) Ook is het

(*b*) De Heer M. COURT DE GEBELIN zegt in zijne *Monde Primitif, analiſé & compareré avec le monde moderne*, zie *Bibliotheque des Sciens: & des beaux arts, pour Juillet, Août & Sept.* 1778, pag. 70. *Les Langues ne ſeforment & ne s'aggrandeſſent, qu'inſenſiblement, ſuivant que le beſoin ou la reflexion exigent de nouveaux ſignes pour exprimer de nouvelles idées.* En dat deeze geleerde man waarheid ſpreekt, blijkt duidelijk uit alle ſtukken der Oudheid, welken geſchreeven zijn in eenen tijd, waarin men gebrek aan eigenaartige uitdrukkingen en woorden had, en eenen beeldrijken en omſchrijvenden ſtijl gebruiken moest. Welk een ontzaglijk aantal van woorden en uitdrukkingen heeft de wijsheid en het vernuft van een ſteeds wiſſelend geſlacht niet aan de Taal ongevoelig en langzaamerhand aangebragt; zedert dien tijd, waarin men woorden ontbeerde om algemeene denkbeelden uittedrukken, en men er weinig werks van maakte, om de zaken,

het zeer bedenklijk, of het menigvuldig vertaalen van vreemde geſchriften, in de gemeene Moedertaal niet veel toebrengt tot het veränderen der Taalen. —— Ik, voor mij, ben hier gansch niet vreemd van; —— onze Nederlandſche in 't bijzonder verändert, mijns oordeels, hier merklijk door; of laat mij liever zeggen, is hier door van tijd tot tijd veränderd, en zal 'er waarſchijnlijk nog meer door veränderen. —— Zoo lang de kunſten en weetenſchappen onder ons gebloeid hebben, zijn onze Nederlanders meer, dan andere natiën, ievverig geweest in het overzetten van in andere Europiſche Taalen geſchreeven boeken. —— In de voorige Eeuw is die nuttige Liefhebberij grooter geworden; en in onze tijden wordt de menigte der vertolkte werken zoo veeltallig, dat men onze tegenwoordige Eeuw, door verſcheiden bijnaamen gebijzonderd, met den Heere W. L. KRIEGER in zijnen aanprijzenden brief aan den uitgeever van ORTONS vertaalde *Leerredenen* voor *Bejaarden*, wel in Nederland, de *Eeuw der vertaalingen* noemen mooge. —— Hoe grooter nu het getal der vertolkte boeken wordt, hoe meer gevaar ook de Taal lijdt, om verändering te ondergaan. —— Ik beken, de vertaaling van eenen kundigen Overzetter, die en de

ken, die men noemen wilde, van alle haare zijden te beſchouwen, om over derzelver natuur te denken en te oordeelen, en daardoor bewoordingen te ſmeeden, welken het denkbeeld, 't welk onder de zaaken opgeſloten ligt, eigenaartig uitdrukken?

de uitheemſche en zijne moedertaal volmaakt meester is, zal hier weinig toe doen; —— Maar, vallen de meeste werken, die vertaald worden, wel in de handen van zulke bekwaame mannen? wenschelijk waare het, dat we hier geene reden van klaagen hadden! —— De meeste vertaalers in ons Vaderland, inzonderheid zulken, die als huurlingen gebruikt worden, verſtaan dikwerf het eigenaartige der beide taalen niet genoeg, hebben niet zelden gebrek aan eene regte vaardigheid van Geest, om de Spreekwijzen van hunnen Schrijver, als zij enkel aan die taal, uit welke zij overzetten, eigen zijn, in eene regt Nederlandſche vorm te gieten, en bekreunen zich over het algemeen weinig aan 't belang, 't welk de Maatſchappij in eene goede overzetting heeft. —— Dit zwak maakt veele ongeſchikt om te vertaalen, en echter veele zulke ongeſchikten vertaalen: En van hier is het, dat 'er in zulke vertolkte geſchriften zoo veele Latijnſche, Franſche, Engelſche, en Hoogduitſche Spreekwijzen (*Latinismen*, *Gallicismen*, *Anglicismen* & *Germanismen*) gevonden worden: —— zelfs kan de beſte vertaaler tegen zijne bedoeling, zomtijds het ongeluk hebben, dat hij het eigenaartige der eene in de andere taal overvoert. —— Ja, men vertaale op de beſte wijze, volgens alle vereiſchten, welken een kundig vertaaler hebben moet, eene overzetting doch zal altijd ten gevolge hebben, dat men somtijds nieuwe en ongewoone bewoordingen tuſſchen de gebruiklijken invlecht: welk gevolg CICERO, in zijn eerſte boek *de Orat:* bl. 305,

als iets voordeeligs in eene taal aanmerkt, als hij zegt, „ *dit won ik*, (naamlijk, door het leezen van „ de Grieksche redenvoeringen der Grootste Rede„ naaren) dat, als ik, het gene ik in het Griek„ sche las, in het Latijn overzette, ik niet alleen „ de beste, en evenwel gebruiklijke, woorden be„ zigde, maar ook in mijne uitdrukkingen zommige „ woorden door navolginge koos, welken voor ons „ nieuw waaren, mids dat zij de goedkeuring kon„ den wechdraagen." (c) —— En wat moet nu uit dit alles, het eene, zoo wel als het andere, voortvloeijen? —— dit is ligtelijk op te maaken: —— vreemde en buitenlandsche Spreekwijzen, in vertaalde werken voorkomende, worden van den lezer, er niet om denkende dat hij eene vertaaling leest, of in zijne moedertaal niet naar eisch bedreeven, dikmaals gretig, en voor goede munt aangenomen, en naar mate zij hem gevallen, of in zijn geheugen geprent worden, gebruikt hij ze in zijne gesprekken, in zijne brieven, en openbaare geschriften; en op deeze wijze worden ze allengs in een algemeen gebruik gevoerd. —— Door de Overzettingen dan werdt der taal, buiten kijf, van tijd tot tijd, ook eene groote verändering toegebragt.

Door deeze veränderinge, zou men denken, wordt

(c) *Hoc asſequebar, ut, eum, ea, quae legerem Graece, Latine redderem, non ſalum optimis verbis uterer, et tamen uſitatis, ſedetiam exprimerem quaedam verba imitando, quae nova noſtris eſſent, dummodo eſſent idonea.*

wordt gewislijk de taal ook woordenrijker, en overvloediger van uitdrukkingen, en deeze gedachten zouden bij ons Nederlanders zekerlijk haaren grond hebben, indien we niet aan den anderen kant een groot aantal verlooren. 't Is hier met de Taal als met Landen, welken van eene rivier doorgesneeden worden; het gene zij dikwerf aan de eene zijde aanwinnen, raakt aan de andere zijde te leur. Een ontelbaar getal oude en echte Nederduitsche woorden wordt der taal van tijd tot tijd vreemd en onbekend. (*d*)

De Geleerde H. VAN ALPHEN, klaagt daarom, te regt in de Inleidinge van zijne Dichtkundige Verhandelingen, bl. II, 'er zeer over, dat zo veelen onzer echte Duitsche woorden in onbruik geraakt zijn, doch hij troost zich met de streelende hoop, dat de poogingen van de *Maatschappij der Nederl: Letterkunde* te *Leijden*, door een groot algemeen Woordenboek, waaraan zij zederd eenigen tijd gearbeid heeft, het verlies dier woorden ras herstellen zal, en zoo de taal rijker maaken uit haar eigen bronnen: —— men vergelijke hier ook bij, bladz. 7, en 8: —— Als eene voornaame oorzaak van het in onbruik raaken van veele thands onbekende, maar eer-

(*d*) Het is met onze Taal gelijk met de Latijnsche in de tijden van HORATIUS, de *Arte Poet.*: vs. 60.

Ut silvæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Ut juvenum ritu florent modo nata vigentque.

eertijds in zwang gaande woorden, en van den gaangen voortgang in het verrijken der taal, uit haar eigen bronnen, kan men aanmerken, —— deels eene verkeerde en kwalijk geplaatste hoogachting voor de Latijnsche taal, —— deels eene, (als ik het zoo noemen mag) verwijfde gemaaktheid, om te toonen, dat men van eene beschaafde opvoeding is, en op het Fransche School gelegen heeft. —— Het eerste schuilt onder onze Geleerden, die het Latijn van hunne Jeugd af met de grootste moeite, en naar spraakkunstige regels geleerd hebben, en daarom deeze taal zoo hoog schatten, dat ze met eene zoort van verontwaardiging hun eigen moedertaal behandelen, en te gering achten, om ze grondig te leeren kennen. —— Ik spreek zo zeer niet van de tijden, waarin wij zederd het Jaar 1740 of 1750 leeven, als wel van 't begin deezer eeuw, en van de voorgaande tijden, te ragge ziende tot aan het rampvolle tijdvak, waarin de Hertog van *Alva*, die Spaansche geessebroede onzen braave Voorvaderen, in ons Nederland zulke ijzingbarende toonbeelden van ondoitgehoorde woede, en volstrekte onmenschlijke wreedheid heeft opgerigt; door welken der Kerk en Staat niet alleen, maar ook der taal, de diepste wonden, waar van die nog niet geneezen is, zijn toegebragt, (vergelijk hier mede HUIDECOPER, in zijne *Proeve* I. D. Bl. 292, die het bederf der taal in ons Vaderland, van dien tijd af rekent.) —— waar vond men zederd dien noodlottigen tijd, Geleerden, (ik meen, Geletterden, die, in Kerk —— en Burgerstaat, de gewigtigste ambten bedienden, en door hunne waar-

waardigheid, achtbaarheid en gezag eenen grooten invloed op het Volk hadden;) die zich benaarſtigden, om het Nederduitſche regt te leeren verſtaan, en zuiver te ſchrijven? Zij waaren 'er dan gezaaid; —— Lees de Schriften der Geleerden, die zints die dagen gebloeid hebben? —— Zij zijn meenigmaal een mislijk mengelmoes van Latijn en Duitsch, 't welk, zonder dat men zich aan Taalwetten en Spraakregelen binden wilde, is zamengeflanst. —— De voornaamſten in het gemeenebest der geleerdheid zijn hier de onkundigſte weetnieten zomtijds in hunne eigen moederſpraak. —— Het Latijn alleen was de geliefkoosde taal der Geleerden, en van hier, dat zij, wanneer ze genoodzaakt waaren in 't Nederduitsch te ſchrijven, 'er vaak zoo veele Latijnſche woorden met eenen Nederduitſchen ſtaart inlaschten. —— Onze Rechtsgeleerden inzonderheid hebben zich altijd bejjverd, om van hunne pleitbanken een mengſel van Latijn en Duitsch te laaten hooren, en hunne Schriften van Latijnſche woorden te doen krielen, — of uit eene verachtinge hunner vaderlijke Spraak, of, 't welk wij misſchien liever denken moogen, om dat zij de beginzels der Rechten uit Romeinſche ſchriften geleerd hebbende, zich daar door gemaklijker met Latijnſche woorden en ſpreekwijzen kunnen uitdrukken, (even gelijk de wijdberoemde MICHAËLIS, in zijne *Inleiding in de Godlijke Schriften van het N. Verbond I. d. I. ſt. bl.* 312. aantoont, dat de reden, waarom men in de Griekſche taal Latijnſche ſpreekwijzen en woorden ontmoet, als 'er over zaaken gehandeld wordt, die tot het regt, en de gerech-

rechtigheid behooren, hier in gelegen is, dat het Romeinſche recht in 't gebruik, en de Latijnſche taal voor de Rechtbanken de gewoone was, en dit met voorbeelden uit de oorſpronglijke taal van het Nieuwe Testament bevestigt.) —— Hoe het ook zijn mooge, hunne taal, (ik begrijp hier onder ook, uit aanmerking van de betrekkingen, die de Staatkunde op de Rechtsgeleerdheid heeft, de taal, welke men in Algemeene bekendmaakingen, [*Publicatiën* en *Plakkaaten*] en in openlijke Nieuwspapieren vindt,) heeft eenen aanmerklijken invloed op de denkbeelden en begrippen der natie. —— Het eene met het andere dus veröorzaakt eene achter de bankwerping van oude woorden, en ſtopt de bronnen onzer taal, waar uit de nieuwen opwellen.

Het andere, dat veel tot ons taalbederf toebrengt, naamlijk, het ſterk in gebruik zijn der Franſche ſpraak, huisvest onder de voornaamſten en beſchaafdſten des Volks, van beiderlei geſlacht. —— Niets toch is zedert veele Jaaren in de Zaalen der Grooten algemeener geworden, dan het ſpreeken der Franſche taal. —— In onzen tijd is dit zelfs zoo algemeen geworden, dat niet zelden middenmaatige Burgers hunne kinderen Franſch laaten leeren, niet met een oogmerk, om hen voor het rijk der Geleerdheid optevoeden, maar om de mode te volgen, en 'er in rijper Jaaren *Galanten* van te maaken. —— Dit eenen Nederlander onwaardig nationaal hoofdgebrek heeft den grootſten krak aan onze Taal gegeeven, en verzwakt dezelve nog. —— Hier door zijn wij allengs onze beste woorden kwijt geraakt,

ter-

terwijl wij 'er buitenlandſche, die onze Taal misvormen, als *avouëren*, *beſoigneren*, *changeren*, *dresſeeren*, en duizend anderen, (ik zeg niet te veel, als ik het getal van *duizend* noem: die het eerſte deel van MEIJER's *Woordenſchat* doorbladert, zal dit bevestigd vinden,) voor in de plaatze gekreegen hebben. Het gaat ons in deeze opzicht even als den Deenen, wier taal thands met zeer veel Duitsch vermengd is, en die dit hun taalgebrek te wijten hebben, even als wij, aan de Grooten en Voornaamen des Lands, welken hun eigen taal gering achten, en het Duitsch, gelijk bij ons de aanzienlijken het Fransch, als hunne Moedertaal eeren en ſpreeken. (*e*) Het zelfde geval heeft ook plaats gehad in Engeland, na de overkomst van WILLEM den *Veröveräar*, Hertog van Normandijë, die de Normanniſche taal aan zijn Hof bragt, en de wetten, aan zijn Volk gegeeven, in het Normanniſche ſchrijven liet. Hier door leed het Angelſakſisch geweldig, en onderging, daar het zich reeds naar het Deenſche boog, hier door eene groote verbastering. (*f*) ——— En het is zeker, dat, zo men bij

(*e*) De oorzaak van dit hun taalgebrek is na te ſpooren in de komst van veele Duitſchers aan het Hof van hunnen Koning KRISTOFFEL *van Beijeren*, dien zij in 't Jaar 1448 weder verlooren; doch voornaamlijk van den volgenden Koning KRISTIAAN *den Eerſten*, uit het Huis van *Oldenburg*, wiens nageſlacht dit Rijk erflijk beheerscht. Zie *ten Kate Volk en Taal verſpr: over Europa*, p. 22.

(*f*) Zie ten KATE *Volk en Taal verſpr: over Europa*, p. 21.

bij ons voortgaat, zich langer over zijne moedertaal te ſchaamen, wij 'er een allergrootst naadeel van te duchten hebben.

Het eenigſte en beste middel om dit ons taalgebrek te verhelpen, en alle basterdwoorden uit onze Taal te verbannen, was, dat onze Geëerbiedigde Overheden 'er de handen in ſtaken, en een beſluit namen om in alle openbaare geſchriften zuiver Nederduitsch te ſchrijven; hier door zouden zij de voorbeelden volgen van KAREL *den Grooten*, die, na dat hij het grootſte gedeelte van Duitschland overmeesterd hadt, zich inzonderheid op het verbereren der Duitſche taal bevlijtigde, en zelf eene Duitſche Spraakkunst vervaardigde: (*g*) —— Van den Keizer RUDOLF *den Eerſten*, van *Habsburg*, die openlijk beval, dat voortaan alle openbaare handelingen der Rechtbanken van de Overheden in zuiver Duitsch moesten geſchreeven worden; —— van MAXIMILIAAN *den Eerſten*, die in 't Jaar 1512 te *Keulen* dit bevel van RUDOLF op nieuw bekrachtigde, (*h*) —— en van Keizer KAREL *den Vijfden*, die met het inſtellen van een Hof van Rechtspleeginge, en het invoeren van buitenlandſche Rechters in Frieſland,

p. 21. Van hier is het, dat in het tegenwoordige Engelsch zo veel Duitsch en Normannisch gevonden wordt.

(*g*) Zie *Chronican mindenſe*, *ab* HENR: MEIBOOMIO, *editum*, *pag.* 556; HOFMANN: *Lexion Univerſale in voce Carolus IV*; MURSUNA, *Primæ Lineæ Encijclop*: *Theol*: *pag.* 20, en 't Genootſch. *Diligentia omnia*, bl. 111.

(*h*) Zie MURS: *Pr*: *Lin*; *Encijcl*: *Theol*: pag. 21.

land, omtrent het Jaar 1515 ook bij openbaar bevel, de oud Frieſche Taal van Hof en Kerk verbandde, en de Flaamſche of Hollandſche Taal daar liet gelden. (*i*) —— Het tegenwoordig Frankrijk kan hier in ook tot een navolgenswaardig voorbeeld ſtrekken; al wat het Koninglijk Genootſchap der vrijë kunſten en weetenſchappen in zijne taal goedkeurt of verwerpt, wordt door den Koning en geheel Vrankrijk goedgekeurd of verworpen. En hier van is het dat hunne taal zoo zuiver en beter geworden is.

Ten beſluite van deeze mijne aanmerkingen over het uit gebruik raaken van egte, en het in wangebruik komen van uitheemſche woorden, beveel ik den Leezer, de zoo taallievende als kundige aanmerkingen van den Heere C. *N. van Ee*, over het vermijden van verbasterde- en het invoeren van verouderde woorden, welken gevonden worden in de Proeve van *Oudheid Taal- en Dichtkunde*, van 't genootſchap *Dulcis ante omnia muſae*, II. D. bl. 137.

E. S. d. G.

(*i*) Zie TER KATE, *Volk en Taal verſpr: over Europa*, bl. 49.

IETS OVER DE ACCENTEN OF KLANKTEKENS.

In vroeger dagen, toen het Genootſchap *Nil Volentibus Arduum*, in bloei was, hadt men, in naarvolging van hetzelve, zeer veel op, met het plaatſen van Klanktekens boven de woorden, 't welk ook nog door de Vertaaler van BOILEAUS *Dichtkunde*, als ook door de Heer E. ZEIJDELAAR gevolgd is. Thans ſchijnen dezelve in de Spraakkundige Waereld geheel buiten de *Mode* te zijn; daar ieder op zich het Verſjen wil toepaſſen, dat bij die gelegenheid gemaakt is.

Hij hoeft zijn letters met geen ſpietſen te verweeren:
Zij zijn gehard: niets kan zijn Regimenten deeren.

Zou men echter, tot meerderen nadruk van zommige woorden, niet wel eens een zodanig klankteken mogen plaatſen, wanneer het den zin volkomen opheldere? — Mij dunkt ja; en geef den volgenden regel ten overdenkinge; om te zien, welken nadruk het verplaatſte *accent* telkens geeven zal.

Ik heb het hem gezegd.

Wanneer men met nadruk wil toonen, dat men zelf, en geen ander, hem iets gezegd heeft: zet men: *Ik heb het hem gezegt.* Wanneer men mogt twijffelen, of het wel gezegt was, zou dit nadrukkelijker worden, door te zeggen: *ik heb het hem gezegt.* Om de zegging van iets te bekragtigen, zou men kunnen ſchrijven: *ik heb hét hem gezegt*: en om te toonen, dat men het hem zelf, en geen ander gezegd had, zou men best ſchrijven: *ik heb het hém gezegt*; zo als men door het accent op het laatſte woord te plaatzen: *ik heb het hem gezégd*, daar eene meerdere bevestiging mede zou geeven, dat de zaak waarlijk gezegd was. Dit is zeker maar eene losſe bedenking, doch zou, in geval van goedkeuring, misſchien den Tooneeldichtren in de hand komen, die den Tooneelſpeleren daar door de nadrukkelijkſte plaatzen zouden kunnen aanwijzen.

M. d. B.

PHILETAS,

IN

DRIE BOEKEN.

DOOR

E. T.

Hoe luttel ontbreekt u, ô Herders! hoe nabij zijt gegaan uw geluk! Gij, die ongelukkig de eenvoudigheid der Natuur verliet, om een uitgebreider geluk te zoeken; gij dwaazen! die de zeden der lagchende onſchuld barbaarſchheid, en de weinige behoefte, welke de Natuur uit rijke bronnen vervult, verächtelijke armoê noemt: gij weeft ſteeds webben van geluk, die ge u door elken wind ziet ontvoeren.

GESSNER.

PHILETAS,

EERSTE BOEK.

In *Arcadie* lag eertijds het gehucht *Trijphera*. Aan den eenen kant ſtuuwde de ſnelvlietende *Aphriſus* zijne golven voord; aan de andere zijde verhief zich, op een grooten afſtand, het *ſciariſche* gebergte, welks toppen overſchaduuwd wierden door olmen, dennen, populieren en ſtaatige eiken. Geheele bosſchen van altijd groenende pijnboomen, deeden PAN deeze bergen, boven andere oorden van *Arcadie*, beminnen! *Trijphera* was door ſchoone weiden beroemd; hier zag men klaverrijke heuveltjens hunne kruinen verheffen; terwijl daár een beekjen langs bogtige oevers voortruiſchtte.

Zo dra de Lente kwam, bedekten talrijke kudden de velden. Dan zag men op 't hellen der heuvelen herdersknaapen, welke op fluiten ſpeelden, zittende naast hunne meisjens, die vrolijke liederen zongen. Dan hoorde men veele bijen dommelen, rondom de bloemtjens, welke, met het groen der grastopjens, de ſchoonſte mengeling van kleuren vertoonden, en de lucht met lieflijke geuren vervulden. De Natuur ſcheen hier beproefd te hebben, welke ſchoone gezichten zij zoude kunnen voortbrengen. Vruchtbaarheid, overvloed, en een ſtil genoegen hadden hier hunne woonplaatzen gevestigd.

In

In dit gehucht woonde PHILETAS, benevens zijn Vader TITHASUS. De jonge PHILETAS was van eene rijzige geſtalte, zijn gelaat was minzaam, het rood van den perzik verfde zijne wangen, zijne blaauwe oogen ſchitterden bevallig onder de zwarte wenkbraauwen door; hij was een vriend der ongelukkigen, en hij eerde de Goden. Hier toe maande TITHASUS hem dikmaals, in vriendelijke geſprekken, aan. Zomtijds verhaalde hij zijnen Zoon, hoe gelukkig hij met zijne NISA geleefd had; hoe deugdzaam zij was; hoe teder zij hem beminde; hoe zij hem, als hij des avonds met zijne kudde t'huis kwam, vrolijk met eenen kusch ontving; welk eene zorg zij droeg om hem dan met ſpijs en drank te verkwikken; hoe zij ſtervende nog met gebrokene oogen, en een flaauwe ſtem betuigde, dat zij hem beminde.

Zulke vermaalen troffen het gevoelig hart van PHILETAS. Dikwijls wenschte hij met eene tederminnende gade te leeven; dikwijls zuchte hij, dat hij nog geen voorwerp had gevonden, het welk deeze ledigheid van zijn hart konde vervullen. Noch de ſchoonheid der meisjens, welke hij tot nog toe gezien had; noch de lonkjens, die zij vaak op hem wierpen; hadden op hem meer dan een vluchtigen indruk gemaakt.

Op een zekeren Lente-avond, zeide PHILETAS: morgen, Vader! zullen wij het feest van ALEXIS vieren. De daaden der deugdzaamen, zeide TITHASUS, worden nooit te dikwijls vermeld; laat ik u, om die reden, de vroom van dien herder, voor zijne SYMIER, verhaalen. ALEXIS beminde met de teederſte liefde zijne Gemaalin, het ſchoonſte meisjen, dat ooit *Trijphera* bewoonde. De beide gelleven kwamen dikwijls bij dien heuvel, waar nu hun gebeente rust, te zaamen, om de onſchuldige geneugten der liefde te ſmaaken. Op een'

avond

avond, in de vroege Lente, zat ALEXIS daar, en wagte, vol ongeduld, op de komſte van SEMIRE. Eindelijk zag hij haar, bij het heldere maanlicht, naar den heuvel ijlen, en van verre een' Wolf op haar aanſnellen. Vol verbaasdheid vloog hij naar haar toe, om haar tegen het ondier te beſchutten. Hij kwam juist tijdig genoeg om zich tuſſchen den Wolf en SEMIRE te plaatzen, en dus te beletten, dat deeze op haar aanviel. Toen de Wolf hem aangreep, riep hij SEMIRE tot' vluchten; maar zij weigerde zulks te doen. Vlucht, SEMIRE! vlucht wreede! zeide hij weder, op dat ik uw leven toch redde! —— Zij vlood naar 't gehucht, terwijl ALEXIS tegen het ondier bleef worſtelen. Naauwlijks kwam zij daar, of viel in onmagt neder. Naauwlijks had zij kunnen zeggen, dat ALEXIS omtrent het gehucht, tegen eenen Wolf worſtelde.

Deeze maar verſpreidde zich door *Thrijphera*, en eenige herders begaven zich ijlings naan ALEXIS, om hem, ware het doenlijk, aan den dood te ontrukken. Dan, zij poogden dit, helaas! te vergeefsch. —— Zij vonden den Wolf reeds bezig om zijne prooi te verſlinden. Zij veldden het ondier neder, en bragten het half verſlonden lijk naar 't gehucht. Op dien zelfden ongelukkigen nacht ſtierf ook SEMIRE.

De Herders begroeven de gelieven op die plaats, alwaar ALEXIS was omgekomen, en planten Cijpreſſen, rondöm hun graf. De knaapen en meisjens, beſloten jaarlijks een feest ter gedachtenis van ALEXIS te vieren; dit noemden zij het feest van ALEXIS. Deeze maar verſpreidde zich door de omliggende oorden, en deeze volgden wel ras het voorbeeld der herderen en meisjens van *Trijphera*.

Den volgenden morgen begaf PHILETAS zich naar het graf der gelieven; hier vond hij reeds veele herders

en

en meisjens bij een vergaderd, om het feest van ALEXIS te vieren. Eerst wierpen zij allen, één voor één, bloemen op het graf; en daar na hieven zij allen te saamen, het volgend lied aan:

„ Hoe teder beminde gij, ALEXIS, uwe SEMIRE! „ hoe groot was uwe trouw! Gij velden, die de heilige asch der gelieven bewaard, gij waart getuigen van „ de trouw van ALEXIS! gij zaagt hem op den woe„ denden Wolf aanschieten! — hem sterven. — Om „ het leven van SEMIRE te redden! Maar helaas! uwe „ trouw was vruchteloos ALEXIS! uwe SEMIRE „ sterft om u.

„ Hoe teder ALEXIS! beminde gij uwe SEMIRE! „ Hoe groot was uwe trouw. Nu zit gij, in de lommer„ rijke boschjens van *Eijsium*, aan de zijde van SEMI„ RE; daar besproeit zij uwe borst met tedere traanen; „ daar beloont zij met dankbaare kusschjens uwe trouw; „ ongestoord geniet gij daar de genengten der liefde, „ daar zal geen Onheil u ontrusten.

„ Hoe teder ALEXIS! beminde gij uwe SEMIRE! „ Hoe groot is uwe trouw.

„ Zo dikwijls de Lente komt, zullen wij uw graf „ met bloemen bestrooijen. Elk die het zelve nadert, „ ontvliete eene traan! Staatige Cijpressen, die de heilige „ asch overschaduwt! nimmer moeten u de stormen „ schaden! nimmer moet de bliksem u treffen! De Tor„ tel die uwe gade derft, kirre op uwe sombere takken! „ Hoe teder ALEXIS! beminde gij uwe SEMIRE! „ Hoe groot was uwe trouw."

Onder eenen troep Herderinnen, hoorde PHILETAS, terwijl dit lied gezongen werd, eene welluidende stem, welluidende gelijk die van den Nachtegaal, in de vroege lente. Hij zweeg, om naar haar te luisteren; hij poogde te onderscheiden wie de schoone zangster was. De troep

scheid-

ſcheidde zich, onder het zingen, van een; hij zag haar, het ſchoonſte meisjen, dat hij ooit gezien had. De waas van naauw ontlokene roozen lag op haare koontjens; heur voorhoofd week in blankheid de Narcisſen niet, die haare ſlaapen omringden; aanminnigheid zweefde op haare lippen, heure geſtalte deed haar eene der Nijmphen ſchijnen, welke de Jagt-Godin vergezellen. Een traan uit medelijden met ALEXIS en SEMIRE ontſprooten, glinſterde in haare vuurige, in haare blaauwe oogen.

Deeze oogen ontmoetten de oogen van PHILETAS; eene ontroering beving hem, zijn hart klopte, hij bleef roerloos ſtaan: hij beminde.

Na het eindigen van het feest, ſcheidden de herderinnen en knaapen. PHILETAS volgde het lief meisjen, met zijne oogen; hij merkte dat zij dikwijls omzag. Bij eenen beukenboom verdween zij uit zijn gezicht; hij werd droevig. Hij vroeg eenen troep knaapen, die nabij hem ſtonden: „ hebt gij dat lieve Meisjen met de krans „ van witte Narcisſen óok gezien?" —— „ Ik heb haar „ gezien, zeide een herder, en ô! wat zong zij ſchoon." —— „ Weet gijlieden waar zij woont?" vroeg PHILETAS. —— Niemand kon hem haare woonplaatze wijzen, maar een der knaapen zeide: „ Ik heb haar EU„ CHARIS hooren noemen." Daar na vroeg PHILETAS veele andere herders, maar allen te vergeefsch.

Van hier begaf hij zich naar 't gehucht. De beeldtenis van EUCHARIS zweefde hem onöphoudenlijk voor de oogen. Hij zag, hij hoorde niemand. Hoe bemin ik u, lief meisjen! dacht hij; hoe zeer wenschte ik bij u te zijn! ik zal u van daag niet te *Trijphera* zien! want gij floegt den weg naar de bergen in; ik zal u niet zien, vóór dat wij weder het feest van ALEXIS vieren! ach! misſchien ontmoet ik u nimmer weder. —— Den ganſchen dag folterden hem zulke gedachten. En den ge-

heelen nacht droomde hij van EUCHARIS. Nu verbeelde hij zich, dat hij bij haar in 't gras nederzat, haare roode lipjens kuschte; haar vriendlijk zag lagchen; voor haar een verſche bloemkrans vlocht; en dat hij haar lieflijk hoorde zingen, terwijl hij op zijne fluit ſpeelde. Dan verbeeldde hij zich weder op het feest van ALEXIS te zijn; haar te zien vertrekken naar de bergen, en uit zijn gezicht te verliezen. Telkens werd hij ijlings wakker, wanneer hij zich voorſtelde dat het ſchoone Meisjen uit zijn gezicht verdween. Toen de Zon boven de bergen rees, dreef PHILETAS de kudde ter weide. Purperen Wolkjens ſtaken ſchoon op den blaauwen hemel af. De Zephijrs ſpeelden met de graſtopjens. De daauw bedekte nog de Velden, de bloemen waazemden lieflijke geuren uit, en de Leeuwrik zong, hoog in de lucht, haar morgenlied. Dit alles, het welk anders zo veel invloed op PHILETAS had, het welk dikwijls het onderwerp zijner zangen geweest was, trof hem nu niet. Ja, het was niet in ſtaat om zijne gedachten voor een korten tijd van EUCHARIS af te trekken. De beukenboom, bij welken EUCHARIS uit zijn gezicht verdween, was PHILETAS dierbaar geworden, de omleggende plek gronds was hem een heiligdom. Hier dreef hij zijne kudde naar toe; hier vlijde hij zich neder, en hield zijne oogen op de bergen gevestigd. Ach! dacht hij, ach! hier verloor ik het ſchoonſte, het lieffte Meisjen uit mijn gezicht. Ach! dat zij naast mijne zijde zat! dan zoude ik haar mijne liefde betuigen. Wat zoude ik gevoelen, als zij nog hier was! welke verrukking gevoelde ik gisteren, toen ik haar zag! Hoe gevoelig moet heur hart zijn! een traan glinſterde gister in haare oogen, deeze deed haar gewis het medelijden van ALEXIS ſtorten. Hoe getrouw zult gij, lief Meisjen, hem zijn, welken gij beminnen zult! —— of bemint

gij

gij reeds eenen herder? naar wien zaagt gij gister agterwaarts? naar eenen herder dien gij bemind? wijkt van mij, akelige gedachten! och! dat gij naar mij agterwaarts zaagt! Hoe gelukkig zal hij zijn, voor wien uw hart zal kloppen! Welken uwe blanke armen zullen omhelzen! Hoe teder zult gij hem beminnen! Zijn lot zal voor de Goden benijdenswaardig zijn! Ik zal u zoeken, lief meisjen; ik zal niet rusten, voor dat ik u vind; maar ach! waar zal ik u zoeken! misſchien woont gij verre van hier, want van hoe vér komen de knaapen en meisjens, op het feest van ALEXIS! — Mijne moeite zou, helaas! vruchteloos zijn. Ach! Ik zal haar niet vinden! Ik ellendige, zal troostloos mijne dagen ſlijten! Zomtijds zong hij het volgend lied: Betreur, ô Tortel! op deezen beukenboom, uwe gade, terwijl ik hier, om het afzijn van het ſchoonſte, het lieffte meisjen, zucht.

Hoe bémin ik u! ach! zedert dat gij uit mijn gezicht verdweenen zijt, ben ik treurig; zedert hebben de Velden hunne ſchoonheid verlooren; zedert rieken de bloemtjens niet meer. Kom toch weder, EUCHARIS! dan zullen mij de Velden weder toelagchen; dan zullen de bloemtjens weder rieken: maar ach! gij zult niet komen, voor dat wij weder het feest van ALEXIS vieren. Lang zal ik om u moeten zuchten, lang zal ik van u afzijn.

Betreur, ô Tortel! op deezen beukenboom, uwe gade! terwijl ik hier om het afzijn van het ſchoonſte, het lieffte Meisjen zucht! Waar zijt gij, EUCHARIS? — Dwaalt gij door de Velden? —— Ontluikt dan, gij bloemtjens! waar zij haare voeten zet. Zit gij in 't lommer van 't geboomte? —— Heft dan, ô Vogeltjens! op de takken een' ſchoonen Woudzang aan! —— Waar zijt gij lief Meisjen? —— Gij Zephijrs, die rondóm haar zwiert, zegt het mij! ik zal naar haar toevliegen. Zegt het mij! ik zal een roozenboschjen voor u planten.

Betreur, ô Tortel! op deezen beukenboom uwe gade! terwijl ik hier om het afzijn van het ſchoonſte, het liefſte meisjen zucht! Zoo ſleet PHILETAS hier deezen dag. Veele weeken lang, dreef hij ieder morgen hier zijne kudde naar toe; en dus bragt hij hier geheele dagen door.

Toen hij, op zekeren avond, zijne kudde van daar naar huis dreef, ontmoette hem, niet verre van het gehucht, de arme AMIJNTAS, ſchreijende. Waarom zijt gij zo treurig? vroeg hem PHILETAS. —— Toen ik zo even, antwoordde hij, mijne Schaapen naar den *Aphriſus* dreef, om ze te drenken, viel een van hen in den vloed. Ik greep er naar, maar helaas! te vergeefsch. Ik zag het omkomen, en konde het niet redden. PHILETAS zeide: maaken deeze Schaapen uw geheele kudde uit? —— Ik heb er niet meer dan deeze zes, zeide AMIJNTAS. PHILETAS gaf hem een Schaap uit zijne kleine kudde. Deeze weldaad deedt AMIJNTAS dankbaare traanen ſtorten, en PHILETAS ſmaakte een reinen wellust, toen hij een' ongelukkigen geholpen had. Dit was het eenigſte dat hem vervrolijkte, zedert dat EUCHARIS uit zijn gezichte was verdweenen. Hij verhaalde zijnen Vader het ongeval van AMIJNTAS, en dat hij dien armen man een Schaap gegeeven had. TITHASUS vattede zijnen Zoon bij de hand, en zeide: dank zij den Goden, dat zij mij zulk eenen zoon gegeeven hebben! Hoe aangenaam is het mij, ô PHILETAS! u deugdzaame daaden te zien verrichten! gij verheugt daar door mijnen ouderdom.

Maar waarom zijt gij, zedert eenige weeken, zoo treurig? —— Zomtijds zag ik aan uwe oogen een traan ontglippen. Is u eenig leed overgekomen, dat gij voor mij verbergt, om mij niet te bedroeven? zeg het mij: want u, dien ik zoo teder bemin, kan ik niet droevig zien.

PHI-

PHILETAS, verhaalde toen zijnen Vader, dat hij op zekere EUCHARIS verliefde, toen het feest van ALEXIS gevierd werdt; dat hij haare woonplaatze niet konde ontdekken; dat zij bij eenen beukenboom uit zijn gezicht verdweenen was; hoe hij ieder morgen de kudde derwaards dreef, en daar geheele dagen in treurige gedachten ſleet. Gij moet niet wanhoopende zijn, zeide zijn Vader, misſchien zult gij haar binnen korten tijd weder zien. Ja! het is mogelijk dat zij u bemint, en om uw afzijn zucht. Hoed uwe kudde niet meer bij dien beukenboom; want hij zal het verlies van EUCHARIS in u verlevendigen, en daar door uw lot ondraaglijker maaken.

Den volgenden morgen volgde PHILETAS, ſchoon ongaarne, den raad van zijnen Vader; hij dreef de Schaapen naar een Mijrthenboſchjen, aan den *Aphriſus* gelegen. Hij ging daar op den bloemrijken oever nederzitten, hebbende het gezicht naar den beukenboom gekeerd. Ach! dacht hij, ik zal EUCHARIS niet vinden; want waar zoude ik haar zoeken? en, indien ik haar vond, en haar mijne liefde betuigde, zou zij mij dan weder beminnen? —— Wat zou mij bij haar beminnelijk kunnen maaken? —— Onlangs ſpiegelde ik mij in eene beek; mijne bruine lokken zwieren niet onbevallig over mijne ſchouderen; mijn gelaat is wel niet onvriendelijk; maar hoe veel herders zijn 'er, die ſchooner zijn, dan ik ben!

Terwijl hij, door zulke gedachten gefolterd werdt, kwam de grijze MENALKAS in het boſchjen, en ging nederzitten aan de zijde van PHILETAS. Wie zijt gij? Jongeling! —— Vroeg de oude MENALKAS! hij antwoordde: ik ben PHILETAS, de Zoon van TITHASUS. Aangenaam is het, vervolgde hij: hier aan den oever van den *Aphriſus* te zitten. Hoe lieflijk ruiscbt hij thans! hij is een cieraad van onze landſtreek. Ja, zeide MENALKAS: maar hij boos is te duchten, wanneer

hij buiten zijnen kil vloeit. Toen ik een jongeling was, trad hij buiten zijne oevers. Hoe veel ongelukkigen heeft hij toen gemaakt! —— Tot aan de bergen wierden de Velden diep met water bedekt: de Stormwinden deeden het zelve vervaarlijk bruisschen. Hier zag men de vloed de hutten met zich sleepen, daar gansche kudde worstelen met den dood. Hier hoorde men derzelver angstvallig geloei en geblaet, daar het gekerm der herderen. Ach PHILETAS! het hart breakt mij nog, als ik 'er aan denk! Zommige menschen verdronken; andere echter voorzagen het gevaar, en vluchtten naar de bergen; andere namen toevlucht tot hen, welker hutten op heuvelen stonden; ik zelfs, heb toen twee ongelukkigen geherbergd; en hoe veele vlooden 'er naar *Trijphera*! hadden het zelve op eene hoogte ligt. Eindelijk ging MENALKAS heen; na dat PHILETAS hem beloofd had, den volgenden morgen weder in het mijrthenboschjen te zullen komen. Het gezelschap van den Grijsaart had den treurigen PHILETAS eenigzins vervrolijkt, maar zijne droefgeestigheid verergerde weder, zo dra hij alleen was. Zoo schiet de Zon op eenen herfstmorgen, haare flaauwe straalen door de benevelde lucht, en doet het aardrijk eenigzins haaren verkwikkelijken invloed gevoelen; doch straks pakken graauwe Wolken zich op één, en verspreiden eene treurige somberheid. Toen PHILETAS 's avonds te huis kwam, vroeg TITHASUS hem: hebt gij van daag de kudde op eene andere plaatze gehoed? —— Ja Vader! zeide hij: bij het mijrthenboschjen, aan den oever van den *Aphrisus*; daar kwam MENALKAS bij mij, die heeft mij verhaald, hoe den *Aphrisus* eens overstroomde, en veelen ongelukkig maakten. Ach! mijn Zoon! zeide TITHASUS: wie heeft meer, dan ik, door die overstrooming geleeden? ik kan nooit, dan met ontroering aan dien rampzaligen tijd denken. Ach! zedert heb ik niets

van

van mijnen vriend, mijn waarden MIJCON vernomen? zekerlijk is hij toen in den vloed omgekomen. Wanneer den volgenden morgen de Zon zich boven de bergen verhief, begaf PHILETAS zich met de Schaapen weder naar het mijrthenboschjen. Hier vondt hij den ouden MENALKAS in diepe mijmering zitten, terwijl een vloed van traanen deszelfs wangen bevochtigde. Hoe zijt gij zoo treurig? vroeg PHILETAS hem. Ik zal het u verhaalen, ſprak hij: zet u hier naast mij neder. Toen ik een Jongeling was, vond ik hier op zekeren morgen een lief meisjen. Een blik van haare oogen trof mijn hart; ik verliefde op haar. Dikwijls kwamen wij op deeze plaats te zaamen; eindelijk gaf ik haar mijne liefde te kennen, en zij betuigde ook, dat zij mij beminde. Ik zeide tot mijn PHILIS, (zoo was haare naam,) dat ik hier een mijrthenboschjen zoude planten, dat aan de Godin der liefde zoude geheiligd zijn; verder ſpraken wij af, dat wij hier ieder morgen zouden komen. Wij plantten te zaamen het boschjen. Ik maakte met de ſpade eene opening in den grond; zij zettede 'er de jonge boomtjens in, en beſproeide de reeds geplante met water; en toen het voltooid was, wijdden wij het aan de Godin der liefde toe.

Hier kwamen wij toen ieder morgen bij een, en ſleeten de dagen met genoeglijke geſprekken. Nu roemden wij eens het geluk onzer liefde, dan zongen wij eens liederen, ter eere van onze Godin.

Na eenigen tijd, wierden wij voor het heilig outer verbonden. Ô PHILETAS! (vervolgde de Grijsaart, terwijl een traan in zijne oogen glinſterde,) hoe vervulde toen de tederheid van PHILIS, mijn hart! hoe gelukkig was ik, na dat zij CORIDON en LIJCIDAS ter waereld bragt.

Hoe ſmolt ik in tedere verrukking weg, als mijne PHILIS mij omhelsde; wanneer ik 's avonds met de kudde

t'huis kwam, als zij mij den kleinen LIJCIDAS toereikte om te kusſchen; als CORIDON ſtamelende aan mijne knieën hing.

Onze CORIDON ſtierf, toen hij nog een kind was. Hoe gevoelig trof ons dit! Maar ach! wat verloor ik niet, toen ik mijne PHILIS verloor! zij, de vreugd van mijn leven, ſtierf, terwijl ze mij en LIJCIDAS bij de band hield. Haare laatſte woorden..... ô PHILETAS! komen mij ieder oogenblik in gedachten..... die woorden waren..... MENALKAS! ik bemin u. Toen zij niet meer kon ſpreeken..... drukte zij..... mij nog de hand. Op gindſchen heuvel, waar gij die Cijpreſſen ziet, is het graf van mijne PHILIS. Dikwijls zit ik mismoedig bij het zelve neder, en beſproei het met mijne traanen. Dikwijls bezoek ik ook dit Mijrthenboſchjen, om aan de genoegelijke dagen te denken, welke ik hier met mijne PHILIS ſleet; dan komt mij haar dood in gedachten, en dan ween ik; hieröm ſtortte ik ook traanen, toen gij hier bij mij kwaamt. PHILETAS door dit verhaal innerlijk getroffen, riep uit: hoe groot een geluk moet het zijn, met eene tederminnende gade te leeven! hoe hard moet het vallen, zulk eene te verliezen!

Gij zijt ook treurig, hernam de Grijsaart: ik heb eenige reizen een zucht uwen boezem hooren entglippen; zeg mij wat leed u deert? — Toen wij in de Lente, ſprak PHILETAS, het feest van ALEXIS vierden, verliefde ik op eene EUCHARIS; ik kan haare woonplaats niet ontdekken, daarom ben ik droevig. MENALKAS zeide: misſchien kan ik ze ..... Waar woont zij? ſprak PHILETAS? De Grijsaart antwoordde: LIJCIDAS zag op het feest van ALEXIS, een lief meisjen, dat bij EUCHARIS hoorde noemen, zij was met witte narcisſen..... Zij is het, zeide PHILETAS, zij is het; maar waar woont zij toch? —— Aan de overzijde der Ber-

Bergen, hernam MENALKAS: in het gehucht *Euphera*. LIJCIDAS heeft 'er naar vernomen; hij prees haare ſchoonheid zeer. Zeker, zeide PHILETAS: zal zij dat lieve meisjen zijn, dat ik zag; dank zij den Goden, dat ik u hier ontmoette. MENALKAS! gewis zal zij dat meisjen zijn; want de ſchoonſte van allen is mijne EUCHARIS; zij was ook met witte narcisſen omkransd, en ik zag ook, dat zij naar de Bergen ging, na 't eindigen van het feest. Dank zij de Goden, dat ik u hier ontmoette. Toen de avond kwam, ging MENALKAS naar zijne hut, en PHILETAS met zijne kudde naar *Trijphera*. Onder weg vond hij DAMON en IDAS. DAMON zeide: IDAS en ik, zullen om ſtrijd zingen; ik heb deezen herdersſtaf tegen zijne ſtroohoed geſteld; wees gij onze rechter, PHILETAS! want gij zijt een bekwaam Zanger. Ik zal uw rechter zijn, zeide hij. —— Zij zetten zich neder, en DAMON ving dus aan: „ Ik „ zal den lof van DAPHNE zingen, de Echo zal den „ naam van DAPHNE te rug kaatzen. Gij zijt de „ ſchoonſte der herderinnen, ô DAPHNE! niemand zingt „ ſchooner, dan gij: als gij des avonds bij het Maan„ licht, onder het groene voordak uwer ſtulp, een lied „ zingt, en ik u hoor zingen, dan hoor ik den nachtegaal „ niet, die op de naaſte takken zingt. Dikwijls heb ik u „ daar beluiſterd, maar gij vloodt, helaas! in de hut, „ als gij mij gewaar wierdt. Ontvlucht mij niet meer, ô „ DAPHNE! ik ben jong en ſchoon, en bemin u teder. „ Och! dat gij mij wederbemindet! Morgen zal ik „ mijne Schaapen hoeden, daar gij uwe kudde weidt; „ daar zal ik mij bij u nederzetten! Geef mij daar dan „ den eerſten kusch, ô DAPHNE; dan zal die plaats „ mij heilig zijn, en bemin mij, dan zal ik altijd uwen „ lof, DAPHNE! zingen: dan zal de Echo altijd den „ naam van DAPHNE te rug kaatzen."

Na dat DAMON geëindigd had, begon IDAS aldus:

„ Ik bemin u, GALATHEA! gij roem der Velden,
„ u zal ik altijd beminnen!

„ Hoe gelukkig maakt mij uwe liefde! als ik bij u
„ in 't gras nederzit, en u een' frisschen bloemtros op
„ den boezem hecht! wat lacht gij dan vriendelijk! Als
„ ik u hoor zingen, springt mijn hart van vreugde op;
„ als gij mij toelonkt, ken ik mij zelven niet. Toen ik
„ u honig bragt, hoe beloonde gij mij met kuschjens,
„ zoeter dan den honig zelven! Wat smaakt mij den
„ honig IDAS! zeide gij, om dat hij van u komt. Wan-
„ neer gij met eene tedere stem zegt: ik bemin u, IDAS!
„ dan ben ik de gelukkigste der herderen! Ik bemin u,
„ GALATHEA! gij roem der Velden! ik zal u altijd
„ beminnen!"

Na het eindigen van den Zangstrijd, zeide PHILETAS: neem gij den prijs, IDAS! gij hebt beter gezongen! zing gij een lied, antwoordde de overwinnaar; dan zal ik u den herdersstaf geeven. —— Ik zal u een lied zingen, zeide PHILETAS; en hij hief dus aan:

„ Ik zal mijn meisjen vinden! ik zal ze vinden! ME-
„ NALKAS, wees mij in zijn boschjen haare Woon-
„ plaats. Ik zal naar haar toevliegen, lief meisjen! hoe
„ verlang ik naar u! gelijk naar eenen heeten Zomerdag;
„ de bloemen naar den daauw, zoo verlang ik naar u!
„ Ik zal naar u toevliegen! Och! dat gij mij weder be-
„ mindet! dat gij de mijne wordet! Maak, ô Godin der
„ liefde! dat zij mij weder beminne; dat zij de mijne
„ worde; dan zullen wij u jaarlijks twee duiven offe-
„ ren, in het mijrthenboschjen van MENALKAS. ô! Te
„ zaamen zullen wij u dan offeren. Dat de Goden u
„ zegenen, MENALKAS; dat ze u zegenen! die de
„ Woonplaats van mijn meisjen mij aanweest. Spaart,
„ gij stormen! het boschjen van MENALKAS, daar

„ wees

„ wees hij mij de woonplaats van mijn Meisjen. Spaart „ het, gij ſtormen! MENALKAS bemind het; hij plan„ te het met zijne PHILIS. Ruisch zacht; ruisch altijd „ zacht, gij *Aphriſus*, voorbij het boschjen van ME„ NALKAS! het is aan eene magtige Godheid, aan de „ Godin der liefde geheiligd." PHILETAS nam den herdersſtaf, en ſpoedde zich naar *Trijphera*. Naauwlijks had hij den voet binnen den dorpel der hut gezet, of hij zeide: Vader, MENALKAS heeft mij gezegd, waar eene EUCHARIS woont, en, ô Vader! zij is gewis dat lieve meisjen, dat ik op het feest van ALEXIS zag. Waar woont eene EUCHARIS? vroeg TITHASUS, vol vreugde. Aan de overzijde der Bergen, antwoordde PHILETAS: in 't gehucht *Euphera*, woont dat ſchoone meisjen. TITHASUS hervatte: draag voor al zorg mijn Zoon, dat de ſchoonheid u niet misleide. Onderzoek ook, of uw meisjen deugdzaam zij. Uw hart is gevoelig PHILETAS? onderzoek of zij ook een teder hart bezitte. Want anders zoud gij met haar niet gelukkig kunnen zijn. Ik weet, hoe dikwijls de tederheid van mijne NISA mij verrukte, en ik ben gevoelig, gelijk gij zijt. PHILETAS zeide: gevoelig is mijne EUCHARIS, ô Vader! toen wij het lied, ter eere van ALEXIS zongen, zag ik een traan glinſteren in haare oogen; gewis vloeide die uit medelijden met ALEXIS. Ja Vader! om dien getrouwen herder, ſtortte zij dien. Hier uit blijkt, dat zij een teder hart bezit, zeide TITHASUS. Hoe vuurig wensche ik, dat zij u weder beminne! dat zij uwe gade worde, als zij ook de Goden bemint. Begeef u morgen naar *Euphera*, en ſpeur die EUCHARIS op. ——— Zij begaven hier na zich beide ter ruste, en PHILETAS verbeeldde zich in den ſlaap reeds over de bergen te ſnellen.

Einde van het Eerſte Boek.

PHI-

PHILETAS,

TWEEDE BOEK.

De morgen ſchemerde noch niet aan den Oostkim, toen PHILETAS zich op weg begaf; zoo zweepte hem het ongeduld voort. Hij was in eene geduurige twijffelmoedigheid; nu verſchafte hem de hoop het ſtreelendſte vooruitzicht, dan vertoonde hem de vrees een akelig toekomend. Even zo ſchijnt de Maan, in een onweder, nu eens door de ſcheurende Wolken, en vertoont den Zeeman eene veilige haven; dan weder verbergt zij zich, en de blaauwe blikſem verlicht alleen de dreigende golven. Gewis dacht PHILETAS; zal ik dat lieve Meisjen vinden: want hoe juist heeft MENALKAS haar beſchreeven. De naam, de ſchoonheid, de narcisſen krans, haare woonplaats over de Bergen; dit alles zegt mij, dat zij mijne EUCHARIS is. Ô! als zij mij bemint! —— als zij de mijne wordt, dan kan geen geluk bij het mijne haalen. Dan zal mijn leven eene geduurige verkwikking zijn. Maar ach! zou LIJCIDAS haar ook beminnen? Heeft MENALKAS mij niet gezegd, dat hij haare ſchoonheid zeer had geprezen? Doch wie zou haare ſchoonheid niet prijzen; want zij is zoo ſchoon als de daauwende morgen; elk moet ze prijzen. Maar ach! gewis bemint haar LIJCIDAS; waarom zou hij anders naar haare woonplaats verneemen? zou zij hem ook beminnen? ach! zou zij ook,

toen

toen zij het feest van ALEXIS verliet, naar hem omgezien hebben? Goden! als zij LIJCIDAS.... als zij een ander bemint.... dan ben ik de ongelukkigste der menſen. Dan zal ik mij nooit weder in de reiën der knaapen en meisjens mengen. Dan zal ik achteloos de kudde voor mij heenen drijven; en altijd door ſombere wonden, ach! eenzaam dooien. Met zulke gedachten, bereikte hij de heuvelen. Toen PHILETAS den top der Bergen beklommen had, zag hij *Euphera* in 't verſchiet liggen. Het zien van dit gehucht vermeerderde het ongeduld van PHILETAS: hij zag het gehucht, daar zijne EUCHARIS woonde, en ſedert hij het zag, reisde hij nog ſneller voort. Toen hij na bij *Euphera* gekomen was, weêrhield hem de ſtem eener herderinne, die dit lied achter een hazelaaren boschjen aanhief:

Ik zit hier alleen, ach! troosteloos alleen! Gij zijt gevlooden, voorige dagen van vergenoegen; toen het hoeden der kudde, toen het aanſchouwen der Velden, toen alles mij vermaakte. Gij zijt gevlooden, bekoorlijke dagen! mij martelt de liefde! ach! eene hooplooze liefde! Ik benijd u, ô Vogeltjens! uw geluk; gij huppelt vrolijk op de takken; gij huppelt in 't gezelſchap uwer gaden.

Ik zit hier alleen; ach! troosteloos alleen! Heb deernis met mij, ô DIONE! gij verwekte in mij deeze liefde. Heb deernis, ô DIONE! gij hebt zelf bemind, gij kent de ſmerte der liefde, zeg aan hem, dien ik bemin, dat hier een meisjen om hem troostloos treurt, om hem onophoudelijk zucht. Zeg hem dit ô Goden! en maak dat hij mij weder beminne. Heb met mij deernis, ô DIONE.

Ik zit hier alleen, ach! troosteloos alleen.

PHILETAS herkende de ſtem van EUCHARIS; zijn hart klopte, en eene rilling ſtroomde door zijne leden. Hij hoorde dat zij van haare liefde zong; dit maakte hem

hem wanhoopig. Goden zij bemint! ach! zij bemint een ander! dacht hij. Werktuiglijk liep hij om de hazelaaren heen. Hier zag hij EUHARIS zitten, met neêrgeslagen oogen; roerloos stond hij toen, alleen zijne knieën beefden. EUCHARIS sloeg haare oogen op, zij zag PHILETAS; een blos verwde haare kaaken; stamerende riep zij uit: Goôn!..... mijn herder! — PHILETAS, vloog naar haar toe, en zonk aan haare borst. Zij ontving hem in haare armen, en drukte met bevende lippen een kusch op zijne gloeiende wangen.

Hij poogde te spreeken, maar de verrukking sloot hem den mond. Hij richte zich op, ik..... bemin zeide hij, zij wierp op hem een vuurigen lonk, hij verstomde, en zonk weder aan haare borst. Toen het hevigste der hartstogten bedaard was, zeide PHILETAS: welke verrukking gevoel ik! ô eene nooit gevoelde verrukking! is 'er zo veel geluk! wat geneugten smaak ik niet, nu ik bij u ben! zeide EUCHARIS, welk eene verändering in mijn lot! zeide PHILETAS: want zo even, toen ik achter de hazelaaren stond, toen ik u van uwe liefde hoorde zingen, dacht ik, PHILETAS! gij zijt de ongelukkigste der menschen; want zij bemint een ander. Ach PHILETAS! hoe zou ik eenen ander kunnen beminnen? vroeg zij hem, omhelzende. Toen verhaalde PHILETAS, hoe hij op haar verliefde; hoe hij om haar afzijn treurde, en wie hem haare woonplaats wees. Daar na zeide EUCHARIS: toen wij het feest van ALEXIS vierden, zag ik u, ik kon mijne oogen van u niet afwenden. Hoe konde ik dat doen PHILETAS! want ik beminde u reeds? PHILETAS sloeg zijne armen om haare hals, en kuschte haar. Als 'er iemand tusschen ons beiden kwam, en mij belette u te zien, dan wierd ik gemelig, dan veränderde ik van plaats, om u weder onder mijn gezicht te krijgen. Toen ik weder naar

Eu-

Euphera vertrok; met wat ongenoegen deed ik zulks? Toen zag ik dikwijls naar u om, PHILETAS! zedert dien tijd treurde ik onophoudenlijk; geheele dagen dacht ik aan u, en zuchte. Dikwijls zat ik hier neder, en zong het lied dat gij gehoord hebt. Ieder avond zat ik mismoedig in de hut, dan dacht ik aan u en zuchte. Dikmaals vroegen mijne ouders mij: waarom ik treurde; eindelijk zeide ik hen: dat de liefde mij martelde; liefde voor eenen herder, wiens naam en woonplaatse ik niet wist. Dikwijls poogden zij mij te troosten, maar hunne moeite was te vergeefsch. Wat zal nu, vervolgde EUCHARIS: mijn Vader MIJCON, wat zal mijne Moeder CHLOË verheugd zijn, als zij verneemen, dat wij malkander ontmoetten! hoe vaak wenschten zij dit! Ach! dat uw herder hier kwame! zeiden zij dikwijls; laaten wij ons naar *Euphera* begeeven, PHILETAS! laaten wij ons haasten de bekommering mijner ouderen te verdrijven; ik verlang hunne blijdschap te zien.

Ja, laaten wij heen gaan, zeide PHILETAS. Zo dra zij het boschjen verlaaten hadden, hoorden zij, achter zich, iemand roepen. Zij keerden hun gezicht derwaarts en zagen een oud man op den weg liggen. Daar ligt een Grijsaart, zeide EUCHARIS: als ik wel zie, woont hij te *Euphera*; dan is zijne hut nabij de onze, misschien is hij daar onpasselijk geworden. Laaten wij ons ter zijner hulpe spoeden, zeide PHILETAS. Bij den Grijsaart gekomen zijnde, vraagde PHILETAS hem, wat deert u? Ik heb deezen dag, zeide de grijsaart: een grooten weg afgelegd, en dat heeft mij zodanig vermoeid, dat ik hier ter neder zeeg. Wij zullen u helpen, zeide EUCHARIS: zij beiden ondersteunden den ouden man, en gingen dus naar 't gebucht; terwijl zij de kudde van EUCHARIS voor zich heen dreeven. Vóór dat de geliefden malkander ontmoetten, zweefde hun het beminde voor-

voorwerp onophoudelijk voor de oogen, dit verzwolg toen alles; en de ſchoonheid der natuur had op hen geenen invloed; maar nu wazemden ieder bloemtjen hen, onder het heenen wandelen, het vergenoegen toe. Zoo laat de roos op een' heeten zomerſchen dag het hoofd hangen, en de velden kwijnen; des avonds pakken zwarte wolken op een, en de donder rommelt; 'et volgt eene lieflijke koelte, een malſche regen daalt van den hemel, en de verfriſchte natuur verſpreidt haare aangenaame geuren.

De vrouw van den grijsaart ſtond voor haare ſtulp te wachten, op de wederkomst van haaren Man, toen PHILETAS en EUCHARIS met hem aankwamen. Zoo dra zij hen vernam, liep zij hen weenende te gemoet, en vroeg hem: wat ongeval kwam u over? — Ik bezweek van vermoeidheid op den weg, antwoordde hij: deeze jonge lieden vonden mij liggen, zij ondersteunden mij, en bragten mij dus naar 't gehucht.

Dat de Goden voor deeze weldaad u zegenen, EUCHARIS, en u Jongeling! zeiden zij, en gingen, de vrouw haare Man ondersſchraagende, naar hunne ſtulp. De traanen der oude vrouw, de ijver waar mede zij haaren man te gemoet liep, het vuur waar mede zij hem omhelsde, troffen het hart der gelieven zodanig, dat zij weenden.

Mijne EUCHARIS! zeide PHILETAS: wat neemt de eene tederminnende echtgenoot deel in het lot van den ander! wat maakt de liefde gelukkig? zij ſtemde door een lonk het zeggen van PHILETAS toe; hoe zou zij hier in van hem verſchillen? en wat genoegen, zeide hij: ſmaakt men, als men ongelukkigen geholpen heeft! MIJCON en CLOË traden toen bij geval uit de hut. Zoo dra EUCHARIS haare ouders zag, liep zij naar hen toe, ô Vader! ô Moeder! wat een geluk! hij

is

is mij ontmoet, om wiens afzijn wij treurden! hij, dien ik bemin, is mij ontmoet! hij bemint mij! zeide zij, en bloosde. Gelukkig zijt gij, mijne dochter! indien hij de Goden eert, zeide MIJCON. ô Vader! hij eert de Goden, zeide EUCHARIS; zo even vonden wij den ouden THIJASIS, vermoeid op den weg liggen, en bragten hem naar 't gehucht; te zaamen deeden wij dit; wat is het aangenaam, zeide hij toen, ongelukkigen te helpen! ô Vader! hij eert de Goden! MIJCON en CLOË gingen toen naar PHILETAS toe, en verwelkomden hem, met eene Arcadiſche gulheid. Daar naa dreeven PHILETAS en EUCHARIS de talrijke kudde in de ſtal, en de oude lieden gingen in de ſtulp. Mij behaagen de gelaatstrekken van deezen Jongeling zeer, zeide MIJCON; zij teekenen goedhartigheid, zeide CLOË; en uit het geen EUCHARIS zeide, blijkt, dat hij een goed hart bezit; en de Goden bemint; want hij bemint de Goden, die ongelukkigen helpt. Terwijl zij dus te zaamen ſpraken, traden EUCHARIS en PHILETAS in de hut. MIJCON plaatſte zich nu aan tafel; EUCHARIS ging ook nederzitten, en trok PHILETAS, met eenen lonk op haare zijde. CLOË bragt onderwijl brood, zuivel en vruchten aan, zoo gulhartig als BAUCIS, toen zij de Goden onthaalde. Onder den maaltijd vroeg CLOË: PHILETAS waar is uwe Woonplaats? en wie zijn uwe Ouders? Zijn antwoord was: ik ben PHILETAS, de Zoon van eenen TITHASUS; de naam mijner Moeder was NISA.

MIJCON ſtond op, vreugde traanen ſtroomden langs zijne wangen, Zoon van mijnen Vriend van TITHASUS! riep hij uit, en omhelsde PHILETAS. Zijt gij die MIJCON, zeide PHILETAS verbaasd, die Vriend van mijnen Vader! die MIJCON, wiens dood hij zedert lange betreurd heeft! wat zal hij verheugd zijn....! Hoe! nog leeft TITHASUS! nog leeft mijn hartvriend! riep MIJ-

CON uit! Hij leeft nog, zeide PHILETAS, wat zal hi verheugd zijn, wanneer ik hem boodschap, dat zijne MIJCON nog leeft! Ach PHILETAS! zeide hij dikwijls tot mij: wat heeft mij de overstrooming van den *Aphrisus* al traanen gekost! meer dan algemeene rampen troffen mij toen; zedert heb ik niets van mijnen MIJCON vernomen, gewis heeft de vloed hem toen verzwolgen.

Wat maakt uwe komst mij gelukkig! zeide MYCON. Zo dra MIJCON deeze woorden geuit had, lonkte EUCHARIS haaren Minnaar tederlijk toe, en een traan ontglipte haare oogen. Deeze betekende in de taal der verliefde: *wat maakt uwe komst mij gelukkig*! Uit deezen traan stroomde verrukking in het hart van PHILETAS; hij zag zijne EUCHARIS tederlijk aan, in zijne oogen was de vervoering geschilderd, met welke hij haare hand drukte! Daar na vroeg PHILETAS den Grijsaart: hoe zijt gij aan deeze zijde der Bergen komen woonen? Hier op begon MIJCON dus te verhaalen: Toen ik een jongeling was, zwol op eenen Lente-avond de *Aphrisus* op, en trad met groot geweld buiten zijne oevers. Ik vlood naar de bergen, mijn naaste toevlucht; want mijn hut was van de zelven niet vér af. Een kommervolle nacht sleet ik daar; de regen drong door mijne klederen, en de stormwinden gierden rondom mij. Des morgens zag ik de Velden van *Trijphera* diep met water bedekt, mijn hut door de golven weggespoeld, en de Cipressen, welke het graf van mijnen Vader en mijne Moeder omringden, door de woedende winden ontworteld. Daar kwam een herder MERIS bij mij, welke het gevaar naauwlijks ontkomen was. Deeze ontmoeting wekte mij uit mijne mijmering, en gaf mij eenige vertroosting in mijne ellende.

Raadeloos zaten wij hier eene poos bij een; maar eindelijk besloten wij, door koude en honger afgemat, over de bergen te klimmen, en meêdoogende Menschen

te

te zoeken. Wij volvoerden ons beſluit, wij wendden onze ſchreeden naar dit gehucht, en kwamen hier zeer vermoeid tegen den avond. Wij vonden TESTIJLES, de Moeder mijner CLOË; wij vertelden haar ons ongeval, en ſmeekten, dat zij haare hulp aan ellendigen niet zoude weigeren. Die oude Vrouw zeide: zoude ik u niet helpen? ongelukkigen! indien ik mijne hulp u weigerde, zou ik ondankbaar zijn aan PAN, die mij zegende met eene zo talrijke kudde.

Zij leidde ons in de hut, wierp takken op het vuur, om onze koude leden te verwarmen; met brood en hete melk verkwikte zij ons, ja! zij ſcheen ons in 't leven te herroepen. Na dat wij een geruimen tijd bij de herbergzaame TESTIJLES hadden doorgebragt, kwam hier iemand van *Trijphera*. Deeze berichtte ons, dat de *Aphriſus* bijna de Velden had verlaaten, en dat de Grastopjens zich weder boven 't water begonden te verheffen; deeze boodſchapte mij ook, dat TITHASUS in den vloed was omgekomen. Deeze laatſte tijding ſtortte mij in de grootſte droefheid; als een onverwachte donderſlag trof ze mij. Een weinig daar na, vertrok MERIS naar de overzijde der bergen, maar ik bleef hier, PHILETAS! en hoor, door wat toeval: CLOË beminde mij, en ik beminde CLOË; tedere lonken verrieden onze liefde, zoo dat TESTIJLES ze merkte; zij vroeg ons, of wij malkander beminden? dit verborgen wij niet voor haar. Zij gaf ons toen vrijheid, om ons voor het heilig autaar te verbinden. Dit volvoerden wij eerstdaags en leefden gelukkig. Niets ſtoorde ons genoegen, tot dat TESTIJLES ſtierf, zij, die mij zoo veele weldaaden heeft bewezen, die met ſtervende lippen ons haare talrijke kudde ſchonk. Terwijl MIJCON dit verhaalde, wijdde hij dankbaare traanen aan de gedachtenis van die Vrouw.

ô Mijne Cloë! zeide hij, nooit zal ik de weldaaden uwer Moeder vergeeten!

Daar na verhaalde PHILETAS aan MIJCON en CLOË, hoe hij op EUCHARIS verliefde, toen het feest van ALEXIS gevierd werd, en haare woonplaats niet kon ontdekken: hoe hij om haar afzijn treurde, en in 't Veld kommervolle dagen gefleeten had: hoe een Grijsaart MENALKAS hem de woonplaats van EUCHARIS, ontdekte, en hoe hij haar bij het hazelaaren boschjen ontmoette. Daar na vroeg CLOË: PHLETAS! Is uw Vader arm? zijne kudde is klein, antwoordde hij: maar zij verſchaft ons rijkelijk, het geen wij noodig hebben. Vertrek morgen, hernam CLOË, naar *Trijphera*; boodſchap uwen Vader, dat zijn Vriend MIJCON nog leeft; poog hem te overreeden, dat hij bij ons kome te woonen; verzoek hem, dat hij zijne hut en kudde aan MENALKAS ſchenke; aan hem, door wien wij allen gelukkig zijn geworden; zeg uwen Vader, PHILETAS, dat wij hem al het noodige zullen toeſchikken; ja meer dan hij met zijn geringe kudde te *Trijphera* kan genieten; en verbind u dan eersdaags aan onze EUCHARIS: ik weet, dat mijn MIJCON dit alles goed keurt. Zou mijne CLOË, zeide MIJCON, eenen wensch hebben, die niet de mijne was. Hoe rasch! hoe aangenaam zullen mijne dagen voorbij ſnellen, PHILETAS! als ik u en EUCHARIS gelukkig zie; als mijn vriend bewilligt, in den voorſlag mijner CLOË, als de *Aphriſus* zullen zij voortſnellen! vertrek morgen vroeg, en keer ſpoedig met uwen vader terug.

PHILETAS drukte EUCHARIS aan zijne borst; wat worden wij ſpoedig gelukkig! eer dan wij wenſchen konden, gelukkig! zeide PHILETAS. EUCHARIS omhelsde haare ouders, en PHILETAS riep ſtamerende uit, terwijl dankbaare traanen zijne wangen beſproeiden,

welk

welk een aanbod, MIJCON! welk een aanbod, CLOË! gewis zal mijn Vader zulks aanneemen, en hoe gelukkig zal ik dan zijn! De liefkoozingen mijner EUCHARIS genieten, zonder het dierbaar bijzijn van mijnen Vader te ontbeeren! met u goedhartige lieden dagelijks verkeeren ..... MENALKAS naar verdienſten beloonen! welk een geluk! hoe zal ik! hoe zal mijn Vader u immer deeze weldaad kunnen vergelden!

Keer toch ſpoedig terug, PHILETAS! zeide EUCHARIS. Ik zal ſchielijk wederkeeren, zeide hij, en kuschte haar vuuriglijk. Nu begaven zij zich ter rust. De verkwikkelijke ſlaap look hunne oogen; deezen wisſelden zomtijds bekoorlijke droomen af, welke de verbeelding, door de ſtreelende voorüitzichten verhit, hun verſchafte. PHILETAS verbeeldde zich, nu zijnen Vader, door zijne boodſchap verblijd, vreugdetraanen te zien ſtorten; dan aan de zijde van zijn Meisjen voor 't outer zijn huwlijk te voltrekken; EUCHARIS haaren Minnaar en MIJCON zijnen vriend te gemoet te vliegen, en CLOË zag reeds met een onüitſpreekelijk genoegen alle deeze ſchoone tooneelen.

Toen de Zon uit de purpren Oostkim verrees, dreef EUCHARIS de Schaapen uit den ſtal, en wachte PHILETAS op, bij de deur der ſtulp: zij zou hem tot het hazelaaren boschjen verzellen. Hij zeide toen MIJCON en CLOË vaarwel, en verliet *Euphora*. Hij en EUCHARIS dreeven de kudde ſtilzwijgend voor zich heen; zomtijds zagen zij malkander van ter zijde aan, en dan ontglipte een traan hunne oogen. De Zon, welke toen de keelen der ſchoonzingende vogeltjens opende, ſloot den mond der gelieven; zij, die den daauw van de ontluikende bloemen lekte, deed traanen langs de wangen, deezer twee beminnenden vloeiën: want zij kondigden den tijd van ſcheiden aan.

PHILETAS brak het ſtilzwijgen, en zeide: nu ik van u moet ſcheiden, mijne EUCHARIS! hoewel het maar voor een korten tijd zal zijn, voel ik eerst, hoe dierbaar gij aan mijn hart zijt. De dagen, zeide zij, welke ik zonder u zal moeten doorbrengen, zullen mij lang toeſchijnen, ja, langer dan een ſnapelpoze winternacht. Troost u, mijne EUCHARIS! zeide hij, ik zal ſpoedig wederkomen, als nog eenige dagen voorbij zullen zijn, zullen wij ons voor het outer van Venus verbinden, dan zal ons lot onſcheidbaar zijn. Onder dit geſprek waren zij reeds tot den voet der Bergen genaderd; geen van beiden had onder weg het hazelaaren boschjen gezien. PHILETAS zeide, wij moeten ſcheiden EUCHARIS; wij zijn reeds, zonder het te merken, tot aan de bergen genaderd. Vaarwel, EUCHARIS! vaarwel, PHILETAS! zeide zij, en drukte elkander met traanende oogen aan hunne kloppende harten. PHILETAS geweld op zich zelven doende, rukte zich los, ging voort, bleef ſtaan, zag om, en vloog wederom werktuiglijk in haare armen. Vaarwel, PHILETAS! vaarwel EUCHARIS! zeiden zij nogmaals, en kuschten malkander. Al hunne krachten te hulp roepende, ſcheidden zij eindelijk. PHILETAS beklom de bergen, en EUCHARIS begaf zich naar het hazelaaren boschjen.

Onder het opklimmen der bergen, zag hij dikwijls om, en oogde zijne EUCHARIS na. Toen hij de top bereikt had, liet hij nogmaals zijne oogen over de vlakte weiden; maar hij zag haar niet meer; en vervolgde zijne reis. Hoewel PHILETAS *Trijphera* reeds van verre zag: hoewel hij zijnen vader, welken hij teederlijk beminde, de blijdſte boodſchap zou brengen, reisde hij echter treurig voort, om dat de bergen hem, en EUCHARIS ſcheidden. Na den middag bereikte hij de ſtulp van zijnen Vader. Naauwlijks raakte zijn voet den dor-

pel,

pel, of hij zeide: Vader! ik heb mijn meisjen gevonden, ik heb ze gevonden, Vader! en zij bemint mij! Indien gij mijne liefde billijkt, zal zij in 't kort de mijne zijn! zij is de dochter van uwen vriend, van MIJCON! De dochter van mijnen vriend? zeide TITHASUS, van MIJCON! van hem, die door den vloed is verzwolgen! nog ongehuuwd, door den vloed is verzwolgen! hoe is dat mogelijk, PHILETAS! Hij is door den vloed niet verzwolgen, hij leeft nog, zeide PHILETAS, hij verzoekt u, dat gij bij hem te *Euphera* uwe overige dagen flijt. TITHASUS riep uit: MIJCON leeft..... ik mijn overigen leeftijd bij hem doorbrengen....., PHILETAS! zegt gij dit niet?

Ja Vader! antwoordde hij, MIJCON en zijne Vrouw CLOË, zullen u van al het noodige voorzien; zij verzoeken dat gij aan MENALKAS, de bron van ons aller geluk, uwe ſtulp en kudde ſchenkt. Ó Goden! zeide TITHASUS, welk een geluk hebt gij voor mijnen ouderdom geſpaard! ik nog MIJCON's bijzijn geduurig genieten! ..... mijnen Zoon gelukkig zien! ..... gelukkig door de dochter van MIJCON! ..... Ja, onuitſpreekelijk genoegen! Maar PHILETAS! vervolgde hij, zou het MIJCON ook bezwaaren, dat hij mij het noodige toeſchikte? Dit zal hem niet bezwaaren, zeide PHILETAS; want zijne Schaapen beſlaan ruime velden.

Verders verhaalde hij zijnen Vader, hoe MIJCON, toen de *Aphriſus* buiten zijne oevers trad, over de bergen gevlucht was; hoe hij te *Euphera* aan kwam, en bij TESTIJLES woonde, hoe hem daar verhaald werd, dat TITHASUS was omgekomen in den vloed; hoe hij CLOË trouwde, en hoe TESTIJLES aan hem en zijne CLOË, bezitters maakte van haare talrijke kudde. Wij zullen eerstdaags, zeide de grijsaart, *Trijphera* verlaaten, aan den wensch van mijnen vriend voldoen, en het ge-

luk van ons allen bevorderen. De hevige aandoeningen van TITHASUS waren nu in lieflijke kalmte veränderd.

Den volgenden morgen, zeide TITHASUS, kom PHILETAS! laaten wij ons te zaamen naar MENALKAS ſpoeden; want ik wil getuigen zijn, van de weldaad van MIJCON; laaten wij hem het geſchenk aanbieden, dan kunnen wij morgen naar *Euphera* vertrekken; mijn ongeduld lijdt geen langer uitſtel. Ja Vader! zeide PHILETAS, laaten wij morgen naar mijne EUCHARIS trekken; langer kan ik niet wachten Vader! ach! langer dan een geheelen dag moet ik nog, eer ik haar weder zie, wachten. Laaten wij eerst, vervolgde hij, ons begeeven naar het mijrthenboſchjen van MENALKAS; misſchien zit hij daar; want bij ſchoon weder komt hij daar dikwijls, om aan zijne PHILIS te denken.

Toen zij daar kwamen, zeide PHILETAS: Vader! hier kreeg ik het eerſte ſpoor van mijn meisjen, in dit boſchjen, wees MENALKAS mij haare woonplaats. Gewijde mijrthen! riep hij uit, de ſtormen moeten u nimmer ſchaden! De tortel vinde altijd op uwe takjens eene veilige ſchuilplaats. In dit boſchjen vonden zij MENALKAS niet, van daar begaven zij zich naar zijne hut. Hier vonden zij den ouden man voor het venſter zitten. Naauwiijks zag hem PHILETAS, of hij zeide: Ik heb mijne EUCHARIS gevonden, MENALKAS; zij zal in 't kort de mijne zijn; gij weest mij haare woonplaats; wat ben ik daar voor aan u niet verſchuldigd; aan u heb ik te danken, dat in 't vervolg mijne dagen, voor mij, als een' ſchoonen Lentemorgen zullen zijn.

Niets zijt gij mij verſchuldigd, zeide MENALKAS, u door mijn toedoen gelukkig te zien, is voor mij vergelding genoeg. Aan u zeide TITHASUS, heb ik te danken, dat ik mijnen vriend, mijnen MIJCON, den Vader

van

EUCHARIS wedervinde, welken ik waande dood te zijn. Hoe veelen hebt gij gelukkig gemaakt, zeide PHILETAS; niet alleen mij, en mijnen Vader, gij hebt ook de zuchten van EUCHARIS doen ophouden: want zij beminde mij, en treurde ook om mijn afzijn; gij hebt ook haare ouders verblijd. TITHASUS zeide, op verzoek van MIJCON en zijne Vrouw CLOË, ſchenk ik u mijne hut én kudde, neem ze als een teken van onze dankbaarheid aan: wij zijn tienmaal meer, ja, alles aan u verſchuldigd.

Ik zal *Trijphera* morgen verlaaten, en bij MIJCON met PHILETAS mijn overige dagen flijten, hij zal mij al het noodige toeſchikken, en zijne Schaapen beſlaan ruime velden. MENALKAS zeide, terwijl traanen langs zijne wangen rolden, ô TITHASUS! wat dankbaarheid zal ik u voor uwe kudde bewijzen! ô heuglijk tijdſtip! toen ik PHILETAS in mijn boschjen ontmoette, toen ik hem de woonplaats van EUCHARIS ontdekte! ô heuglijk tijdſtip! gij maakt mij en mijnen LIJCIDAS gelukkig! Tot hier toe heb ik mij met grof brood gevoed, en mijne kleine kudde verſchafte mij weinig zuivel, maar nu zal ik in mijnen ouderdom, nu zal mijn LIJCIDAS overvloed genieten. Maar geef uwe hut aaneenen ander, TITHASUS! de mijne is ruim en beſchut mij tegen de guure winden genoeg. Neem ook mijne hut aan, zeide TITHASUS; maar indien hij u niet dienſtig kan zijn, ſchenk haar dan aan den armen AMIJNTAS, op dat hij u voor die weldaad danke. MENALKAS zeide, met hoe veel weldaaden overhoopt gij mij, TITHASUS! zoo dikwijls ik den overvloed uwer kudde geniet, zal ik dankbaar uwer weldaad gedenken. Hoe dankbaar zal u ook AMIJNTAS zijn. Het was wel mijne kudde, zeide TITHASUS, welke ik u ſchonk, maar gij moet mij niet bedanken, want dit alles zijt gij

aan MIJCON en CLOË verſchuldigd. Dat de Goden MIJCON en CLOË zegenen, zeide MENALKAS. Daar na bragt MENALKAS, op zijnen ſtok leunende, en beevende van ouderdom, brood en zuïvel gulhartig op tafel, en noodigde zijne gasten tot eeten. Terwijl zij aten, kwam LIJCIDAS in de hut. Zijn Vader verhaalde hem, hoe TITHASUS hem, op verzoek van MIJCON en CLOË, zijne hut en ganſche kudde geſchonken had. LIJCIDAS ſprong op van vreugde, en betuigde zijne dankbaarheid; zij ſpraken af, dat LIJCIDAS den volgenden morgen de kudde van *Thrijphera* zou haalen, en TITHASUS begaf zich met PHILETAS weder naar 't gehucht.

Einde van het Tweede Boek.

PHI-

PHILETAS,

DERDE BOEK.

Naauwelijks was de rietmusch begonnen met haar getjelp den komenden morgen te begroeten, toen TITHASUS en PHILETAS het herders leger verlieten. LYCIDAS kwam kort daar na te *Trijphera*. Zij gaven hem de kudde, waar voor hij nogmaals zijne dankbaarheid betuigde; hij zeide hen vaarwel, en zij begaven zich op reis. De klaverbloemen riekten lieflijk, en de groene kruiden balsemden met frisſche geuren de lucht; de zon rees in vollen luister boven de bergen, en deed den daauw glinſteren op de welden; de boſchen, welke men hier en daar op de toppen van 't gebergte vond, ſcheenen hunne kruinen in een hemel van vloeibaar goud te verheffen. De ganſche natuur was ſchoon, en voor TITHASUS en PHILETAS maakte het gevoel van hun geluk dezelve nog ſchooner. PHILETAS vergeleek de ſchoonheid van EUCHARIS bij ieder ſchoonheid van deezen morgen. Toen hij de purperen wolkjens zag, welke de zon verzelden, dacht hij: zoo gloeien de lippen van mijn meisjen.

TITHASUS ſcheen te verjongen, hij beklom met weinig moeite de bergen. Zoo dra zij den top bereikt hadden, zag PHILETAS *Euphera*. Zie Vader! zeide hij, daar

daar ginds aan de kimmen het gehucht, daar mijn meisjen, daar uw vriend MIJCON woont; ziet gij het wel Vader? daar ligt het; in weinig uuren zullen wij daar zijn; in 't kort zal ik mijne EUCHARIS omhelzen, welk een geluk! De oude man zeide, buiten twijffel zijt gij gelukkig mijn Zoon! die de doehter van MIJCON tot uwe echtgenoote verkrijgt: want zij zal door hem opgevoed, gewis deugdzaam zijn, en welk een geluk het is, met zulk eene te leeven, heb ik door mijne NISA ondervonden. Deugdzaam is mijne EUCHARIS, zeide PHILETAS, en ô Vader! wat heeft zij een teder hart: toen ik onlangs te *Euphera* was, hielpen zij en ik eenen grijsaart, welke op den weg van vermoeidheid bezweek; toen ſtortte zij medelijdende traanen. De avondſter praalde reeds aan den hemel, toen TITHASUS en PHILETAS in de hut van MIJCON traden. Zoo dra PHILETAS zijne EUCHARIS zag, vloog hij in haare armen, en de tedere woorden, welke zij malkanderen wilden zeggen, verdweenen op hunne lippen, in vurige kuschjens. Onderwijl genoten TITHASUS en MIJCON de ſtille aandoeningen der vriendſchap; zij drukten eene poos malkander de hand, en ſpraken alleen de taal hunner harten.

Eindelijk uitte MIJCON deeze woorden: Zijt welkom mijn vriend! u mag ik weder zien! wiens dood ik lange betreurd heb! Welk een genoegen! Zijt welkom mijn Vrjend! Hoe goed zijn de Goden! zeide TITHASUS, en ſloeg zijn betraande oogen ten hemel. MIJCON! mijn vriend! ik zal nog uw bijzijn genieten, welke genougten zijn voor mijnen ouderdom geſpaard! bij u, dien ik waande dood te zijn; bij u zal ik mijnen ouderdom ſlijten! Hoe goed zijn de Goden! Goed zijn zij, zeide MIJCON; zie hoe gelukkig zij onze EUCHARIS, hoe gelukkig zij uwen PHILETAS gemaakt hebben. TITHASUS wend-

wenddde zich nu tot EUCHARIS, en zeide: lief meisjen! de vriendelijke opslag uwer oogen, de tedere trekken van uw gelaat, kenmerken de dochter van MIJCON. Gij, lief meisjen! de dochter van MIJCON, zijt de beminde van PHILETAS!..... hij ombelsde haar, en vreugdetraanen smoorden zijne woorden. Dit trof de tederhartige EUCHARIS, traanen glinsterde op haare bloozende wangen; zoo glinsteren de daauwdruppelen op de satijnen bladen der roozen. Die waren te schoon, dan dat zij PHILETAS niet geheel zouden betoveren; hij zag toen niets dan dezelven, en kuschte ze, bijna voor dat hij 't merkte, van de koontjens van zijn meisjen af. De oude man zeide: gelukkig zijt gij mijn Zoon! wiens echtgenoote de gevoelige EUCHARIS wordt; welk deel zal zij altijd in uw lot neemen! hoe zal zij u altijd beminnen! ik wensch u geluk, lief meisjen! met mijnen PHILETAS: zijn hart is ook teder, onophoudelijk zal zijne zorg zijn, om u gelukkig te maaken. Onuitspreekelijk gelukkig zullen wij zijn, zeiden de jonge lieden tot TITHASUS, en zij ombelsden hem. Daar na verwelkomde de goedhartige CLOË, den ouden man, na dat zij al deeze aandoenlijke tooneelen gezien had, met een streelend genoegen. Toen de hevige hartstocht was gaan liggen, plaatsten zij zich aan tafel. Onder de maaltijd zeide CLOË, PHILETAS! gij zult met EUCHARIS in de hut, die naast de onze is, woonen; dan kunnen wij gemaklijker 't genoegen van het onderling gezelschap smaaken. Alles is daar reeds in gereedheid gebragt; zeide MIJCON, welk een geluk zal dat voor ons zijn TITHASUS! vervolgde hij, wanneer wij onze kinders gelukkig zien. Morgen zal ik een Huwlijksouter naarbij *Euphera*, van groene zooden oprichten, op dat wij overmorgen PHILETAS, met onze EUCHARIS verbinden. Laaten wij hen, hoe eerder, hoe liever, gelukkig maaken, zeide TITHASUS, en morgen MIJCON, zal ik u in

dien

dien aangenaamen tijd behulpzaam zijn. De gelieven ſtonden op, en omhelsden de Vaders: zoo ſpoedig, overmorgen reeds, zult gij de mijne zijn, EUCHARIS! riep PHILETAS uit, en kuschte haar. Daar na verhaalde TITHASUS, dat hij zijne kudde aan MENALKAS had geſchonken, en hoe dankbaar hij voor dezelve was; hoe hij eerst weigerde de hut aan te neemen, maar haar eindelijk aannam, om aan eenen armen AMIJNTAS te ſchenken. Verders herinnerden MIJCON en TITHASUS malkander, hoe zij bij *Trijphera* in hunne jeugd, altijd de kudde op dezelfde plaats hoedden, hoe zij zich, dan in 't zingen oefenden, en wat genoegen dit het onderling gezelſchap aanbragt. Onderwijl ſpraken PHILETAS en EUCHARIS met tedere lonken de taal der verliefden.

Naauwlijks verlichtte de zon de velden, toen de gelieven den ſtal ontſloten, zij dreeven de Schaapen voor zich heen, en begaven zich naar het hazelaaren boſchjen; ieder tred werd door een lonkjen verzeld. De bedaauwde velden vertoonde zich, gelijk eene zee, aan het oog der gelieven; deeze zagen het boschjen, gelijk een eiland, rijzen uit den daauw. Zoo zag DIONE Cijprus, toen de Zephijrs haar derwaarts voerde en EUCHARIS door den daauw waadende, ſcheen die Godin zelve te zijn. Bekoorlijk was het boschjen; de hazelaaren ſtrekten zich uit, gelijk eene halve maan tegen de opkomende zon, en EUCHARIS hadt hier en daar roozelaaren geplant, wanneer zij hier haare kudde hoedde. Deeze morgen zwierden de Zephijrs door de hazelaartjens, en huppelde rondom de lellën en roozen. Deeze bloemen door den daauw verfriſcht, verſpreidden de aangenaamſte geuren, bij de aankomst der gelieven. In dit boschjen zaten zij neder. Hunne harten ſmaakten nu de zuiverſte geneugten; de liefde verfijnde hunne aandoeningen; deeze bezielde voor hen de ganſche natuur; 't gezuis van den Zephijr, was

voor

voor PHILETAS lieflijker dan voorheen; hij zat aan de zijde van zijn Meisjen; 't gedommel van elk bijtje, de geur van ieder bloem, was voor EUCHARIS wellust; zij wist, dat PHILETAS haar beminde. Schoon zijn die bloemen, zeide PHILETAS, ik zal bloemen in de velden verzamelen, daar van zal ik een krans voor u vlechten, EUCHARIS! dan zult gij mij ook met kuschjens voor mijne moeite beloonen. Ik zal u met kuschjens loonen, zeide zij. PHILETAS haalde huppelende de ſchoonſte bloemen, van dezelven maakte hij een' krans, en ſtrengelde die aan de lokken van zijn meisjen. Twee ſchoone leliën badt hij in 't midden van den krans vastgehecht; deeze prijkten op haar voorhoofd. EUCHARIS vergat niet PHILETAS voor zijne moeite te beloonen. Zij ſloeg haare blanke armen om zijnen hals, en kuschte hem. Naauwlijks pronkte EUCHARIS met den bloemenkrans, of een bijtje dommelde rondöm haar voorhoofd. PHILETAS zeide: het bijtje waant dat uw voorhoofd een lelie is, en hij kuschte haar voorhoofd. Daar na vlocht EUCHARIS eenen ſlinger van bloemen, om den herdersſtaf van PHILETAS. Een herder van *Trijphera* gaf mij deezen ſtaf, om dat ik vóor hem een liedjen zong.

Laaten wij ook eens zingen, zeide EUCHARIS, en 't geluk onzer liefde roemen! Zing gij eerst PHILETAS! laat dan een kusch de zangprijs zijn, zeide hij, en lachte zijne EUCHARIS toe.

„ Hoe aanminnig zijt gij, mijne EUCHARIS! (zong „ hij,) hoe aanminnig zijt gij! Wat tedere ontroering ge„ voel ik, als gij mijn hand in de uwe drukt. Als ge „ mij van onder de bloemenkrans aangluurt, dan zie ik „ niets dan het lieflonken uwer oogen! Als ge mij vrien„ delijk toelacht, hoe bekoorlijk is uw lach! Als ge mij

„ toe-

„ toelacht, dan ſtroomt de verrukking door mijn hart,
„ dan moet ik u kuſſchen!"

„ Hoe aanminnig is mijn PHILETAS! zong zij, de
„ bloemen zijn ſchooner, als zijne hand haar plukt!
„ nu hij naast mijne zijde zit, overtreft gij, ô hazelaa-
„ ren! de geurige mijrthen!

„ Zoet is het kuschjen, dat ik op zijne bloeiende wan-
„ gen druk! maar, als ik zijn foode lippen kusch, als
„ deeze mij wederkuſſchen, dan voel ik niets dan eene
„ tedere ontroering, en zijne kuſſchende lippen! dan be-
„ nijden de Goden mijne verrukking!"

Ik zal u kuſſchen, EUCHARIS! zeide PHILETAS, want gij hebt beter gezongen; uwe lipjens zal ik kuſſchen. Hij omhelsde zijn meisjen, en kuschte haare lippen. Morgen EUCHARIS! zeide hij, zult gij de mijne zijn! Hoe verlang ik naar dien ſchoonen dag! Zoo dra hij uit de kimmen rijst, zal ik de legerſtede verlaaten, dan zal ik uitroepen: Zijt welkom, gij ſchoonſte der dagen! ô! Hoe verheugd zal ik zijn! zeide zij, als ik morgen de fluiten der knaapen, en de ſtemmen der meisjens hoor, die ons naar 't outer zullen verzellen! zie! vervolgde zij: zie PHILETAS! hoe de jonge zwaluwen op de takken van dien hazelaar zitten! hoe zij met een teder getjelp de komende moeder te gemoet zien; hoe zij van vreugd met haar kleine wiekjens klappen! ei zie, PHILETAS! hoe lief de Moeder haare Jongen heeft! hoe zij hen voedt. Dit gezicht trof de beide gelieven. PHILETAS zeide, als de Goden ons een kind geeven EUCHARIS! zal het ons ook zo met uitgeſtrekte armtjens te gemoet zien, het zal ſtamerende, met halve woorden, en de tederſte omhelzingen, ons verwelkomen, wanneer wij weder in onze ſtulp te rug keeren.

Nu vloeiden de traanen over de wangen der gelieven; en

en PHILETAS viel ſpraakloos aan de borst van zijn meisjen. Eindelijk begaven zij zich van daar, dreeven de ſchaapen naar de ſtulp, en noodigden de knaapen met hunne meisjens, om den volgenden dag de bruiloft te vieren.

Toen de vroegſte morgenſchemeringen de aarde begoſten te verlichten, wekte de Leeuwrik, die voor de hut van MIJCON hing, PHILETAS uit een bekoorlijken droom. Spoedig ſprong hij ter bedde uit, en dronken van vreugde, riep hij: heb dank, ô Leeuwrik! dat ge mij wekte! bekoorlijk was de droom, maar nog ſchooner, veel ſchooner zijn voor mij de eerſte ſchemeringen van deezen morgen!

Onderwijl verſieten EUCHARIS, MIJCON, CLOË en TITHASUS hunne legerſteden, en dosten zich in zuiver witte klederen uit. PHILETAS omärmde vuuriglijk zijn meisjen, en zeide: nu is hij gekomen, mijne EUCHARIS! de ſchoonſte der dagen is gekomen! Daar na gingen de gelieven hand aan hand buiten de ſtulp, en zogten de ſchoonſte bloemen tot kranſen voor zich, en naauwlijks hadden zij deezen vervaardigd, of de zon rees ter oostkim uit. Toen begon het gehucht te weêrgalmen van de fluiten der knaapen, en de ſtemmen der meisjens, welke de gelieven naar 't outer zouden verzellen. Zoo dra zij aan de hut van MIJCON kwamen, riep PHILETAS hen toe. Zijt welkom, gij knaapen en meisjens! zijt welkom; die ons naar 't outer zullen verzellen! Zij begaven zich van hier naar het outer. Dit hadden MIJCON en TITHASUS op den oever van eene beek, bij *Euphera*, in een bekoorlijk mijrthenboschjen opgericht. Hand aan hand gingen PHILETAS en EUCHARIS voor aan; het witte feest gewaad zwierde bevallig langs hunne lenden; de losſe houding van EUCHARIS maakte, dat

zij door de Gratiën getooid ſcheen. Achter hen gingen TITHASUS en MIJCON, met zijne CLOË; deeze droegen de tortels en de roozenkranſen; welken zij aan de Godin der liefde zouden offeren. Paar bij paar, volgden de knaapen en meisjens hen. Zij alle waren in witte klederen uitgedost, allen hadden zij het hoofd met friſſche bloemenkranſen omringd, en mijrthentuiltjens praalden op de jeugdige boezems der meisjens. Terwijl de knaapen op hunne fluiten bliezen, en de meisjens liederen zongen, kwamen zij aan het outer. De natuur vertoonde hier deezen morgen alle haare ſchoonheid; de bloemen praalden nog met den dauw, de mijrthen waazemden de lieflijkſte geuren uit; de tortels wemelden door de teſgjens en kirden daar. Het beekjen kuschte murmelend deezen gewijden grond, en blanke zwaanen dobberden op zijne golfjens.

De gelieven ſmolten hier in de tederſte aandoeningen weg; ieder drukking der hand vermeerderde deezen. De Zephijr voerde hen al ruiſchende wellust aan, en 't beekjen murmelde genoegen. Zoo dra zij in het boschjen kwamen, ſchaarden de knaapen en meisjens zich om het outer. MIJCON en TITHASUS bevolen aan hunne kinderen, de knieën voor de Godin der liefde te buigen. Zij offerden de tortels, en wierpen roozenkranſen op het aangeſtooken offer, en riepen de Goden om hunnen zegen dus aan:

„ Gij, ô VENUS! doe onze kinderen altijd ſmaaken „ de zuivere genoegten der liefde! dat de bijën hen al„ tijd genoeg honig verſchaffen, ô ARISTEUS! dat „ hunne boomgaard vruchtbaar zij, ô POMONA! zegen „ ô BACCHUS! hunnen wijngaard! doe het koren over„ vloedig op hunne akkers golven, ô CERES! PAN! „ gij God van *Arcadie*, vermeerder hunne kudde! doe

„ de-

„ dezelve altijd in grasvolle weiden graazen, ô PALES! „ zegent onze kinderen, gij Goden! die den *Olijmphus* „ bewoont; zegent hen alle, gij Goden."

Toen wenkten de Vaders de knaapen en meisjens toe: deze verstonden dien wenk, en hieven dit lied ter eere van de Godin der Liefde aan:

„ Hoe magtig zijt gij, Ja de magtigste der Goden zijt „ gij, ô Godin der liefde! Van liefde zingt de nachte- „ gaal in de digte bosschen, en de leeuwrik hoog in „ de lucht; de tortel kirt uwen lof, ja! alle vogels, „ alle visschen in den vloed, alle dieren, die de velden „ bewoonen, doet gij uw vermogen gevoelen! Hoe „ magtig zijt gij, ja de magtigste der Goden zijt gij, ô „ Godin der Liefde!

„ Wat genoegten, zuivere genoegten, doet gij den „ menschen smaken! gij zijt de moeder der lachjens, gij „ doet de knaapen kuschjens schenken; gij leert de „ meisjens vriendelijk lonken. Waar de gelleven hunne „ voeten zetten, daar brengt de braamstruik roozen „ voort, daar word het madeliefjen in eene lelie verán- „ derd.

„ Hoe magtig zijt gij, ja de magtigste der Goden zijt „ gij, ô Godin der liefde! De Goden ontzien de pijlen „ van uwen Zoon. PAN beminde zijne SYRINX, „ APOLLO zijne DAPHNE, en DIANA steeg naar „ ENDYMION om laag. Zelfs JUPITER erkent uwe „ magt: hij heeft Iö, hij heeft DANAË en CALISTO „ bemind.

„ Hoe magtig zijt gij, ja de magtigste der Goden zijt „ gij, ô Godin der liefde!"

Van hier keerden zij vrolijk naar de hut van MYCON te rug. PHILETAS zeeg hier aan de zijde van EUCHARIS neder: nu zijt gij de mijne, voor altijd de

mijne, EUCHÀRIS! zeide hij. Zij drukte PHILETAS vol verrukking, aan haare borst, en kuschte hem.

Na dat de knaapen en meisjens een wijl geboert hadden, ſtelde PHILETAS eenen Zangſtrijd voor. Hij zou rechter zijn, en een krans van klimop op de hairen van den besten zanger drukken. Twee herders booden zich tot den Zangſtrijd aan; deeze waren MYLON en MYRTHILLIS. MYLON zong het volgend lied:

„ Hoe bekoorlijk zijt gij, ô ſchoonſte der winden! ô „ Zephijr!

„ Als gij den winter verjaagt, worden de velden we„ der levendig, dan ontluiken de bloemtjens. Als gij „ rondom de grastopjens fladdert, hoe dartelen zij dan, „ hoe wanken de bloemtjens dan op hunne tengere „ ſteelen! Wanneer gij door de velden, en door de bos„ ſchen ſpeelemeiende zwiert, dan tjelpt de gezellige „ zwaluwe vrolijker op de daken onzer hutten; dan „ zingt de nachtegaal ſchooner zijnen zang. Hoe lieflijk „ murmelt de beek, wanneer gij haare golfjens ſtreelt; „ wanneer gij met de bladen der abeelen ſtoeit, hoe aange„ naam ritſelen dan de abeelen! In de lente voert gij ons „ den geur der bloemen toe; in den Zomer verkoelt „ gij ons lieflijk, onder het hoeden der kudde. Verkoel„ in den Zomer altijd mijn Meisjen, tot belooning voor„ mijnen zang! Hoe bekoorlijk zijt gij, ô ſchoonſte der„ winden! ô Zephijr!

PHILETAS wenkte toen MYRTHILLIS toe; MYRTHILLES, de beroemſte zanger van *Euphera*, wiens den prijs nooit ontging. Deeze hief dus aan:

„ Verlaat nooit onze oorden, ô PAN! gij zegenrijke„ God der kudde!

„ Het *ſciariſche* gebergte wijkt, noch den *Mænalus*, „ noch den *Lijcans*: daar zijn geheele wouden van he-

mel-

„ melhooge pijnen; zij omvangen u bij de middaghitte,
„ met hunne duistere schaduwen; ô PAN! verre zijt gij
„ daar van de u hatelijke Natiaden.
„ „ Verlaat nooit onze oorden, ô PAN! gij zegenrijke
„ God der kudden!
„ Wanneer gij op onze bergen nederzit, en op uwe
„ ruischpijp, ach! het ellendig overblijfzel uwer SYRINX
„ speelt! dan lispelen de Drijaden uit haare eiken u toe;
„ dan slaan de Faunen met hunne kleppertieten de maat,
„ dan dansen schoone Bergnijmphen en Oreaden om u
„ heenen: om u, gij geleider der Nijmphen!
„ „ Verlaat nooit onze oorden, ô PAN! gij zegenrijke
„ God der kudde!
„ Op uwe komst vlieden de Wolven: daal dikwijls
„ van de bergen neder, en kom in onze weiden; jaar-
„ lijks offeren wij u melk en honig, ô PAN! speel dik-
„ wijls op uwe ruischpijp in onze weiden; dan zwellen
„ de uijers onzer geiten, dan reijen de Dal-Nijmphen, Na-
„ pæën, ô altijd jeugdige Napæën! rondom u!
„ „ Verlaat nooit onze oorden, ô PAN! gij zegenrijke
„ God der kudden!"

MYRTHILLIS! gij hebt beter gezongen, zeide PHILETAS, en drukte hem den krans van klimop om de hairen. Ik wenschte wel, dat ik zoo kon zingen, zeide MYLON. Onderwijl had CLOË, de eenvoudige gerechten op tafel gebragt. Hier zag men houten schotels met brood en zuivel, daar bakken met geronnen melk; hier honig, daar vruchten, die de vroege Zomer voortbrengt, opgedischt in teenen korfjens. Op het midden van den disch lag een lederen wijnzak, en nevens denzelven stond een houten drinkkroes, op welken wijngaardloof uitgebeeld was.

De maaltijd werd verlevendigd door de minzaame gesprekken der knaapen en meisjens. Somtijds vermaakten zij zich met onschuldige schertsereijen, en kuschten mat-

kaar. Eens nam PHILETAS een kers, en hield die aan de lippen van EUCHARIS: uw lippen zijn ſchooner, zeide hij toen, en kuschte dezelven. Nu zongen zij vrolijke liedjens; dan vertelden zij malkander aartige gevallen. Hoor, zeide LYCORIS; LYCORIS, die alle meisjens van *Kuphera*, behalven EUCHARIS, in bevalligheid overtrof; hoor, zeide zij, hoe ik eens mijn Herder bedroog. Ik vond hem in de ſchaduw der abeelen liggen, hij ſliep; zijne handen lagen nabij malkaêr. Deezen bond ik ſtilletjens vast, en wierp hem met bladeren in het aangezicht; tot dat hij wakker wierd, wierp ik hem. Uwe handen zijn gebonden, ſlaperige herder! zeide ik, nu kunt ge mij niet omärmen, mij niet geen kuschjens ſtraffen. Ja zeide LYCAS, maar gij verzwijgt, dat ik mijne gebonden handen over uw hoofd en ſchouders ſtrook; en u hartelijk kuschte.

Na den maaltijd begonnen de danſen en vrolijke ſpelen: onder andere ſpeelden zij het volgende ſpel. De knaapen en meisjens plaatſten zich, zijde aan, zijde in een ronden kring; in 't midden van denzelven, zat DAPHNIS met zijne CLORINDE. CLORINDE bood een bloemtjen in den kring werpen, en die, op welken het bloemtjen viel, moest het geen DAPHNIS en CLORINDE zeiden, naa zeggen; of doen, het geen zij deeden; en hij moest een pand geeven, die weigerde zulks te doen. Somtijds ſchikten DAPHNIS en de ſchertsziek CLORINDE, hunne woorden of daden zoo, dat die, op welken het bloemtjen viel, blooſde, en de overige knaapen en meisjens lachten, en daar mede ſchertſten; somtijds kwam dit zoo bij toeval. Ik zal een bloemtjen op de achterhoudende LAURA werpen, fluisterde CLORINDE DAPHNIS toe. Zij wierp een bloemtjen op LAURA, en kuschte haaren DAPHNIS. Nu moet gij LAMON ook kuschen LAURA! zeide DAPHNIS;

NIS; maar zij bloosde en weigerde zulks. Waarom wilt gij nu uwen herder niet kusschen? zeide een ander meisjen, gister deed gij 't immers onder 't groene voordak; hartelijk kuschte gij hem toen. CLORINDE wierp ook eens een bloemtjen op ÆGON, wiens meisjen, op de bruiloft, AMYRILLES was. DAPHNIS zeide, wat heb ik u lief, mijne CLORINDE! ÆGON was op de schoone MELIDA verliefd, deeze vervulde geheel zijn hart; deeze zweefde onöphoudelijk in zijne gedachten. De liefde voor MELIDA, deed ÆGON haaren naam, in plaats van den naam van AMYRILLES noemen: hij zeide, wat heb ik u, mijne MELIDA, lief! Deeze verbijstering van ÆGON, deed allen lagchen, en een blos op zijne kaaken verspreiden.

Onder alle deeze vrolijkheden, was de nacht genaderd, en PHILETAS en EUCHARIS werden door de knaapen en meisjens naar hunne hut geleid.

EINDE.

MIJNE WANDELING.

De ſtrenge koude beroofde mij, zints langè, van het genoegen, om mijne begunſtigde wandeling te hervatten. Mijne wooning die, met heur ouden ſpitſen gevel, zich boven de huizen mijner Stadgenooten verheft; vergunde mij, nu en dan op eenen helderen middag, het omliggend land, van verre te aanſchouwen: dit anders groen en wemelend verſchiet, 't welk mij, geduurende den aangenaamen Zomer, zo dikwerf verrukte, was nu geheel wit. —— De kille Winter hadt de vreedzaame Koe, en de weelderige Os van daar gedreeven; —— het wolle Schaapjen, en het huppelend Lammetjen, vond mijn oog 'er niet. —— Nu zag ik niets dan een dik beſneeuwde vlakte. Zuchtende, ſtaarend ſtond ik aan mijn vengſter, wanneer de weldaadige Zon onverwagts ten voorſchijn trad, en eenige koesterende ſtraalen herwaards zond. Mijne denkbeelden helderden zich nu op. Het aardrijk lachte op de aankomst der vrolijke Febe. Het eenvouwig ſneeuwwit was nu als met diamanten bezaald.

Ik

Ik ſpoedde mij naar beneden, wierp mijnen mantel om, en ijlde ter ſtad uit. Reeds zag ik de ſtatige eik; —— hij had zijne bladeren afgeworpen; —— ſtak den moedigen kruin naar boven, en ſcheen boogmoedig te reikhalzen, naar zijnen nieuwen tooi. Nu naderde ik de lieve Boschjens, die mij in den verrukkenden Zomer, zo menigwerf onder hunne geheiligde ſchaduw ontvingen. —— Dan ach! in welk eenen toeſtand vond ik hen weder. —— Van allen ſieraad beroofd! —— Treurig bukten zich de tengere takjens, onder het gewigt der hart bevrozen ſneeuw.

Haare kleine bewooners vloogen huiverend, gints en weêr, en deeden vergeefſche poogingen, om door den dikken ſneeuwbast heen te pikken, en hun begraven voedzel te erlangen. Lieve Zangertjens! vaak hebben uwe vrolijke kwinkelende toontjens, mijn zwaarmoedig hart opgebeurd; —— vaak hefte ik —— dankbaar aan onzen onderlingen verzorger —— een danklied met u aan: herhaal dit lied. Hij wil ook nu voor u zingen.

De ſchoone bloemtjens, die het liefflingerend wandelpad zoo zeer verfraaiden; —— die lieve bloemtjens waren niet meer! —— hoe betreurde ik hun verlies!

Mijn murmelend beekjen zweeg; —— haare kabbelende golfjens, die zo menigmaalen een gevoelvollen traan uit mijn ſtaarend oog met zich voerden, waren geſtremt. —— Onder dezelven hadt zich nu het dartelend vischjen geborgen.

Het nijver miertjen genoot nu, in haare vreedzaame voorraadkamer, de vruchten van haaren zorgenden arbeid. —— De nijdige ſpin hadt haar kunſtig geweven huis

verlaaten —— 'er was geen overblijfzel meer van —— en zij hadt zich elders — veiliger — verſchoolen. Geen ſchigtig vliegjen gonsde om mij heen; —— alles — alles ſliep. Natuur verpoosde zich, en verbeidde dienstvaardig, vol verlangen, de teelende Lente: — dan, ja, dan zal zij haaren arbeid, vol moed, hervatten; — dan zullen mijne Boschjens adem haalen: —— en met jeugdig groen verſierd worden; —— dan zullen mijne vogeltjens, juichend tierelieren; —— dan zal het blijde viſchjen in het helder beekjen dartelen; —— alles zal een nieuw leven ontvangen: —— ik —— ik zal gelukkig zijn.

Ik vervolgde mijne wandeling, en naderde de bouwvallige hut, eens eerlijken grijsaarts. Nu zag ik den ouden man, hij keerde met waggelende ſchreden naar zijne wooning te rug. Zijne hairen waren de ſneeuw gelijk: deeze man, dus dacht ik, is het evenbeeld van den Winter; — de verwoestende ouderdom heeft hem onder den last zijner jaaren gekromt; —— zijne braave kinderen zijn vóór hem weggerukt; —— nu is hij verlaaten, en leeft hier afgezondert. —— Even gelijk de Natuur, reikhalst hij naar het tijdſtip, waar in hij tot een nieuw heerlijk leven zal geroepen worden. —— Dit oogenblik zou mooglijk, zonder mijne hulp, verhaast zijn; —— de edele grijsaart viel, bijna gevoelloos voor zijne ſtroodeur neder: arme man! de koude hadt hem bedwelmd. Ik reikte hem de hand, en hielp hem in zijne ſchamele wooning. Ik was aangedaan: — is dit, zelde ik bij mij zelve, — is dit nederig verblijf — het verblijf der Godsvrucht! Braave grijsaart! gij verdiende een beter lot! —— Hij viel vermoeid — bevend —— op het harde bed neêr. Ik weende. Naauwlijks hadt ik het vermogen, om eenig hout op te zoeken, en het met de weinige, nog glinſterende vonken, op den kouden haard

haard in brand te steeken; nu plantte ik den braaven man 'er nevens, en spoedde mij, om hem eenige verkwikking te haalen; en kwam spoeds te rug. Ik gaf hem een verfrisschenden dronk, en nu sprak hij: „zonder uwe zorg, zou heden de laatste dag mijns levens geweest zijn."

Om een geringen onderstand te smeeken, begaf ik mij deezen morgen naar uwe stad. Mijne rijke bloedverwanten wezen mij medoogenloos af. Ik klopte vergeefsch aan de deuren, eeniger ongevoelige Grooten. Beschaamd — aangedaan, over de hardheid mijner natuurgenooten; ging ik, trillend van koude, verzwakt door den honger te rug: ô God! vergeef het hen, riep ik: zij kenden nimmer behoefte. Nu denkt ik, nadert het eerste van mijnen proeftijd. — Mijn schraale voorraad was verteerd; zedert gister heb ik niets gegeeten: — weldaadige Schepper! door eene vaderlijke kastijding, hebt gij mij voor uwe eeuwige gelukzaligheid geschikt gemaakt; ontvang dat leven, 't welk ik, hoe vol ellende, echter altoos als een geschenk van uwe onverdiende Goedheid aanmerkte! ..... krachteloos — geheel onvermogend om verder te gaan, viel ik nabij mijne wooning neêr, toen gij naar mij toekwaamt: „nu dank ik u, ô mijn „God!" — Hier viel de braave man op zijne knieën: — „dat gij mij ook thands voor morren, tegen „uwe alwijze beschikking, tegen mijn noodlot, bewaard „hebt! de weinige oogenblikken, die gij mij, aan deeze zijde der eeuwigheid nog zult toedeelen, zal ik „besteeden, om uwe vaderlijke goedheid, den hartgrondigen dank voor zoo veele weldaaden te betuigen!" Hier stond hij op, — ik lag — geheel aandoening — aan zijne zijde. Nu kende ik het vermögen der Deugd. Met vervoering richte ik mij op, drukte den grijs-

grijsaart aan mijne borst, en riep: uitmuntende — beste ſterveling! ik wil u nooit verlaaten; —— ik zal voor uwen ouderdom zorgen: leef ——, leef nog lange ten voorbeelde van het menschdom! Uwe rampen hebben u wijs en met den besten Godsdienst bekend gemaakt.... Morgen kom ik u afhaalen. Nu keerde ik naar mijne wooning te rug — O! hoe te vreden was ik met mijne wandeling!

G.

4. Louwmaand
1789.

M A L.

MALVINA.

EEN KELTISCH TREURSPEL.

INHOUD.

Het volgend gedicht is ten uiterſte merkwaardig, nadien het ons een denkbeeld geeft van den Tooneelkundigen arbeid der oude Kelten. Ook het Onderwerp is zodanig, dat het ons gevoel tot den hoogſten graad van Medelijden en Vrees verheft. MALVINA, de dochter van TOSKAR, was aan OSKAR, de zoon van OSSIAN verloofd, en de dag tot het houden der Bruilofte, reeds bepaald. Dan, nadien 'er bericht kwam, dat CORMAC, Koning van *Ierland* vermoord was, zo moesten FINGAL, OSSIAN en OSKAR op het ſpoedigſt vertrekken, om CORMAC's dood te wreeken, en den weêrſpannigen CAIRBAR te ſtraffen. Bij hunne aankomst verzogt CAIRBAR, OSKAR tot den maaltijd. OSKAR nam, volgens de gewoonte der Helden van dien tijd, dit verzoek aan, en werd door dien verraader vermoord. Zijn ligchaam, door eenige Barden, en één zijner vrienden vergezeld, wordt naar *Selma* gezonden, om aldaar begraven te worden. MALVINA, die juist met twee vrien-

vriendinnen op de Jagt is, ontmoet deze lijkſtatie, en ontdekt het ligchaam van haar beminde. Hunne onverwagte Rouw, en bittere Klagten, als mede de woeste uitboezemingen heurer wanhoop, zijn op eene meesterlijke wijze voorgeſteld, en toonen duidelijk, welk een hoogen trap van volkomenheid in het Treurdicht, een verheven Genie kan bereiken, wanneer het alleen het ſpoor der Natuur volgt.

VERTOONERS.

MALVINA, dochter van TOSCAR, Vorst van *Lutha*.

ULLIN, eerſte Bard van FINGAL, afgezonden om OSKARS ligchaam van *Iſrland* naar *Selma* te voeren, en te begraven.

COLGAN, een mindere Bard.

CATHUL, een Bevelhebber uit *Morven*, en vriend van OSKAR.

CUTHONA, } dochters van SORGLAN, een Bevelhebber
COLMA, } van *Lutha*.

BARDEN.

Het Tooneel is op een Berg, aan den Oever der Zee.

MALVINA,

EEN KELTISCH TREURSPEL.

COLMA.

Droog af, beminnlijk meisjen, droog af die traanen der droefgeestigheid; zie de grijze morgen rijst op onze Heuvelen. De dunne schaduwen verslnelten voor de blinkende straalen der Zon. Laat ons de herklinkende Wouden wakker maaken, en de huppelende Reeën, langs de stroomen, narennen.

MALVINA.

De Jagt bekoort mij niet meer, ô COLMA! mijn Jaager is verre van hier. De winden verheffen zijne fierlijke lokken in *Erin*. Brengt hem mijne zuchten, ô zachte winden! Dat zijn manlijk hart zich verheffe, bij het herdenken zijner liefde. Maar, waarom zouden herinneringen der liefde, de Helden wederhouden? —— Mijn jonge Adelaar steigt hooger dan zijn Roof. Zijne ziele verheugd zich in het gedruisch der Wapenen.

COLMA.

Uw Lied wordt in *Lutha's* dalen niet meer gehoord. Heure stroomen weêrgalmen niet meer van uwe toonen.

Ver-

Verdrijf deeze duistere wolk der Zwaarmoedigheid. Klagten verteeren de ſierſels der ſchoonheid. Zij bederven de wangen der lieve bekoorlijkheid; en de dagen der treurende zijn weinig. Welaan, ſpan den boog; uwe ſpringende Doggen roepen u tot de Jagt. Spoedig zal uw Krijgsman, uit de velden des roems, tot u wederkeeren.

MALVINA.

Ach COLMA! 'Er ligt ergens een vriend van MALVINA. 'Er is zeker een Held in *Erin* gevallen! Midden in de ſchaduwen der nacht, toen ſtilte het Hof beheerschte, en alle, behalven MALVINA, de vreugde der rust genoten, zweefde eene treurige ſtemme door de ſnaaren mijner Harp. Snel vloog ik op, maar zagtkens verdween de ſtem. De vrees greep mijne ſidderende leden aan. Ik legde mij weder ter ruste. Nieuwe ſchrikken benaauwde mijne ziele. De ligte treden van den dood wandelden over den grond. Mijns Vaders wapenen klonken aan den muur. Dit zijn tekenen van rampen, die alle rust uit mijnen boezem verdrijven.

COLMA.

Een ijdele vrees overweldigd u, ô Dochter der Helden! Zij bederft uwe jeugdige dagen. OSKAR brandt van uwe liefde. Ik hoorde de zuchten des Krijgsmans borst ontglippen. Ik zag de traanen, bij zijn affcheid, zijne droevige oogen ontſpringen. Hij ſcheen treurig, maar te gelijk lieflijk; even als de ſcheidende zon, wanneer regenwolken haar ſchijnzel, op het onverwagtst, verduisteren, en een gedeelte haarer ſchoonheid bedekken. Dikmaals keerde hij zich om. Dikmaals zogt hij zijn blaauwoogig meisjen. De dochteren van *Selma* benijd-

nijdden uw geluk. Schaamte bedekte hun gelaat. Geſtoolene zuchten ontvluchtten hunnen zwellenden boezem. Doch zij prezen den met ſchoone lokken verſierden jongeling, en zegende de gelukkige MALVINA. Waarom zijt gij dan treurig, mijne vriendin? ——— Uwe jaaren zullen in vreugde voortvloeijen.

CUTHONA, (*die in haast aankomt, en zich tot* MALVINA *wendt.*)

Zeer verre, in de duistere ſchemering der Zee, zag ik een nog verwijderd Schip. Eerst ſcheen het een bijéén gepakten damp, zweevende, gelijk een wolk, op den boezem der winden. Maar ſpoedig groeide het voor mijne begeerige oogen. Ik zag zijne donkere ſpitſe de ſchuimende golven doorploegen, en zich tot aan den Hemel verheffen. De westelijke winden vulden de zeilen, en dreeven het naar onze kusten. Ras kende ik het Schip des bevelhebbers, en liep ſpoedig MALVINA, om zijne aankomſte te melden.

BARDEN, (*op een' afſtand.*)

Wee! Wee! uwe Toorens, ô *Selma!* Wee! uwe Hoven vol droefheid! De eerſte uwer Jongelingen, ligt bleek ter neder! De ſterke ſchildverbreeker is gevallen! Wee! Wee! uwe Toorens, ô *Selma!* Wee! uwe Hoven vol droefheid! ———

ULLIN.

Ontvangt zijnen geest, gij geſtorven Helden van *Morven.* Ontvangt hem in uwe glansrijke wolken. Sterk was de Krijgsman in de wapenen. Schriklijk was hij in den ſtrijd. Zijn zwaard vernederde de trotſchen; zijn

Speer ondersteunde den zwakken. Maar door eene trouwlooze hand viel hij, in het bloeijen zijner jeugd. Beweent hem, gij Maagden van *Selma!* de stoutheid uwer stam is uitgebluscht.

COLGAN.

Strooit bloemen over zijn graf, gij Maagden. Besproeit het met uwe traanen. De Beschermer uwer onschuld is geveld; de eerste in den wedloop is gevallen. Nooit zullen zijne treden meer in *Cona* gezien worden. Nimmer zal zijn pijl het vliedend Hert, of den Ree der bergen doorbooren. Snel, gelijk de Adelaar des Hemels, vloog hij door de reijen der Vijanden. Even als de Walvisch der Zee, wende hij zijne kragt onophoudende aan. Heiren liepen tegen zijn schild te bersten, geljjk Golven tegen de ruwe zijden eener Rots. Ach! maar hij ligt neder! —— De stoutheid van *Morven* ligt neder, ligt neder, door eene trouwlooze hand!

MALVINA.

Wat beduidt deeze feestelijke optogt? Welke toonen bereiken mijne ontruste ooren! —— Ha! zij komen van *Erin*! Het zijn de Barden van FINGAL.

CATHUL, (MALVINA *ontdekkende.*)

Hoe zal ik u het treurig geval verhaalen, en droefheid uitgieten, langs de ziel van MALVINA? —— De Jongeling uwer liefde heeft de wolken besteegen. Mijn grootmoedige vriend is niet meer. Maar zijn staal heeft den beheerscher van *Erin* voor zijne voeten uitgestrekt. De Verraader viel door zijn lans. De wraak volgde spoedig op de misdaad.

MAL-

(*Men onderſtelt dat* MALVINA *de rede van* CATHUL *verſtaan heeft: intusſchen rukt de lijkſtatie voord, en komt zo nabij, dat zij het ligchaam van* OSKAR *erkent.*)

MALVINA.

Hoe! is de Jongeling mijner liefde niet meer! Is dit het ligchaam van mijnen OSKAR! Ach! ik zie de gaapende wonden zijner borst! Ach! hij is dood! —— Spreek met mij, mijn geliefde! Spreek met uwe verlooren MALVINA! Hij is dood! —— Mijn liefderijke OSKAR is dood! —— Ach! hoe zijt gij gevallen, mijn geliefde! Wie kon mijn' ſterken OSKAR vellen? Ach! Spreek! — Hij zwijgt. Hij zwijgt voor eeuwig. —— OSKAR! mijn geliefde OSKAR is dood. —— Wee mijne treurige dagen! Wee mijne ſmachtende ziele! Maar ziet, hij wenkt uit den blinkenden glans zijner Wolken. Ja, ik zal u volgen, mijn geliefde. Haast zal uw koud en donker graf mijn treurig overſchot bewaaren. —— Spoeit aan, ô geesten mijnes Vaders! Spoeit aan op uwe bruiſchende vleugelen der winden. Voert mij tot mijnen OSKAR!

(*Zij valt in onmagt.*)

CATHUL.

Haast u, gij Maagden van *Lutha!* ſpoedt u ter hulpe van MALVINA, ziet, ach! ziet zij zinkt! zij valt. Voert haar weg, dat zij het treurig gezicht haarer beminde niet meer ziet. Roept haare zwakke kragten te rug. De bittere pijlen der droefheid, hebben haar teder hart doorboort. Gelijk het roodgeſtreept luchtbeeld, de

verlaaten —— 'er was geen overblijfzel meer van —— en zij hadt zich elders — veiliger — verschoolen. Geen schigtig vliegjen gonsde om mij heen; —— alles — alles sliep. Natuur verpoosde zich, en verbeidde dienstvaardig, vol verlangen, de teelende Lente: —— dan, ja, dan zal zij haaren arbeid, vol moed, hervatten; — dan zullen mijne Boschjens adem haalen: —— en met jeugdig groen versierd worden; —— dan zullen mijne vogeltjens, juichend tierelieren; —— dan zal het blijde vischjen in het helder beekjen dartelen; —— alles zal een nieuw leven ontvangen: —— ik —— ik zal gelukkig zijn.

Ik vervolgde mijne wandeling, en naderde de bouwvallige hut, eens eerlijken grijsaarts. Nu zag ik den ouden man, hij keerde met waggelende schreden naar zijne wooning te rug. Zijne hairen waren de sneeuw gelijk: deeze man, dus dacht ik, is het evenbeeld van den Winter; — de verwoestende ouderdom heeft hem onder den last zijner jaaren gekromt; —— zijne braave kinderen zijn vóór hem weggerukt; —— nu is hij verlaaten, en leeft hier afgezondert. —— Even gelijk de Natuur, reikhalst hij naar het tijdstip, waar in hij tot een nieuw heerlijk leven zal geroepen worden. —— Dit oogenblik zou mooglijk, zonder mijne hulp, verhaast zijn; —— de edele grijsaart viel, bijna gevoelloos voor zijne stroodeur neder: arme man! de koude hadt hem bedwelmd. Ik reikte hem de hand, en hielp hem in zijne schamele wooning. Ik was aangedaan: — is dit, zeide ik bij mij zelve, — is dit nederig verblijf — het verblijf der Godsvrucht! Braave grijsaart! gij verdiende een beter lot! —— Hij viel vermoeid — bevend —— op het harde bed neêr. Ik weende. Naauwlijks had ik het vermogen, om eenig hout op te zoeken, en het met de weinige, nog glinsterende vonken, op den kouden haard

haard in brand te steeken; nu plaatste ik den braaven man 'er nevens, en spoedde mij, om hem eenige verkwikking te haalen; en kwam spoedig te rug. Ik gaf hem een versterkenden drank, en nu sprak hij: „zonder uwe zorg, zou heden de laatste dag mijns levens „geweest zijn."

Om een geringen onderstand te smeeken, begaf ik mij deezen morgen naar uwe stad. Mijne rijke bloedverwanten wezen mij medoogenloos af. Ik klopte te vergeefsch aan de deuren, eeniger ongevoelige Grooten. Beschaamd — aangedaan, over de hardheid mijner natuurgenooten; ging ik, trillend van koude, verzwakt door den honger te rug: ô God! vergeef het hen, riep ik: zij kenden nimmer behoefte. Nu dacht ik, nadert het eerste van mijnen proeftijd. —— Mijn schraale voorraad was verteerd; zedert gister heb ik niets gegeeten: — weldaadige Schepper! door eene vaderlijke kastijding, hebt gij mij voor uwe eeuwige gelukzaligheid geschikt gemaakt; ontvang dat leven, 't welk ik, hoe vol ellende, echter altoos als een geschenk van uwe onverdiende Goedheid aanmerkte! ..... krachteloos — geheel onvermogend om verder te gaan, viel ik nabij mijne wooning neêr, toen gij naar mij toekwaamt: „nu dank ik u, ô mijn „God!" — Hier viel de braave man op zijne knieën: —— „dat gij mij ook thands voor morren, tegen „uwe alwijze beschikking, tegen mijn noodlot, bewaard „hebt! de weinige oogenblikken, die gij mij, aan deeze zijde der eeuwigheid nog zult toedeelen, zal ik „besteeden, om uwe vaderlijke goedheid, den hartgrondigen dank voor zoo veele weldaaden te betuigen!" Hier stond hij op, — ik lag —— geheel aandoening — aan zijne zijde. Nu kende ik het vermögen der Deugd. Met vervoering richte ik mij op, drukte den grijs-

DE DOOD VAN JEZUS.

CHORAAL,

WIJZE: *O Hoofd, vol bloed en wonden.*

O Gij, wiens traanen vloeiden,
Zoo dra gij zions wal,
Gereed tot gruwelſtukken,
Zaagt neigen tot haar val!
Wat dal, wat hol des heuvels
Verbergt U in zijn' ſchoot?
Vervolgers zijner ziele!
Hebt gij hem reeds gedood?

SOLO.

Zijn adem is zwak; ——— zijne dagen zijn afgeſneden. ——— Zijne ziele is vol droefheid. ——— Zijn leven is reeds nabij de Helle.

RECITATIEF.

Gij palmen in *Getſemané*,
Wat onweêr kon uw glans verminderen?
Waar is 'de ſterveling, vol wee? ....
Ach, is dit Jezus? — de Eer van alle Menſchenkindren!

Gij zaagt! gij zidderde! als de zondaar
Die op zijn doodlijk vonnis ſtaart. —
Ach ziet! —— Hij zucht beladen
Met alle de euveldaaden,
Van een gevallene aard!
Hoe bonst hem 't hijgend hart, in zijn geprangden boezem;
Zijn zweet rolt, purperrood,
Van zijn gelaat. Hij roept: „ hoe angstig is mijn ziele!
Tot aan den Dood!
Dit uur, ach laat, ô Vader! . . . .
Laat dit voor bij mij gaan.
Neem wech, neem wech den kelk
Den bittten kelk uws toorns,
Zoo niet! — uw wil — geſchiede — ik onderwerp me 'er aan.

ARIA.

Held! op wien de Dood zijn woede
Heeft verteerd.
Hoor aan 't graf, die zwak te moede,
Troost begeert!
Heilland! neem U zijner aan!

* *

Als aan d'oever van dit leven,
Een afgrond gaapt: de ziel, vol beeven,
Vergeefsch te rugge ſtreeft:
Als ik den Rechter hoore nad'ren
Op donderwolken —— daar de ſchepping
Voor zijnen voetſtap beeft:
Welk een God vertreedt mij dan?

* *

Held! op wien de Dood zijn woede
Heeft verteerd,

Hoor

Hoor aan 't Graf, die zwak te moede,
Troost begeert!
Heilland! neem hen uwer aan!

CHORAAL.

Wie anders zal mijn helper zijn,
Die mij, in mijne laatſte pijn,
En ſterkte, en troost, en hoop kan geeven?
Wie trekt mijn zaak zich liefd'rijk aan,
Als ik, van all' mijne Euveldaên,
Den Hoogſten rekenſchap zal geeven?
Wie ſpreekt voor mij, in 't felst verdriet?
Zijt gij 't, mijn God, mijn Heilland niet?

RECITATIEF.

Nu heft de Held zich op van d'aarde
Geſchraagd door 's Engels hand,
En zoekt zijn jongren op, bij hem zoo hoog in waarde:
Maar ach! hen had alreeds een ſluimring overmand.
Hier liggen zij gebukt.... de Vriend der menſchen ſtaarde,
Diepdenkende op hen neêr.... zijn vriendlijk zagt gelaat,
Bukt over hen: hij ſpreekt — bekommerd om hun ſtaat:
„ Gewillig is de geest, maar ach! het vleesch is zwak "
Hij buigt, roert Petrus hand op 't zagtst.. de Menſchenhoeder!
Ook gij waakt nu niet méêr.....
ô! Waak en bid toch nu mijn Broeder!

TERZET.

A. B. C.

Red mij toch, ik ſmeek het U,
God der Menſchen, God der Goden!
Red toch mij!

A.

A.

Die mij minden, vliên te rug,
Machtig zijn ze, die mij haaten,
Daar ik lij!

B.

Open Graven wenken mij,
Stormen, vloeden, donderſlagen,
Dreigen mij.

C.

Zie, hoe mij de ſtrik des Doods,
En de band der Hel omvatten!
Maak me vrij!

A. B. C.

Red toch mij, ik ſmeek het U,
God der menſchen, God der Goden!
Red toch mij!

TUTTI.

Hoor, Heere, de ſtemme onzer ſmeekinge, als wij tot U roepen; wanneer wij onze handen opheffen tot uwer Heiligen Choor.

RECITATIEF.

Wapens kleppen, Lanſen blinken, bij den ſchijn
Der Fakkels, ... Hemel! ..... ja, het zijn
Verwoede moorders! — Ach! het is om hem te binden.
Hij, onverſchrokken, nadert vrij,
Den vijand zelf, en vraagt grootmoedig: „ zoekt ge mij?
„ Laat hen dan gaan, zij zijn mijn vrinden."
De ontzette vijand ſtort ter aarde, op zulk een woord;
Men knevelt Jezus, ſleurt hem voord.

Zijn

Zijn Petrus volgt, hij volgt, ſchoon de eenigſte van allen:
Hij volgt van ver, tot hulp te teêr;
Meêlijdend volgt hij zijnen Heer.
In 's Hogenpriesters huis — ach Petrus! kent gij daar
Het kwellende gevaar?
Welligt zult gij uw eed verbreeken,
Is 't mooglijk, Petrus, ach! ik hoor dan zelf u ſpreeken:
Ik kenne dezen menſche niet? ——
Hoe diep zijt gij, helaas! uit uwen ſtand gevallen! —
Doch echter, Jezus ziet hem aan,
Met ſnellen blik. Hij voelt dien blik,
Hij keert vol ſchrik,
En ſmelt tot éénen traan.

ARIA.

Gij, teêr geſchaapen zielen,
't Berouw volgt op de hielen;
Dra merkt uw luist'rend oor,
Het ſtraffende Geweeten;
Dra weent uit U de ſmart,

Ô Zondaar, wien geen ſchuld doet bloozen,
Haast heft te midden uit de roozen,
De wroeging 't Slangenhoofd omhoog,
En valt, met ongeneesbre beeten,
Den ſnoodaart aan het hart.

Gij, teêrgeſchapen zielen!
't Berouw volgt op de hielen;
Dra hoort uw ſidd'rend oor,
Het ſtraffende Geweeten;
Dra weent uit U de ſmart.

TUTTI.

Ja, onze ziele is geboogen ter aarde: ô wee ons! dat wij zoo zeer gezondigd hebben.

RECITATIEF.

Jeruzalem, vol moord, roept nu met dollen moed:
„ Zijn bloed daale op ons hoofd, en onze kind'ren neder;"
Gij ziet, Jeruzalem! reeds ſtroomt zijn dierbaar bloed;
In 't Purper ſtaat hij dáár: — de ſpot zweeft heen en weder:
Op dat hij zonder troost, in 't grievend lijden zij,
Op dat de ſmart hem 't harte breeke.
Vol liefde ſtaat hij dáár, van toorn en wraakzucht vrij,
En draagt zijn ſcherpe doornenkroon. ——
Nu vat, ter meerdring van den hoon
Nu vat een moorders hand, den rietenſtaf
En ſlaat zijn Hoofd: een ſtroom vloeit hoofd en wangen af. —
Ach ziet den Mensch! Het mêdelijden
Spreekt van den ſtoel des wreedaarts, ziet,
Ach ziet den Mensch! — En gij, ô Juda! hoort het niet;
De woestheid legt hem zelfs, bebloed aan alle zijden,
Het kruishout op, waaraan hij langzaam ſterven zal:
Hij torscht het willig voort, en zinkt in onmagt neder.
Nu kan geen edel hart de weemoed meer betoomen;
De lang verkropte traanen ſtroomen.
Hij wendt zich troostende om, en ſpreekt in 't felst verdriet;
„ Gij, Dochter Zions! ween toch niet."

ARIA.

Zoo ſtaat een berg des Heeren,
Den voet in donderwolken,
Het hoofd, in zonneſtraalen,
Zoo ſtaat de Held uit Kanan.

De

De Dood mag op den blikſem ſpoeden,
Hij kieze uit woeste en holle vloeden,
Hij moog den rand der aard verplettren;
De Wijze ziet het moedig aan.

Zoo ſtaat een Berg des Heeren,
Den voet in donderwolken,
Het hoofd, in zonneſtralen;
Zoo ſtaat de Held uit Kanaän.

CHORAAL.

Ter uwer eere wil ik alle plaagen,
Smaad en Vervolging, zonder morren draagen;
'k Wil, naar uw voorbeeld, met vreugde in mijne ad'ren,
Het ſterfuur nad'ren.

RECITATIEF.

Daar ſtaat 't noodlottig kruis het moordtuig van den Dood.
Onſchuldige! onbevlekte! ai geef, in al dien nood
Uw afgemarteld harte, eens adem! — wee, de woede,
Heeft banden, ketens, pees noch roede.
Neen! — ſcherpe nagels! — Hij reikt zijne handen toe,
Die dierbre handen nooit van edel weldoen moê.
Op elk weêrhaalden ſlag doorkerven,
De Nagels, Pees en ader —— en dit ſterven,
Draagt hij vol moed, die Ed'le en hangt, ach ja,
Ten ſchimp verhoogd, vol bloed, in wee en ſmarte,
Op Golgotha. ——
Gij mannen Israëls, ontſteekt toch in uw harte,
Erbarming! Laat de wraak toch rusten bij de doôn! —
Vergeefsch zelfs woedt der oudſten hoon:
Die hoon is bitter, wreed, nog wreeder dan zijn ſneeven;
En Jezus echter roept: „wil vader 't hen vergeeven!
„Zij doen onweetend, 't geen zij doen."

DUET.

DUET.

* * *

A.

Wreedaarts die mij bitter grieft,
Weet gij, dat mijn hart u lieft?
O! Genade is mijne wraake.

B.

Die uw tong tot laster wet,
Hoor mijn ernſtig ſmeekgebed;
Dat U God toch zalig maake!

A. B.

Jezus! wij zijn uwe kinders,
Edel Held, U volgen wij.

A.

Heilig is God Zebaöth.
Hij, hij draagt al de euveldaaden,
Met erbarming, met geduld.

B.

Magtig is der Schepslen God.
Hij vergeeft die hem verraaden,
Vol genade, zonde en ſchuld.

A. B.

Maar Hij ijvert jegens zondaars.
Vreeslijk, zondaars! ijvert hij.

A.

Wreedaarts, die mij bitter grieft,
Weet gij, dat mijn hart U lieft?
ô! Genade is mijne wraake.

B.

Die uw tong tot laster wet,
Hoor mijn ernftig fmeekgebed,
Dat U God toch zalig maake.

A. B.

Jezus! wij zijn uwe kinders,
Edel Held, U volgen wij.

RECITATIEF.

Wat ramp mag nu op nieuw hem prangen,
Den Heiligen Israëls! helaas! waar vind' ik hem?
Hier tuschen Moorders opgehangen,
Aan zijne deugd herken ik hem ——
Hij ziet zijn Moeder ftaan, door fmart bijna bezwecken,
Daar zilte traanen van haar purpre wangen leeken,
Hij ziet, meêlijdende, zijn' dierbren halsvriend aan,
En roept, ô Jongeling! zie hier uw Moeder ftaan: ——
Johannes, gansch vervuld met innerlijk erbarmen,
Befchermd Maria in zijne armen,
En Jezus is voldaan: ——
Ja, wordt nog meer verrukt, nu voelt hij geene wonden,
Daar hij een ftraal van troost, in deeze veege ftonden,
Aan 't zoo boetvaardig hart, eens zondaars fchenken kan.

Genade ſtraalt hem af, hoe godd'lijk zijn die reden,
Den Moorder ſpreekt hij aan, in 't felst der woede en pijn:
„ Ik zeg U aan, gij zult nog heden
„ Met mij in 't Paradijs-Hof zijn!"

ARIA.

Zingt den grootſten der Profeten,
Die Gods heil op ons doet daalen:
Dat de Geest zich opwaarts heffe,
Waereldlingen! zingt hem dank.

Gij, die opſtijgt van deze aarde,
En het rollende Geſternte
Onder uwen voet ziet went'len,
Om het loon der Deugd te ſmaken!
Stijg nu langs der Scheps'len keten,
Tot den Seraf! ſtijg nog verder!
Ziele, God zij uw gezang!

Zingt den grootſten der Profeten.
Die Gods heil op ons doet daalen:
Dat de Geest zich opwaards heffe,
Waereldlingen! zingt hem dank!

1ſte CHOOR.

Gepreezen zij de HEER, die onze zielen verlost heeft, dat zij niet nederſtorten ten verderve!

2de CHOOR.

Gepreezen zij de HEER! hij zal ons uit de aarde wederom opwekken, en wij zullen God in ons vleesch aanſchouwen.

Za-

1 en 2 Choor.

Zalig zijn de Dooden, die in den HEERE ſterven, van nu aan!

Recitatief.

Op eenmaal valt al de opgehouden ſmart,
Den Heiland woedende aan: — hoe hijgt zijn krimpend hart!
De pijlen des verderfs doorbooren al zijne aderen,
De kragt des ligchaams zwicht,
Daar de angſten van den dood, met dubble woede nadren,
't Geweld der hel zelfs, om hem ligt.
Nu is de ſmart te zwaar, die hem ontzaglijk drukt,
Hij roept: „mijn God! mijn God! hoe hebt gij mij verlaaten!" — —
Ook dit verſchriklijk tijdſtip rukt
Voorbij. Nu zucht de Held: „mij dorst," en ach! zij brengen,
Tot laafenis hem wijn, dien zij met Gal vermengen. —
Neen, hooger ſtijgt zijn Lijden niet;
Nu juicht hij 't Godd'lijk zegelied:
„ Het is volbragt, ontvang ô Vader, mijne ziele;"
Hij nijgt zijn Hoofd op zijne borst en ſterft.

Accompagnement.

Nu ſtijgen Seraphijns van alle ſtarren neder,
En klaagen luidt: hij is niet meer;
Des aardrijks diepten roepen weder:
Hij is niet meer!

ô Sidder, Golgotha! hij ſtierf op uwe hoogte,
Dat uwe glans, ô Zon! op deezen middag zwicht,
ô Aarde, ſplijt van een, ſcheur onder 's moorders voeten!
Gij graaven, doet U op. ô Vad'ren ſtijgt aan 't Licht!
Het Aardrijk, dat U dekt,
Is gansch met Bloed bevlekt.

Hij is niet meer, zoo klagen,
De dagen aan de dagen,
Hij is niet meer!
Ja, de Eeuwigheden zelve klagen:
Hij is niet meer!

CHORAAL.

Ween Menſchenkind,
Uw grootſte vrind,
Verlaat zijn dierbaar leven.
Nimmer zal zijn mond ons meer,
Godlijk leſſen geeven.

SOLO.

Ween toch niet, hij heeft *overwonnen*, de Leeuw uit de Stam Juda.

CHORAAL.

Ween Menſchenkind,
Uw grootſte vrind,
Zinkt onder duizend plaagen:
Kon dan zijn zagte Borst,
Zoo veel ſmart verdraagen?

SOLO.

SOLO.

Ween toch niet, hij heeft *overwonnen*, de Leeuw uit de Stam Juda.

CHORAAL.

Ween Menſchenkind,
Uw grootſte vrind,
Die ed'le, die oprechte,
Werd verſtooten, werd verſmaad,
Stierf den dood der Knegten.

SOLO.

Ween toch niet, hij heeft *overwonnen*, de Leeuw uit de Stam Juda.

SLOTCHOOR.

Hier liggen wij, getroffen zondaars,
Ô Jezus! diep gebukt.
Daar onze traanen 't Hof beſproeiën,
Nog met uw dierbaar Bloed doorweekt.
Ai neem ons offer aan!

Gods Vriend en der Menſchenkind'ren,
Die op uwe eeuwige bevelen,
Het zegel hebt des Doods gedrukt,
Aanbidding zij *uw* dank!
Dat elk U offer biê!

Hier liggen wij, getroffen zondaars,
Ó Jézus, diep gebukt;
Daar onze traanen 't ſtof beſproeiën,
Nog met uw dierbaar Bloed doorweekt:
Ai neem ons offer aan!

1786.

EENIGE KORTE

VRAAGEN EN ANTWOORDEN.

Vraag. Wie meent gij is een braaf
en regt gehoorzaam kind? —
Antw. Dat God uit liefde vreest
en de oudren teêr bemind. —

Vraag. Wie is een deugdzaam en
aan God behaaglijk Christen? —
Antw. Die Jezus voetspoor drukt
en zich onthoud van twisten. —

Vraag. Wie werkt, als Patriot,
het heil van 't vaderland? —
Antw. Hij — die de baatzugt doemt
en zich aan trouw verpand. —

Vraag. Welk leeraar is getrouw
en werkt gerechtigheid? —
Antw. Hij, die der menschen Geest
voor de Eeuwigheid bereid. —

Vraag. Welk' koopman meent gij, dat
getrouw en deugdzaam leeft? —
Antw. Hij, die het recht bemint
en elk het zijne geeft. —

Vraag. Wie leeven welvernoegd
en zalig in den Echt? —
Antw. Zij, aan wier Huwlijksmin
de Godsvrugt is gehecht. —

Vraag. Wie werken Neêrlands Heil
en 't Nut van 't Algemeen? —
Antw. Zij, die naar 's Heillands plan, —
het pad der deugd betreên. —

JOANNES ALB. S. HOEKSTRA.

$17\frac{21}{2}87$.

TIENTAL PUNTDICHTEN

VAN

JOHAN GROB.

Gevolgt naar X der beste uit deszelfs *Dichterſche Verzuchgabe*, gedrukt te *Baſel*, 1678.

I.

POKNEUZEN.

Wat beduiden dikke Neuzen,
Met Robijnen opgefiert?
Niets dan Bacchus legertekens
Dien hij zijne knechten ſtiert.

II.

BRUNO.

Bruno kan geen plaats betreden
Daar de lieden hem ontbreken,
Die hem groeten, heimlijk wenken,
En ter zijde met hem ſpreeken.
Heeft hij dan zoo veel bekenden?
Maakt zijn geld hem zoo verwaand?
Neen, hij wordt op alle plaatſen
Tot betaalen aangemaand.

III.

III.

AAN EEN DEUGDLOOS PREDIKER.

Gij zijt zo deugdenloos, dat men het naauw kan lijden,
En leert toch, met den mond, het volk alle ondeugd mijden.
Gij zegt: „ doet niet als SAUL, die ongehoorzaam was.
„ Volgt NOACHS ſpottren niet, bij 't groeijen van den plas."
En wat gij, van dien aart, al meer weet aan te voeren.
Alleen, indien gij 't volk, voorbeeldig 't hart wilt roeren,
Weidt dan zo ver niet af: ſtieht op het oogenblik:
Zeg uw gemeente ſlechts: Gij zult niet doen als ik.

IV.

AAN EEN GESTRENG SCHOOLMEESTER.

Gij zijt lofwaardig, ja: gij weet het zoo te maaken
Dat uwe knaapen 't heil van uwe gaven ſmaaken;
Want zo zij maar één jaar, bij u ter ſchoole gaan,
Dan hebben zij het recht — in 't Martlaarsboek te ſtaan.

V.

PECUNIA, BELLI NERVUS.

Ja, de oorlog vordert geld, en wel met groote hoopen
Waarvoor men kruid, geweer en menſchen zelfs, moet koopen.
Intuſſchen is het goed dat God GRADIVUS hinkt
Zo dra de eens volle beurs in JUNO's muntſlot ſlinkt.
Want kon der Vorſten volk zich buiten geld vermoorden,
't Is zeker, dat wij nooit van vreede op Aarde hoorden.

VI.

AAN DE WOEKERAARS.

Men noemt u Jooden — maar! men liegt het, dat is klaar,
Want zo gij Jooden zijt, waar blijft dan 't Jubeljaar?

VII.

OP EEN PRUIKEDRAAGER. (*)

ô Die Pruik verſiert u aartig, en is u geoorelooft,
Immers voegt de valſche hairlok billijk op het valſche hoofd.

VIII.

PODAGRA.

Menig tracht de Podagra door een kwaaden naam te krenken,
Maar of dit wel billijk zij, laat ik wijzer liên bedenken.
Immers zij laat, zeer goedaartig, arme lieden ſteeds in rust,
Daar zij, wel bedacht, de voeten van de rijker lieden kuscht.

IX.

SWITSERLAND.

't Is aan geen hoogen berg, nog engen weg te wijten,
Dat mijn bewooners ſtaeg voor de edle vrijheid plijten.
Geen ſnelle watervloed; geen zeeſtorm drijft hen aan:
Neen; de Eendragt ſtedt en doet mij heden nog beſtaan.

(*) In des Dichters tijd, was deze dragt nog zeer zeldzaam, vooral in zijn Land, daar men 'er den Spot mede dreef.

X.

DE OUDE EN NIEUWE GERECHTIGHEID.

Themis oogen zijn, en waren altoos, met een doek gebonden,
Doch haar oude en nieuwe sluijer wordt hiet zeer gelijk bevonden.
Gene was van goed digt linnen, dat het oog kon weêrstand biên,
Deeze van dun floers gevouwen daar zij heel wel dóór kan zien.

DE JONGGETROUWDEN.

DE VROUW.

Wij zijn dan nu vereend, maar zeg, mijn hartedief,
Hebt gij mij, als voorheen, nog zo ontzaglijk lief?

DE MAN.

Is 't moòglijk! twijfelt gij? — ach! 't gaat mij aan de zinnen!
Zoude ik U niet beminnen?
'k Heb U zo lief —— zo lief —— ô allerbeste Vrouw!
Dat het mij innig grieven zou,
Zo ge in deez' rampwoestijn, als balling rond moest zwerven.
Gij zijt te goed, voor zoo veel rouw!
Wat kalmte, welk een troost, zou dee mijn ziel verwerven,
Zag ik U morgen sterven!

M. N.

TAAL DICHT-
EN
TETTERKUNDIG
MAGAZIJN.

BEWIJS
VOOR DE SPELLING
ERKENNIS, EN BEKENNIS.

Menigwerf is mij bij het horen uitſpreken van de woorden, waaromtrent thans mijn geſchrijf verkeert, tot ene hindernis geweest de hardheid, de wanluidendheid, welke het mij toeſcheen, dat in dezelve heerschte; terwijl toch de *nn*, welke in de woorden *erkentnis* en *bekentnis*, of, zo 'er in een vers een *e* tusſchen kwame, *erkentenis* en *bekentenis* gehoord worden, enen misſelijken galm verſpreiden, die *ſs* te onaangenamer klinkt, hoe meer hij van de zagte en rollende vloejing, welke onze ſprake zo voordelig kenſchetst, afwijkt. — Dit had bij mij die uitwerking, dat ik aan de echtheid van deze algemeen aangenomene Spelling be-

gon te twijfelen; en al het volgende zal dienen, om den Lezer te doen oordelen, of ik met grond, dan of ik zonder reden getwijfeld hebbe.

't Is waar, en dit zal misschien velen mijne bedenking reeds met een soort van ongunstig vooroordeel doen beschouwen; 't is waar, dat ik het gebruik en de gezagvoering van allen, die ik tot nog toe gelezen heb, zo ver mij voorstaat, tegen mij hebbe; maar (even als ik bij de behandeling van het woord *koomst* (*a*) gehandeld heb,) wat de Spelling aanbelangt, heb ik reeds sedert lang geleerd, mij boven de gezagvoering te verheffen. — „Boven de gezagvoering u te verheffen?" Ja Lezer, maar versta mij wel; ik wil —— niet, dat in een twijfelachtig geval het gezag van oude, en beproefde Dichteren niets gelden moge, —— verre van mij zij zulke vermetelheid! —— edoch ik mene dit alleen, dat, wanneer men uit de woordgronding, of uit de gelijkvormigheid der tale, de Spelling van een woord, immers zeer waarschijnelijk, kan bewijzen, men zich dan aan de gezagvoering, niet behoeve te bekreunen. Trouwens *vooreerst* is het allernatuurlijkst, dat men ene gewoonte, welke men bevindt kwaad te zijn, laat varen;

(*a*) Doch waaromtrent ik, dank zij den Heer NIEUWENHUIJZEN, thands van mening veränderd ben. —— Maar, 't geen ik verzoeke, dat men opmerke, niet om zijn Eds. aanhalingen uit WILLERAMUS &c. Maar, om de aanmerking, welke zijn E. uit den *Dialectregel*, of *Analogie* van onze taal afleidt.

ren; *ten tweden* de gezagvoering *kan* zeer willekeurig zijn, en moet derhalven aan de gelijkvormigheid getoetst worden, terwijl deze laatſte, (het geen onder anderen *Prof.* VAN LENNEP *de linguarum Analogie* betoogd heeft,) in alle talen op den aart der tale zelven gegrond zij, en 'er zonder dezelve gene zuivere, of wijsgerige taal beſtaan kan. *Ten derden*, door blindelings de gezagvoering van grote mannen te volgen, heeft men een van deze twee onaangename gevolgen: —— of, men offert zijn oordeel en kunde geheel en al blindelings op, aan de dolle navolgingszucht van dezen of genen Schrijver; (*b*) —— of men geraakt, zo men van allen de Spelling wil overnemen, in den grootſten maalſtroom van de wereld, daar toch bijna ieder voornaam (zo wel als gering) Schrijver ene zich eigene Spelling behoudt, en 'er tot nog toe gene algemeen aangenomene, en met grond van redenen geſtaafde Spelling in ons land is doorgedrongen.

Wat hier ook van zij, voor mij heb ik reeds lang dit beſluit opgemaakt, het welk echter niemand moet aannemen zonder het eerst te toetſen, of het ſteek houde, dat namentlijk de gezagvoering, ondergeſchikt aan de gelijkvormigheid der tale, wel gelde, wanneer 'er gevraagd wordt, of zeker woord een goed woord zij, en met grond gebruikt

(*b*) En is deze aanmerking niet genoegzaam tot wederlegging van dat geen, 't welk voor de andere zijde door den Heer M. v. G. wordt voorgedragen? Zie *Taal-Dicht-* en *Letterkundig Kabinet*, D. VI. bl. 249. en volg.

bruikt worde, (daar toch geen nieuw, of reeds lang verouderd woord dien naam waardig zij,) en welke dan de betekennis zij? —— maar, dat in de vraag, hoe zeker woord gespeld moet worden? men *alleen* op de gelijkvormigheid, en de, daarop rustende, woordgronding te letten hebbe!

Niemand derhalven, (om tot onze woorden weder te keren) ergere zich aan mijne vermetelheid, om hier geheel en al de gezagvoering te verächten, en tegen hare vaststellingen aan te schrijven. Ik zal mij alleen bézig houden met ene redenering genomen uit de woordgronding, en dezelve zal, denke ik, de zaak voldingen.

Hóe vele soort van woorden zijn 'er, welke op *nis* uitgaan? De Heer L. TEN KATE, II. D. van zijne *Aanleiding*, t. d. N. S. 2. Verhand. §. 71. bl. 83. stelt drie; zulke namentlijk, die van *Substantiva*, *Adjectiva*, en *Verba* afkomen, door bijzetting van de onzagtstaartige, of zagtklemmende Aflei-terminatie *nis* of *nisse*. Zulke wederom, die van *verba* afkomen, zijn hem drieledig, of zulken, waarom *nis* achter het worteldeel geplaatst wordt, of —— waarin *nis* achter het *Præteritum Participii* komt, of —— waarin men het plaatst achter de eerste persoon *Præsenti Indicativi* of *Subjunctivi*. —— De Heer VERWER, *Idea ling. belg.* p. 81. *sqq.* leidt alle deze woorden af van 't *Præteritum Participii*. —— De Heer MOONEN integendeel van den *Imperativus*. Wien van allen zullen wij nu in zulk enen strijd van *Grammatieken* geloven? genen. De Lezer lette op het volgende, 't geen ik vrijmoedig zal voordragen.

I. 't

I. 't Komt mij voor, dat de Heer TEN KATE, voor wiens onnavolgbare verdienſten in de Nederduitſche Taalkunde, al wat onze taal ſpreekt, met eerbied en hoogachting moet aangedaan zijn, hier een weinig onnauwkeurig is, met te ſtellen, dat 'er woorden zijn, op *nis* uitgaande, welke van *Adjectiva* afſtammen; trouwens het voorbeeld, dat zijn Ed. opgeeft in het woord *geheimenis*, of *geheimnis* doet niet veel uit, want, ſchoon het waar is, dat het woord *geheim* een *Adjectivum* is, zo is het desniettemin een *Adjectivum Subſtantive Sumtum*, zo als bij de Latijnen *Amicus*, *Inimicus*, *Finitimus*, en vele nomina *Neutrius generis*. Immers men zegt *een geheim bewaren*, *een geheim verhalen*, enz. derhalven wordt dit dan voor een *Subſtantivum* genomen. Zo, bij voorbeeld, gebruiken onze *Pſalmberijmers* dit woord Pſ. CXLVII: 10.

Die moesten zijn getuigenisſen
En zijn verbonds GEHEIMEN *misſen.*

En behalven dit, zou dit woord ook het enigſte zijn, dat mij bekend is, dat men met ſchijn van een *Adjectivum* zou kunnen afleiden. 't Blijkt dus, dat 'er gene woorden, op *nis* uitgaande, afgeleid moeten worden van *Adjectiva*.

II. Ik neem ene aanmerking over van den Heer E. VAN DRIEL op de *Idea ling. belg.* p. 82. waar zijn Ed. den Heer TEN KATE beduidt, dat zijn Ed. ten onrechte het *derde* ſoort van zulke woorden, die van de *Verba* afgeleid worden, onderſcheiden doet zijn van het *eerſte*. Indedaad ik kan niet

zien, waarom *verrijzenis*, of *verrijsnis* meer *a prima Præsentis Indicat.* of *Subjunct.* afkomen moet, dan bij voorbeeld *geheugenis*, *getuigenis*, *lavenis*, en anderen. Ik gelove, dat ene taal des te meer verfraaid wordt, hoe minder de hoofdbronnen van afleiding gemaakt worden, want, worden die minder, des te meer afgeleidde woorden komen met elkanderen overeen, *en* in oorsprong, *en* in middel van afleiding. En hoe meer overeenkomst, hoe meer *analogie* en *harmonie* 'er in een voorwerp heerscht, even zo veel meer schoonheid en waarde bezit het zelve. Derhalven ook komen 'er gene woorden *a Præsenti Indicativi vel subjunctivi.*

III. De Heer VERWER schijnt mij toe ook gemist te hebben, wanneer hij de woorden, op *nis* uitgaande, *Participialia* doet zijn. *Voorreerst* de reden, die hij voor zijn gevoelen opgeeft, namentlijk, dat een *substantivum* van *passive* betekening niet voort kan komen, ('t geen toch nog jets anders is, dan afgeleid worden) dan van ene *dictio passiva*; deze reden is in 't geheel niet voldoende, en de ongegrondheid van dezelve heeft de Heer TEN KATE t. a. p. bl. 84. duidelijk aangetoond, en uit de verwante *Angel-Saxische* en *Frank-Theutsche* talen bevestigd.

Deze oplossing geldt dus tegen den Heer VERWER, maar *ten tweden*, ('t geen ook tegen de afleiding van den Heer TEN KATE, wat belangt de twede soort dier woorden, welke van de *Verba* afkomen, een bewijs is,) geen van die woorden, welke bedenkelijk zouden kunnen zijn, komen af

van

van het *Participium.* De bewuste woorden, welke mij bedenkelijk waren, zijn deze vijf: *gehouwdenis*, *geſteltenis*, *ontſteltenis*, *gedachtenis*, *vonnis.* (de Heer VERWER, die de woorden naar zijn Sijsthema verdraait, geeft nog *ervaartenis*, *beroertenis*, *verbintenis*, *bekentenis*, *vordertnis*, *beweegtenis*, *begraaftenis*, *ontfanktenis*; blijkbaar voor *ervarenis*, *beroerenis*, *verbindenis*, *begravenis* &c. De gemaakte woorden *beweegtenis* en *vordertnis* zijn mij onbekend, en bij KILIAEN niet te vinden.) Dat de woorden van deze ſoort zo weinig in getal zijn, en ik weet 'er geen één meer, doet terſtond vermoeden, dat dit ſoort onecht zij; en dit blijkt nader bij het onderzoek. Immers 1°. het woord *gehouwdenis*, dat ik bij JOH. DE BRUNE in zijn *Jok en Ernst* bl. 151. No. 110 vinde, komt bij KILIAEN niet ten voorſchijn, en ſchijnt dus van geen' ouden ſtempel te wezen; daarbenevens, zo het een goed woord zij, kan men 'het afleiden van het *ſubſtantivum gehoude*, waarvan de Heer VAN HASSELT op KILIAEN *v. gehouden* uit MATTHIJSZE dit voorbeeld gegeven heeft: *hij weſen ſal abel ende cuisch van* GHEHOUDE. —— 2°. Het woord *geſteltenis* komt niet af van 't *Participium geſteld*, maar van het *Subſtantivum geſtalte*, 't welk het zelfde betekent; de *a* en *e* worden dikwils dus verwisſeld, als in *kammen* en *kemmen*, *hart* en *hert* enz. —— 3°. Het woord *ontſteltenis* vindt ik bij KILIAEN niet (*d*), ſchoon hij

(*d*) 't Zelfde moet ik van het *gefingeerd* woord *ontſtentenis*, (waar van het *verbum ontſtennen* mede te zoeken is,) den Lezer vermelden.

hij echter het woord *ontſtellen*, en *ontſteldheid* heeft; derhalven moet dit woord —— of geheel uitgeworpen, —— of ten minsten in *ontſtellenis* veranderd worden. —— 4°. *Gedachtenis* komt niet van het *Participium gedacht*, maar van het *Subſtantivum gedacht*, of *gedachte*, 't welk, hoewel in 't eenvoudig door KILIAEN ook vermeld, en hier en daar gebruikt wordt, (zo als bij JOH. DE BRUNE, t. a. p. bl. 170.) echter meer in 't meervoudige voorkomt. —— 5°. Het woord *vonnis*, *vondnis* komt niet van 't *Præteritum gevonden*, maar —— van 't *Subſtantivum vond*, 't welk oorſpronglijk al dat gene berekende, 't welk *uitgevonden*, of *gevonden* werdt, waarvan daan het naderhand op velerleie wijzen, en in velerhande betekenisſen gebezigd werdt. —— 't Beſluit van deze aanmerking is: dat, gelijk 'er gene reden is, om enig woord van het *Præteritum Paſſivum* afteleiden, men alzo ook te vergeefsch naar dergelijk een woord zoeken zou.

IV. De Heer MOONEN dwaalt daarin, (waarin ik langen tijd met hem dwaalde,) dat Hij den wortel, waaruit alle de tijden van het *verbum* afgeleid moeten worden, ſtelt den *Imperativus* te zijn; het welk door den Heer TEN KATE is wederlegd in zijne *Aanleiding tot het verheyene van de Nederduitſche Sprake* II D. 1 Verhand. §. 26. bl. 32. Die Hem, het geen ik weet véler geval te zijn, (ſchoon de woorden anderszins duidelijk zijn,) op die plaats niet mogten begrijpen, kunnen naſlaan de aantekening van den Eerw. Heer BOLHUIS op de *Aanleiding* van KL. STIJL, bl. 113. N°. 89 en de genen, die

dien zijn Eerw. daar aanhaalt. —— Derhalven moeten die woorden welke op *nis* uitgaan, ook niet afgeleid worden van den *Imperativus*.

Nu blijven slechts twee afleidingen voor ons over, waar door wij zeer ligtelijk onze Spelling zullen kunnen staven.

I. Enige worden afgeleid van *Substantiva*, achter welke deze onzagtstaartige terminatie *nis* gevoegd wordt; zo dat van *geboorte geboortenis* afkomt, van *belofte beloftenis*, van *beeld beeldnis*, van *gedaante gedaantenis*, van *verstand verstandenis*, van *berouw berouwenis*, (doch van deze twee laatste woorden ben ik onzeker, of zij tot deze, dan of zij tot de volgende clasſe behoren), van *geheim geheimnis*, van *gehoude gehoudenis*, van *gestalte gestaltenis*, van *gedacht*, of *gedachte*, *gedachtenis*, van *vond vondnis*, en anderen.

II. Maar anderen, en verre weg de meesten, komen van het zakelijk deel van een *Verbum*, door dezelfde bijzetting; op deze wijze heeft men *ken*, *kennis*, *hinder*, *hindernis*; ('t welk ook van het Substantivum kan afkomen,) verder *hechtenis*, *eerbiedenis*, *schiedenis* (*e*) *geschiedenis*, *tuigenis* (*f*) *getuigenis*, *beduidenis*, *bewegenis*, *verbindenis*, *deernis*, *verstorenis*, *beroerenis*, *verrijzenis*, *vergevenis*, (*vergiffenis*,) *gelijkenis*, *besnijdenis*, *belijdenis*, *geheugenis*, *wen-*

(*e*) *Joh. de* BRUNE, *Jok en Ernst, dat is, Hofredenen en Quinkslagen*, bl. 141, 142.

(*f*) Ibid. bl. 155.

wennis, (*g*) *gewennis*, (*h*) *verandernis*, (*i*) *wilder-nis*, *doemenis* (*k*) *verdoemenis*, *verligtenis*, *gebeurenis*, *bezwaarnis*, *lavenis*, (of *laaffenis*,) *ervarenis*, *behoudenis*, *ergernis*, *droevenis*, (*droeffenis*,) *duisternis*, *verſlagenis*, (*l*) *gedenkenis*, ('t zelfde met *gedachtenis*, v. KILIAEN) (*m*) *groeienis*, (*n*) *gevarenis*, *verlosſenis*, (een verouderd woord) *bevintenis*, *beſchouwenis*, *geheugenis*, en anderen. Misſchien ook nog

(*g*) POOT, *Gedichten* I. D. bl. 118.

—— *Vermits uw trouw en* WENNIS.

(*h*) VONDEL, *Beſpiegelingen over God*, bl. 5.
Door 't licht der ſchepſelen, en aandacht, en GEWENNIS.

(*i*) POOT, *Gedichten*, I. D. bl. 119.

Tot mijn Verandernis.

(*k*) *Joh. de* BRUNE, ibid. bl. 137.

(*l*) Of *verſlegenis*, 't welk HOOFT heeft, *Nederl. Hist.* B. X. bl. 403. *Op dit pas vervorderden zich eenighe Spanjaardts van 't ſlot, onder de Burghers te ſchieten, en quetſten 'er zommighe ter dood toe: 't welk geen' kleene* VERSLEEGHENIS *baarde.* Deze plaats ben ik ſchuldig aan den Ed. Uitgeever van HUIDECOPERS *Proeve*, III. D. bl. 4.

(*m*) J. VAN MAERLANT, *Spiegel-Hist.* I. P. II. B. XVII. C. bl. 113. vs. 5.

Enen bouc, dat Dares ſcreef,
Daer die GEDINCKENESSE *in bleef*
Van den Grieken, en te Troijenen.

(*n*) *Joh. de* BRUNE, ibid. bl. 151.

nog *verſtandenis* (*o*) van de Infin. *verſtanden*, waarvoor nu *verſtaan*, en *berouwenis* van *berouwen* (*p*).

Om derhalven de woorden *erkentenis* en *bekentenis* afteleiden, zouden 'er —— of deze twee *nomina ſubſtantiva erkent*, of *erkente*, en *bekent*, of *bekente*, moeten bekend zijn; —— of men zoude moeten kunnen vinden de *verba erkenten*, en *bekenten*. —— Doch deze *Subſtantiva* zijn zo wel onbekend, als men integendeel de *verba* altijd dus geſpeld vindt: *bekennen*, *erkennen*.

En wat wonder? daar zij toch afgeleid zijn van het niet ſamengeſteld *verbum kennen*, namentlijk door voorvoeging van het voorvoegſel *er*, en *be*, doch welke, behalven de natuurlijke uitdeijing van het zamengeſtelde woord, anders in het oorſprongelijke niets veranderen. —— Zo heeft men *erbarmen*, en niet *erbarmten*, *erlangen*, en niet *erlangten*, *erinneren*, en niet *erinnerten*, enz. *bewaren*, en niet *bewaarten*, *benemen*, en niet *beneemten* enz. En zo is het ook in de verwantſpraken; als M-G. *Urreiſen*, niet *Urreiſtan*, F.-T.H. *Eraugan*, niet *Eraugtan*, *Erleſchan*, niet *erleschtan*. A.S. *Bileoran*, of *Bile-*

(*o*) *Delfſche Bijbel*, Ao. 1477. Exod. XXXI. *ic hebben veruult mit Gods gheeste, mit vroedſchap ende* VERSTANDENISSE, *ende conſte in alrehande werken.* Wederom uit HUIDECOPERS Uitgever, III. D. bl. 44.

(*p*) MAERLANT, t. a. p. c. XXV. vs. 16. bl. 129.

Sine BERROUWENESSE *was ſo groet,*
Et ſinen grote emoedichede,
Dat God ghehorde ſine bede.

Bileoran, niet *Beleortan*, F.T.H. *Bekennan*, niet *Bekentan* enz. Zie L. TEN KATE, *Aanleiding* enz. II D. 2 *Verhand.* §. 20, 24. bl. 52, 57, en 58.

Wanneer wij nu derhalven achter het zakelijk deel van onze *verba* de terminatie *nis* zetten, (want bij afwezigheid van gefchikte *Subſtantiva* blijft deze twede *clasſe* ons ſlechts over,) zo krijgen wij van *erken*, *erkennis*, en van *beken*, *bekennis*; op dezelfde wijze als zo even onder de tweede *clasſe* met voorbeelden is aangetoond. ——

Indien misfchien iemand liever deze woorden afleidde van een niet zamengeſteld *nomen ſubſtantivum*, dan nog zou deze Spelling moeten doorgaan; want *vooreerst* zou het eenigſte woord, waarvan men onze twee woorden zou kunnen afleiden, zijn het woord *kennis*: —— doch daar voor blotelijk de, anderzins niet veranderde voorvoegſels *er* en *be* zettende, verkrijgt men wederom —— niet *erkentenis* en *bekentenis*, maar —— *erkennis*, en *bekennis*. —— *Ten tweden*, zo zouden alle woorden, welke van dat woord op dezelfde wijze, dat is door vooraan bijvoeging, afſpruiten, gelijkformig moeten geſpeld worden. Intusſchen heeft men nog de woorden *onkennis*, en *voorkennis*, (om nu van de woorden, met een *ſubſtantivum* zamengeſteld, als *taalkennis*, enz. te zwijgen) welke woorden zeer ligtelijk van *kennis* zijn afteleiden, maar waarontrent de *Analogie* vordert, dat zij niet anders geſpeld worden, dan andere woorden, welke op dezelfde wijze van den algemenen ſtam afſpruiten.

Mogelijk zal het dezen, of genen voorkomen, dat

dat *erkennis*, en *bekennis* enigzins een hard geluid geeven door de twee *nn;* dit kan mogelijk zijn, maar

1°. Is het geluid minder hard, en minder aanstotelijk, dan de *ntn*, met welke deze woorden anderszins moesten geschreven worden, en dadelijk ook veel geschreven worden, bij voorbeeld in onze *Psalmberijming*, Ps. CXVI: 7.

En roepen hem met blijde ERKENTNIS *aan.*

2°. Schoon mij tot dit onderzoek deze wanstaltigheid in de uitspraak aanleiding gaf, moet echter de zogenaamde *Euphonia* in 't geheel niet in aanmerking genomen worden, wanneer zij tegen de *Analogie* zou strijden. Zeer te recht, naar mijn oordeel zegt ergens de wijdberoemde Heer SCHELLER. (q) *Quid est euphonia? nonne a consuetudine pendet?* —— *profecto, omne, quod rectum est, bene sonat.*

3°. Ik kan ook niet horen, dat dit *bekennis*, en *erkennis* meer hardheid verraadt, dan het woord *onkennis*, *voorkennis*, *wennis*, *gewennis*, *bezwaarnis*, *beeldnis*, en zelfs *kennis*.

Het eenigste, dat mij voorkomt nu nog tegen mijne onderstelling te kunnen worden ingebragt, zou zijn, dat in beide de woorden, waarontrent mijn onderzoek thans ging, de *Hoogduitsche Dialect* de *ntn* houdt, en schrijft: *erkenntnisz* en *bekenntnisz*, of *erkänntnisz* en *bekänntnisz*: —— dan, dit maakt, zo het mij voorkomt, niets tegen de bewezene Spel-

(q) v. SCHELLERI, *Præcepta Stijli bene Latini &c.* P. I. C. I. p. 32.

Spelling; want een van deze twee moet men aannemen: —— of men moet het *simplex*, het niet zamengeſtelde woord mede met de Duitſchers de *ntn* geven, en dus, met hunne *kenntnisz*, ook ſchrijven *kentnis*, en wie zal zulks doen? —— of van hunne afleiding van dat woord kan tot onze afleiding geen ander gevolg getrokken worden, dan, dat wij beiden van ons *primativum*, en *simplex* op dezelfde wijze ons *derivatum* en *compoſitum* maken, namentlijk door voor aan de onafſcheidbare voorzetſels, *be*, en *er* te zetten: derhalven, op dezelfde wijze, als zij van *kenntnisz* maken *bekenntnisz*; even op die zelfde wijze maken wij van *kennis*, *bekennis* &c.

Tot ſlot van deze verhandeling kan ik niet nalaten deze twee vragen, als *corollaria*, hier bij te voegen.

1. Moet men het woord *beteekenisſe* niet, volgens den opgegevenen regel ſpellen: *betekennis*? (of *beteekennis*) dewijl het van het zakelijk deel van het werkwoord *betekenen* afkomt, ſchijnt het mij alduſ toe; want van *beteken* ſpruit, door bijzetting van de *terminatie nis*, niets anders af, dan het woord *betekennis*. Alleen hindert mij enigzins de bedenking, of in zulk ene zagte en korte ſijlbe de dubbele *n* niet enigzins enigen misſtand geven moet? ——

2. Het woord *ſchennis*, is dat niet, even als het woord *vonnis* eigenlijk *vondnis* of *vondenis* is, oorſprongelijk *ſchendnis* geweest? Het woord zelve komt bij KILIAEN niet voor; de Heer TE WINKATE op den wortel *ſchend* meldt het ook niet: echter ſchijnt het wel een goed woord te zijn, want het

wordt

wordt onder anderen door VONDEL, *Beſpiegelingen over Godt*, bl. 79.

——— *maer de vader*
Der goetheit draegt geen ſchult, al drijft dees Turkſche leer
Den vrijen wil, als ſlaef, tot SCHENNIS *van zijn' heer.*

DE HAES, *Mengeldichten* bl. 427.

Uw eigen Vaderland, ô SCHENNIS *zelf te keer.*

H. K. POOT, *Gedichten*, I. D. bl. 101.

En laet uw wijze deugt, bevrijt van druk en SCHENNIS.

en bl. 126.

Ik bou, Gij breekt, ô ſchoon en SCHENNIS!

om andere plaatſen niet aantehalen. ——— Voorleden jaar waande ik, dat *ſchennis* afkwam van een werkwoord, dat *ſchennen* ware, 't welk ik, bij geval in ANTONIDES lezende, meende gevonden te hebben, als onder de *Lijkdichten* op dien, waarlijk groten, dichter, bl. 2. waar de Eerw: J. VOLLENHOVEN zingt:

De zangberg ſtort GESCHONNEN
Geen hoef-, maar tranen- bronnen.

en in de *Zegezangen* van ANTONIDES zelven vinde ik bl. 229.

——— *En haer zeeSCHENNENDE ſtandaerden.*

Daar bij kwam mij in de gedachten een plaats uit VOET, waar men van *aangeſchonne benden* leest. ——— Thans twijfel ik zeer aan de gewigtigheid van deze plaatſen; want de eerſte kan wederlegd worden daaruit, dat de Heer VOLLENHOVEN dus ſchreef om het rijm; de Heer VOET is van te laten tijd, om gezag te hebben; en bij ANTONIDES zou het een ſchrijf- of drukfout kunnen zijn, want

an-

anders heeft hij (zo veel mij voorſtaat,) altijd *ſchenden*, als bl. 167.

——— *haar op den hals te* SCHENDEN

en bl. 188.

Van ſchepen branden, haven SCHENDEN

en wat lager op dezelfde bladzijde.

De waterſchenders; zeevaartplagen.

Intusſchen wenschte ik wel, dat men, (iets, waartoe mij de tegenwoordige tijd ontbreekt,) dat men dit werkwoord op vaste ſchroeven konde zetten, niet alleen, om dat dit een winst voor onze taal zijn zoude, maar eigentlijk daarom, om dat dan alle twist, of namentlijk 't werkwoord *ſchenden* een ongelijkvloeiend, of gelijkvloeiend *verbum* zij, zoude ophouden; (over welken twist zie HUIDECOPER, *Proeve van Taal- en Dichtkunde* I. D. bl. 175 en volgg.) want dan zou buiten alle tegenſpraak het gelijkvloeiende *ik ſchende*, en *ik heb geſchend*, tot *ſchennen* behoren, daar *ik heb geſchonden*, en *ik ſchond* alleen dan zouden behoren tot het *verbum ſchenden*. ——— Maar, zo als ik zeide, ik twijfel zeer aan het beſtaan van dit werkwoord, dewijl ik van het zelve volſtrekt geen één *derivatum* wete, terwijl wij van *ſchenden* integendeel zeer vele hebben, als *ſchande*, (en daarvan *ſchandelijk*, *ſchandbrok*, *ſchandjongen*, *ſchandaal*, enz.) *ſchendig*, *ſchender*, *ſchending*, *ſchendſter*, *ſchendſtuk*, *ſtraat*, *ſchenderij* enz. Echter geve ik dit alles ter nadere overweging gaarne over.

J. CLARISSE.

Leyden, den 9den van Louwmaand 1789.

AND

ANDWOORD

OP

DE VRAAG:

Hoe kan de Naarvolging, zo wel van oude als nieuwe vreemde Werken der ſchoone Weetenſchappen, den Vaderlandſchen Smaak ontwikkelen en volkomener maaken?

DOOR

JOHAN CHRISTOPH SCHWABE,

Hoogleeraar der Wijsbegeerte te Stuttgard.

Wien de Koninglijke Academie der Weetenſchappen te Berlijn, Ao. 1788,
DEN GOUDEN KERPRIJS
heeft toegewezen.

UIT HET HOOGDUITSCH VERTAALD

DOOR

G. BRENDER à BRANDIS.

Miraturque novas frondes et non sua poma.

VIRG.

ANDWOORD

OP

DE VRAAG:

Hoe kan de Naarvolging, zo wel van oude als nieuwe vreemde Werken der ſchoone Weetenſchappen, den Vaderlandſchen Smaak ontwikkelen, en volkomener maaken?

Wanneer eene Natie, door eigen vlijt, zich uit haare ruuwheid heeft verheven, en, zonder dat zij van anderen ondersteund is geworden, zo verre tot de volkomene ontwikkeling van haaren aanleg, en de vorming haarer ſpraake gekomen is, dat zij werken van Verbeelding en van Vernuft kan voordbrengen; dan valt het haare Dichters (a) geenzins zwaar, om oorſpronglijk te zijn. Deze toch zijn niet alleen de eerſte, die de kundigheden, of de vruchten van verſcheidene Eeuwen, wel-

(a) De Schrijver zal, in deze Verhandeling, zijne Aanmerkingen voornamenlijk tot de Dichtkunst bepaalen; niet alleen om dat zij de Koningin der ſchoone Weetenſchappen is, maar voornamenlijk, om dat men het meeste dat hij 'er van zeggen zal, ook gemakkelijk op de Redekunde kan toepaſſen.

welke onder de natien verſpreid zijn, opzamelen; en dezelven, of door mondelinge overleveringen, of door ſchriften in gebruik brengen, en tot het nageſlacht doen overgaan; maar de voor hen nog ongebruikt liggende natuur, bied hen in 't bijzonder overäl nieuwe ſtoffe ter bearbeiding van dichterlijke werken aan. Even gelijk de Zeelieden, welke voor het eerst den Oceaan beploegen, zich enkel aan de winden en ſtroomen betrouwen, om nieuwe Eilanden te ontdekken; zo durven de gelukkige Geniën hunne verbeelding den vrijen loop laaten, om overäl nieuwe beelden te vinden, en de voordbrengſelen van hunnen geest daar mede te verſieren.

De Dichters eener Natie, welke de hoogſte beſchaaving des geestes, van eene reeds beſchaafde Natie verkreegen heeft, zijn in een geheel ander geval. Voor dezen is het meeste reeds vóórgewerkt. Hun verſtand is nog niet tot rijpheid gekomen, of hun geheugen is reeds met de voornaamſte kundigheden der natuur en zedenkunde vervuld, welke zij uit de vreemde ſchriften verzameld hebben. En eer hunne verbeeldingskracht ſterk genoeg is, hebben zich de voortreffelijkſte dichterlijke beelden en Tafreelen, welke de oorſprongelijke dichters uit de natuur in hunne werken overgedragen hebben, reeds daar in gevestigd. In één woord: de dichters van zodanig eene Natie, hebben den vreemden voorbeelden weinig van de uitvinding overgelaaten; en kunnen bijna niets anders dan *naarvolgen.*

Een

Een jong *Mantuaner*, welke met alle dichterlijke begaafdheden geboóren is, gaat, na dat hij zijn eerſten vorm in zijn Vaderland verkreegen heeft, naar *Napels*, om aldaar de Spraake van HOMERUS in den grond te leeren, en zich met alle de ſchatten der Griekſche Wijsbegeerte en Letterkunde te verrijken. Hij leest, of liever hij verzwelgt de *Iliade* met eene verrukking, voor welke alleen een mensch vatbaar is, die met HOMERUS's overeenſtemd. Hij leest haar bij herhaaling, en ontdekt 'er telkens nieuwe ſchoonheden in. De door Rede en Daaden zoo voortreflijk getekende karakters der Göden en Helden, de bijzondere en algemeene Gevechten; de bevallige Beſchrijvingen der belangrijkſte Tooneelen der Natuur; de levendige uitdrukking der Gewaarwordingen en Hartstochten; de gepaste, en wanneer zij ook van even dezelfde voorwerpen genomen zijn, altoos met nieuwe ſchaduwen wederkomende, Gelijkenisſen, waar door de Daaden der Helden, en alle de omſtandigheden van het Heldendicht, zo zigtbaar gemaakt worden; dit alles drukt zich, met diepe en onuitwisbaare trekken, in zijne verbeelding; en zijn geheugen neemt van tijd tot tijd die welluidende, en hem oor zo geheel ſtreelende verſen op, die niets dan de weêrklank van de Natuur ſchijnen te zijn. ——— Intusſchen wordt zijn genie rijper; en in dien ouderdom, in welken onze geest voor eene aanhoudende oefening geſchikt is, voelt hij een ſterke inwendige drift werken, om een Vaderlandsch Helden-

dicht te ſchrijven. Daadlijk maakt hij een ontwerp van dit Gedicht, terwijl deszelfs Geſchiedenisſe een gevolg van den Trooijaanſchen Oorlog, en deszelfs Held, een van HOMERUS Helden is. Alle de gedachten, de denkbeelden van HOMERUS komen hem nu, in het vuur van zijnen arbeid, te binnen, en deze ſtaan hem ongezogt ten dienſte. Zal de Dichter hen verwerpen; zal hij ze uit den reeks van zijne eigen gedachten en verbeeldingen, met welke zij zoo naauw verbonden zijn, wegſtooten? —— Dit is hem onmooglijk: misſchien errinnert hij zich in dit oogenblik niet eens, dat hij ze oorſpronglijk uit HOMERUS genomen heeft; even gelijk wij onze Vrienden, na eene lange afwezenheid, niet regt meer kennen, wanneer zij onverwagts voor onze oogen ſtaan. Maar waarom zou de verrukte Dichter zich bekommeren, waar zijne gedachten en denkbeelden, die hij noodig heeft, van daan komen? —— Even als het vuur, grijpt hij alle ſtoffen aan die nabij hem zijn; en vraagt, zoo min als de Veröveraar, naar het recht van bezitting.

De Natuur is onuitputlijk, zegt men: een zaak die zeer ſchoon klinkt, en die wij niet gaerne in twijffel trekken, nadien zij niet alleen de grootheid der Natuur verheft, maar onze eigenliefde 'er te gelijk door geſtreeld wordt. Dan, laat ons dit gezegde, door de fakkel der Wijsbegeerte verlichten, om te zien wat 'er waar in is.

De buiten ons beſtaande *ligchaamlijke Natuur*, is

is oneindig; het Heeläl is onbeperkt; jammer is het, dat alles wat wij 'er niet van gewaar worden, het zelfde is, als of het voor ons niet beſtond. De omtrek onzer Waereld is, in de daad, de kring onzer Gewaarwordingen; en deze kunnen, in zo verre zij dichtkundige ſtoffen zijn, wel opgeteld worden! De *Reuk* en de *Smaak* zijn, onder onze *vijf zinnen*, reede weinig vogtgeevende bronnen voor den Dichter, nadien deze ſoorten van Gewaarwordingen, te veel verwarring, en bij hunne wederherrinneringen, eene zwakte hebben, die hen voor den Dichter, die overäl naar levendigheid ſtreeft, bijna onnut maakt. In de uiterlijke *aandoeningen des Gevoels* is ook geene groote verſcheidenheid; dan wanneer men dezen zin, in betrekking met den zin des *Gezichts* beſchouwt, met welken zij, in gemeenſchap zijnde, zekere gronddenkbeelden vormt. En dus blijven de *Gewaarwordingen* van het *Gezicht* en het *Gehoor* alleen nog overig. (*b*) Dit veld is, in alle gevallen, zeer groot voor den Dich-

(*b*) Om zich zelven te overtuigen, hoe meest alles, bij den Dichter, op de gewaarwordingen van het *Gezicht* en het *Gehoor* aankomt, heeft men maar de eerſte plaats de beste, uit VIRGILIUS te overweegen. Bij voorbeeld de volgende:

Et jam prima novo ſpargebat lumine *terras*
Tithoni croceum linquens Aurora *cubile:*
Jam ſole infuſo, *jam rebus* luce retectis,
Turnus in arma *viros, armis* circumdatus *ipſe,*

Dichter, maar het heeft zijne grenzen, gelijk de menigte der bevallige zigtbaare en hoorbaare voorwerpen in de Natuur. Indien de keuze hier zo onuitputlijk was, dan zou de *Zon* en de *Maan*, de *Donder* en de *Stormen*, niet zoo dikmaals in de oude en nieuwe Dichtſtukken voorkomen. Zekerlijk kan het dichterlijk genie, deze denkbeelden op verſchillende wijzen te zamen voegen; maar het heeft dezelve nooit zo kunnen vermengen, dat 'er nieuwe enkelvoudige denkbeelden uit ontſtonden. En indien de Dichter, door het vermogen zijner verbeelding, het al eens zo vér bragt, dan zouden zij hetzelfde niet betekenen, of zij zouden, indien zij hetzelfde betekende, niet verſtaan kunnen worden.

Van de Gewaarwordingen, welke onmiddenlijk door voorwerpen buiten ons verborzaakt worden, kan men die *Gevoelens* onderſcheiden, die enkel uit de tegenswoordige innerlijke geſteldheid en beſtemming des ligchaams voordvloeijen, en in zekere deelen van hetzelve hunnen zetel ſchijnen te hebben. Men zou hen *ligchaamlijke gevoelens* kunnen noemen, om hen daar door van de uiterlijke gewaarwordingen te onderſcheiden.

Hon-

Suscitat, æratasque *acies in prælia* cogit:
Quisce ſuos: variisque acuunt rumoribus *iras.*
Quin ipſa arrectis (viſu *miſerabile*) *in hastis*
Præfigunt capita, *et multo* clamore ſequuntur, &c.

AEN IX. vs. 458 vſo.

Honger en *Dorst* zijn 'er de meest uitſteekendſte van. Zij zijn alle aangenaam of onaangenaam, en hebben meest eene groote levendigheid, maar hunne *verwarring* is ook zeer groot, en hunne herrinneringen zijn zwak. Hierom zijn zij, ondanks hunne groote verſcheidenheid, voor den Dichter van geen zeer uitgebreid gebruik. Een bewijs daar van is, dat men, om hen uit te drukken zich, of enkel aan hunne uiterlijke *Sijmptome* moet houden, en dus tot de verbeeldingen van het *Gezicht* en het *Gehoor* zijn toevlugt moet neemen; of dat men zich, wegens hunne overeenkomst met de *uitwendige* gewaarwordingen des gevoels, van deze laatſten bedienen moet. Zo zegt men: de ſmert *woelt door* de ingewanden, *vliegt* in het hoofd; *doorſnijdt* de borst, enz. De Geneeskunst heeft zekerlijk, daar zij verſchillende ziekten benoemd heeft, veele dezer ligchaamlijke gevoelens, bepaalde naamen gegeeven: doch de Dichter kan 'er weinig gebruik van maaken, nadien tot geluk der menschheid, het ondeelbaare ſlechts een gedeelte, van die menigte der ſmertelijke Aandoeningen, is toegedeeld geworden; en deze kunstwoorden, buiten eene bijzondere oefening, niet wel verſtaan kunnen worden. MILTON heeft derhalven, daar hij den ſtamvader van het menschlijk geſlachte, met eene lange reeks van ziekten, als gevolgen der zonde, voorzien heeft, en dezelven met alle hunne kunstwoorden, den eerſten mensch doet verhaalen; ons meer eene Proeve zijner Geleerdheid, dan wel

eene levendige afschildering der menschelijke ellenden gegeeven. (c)

Alle deze Aandoeningen komen, als *van buiten*, in de ziel. Maar 'er is nog een hoofdsoort van Aandoeningen, die in ons binnenste gevoed worden, en zich van daar in het ligchaam, en langs deszelfs oppervlakte verspreiden. Dit zijn de *Hartstochten*, en wel bijzonder die geen, welke met een hevig verlangen naar zekere voorwerpen verbonden zijn. Daar nu ieder mensch, elk soort van Hartstochten, meêr of min gevoelt heeft; zo heeft ieder 'er ook eene bevattelijke herinnering van; en nadien hen al het aangenaame, als eene onafscheidbaare gesteldheid aankleeft; zo zijn zij tevens een der belangrijkste stoffe voor de Dichtkunst. Intusschen is die menigte van *voornaame Hartstochten* niet groot; hoe menigvuldig hunne schaduwen en afschijnzelen ook zijn: en om dezelven regt bevattelijk te maaken, moet de Dichter hen, of uit hunne oorzaaken ontwinden, of hunne werkingen op het ligchaam; en wel bijzonder hunne toevallen (*Sijmptomata*) op deszelfs oppervlakte schilderen. Hier toe moet hij nu weder zijnen toevlucht neemen tot de verbeeldingen, die door het gezicht en het gevoel, of door het gehoor ontstaan; zo dat deze wezenlijk nuttige bron, nog maar een takjen van de bovengemelde hoofdbron is, tot

(c) MILTONS *Paradijs verlooren*, XIde Zang.

tot welke de Dichter telkens moet te rug komen. De bekende verſen van VIRGILIUS

At Regina gravi jam dudum ſaucia cura
Vulnus alit venis, et coeco carpitur igni.

en duizend andere beſchrijvingen der *Liefde*, bevestigen deze aanmerking, wier wezenlijkheid zich even zo ligt van andere Hartstochten, door voorbeelden uit de oude en nieuwe Dichters, laat bewijzen.

Eindelijk is de *natuur van 's menſchen geest* zelf, de rijkſte ſtoffe voor den Dichter. Ik betrek hier alle die fijne denkbeelden onder, die 's menſchen geest, door eene meerdere afgetrokkenheid vormt; alle die waarheden, die hij uitgevonden heeft; alle die kundigheden, die de vruchten van ſcherpe waarneeming en diep nadenken zijn: en in 't bijzonder die zedelijke Gevoelens, Begrippen en Aanmerkingen, die uit de veelvuldige en naauwe betrekkingen des gezelligen levens voordvloeijen; en welken alleen het eigendom eener Natie zijn, die een hoogen top van beſchaaving bereikt heeft. Het gebied der zinnen ſtaat gelijk één enkel punct tot dit onafmeetbaar Rijk, dat de Mensch niet zo zeer veroverd, als hij dit uit zich zelven vormt; en in het welk hij zoo veel te meer kan heerſchen, om dat hij 'er de ſchepper van is. Wanneer *de ondoorgrondbaarheid der Natuur* ergens waar is, dan is het hier, nadien de ontwikkeling van de geestige bekwaamheden der menſchelijke natuur, tot in het oneindige

ſchijnt

ſchijnt te gaan. Zeker is het, dat de Dichters van zulk eene Natie, bij welken de Kunſten en Weetenſchappen in hunnen vollen bloei zijn, hunne werken hier door een voorrecht geeven kunnen; die de dichterlijke voordbrengſelen eener Natie, die nog zo verre niet beſchaafd is, onmogelijk hebben kunnen. Hoe veele ſchoone plaatſen, zo in HALLERS *Leerdichten*, als in KLOPSTOCKS *Meſſias*, hebben wij niet te danken aan de duitſche Wijsbegeerte! De *Theodicee* van UTZ, een wijsgeerige Ode, die wij te vergeefsch bij PINDARUS en HORATIUS zouden zoeken; zou nimmer ontſtaan zijn, zonder de *Theodicee* van LEIBNITZ. De volgende uitmuntende verſen:

Zoudt gij, ô ſterveling! der Spheeren tal bepaalen?
Wie wijst de kragt van elken wind?
Wie weegt de Zilvren Maan? Of ſplitst de Zonneſtraalen?
Hij, die 't geboortenuur van 't oude Goud eerst vindt,
Die opſteigt langs der Wezens-keten
Tot daar toe waar Jupiters ring
Van 't' hooge onafgemeeten,
Tot aan zijn voeten hing.

Deze verſen, zeg ik, zou een van onze grootſte Odendichters, met alle zijne dichterlijke bekwaamheden, niet hebben kunnen maaken, indien onze Sterrenkunde, onze Natuur- en Bovennatuurkunde, hem daar geene aanleiding toe gegeeven hadden. Wanneer dezelfde Dichter van de Zon zegt: dat zij *ruſtloos*

Rond-

Rondom zich, aan goudenen draaden, gelukzaligë Waerelden omvoert;

dan wordt door dit ongemeen ſchoon; en zo veel ik weet, hem alleen eigen zijnde beeld, de *Newtonſche Attractie* of *Aantrekkingskragt*, zinnelijk gemaakt. — Hoe veel nieuwe denkbeelden kan de Dichter zich niet uit waarneemingen verſchaffen, die zich tot de menſchelijke verkeering bepaalen, welke zich in zoo veele kleuren en gedaanten vertoont. WIELAND heeft, in de Zeden onzer beſchaafde Waereld, (die noch de Zeden van *Rome* noch van Griekenland zijn, ſchoon hij 'er Griekſche naamen voor gebruikt, en het Tooneel in *Athene* verplaatst) de ſtoffe gevonden, tot de gelukkigſte voordbrengſelen van zijnen geest. POPE, die anders overal voorgangers had, is het gelukt, om in dezen nog eenen nieuwen en onbetreden weg te vinden.

Dit alles toegeſtaan zijnde; dan is ook dit veld voor den Dichter niet zo onafmeetlijk, als het op het eerſte gezicht wel ſchijnt. Want eerſtelijk zijn de ſtoffen, van welken hier geſproken wordt, volgens hunne natuur, niet alle zo geſchapen, dat de Dichter hen bearbeiden kan. Veelen onzer geestige denkbeelden zijn zo fijn en zo afgeſlepen, dat de verbeelding hen van geene zijde meer kan bevatten. LICHTWEHR, die het voor 't overige aan geene dichterlijke bekwaamheden ontbreekt, heeft den ongelukkigen inval gehad, om het recht der *Natuur* van WOLFF, in een Leerdicht voor te draagen: maar men

leest

leest nog liever WOLFFS Werk, dan deze verſen; want WOLFFS Boek is alleen droog om te leezen, maar deze verſen zijn verveelende. Ik herrinner mij, bij deze gelegenheid, in een onzer beste dagpapieren, den wensch geleezen te hebben, dat een van onze goede Dichters, LEIBNITZ *voorafbepaalde Harmonie* in een Dichtſtuk mogt bewerken: de Beoordeelaar meende, dat dit een der verhevendſte Leerdichten zoude worden. Dan, ik voor mij twijffel, of zulk eene onderneeming ooit een Dichter zou gelukken. De afgetrokkene denkbeelden, die de geheele Wijsbegeerte van LEIBNITZ ten grondſlage leggen, zouden door het æsthetiſche gewaad zodanig omkleed worden, dat zelfs de kundigſte Leezer moeite zou hebben, om dezelven te herkennen. LEIBNITZ zelf, waagde het zomtijds, om zijne denkbeelden eene grootere levendigheid te geeven, zich van beeldrijke uitdrukkingen te bedienen; doch deed dit met zulk eene zorgvuldigheid, dat men 'er den fijnſten ſmaak in ziet uitblinken. De eindelijke zelfſtandigheden ontſtaan, zegt hij, door geduurige *uitblikſemingen (fulgurationes) der Godheid*. De Heer BAILLI wilde meer redekundig of dichterlijker zijn, en maakte, om die reden, uit deze *fulgurationes*, *Blikſems*, *die uit eene zich openende Wolk uitſchieten*, *wiens elektrieke deeltjens alle Ligchaamen doordringen*. En hier door is het ſchoone denkbeeld van LEIBNITZ geheel bedorven. —— LUCRETIUS had aan het *Atomistisch Sijsthema* (ſtelſel der ſtofdeeltjens)

een

een veel ligter ſtoffe om te bewerken; nadien het veel gemakkelijker is, een Waereld te ſcheppen uit ſtofdeeltjens (*Atomen*) dan uit de verbeelding; en echter is hij dáár alleen maar Dichter, waar hij de *Liefde*, de *Lente*, de *Peſt*, en andere æsthetiſche voorwerpen bezingt: in de andere gevallen is hij niets meer, dan een gewoone verſenmaaker, wiens verſen (volgens het gevoelen van een Medelid der Academie, in deszelfs uitmuntende verhandeling *over het Leerdicht*) even zo hard en droog zijn, als zijne *Atomen* of Stofdeelen.

Vervolgens moet de Dichter, om de voorwerpen van den geest zinnelijk te maaken, zijne beelden weder van de ligchaamlijke Natuur ontleenen. Is deze voor hem beperkt (zo als wij hier voor bewezen hebben.) dan moeten het zijne beelden ook zijn. — Wanneer men THOMSON, de Dichter der *Jaargetijden*, verhaalde, dat zeker geleerd Man in *London*, aan een Heldendicht arbeidde: riep hij, in verwondering uit: *Hoe! zal hij een Heldendicht maaken, daar hij in zijn leven geen berg gezien heeft!* En BEATTI maakt dien aangaande de gepaste en op de waarheid gegronde aanmerking, dat indien wij uit HORATIUS VIRGILIUS en MILTON, als mede (die wij 'er wel bij durven voegen) uit KLOPSTOCKS werken, die beſchrijvingen willen doorſtrijken, die eene zinſpeeling op de groote verſchijnſelen der Natuur behelzen, wij dan deze Dichters, een groot gedeelte hunner verhevenheid zullen ontrooven.

Die

Die geenen, welken zich zulk een denkbeeld van de *onuitputbaarheid der Natuur* vormen, behoeven, om eenigzins tot de waarheid te rug te komen, alleen de voordbrengſelen van den geest te beſchouwen, welken in zulk een tijdperk voorkomen, in het welk eene Natie reeds meesterſtukken van allerlije ſoorten bezit. Welke poogingen! welke wanhoopende middelen zal men haar zien gebruiken, om nieuw te zijn. ——— Daar de voorgaande Dichters zich, van de waarlijk groote voorwerpen en karakters in het *Treurſpel*, meester gemaakt hebben; neemt men nu tot affchuwelijke en reusachtige karakters zijnen toevlucht. De gekrobnde Booswichten beginnen reeds in de Geſchiedenisſen te ontbreeken: en hier om laat men *Roovers* op het Tooneel treden: daarmen geen kans meer ziet om te roeren, begint men te muiten: ook valt het ligter, om Roovers dan Helden te laaten ſpreeken. Het verhevene en boertige, wordt op de zonderlingſte wijze door elkander gemengt; en den ſpoedigſten en geweldigſten overgang van het ernſtige tot het boertige gemaakt. ——— Ook in het *Blijſpel* zijn de hoofdbronnen van 't belagchlijke reeds uitgeput: men ſchildert om die rede 'er de kleinere *Nuancen* of aangenaame mengelingen van, die bij de beſchaafde Natie, welke meer zorg draagt, om niet belagchlijk, dan om niet deugdzaam te zijn, nog overig zijn. Maar hier door loopt alles op kleine trekken, en boosaartige zinſpeelingen uit, die men dikmaals alleen in de Hoofdſtad verſtaat, of in den kleinen

nen tijdkring, in welken de Dichter leeft. In 't kort, het waare boertige (*vis comica*) dat niet aan eene plaatse is, maar overal werkt, is verdweenen. In den *Figaro*, die anders boertig genoeg is, komt, behalven de Held van het ſtuk geen een recht beſliſſend, of om mij van een vreemd woord te bedienen, geen een regt *geprononceert* karakter voor; weshalven de Dichter zeer wel gedaan heeft, dat hij zijne karakters, door eene naauwkeurige tekening, in de voorrede van dat Blijſpel, beter bepaalt heeft.

Laat ons over deze ſtoffe nog maar een enkele aanmerking maaken. Legt onze Eeuw, door de zogenaemde leerwijze der *Deſorganiſatie*, volgens welke men in den menſchen, geheele nieuwe zinnen tracht te ontwikkelen, niet ſtilzwijgend de bekentenis af, dat onze uiterlijke en innerlijke gewaarwordingen, reeds tamelijk uitgeput zijn; en wij daar door, wanneer wij nieuwe willen hebben, in ons zelven ook geheel nieuwe, en tot heden nog onbekende bronnen van aandoenlijkheid en gevoel, moeten openen? —— Doch, even als onze (*Sonnambuliſten*) Slaapwandelaaren, bij een naauwkeurig onderzoek, ſlechts dingen afleiden, die zij voorheen van anderen gehoord hebben; en gelijk zij hunne oogen maar zoo digt houden, dat men kan vooronderſtellen, dat zij geſtolen blikken, op die dingen werpen, die rondsom hen zijn: even zo zijn ook onze gewaande oorſpronglijke ſchrijvers, geheel de lieden niet, die alles wat zij zijn, ſlechts door zich zelven zijn geworden; of zon-

der dat zij, het geen wezenlijk goed is in hunne ſchriften, niet uit de oude en nieuwe ſchrijveren ontleent hebben.

Maar indien het gebeurde, dat de Dichter eener Natie, die haare beſchaaving grootendeels van een of meer andere Natien ontleent heeft, de *Naarvolging* niet wel kan ontwijken: dan moet men verder vraagen: *of, en in hoe verre de Genie met de Naarvolging beſtaan kan?* De beantwoording dezer vraage, komt zo naauw met de vraage der Koninglijke Academie overeen, dat wij haar niet voorbij kunnen gaan: want de Eigenaartigheid is, en blijft altoos eene voortreffelijke eigenſchap van een voortbrengſel van den geest; die, alſchoon zij al niet wezenlijk is, evenwel deszelfs belang zeer veel vermeerdert.

Er zijn aesthetiſche ſchrijvers, welken het Genie, voor een bijzonder vermogen van de Ziel houden; en hier door niet duidelijk te kennen geeven, dat zij *geprivilegeerde* Zielen, of wezens van een hooger ſoort dan anderen, zijn. Dan, nadien ik de Leerwijze der overeenſtemming hemin, en, over 't geheel genomen, niet veel op heb, met nieuwe geestvermogens, zo komt mij het Genie voor niets meerder en niets minder voor, dan als *een hoogen graad van verbeeldingskragt, met een hoogen graad van het verſtand verbonden zijnde.* Ik maak hier een onderſcheid tusſchen *de verbeeldingskragt* en het *verſtand*, nadien het, volgens mijn gevoelen, geheel iets anders is, *denkbeelden weder voort te brengen, ſamen te ſchikken, te onthinden*, en te

ver-

vermengen; dan de *denkbeelden* met elkander te *vergelijken*, en hunne *onderlinge betrekkingen te bepaalen*. De verbeeldingskragt kan, zo wel aan den Ezel, als aan het Paard, vleugelen ſchenken; maar het verſtand ontkent die aan den eerſten, en verwerpt dus ook het beeld 'er van; en het billijkt die van den laatſten, om dat 'er te gelijk betrekkingen of overeenkomſten in gevonden worden; waar door de *Pegaſus* niet ſlechts een werk der verbeeldingskragt, maar te gelijk een voordbrengſel des verſtands is. De *Chaos* konden de oude Dichters ook door hunne verbeeldingskragt ſcheppen, maar tot hunne *Theogonien* en *Kosmogonien* gebruikten zij hun verſtand.

Dit vooronderſteld zijnde, maakt noch eene groote verbeeldingskragt alleen, noch een groot verſtand alleen, een Genie uit; ware het eerſte waar, dan zou de waanwijze een mensch van Genie zijn; en ware het laatſte waarheid, dan zou, bij voorbeeld, de beroemde WOLFF een man van Genie genaemd kunnen worden; het geen men toch, ondanks alle de hoogachting welke men dezen diepdenkenden en Sijstematieken kop ſchuldig is, niét ligt zal beweeren. Dus moeten beide bij elkander zijn, en wel in een zeer hoogen graad; want een zeker gedeelte dezer zielvermogens heeft de Natuur aan alle menſchen toegedeeld.

Dit denkbeeld van de Genie, laat zich zoo natuurlijk uit de werken der grootſte dichters, en in 't gemeen, uit de beſchouwing aller menſchen, opmaaken, die iets grootsch, en buitengewoons in de

Waereld geleverd hebben; dat men zich moet verwonderen, hoe men 'er ooit iets anders door heeft kunnen verſtaan. Of vindt men in de *Iliade* iets anders, dan eene rijke en ſterke verbeelding; en een verſtand, dat zijne werken het beste plan, en deszelfs deelen de ſchoonſte evenredigheid weet te geeven; dat alle omſtandigheden met elkander weet te verbinden; dat de Daaden en Reden zijner Helden, overeenkomſtig weet te maaken met hun karakter, en met den toeſtand in welken zij zich bevinden; dat de treffendſte gelijkenisſen weet uit te kiezen: en met één woord, dat overal orde, overeenſtemming en te zamenhang in deszelfs werken weet te brengen? ——— Wat was het Genie van LEIBNITZ anders dan een verbeeldingskragt, die in de oude en nieuwe wijsgeerige ſchriften, gedeeltelijk verſtrooid, gedeeltelijk ingewikkeld liggende denkbeelden, wist uit te vorſchen, en te zamen te voegen; die dezelven wist om te werken, en in ontallijke nieuwe reekzen kon zamenvoegen en verbinden; uit welken zijn zuiverer en fijner verſtand dan de zulken verkoos, welken door den ſterkſten band te zamen verbonden waren? Tusſchen het Genie van HOMERUS en van LEIBNITZ kan ik geen ander onderſcheid aantreffen, dan dat bij de eerſte de verbeeldingskragt, bij de laatſte het verſtand, een overwigt heeft.

Zij, die de verbeeldingskragt tot het eenig en wezenlijk merkteken des Genies maaken, zal ik niets tegen werpen, dan het voorbeeld van FREDRIK den IIden; dat ongemeen Genie, dat altoos den

den roem der Duitſchen, en de bewondering aller Volken wezen zal. Was hij het niet, die benevens zijne vrugtbaare en onbegrensde verbeeldingskragt, die hem zo veel zamenvoegſels van middelen aan de hand gaf, om zijn oogmerk te bereiken; die door zijn fijn, doordringend verſtand, dat overal de natuurlijkſte overeenkomſten en betrekkingen opmerkte; door het welk hij een Staatsſtelſel vormde, veldſlagen won, en zijne talrijke vijanden, eenen moed deedt ondervinden, die alleen daarom onwrikbaar was, om dat hij zijne krag-ten, tegen het vermoogen zijner vijanden, vooraf op het naauwkeurigſte wist af te weegen? ——

'Er is een zeker ſoort van Dichtſtukken, namenlijk de *Ode*, in welk de verbeelding alleen ſchijnt te heerſchen. Dan ENGEL toont (*d*) door voorbeelden, uit den ouden en nieuwen HORATIUS, dat ook zelfs agter deze reeks van verbeeldingen, een oogmerk en ontwerp verborgen is, op welken de nieuwheid en eigenaartigheid de voorname verdienſten eener *Ode*, berusten.

Zonder verſtand is 'er dan geen Genie! —— Wanneer, derhalven, een ſchrijver te veel verwarring en duisterheden in zijne denkbeelden en gedachten vertoond; wanneer hij te weinig ontwerp heeft; wanneer hij het gezond menſchenverſtand te veel beleedigt; wanneer 'er tegenſtrijdigheden van

(*d*) In zijne *Theorie der Dichtkunst, uit duitſche voorbeelden aangetoond.*

van allerlije ſoort, in zijne werken voorkomen, enz. dan mogen wij, ten dien opzichte, wel ontkennen dat hij Genie heeft, ten ware hij dit gebrek door veele en uitmuntende ſchoonheden weete te vergoeden. Hoe veele onzer beroemdſte ſchrijveren zouden, indien zij in deze ſchaal gewoogen wierden, te ligt bevonden worden!

Het denkbeeld der *Naarvolging* vereischt ook eene meer naauwkeuriger ontwikkeling, nadien het onbepaalde daar van, verſcheidene Kunstrechters, tegens de grootſte dichters onrechtvaardigheden heeft doen begaan, en hen tegen die van den tweeden rang onbillijk gemaakt heeft. Men lag MAUPERTUIS eens een der ſchoonſte gezangen, uit den in 't franſch vertaalden *Meſſias*, voor; wanneer hij in koelen bloede zeide: de Dichter heeft MILTON naargevolgt.

Men kan drie merkelijk van elkander afſtaande trappen, in de *Naarvolging* onderſcheiden. De *eerſte* en laagſte is die, wanneer de Dichter de Gedachten, Beelden, Beſchrijvingen, enz. uit vreemde ſpraaken, getrouw naar zijn voorbeeld, in de zijne overdraagt. De *tweede* beſtaat daar in, dat de Gedachten en Beelden, in het voorbeeld voorkomende, volgens het doel van den Dichter, of naar maate hij dezelve noodig heeft, veranderd en hervormd, en niet zelden ſchooner worden. Eindelijk beſtaat de *derde* en hoogſte trap der *Naarvolging* daar in, dat het vreemde voorbeeld, enkel de *aanleiding* tot zommige Gedachten, Beelden, Beſchrijvingen en Gelijkenisſen, des dichters

geeft;

geeft; in het welk al het overige, verder als zijn wezenlijk eigendom moet aangezien worden.

Van de eerſte ſoort van *Naarvolging*, kan men voorbeelden vinden bij alle goede Dichters. Dus komen in den *Eneas* eene menigte Verſen voor, die VIRGILIUS woordelijk, uit de *Illiade* en *Odijſee*, als mede uit andere griekſche dichters, in latijnſche voetmaat heeft overgezet. En hoe zou het anders kunnen zijn, daar 'er in alle Heldendichten, noodzaaklijk gedachten moeten voorkomen, die van andere dichters reeds gebezigt zijn; en die zich dikmaals ſlechts op een eenige wijze goed laaten uitdrukken? Wanneer men den Dichteren het gebruik van zulke gedachten wilde verbieden, dan zou dit even zo goed zijn, als dat men van den Meetkunſtenaar eischte, dat hij, voor zijne nieuwe voorſtellen, zich van geen bewijs uit EUKLIDES zou bedienen. Het vers in den *Eneas:*

Forſan et hæc olim meminiſſe juvabit.

is eene woordelijke overzetting uit het grieksch van EURIPIDES: maar de opmerking die dezelve bevat, is voor den mensch, die eenige ondervinding van de beurtwisſeling der dingen heeft, zo natuurlijk, dat men zich geenzins behoeft te verwonderen, wanneer men haar, bij meer ſchrijvers, op dezelfde wijze vindt uitgedrukt. Het ſtreeven naar nieuwheid zou hier op de onrechte plaats geſchieden, en een gemaakten ſtijl veroorzaaken. —— Een zuiver gevoel van het ſchoone, kunde

van beide ſpraaken, en de kunst van Verſen maaken, ſchijnen hier de eenige verdienſten van den Dichter te zijn: maar de goede en gelukkige plaatſing van zulk een vers is eigenlijk het geen deszelfs waarde uitmaakt. Het denkbeeld: *niets is lang voor den ſterveling*; is een geheel kunsteloze wending, van een algemeen bekende opmerking, raakende de kortheid van 's menſchen leven; die lang vóór den tijd van VIRGILIUS gemaakt is. Maar wanneer de overwonnen en naar zijn dood heigende MEZENTIUS, in den *Eneas* (*e*), zijn Paard met de volgende woorden aanſpreekt:

Rhoeche, diu (res ſi qua diu mortalibus ulla eſt!)
Viximus.

dan verwekt deze, in de Berenthefe zo gelukkig geplaatſte aanmerking, eene geheele ontroering in onze ziel. —— 'Er zijn in MONTAGNE geheele Verhandelingen, die bijna niets anders behelzen, dan plaatſen uit oude Wijsgeeren en Dichters; maar die wij toch met even zo veel belang leezen, als de nieuwe aanmerkingen van eenen LA ROCHEFOUCAULT.

—— —— *Tantum ſeries juncturaque pollet!*

Intusſchen heeft de verbeeldingskragt te weinig deel aan zodanige reekſen van gedachten, dan dat wij een Dichter, alſchoon hij ook een geheel Werk van dezen aart te zamen ſtelde, daarom Genie zou-

den

(*e*) Boek X. vs. 861.

den toekennen. Niemand ten minſten, zal de *Cento nuptialis* van AUSONIUS voor een Werk van Genie houden.

Maar deze hoogte bereikt de Dichter, wanneer hij den tweeden trap der *Naarvolging* beklimt; want het veranderen en het hervormen der Gedachten en Beelden van eenen Voorganger, is eene werking, van een tot zekeren graad verhoogde verbeeldingskragt; en het invoegen en zamenhegten dezer gedachten in en met zijne overige denkbeelden, is een werk des Verſtands. *Weglaaten, Bijvoegen, Hervormen* zijn de meest gewoone wijzen, door welken een goed Dichter zijn Voorbeeld kan veranderen. Van deze drie handelwijzen vinden wij verſcheidene voorbeelden bij VIRGILIUS, van welken wij 'er eenige zullen kiezen, en hier laaten volgen.

HOMERUS doet JUPITER, door den wenk zijner zwarte oogen, en de beweeging van zijn hoofdhair (*f*) den *Olijmpus* ſchudden, VIRGILIUS zegt alleen (*g*):

Annuit, et totum nutu tremefecit Olijmpum!

Indien het beeld door HOMERUS levendiger en beter geſchilderd is, dan door VIRGILIUS, moet men toch toeſtemmen, dat de laatſte aan zijn JUPITER meer waarde en verhevenheid gegeeven heeft, dan de eerſte; en dit enkel latijnsch vers is ten

(*f*) *Illiade* I. 528. *vſq.*
(*g*) *Æneade* X. 115.

ten minsten zoo schoon, als de drie griekſche van HOMERUS.

Wanneer VIRGILIUS, de luisterrijke houding en gestalte van DIDO, in de reijen haarer Maagden gaande, door de volgende uitmuntende verſen ſchildert:

Qualis in Eurotæ ripis aut per juga Cijnthi
Exercet Diana choros; quam mille ſecutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades; illa pharetram
Fert humero, gradienſque deas, Supereminet omnes:
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus!

dan is deze vergelijking zekerlijk uit de *Odijſee* overgenomen (*h*); maar het laatſte vers is een bijvoegſel van den latijnſchen Dichter (*i*); en geheel in den ſmaak van HOMERUS: en het is dit vers, dat eene nieuwe bevalligheid over het geheel Tafereel verſpreidt.

HOMERUS vertoont ons eenen Adelaar, hebbende een bloedige en ſpartelende Slang in zijnen klaauw; maar die hij, zo dra zij zich omkrult, en hem in de borst bijt, midden onder de Trojaanen laat vallen (*k*). VIRGILIUS maakt hier eene gelijkenis van, om TARCHON te ſchilderen, wanneer deze VENULUS, als ook deszelfs wapens, als een buit wegdraagt.

Ut-

(*h*) VI. 101.

(*i*) Vergelijk vs. 106.

(*k*) *Illiade* XII. 200.

Utque volans alte raptum cum fulva draconem
Fert aquila, implicuitque pedes, atque unguibus hæsit:
Saucius at serpens sinuosa volumina versat,
Arrectisque horret squamis, et sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus urget obunco
Luctantem rostro; simul æthera verberat alis.

Hier heeft de Dichter wezenlijke veranderingen in zijn voorbeeld gemaakt. Niet alleen dat het verhaal van HOMERUS, onder zijne handen eene Gelijkenis wordt: maar inzonderheid wanneer deze van de Slang alleen zegt: Δινοῦται ὀπίσω (dat zij zich *agterwaards omwindt*;) dan schildert VIRGILIUS alle derzelver beweegingen, met zulk eene levendigheid, en tevens met zo veel kunst, dat deze plaats in staat is, om alle overzetters te doen wanhoopen. In HOMERUS brengt de Slang den Adelaar een beet toe, en deze kan haar, wegens de smerten, niet meer houden. VIRGILIUS verandert dit, volgens zijn oogmerk. De Slang wringt zich, maar te vergeefsch; de Adelaar houdt zijn kromme bek onophoudenlijk tegen haar gericht, en voert haar, klapwiekende, door de Lucht. Op deze wijze wordt het geheele Tafreel van HOMERUS, veranderd voorgesteld. —— Dan het is den grooten dichteren alleen gegeeven, om dus met hunne voorgangers, naar den lauwer te dingen; en VIRGILIUS konde, om die reden, den zodanigen, die hem het naarvolgen van HOMERUS, als een verwijt voorwierpen, met die edele stoutheid van geest antwoorden, die het gevoel van eigen kragt hem gaf: dat het ligter ware

HER-

HERCULES zijn knods, dan HOMERUS een vers te ontneemen. En even zo wel kon HORATIUS van zich zelven zeggen; offchoon hij, volgens zijne eigen bekentenis, ARCHILOCHUS, ALCEUS en SAPPHO had naargevolgt:

Libera per vacuum poſui veſtigia princeps!

Indien echter, ten opzichte van deze wijze van Naarvolgen, nog eenige twijffel mogt overblijven, wegens de gelijkheid van den Dichter met zijn origineel; dan verdwijnt dezelve toch geheel en al, wanneer de Dichter den *derden* trap van *Naarvolging* bereikt. De origineele dichter moet toch *aanleiding* tot zijne nieuwe Denkbeelden, Gedachten en Beelden gevonden hebben; het zij dan in zijnen Godsdienst; of in de Geſchiedenisſen; of in de Volksverhaalen, of in de ruuwe voordbrenſelen zijner voorgangeren; of op een of andere wijze: en waarom zou men dan aan een Dichter, alleen daarom Genie ontkennen, om dat hij voor zekere trekken, of wel voor aanmerkelijke gedeelten van zijn werk, aanleiding gevonden heeft, bij groote meesters die vóór hem waren. Het is, in dit geval, altoos voldoende, wanneer zodanige trekken, het merk eener verhevene verbeelding, en der fijnſte en zuiverſte oordeelkunde, aan zich hebben.

Dat SATAN, in het tweede Gezang van den *Meſſias*, de Geesten der Helle te zamen doet komen, om hen zijne aanſlagen tegen den *Meſſias* te ontdekken; daar toe heeft KLOPSTOCK waarſchijn-

ſchijnlijker wijze aanleiding gekregen, door de vergadering der Helſche geesten in MILTONS *Verlooren Paradijs*. Maar men vergelijke beide gezangen eens met elkander, en men zal overal onderſcheid vinden. De Satans van KLOPSTOCK zijn geheel verſchillende met de Duivels van MILTON. Gedachten, Gevoelens, Beelden, Reden, alles heeft KLOPSTOCK uit zijn eigen Genie geput. Wanneer MAGOG, bij zijn opkomen uit de doode Zee, een geheele Zeekust met deszelfs gebergten, in den afgrond werpt (*l*); dan is dit een beeld, het welk weinige beelden van MILTON en HOMERUS in groote evenaaren. Dat de atheistiſche geesten, in deze vergadering, nog zeer ver van den Satan, en bij het laagst gemeen ſtaan, drukt de verachting des Dichters, ten opzichte van de Godloogchenaars, op zulk een fijne en oorſpronglijke wijze uit, dat men bezwaarlijk, bij een of ander, zo der oude als nieuwe dichters, een trek zal vinden, die met dezen gelijk komt. VOLTAIRE heeft het karakter van den *Miltonſchen* duivel bewondert, en gezegt: dat denzelve nog veel meer blonk, dan alle de luisterrijke trekken, met wel-

(*l*) In den eerſten Druk van den *Meſſias* ſtaat: *wierp hij, bij zijn opkomen, een geheele Zeekust op den Oever,* ——— Hier in ligt zekerlijk eene ſchijnbaare ongereimdheid, doch die evenwel niet grooter is, en zich zo wel laat verdeedigen, als het bekende vers van VIRGILIUS, in het welk *de Winden, Aarde, Zee en Hemel, dóór de Lucht dreigen mede te ſleepen.*

welken het de Engelſche Dichter waagde om God te ſchilderen. Maar indien hij in ſtaat ware geweest, om den tweeden zang des *Meſſias*, in de grondſpraake te leezen; en dat hem het voorooordeel tegen de duitſche Natie niet verblindt had; hij zou wezenlijk in KLOPSTOCKS *Satan*, en nog meer in deszelfs *Adramelech*, ondanks hunne afſchuwlijkheid, eene verheevenheid gevonden hebben, die MILTON nimmer aan zijne Duivelen heeft kunnen geeven.

De Herſchepping der helſche geesten in Slangen, welke in het Xde Boek van het *verlooren Paradijs* voorkomt, heeft KLOPSTOCK mogelijk aanleiding gegeeven, tot het herſcheppen van dezelven in geraamten, zo als dit in den XVIden Zang van den *Meſſias* geſchiedt. Beide Dichters hebben hier zo wel Proeven gegeeven, van hunne zuivere oordeelkunde, als van hunne ſterke verbeelding. Het is een gepaste ſtraf voor den Duivel, die de Menſchen onder de gedaante eener Slange verleid heeft, dat hij, wanneer hij in de hel te rug komt, om zijne daaden te vertellen; in plaatſe van goedkeuring, niets anders dan een algemeen ſisſchen hoort; en daar op zelv' een ontzaglijke Slang wordt, wiens geſisch zich met het helsch geſisch vereenigt. En even zo gepast is het, dat de Helſche geesten, welken, door het dooden van den *Meſſias*, alles meenen gewonnen te hebben, bij zijne aankomſte in de Hel, door een opſlag van zijn alvermoogend oog, in geraamten veranderd worden; en als doode geraamten, geheel onmag-

tig

tig, neder liggen. Maar het onderſcheid, in het karakter der beide Dichters, vertoond zich ook bij deze gelegenheid. MILTON had eene geduurige neiging tot ſpotten (m); waardoor dan ook dit geheele Herſcheppings-tooneel een eenigzins kluchtig aanzien heeft. KLOPSTOCK in tegendeel, verlaat ook hier zijn ernſtig karakter niet. —— Voor het overige, zo vertoont de Hexameter in deze beſchrijving, zich in volle zegepraal, over de gewoone versmaaten. Men merkt telkens die voortreffelijke plaatſen, in welken de poogingen van twee geesten voor geſteld worden, om beurtelings hunne ligchaamen te verwoesten.

Zie hier nog een voorbeeld van zulk eene Naarvolging. RAMLER had, bij het vervaardigen zijner

Ode

(m) Het volgend voorbeeld kan dienen, om het ſnort van Vernuft aan te wijzen, 't welk MILTON in zijne Spotternijë bezat. —— SALMASIUS had, na de onthoofding van KAREL den Iſten, een boek geſchreven tegen de Koningsmoordenaars; het welk op deeze wijze begon: „ *Het bericht, wegens dien in Engeland begaanen* „ *Koningsmoord, heeft zederd kort, onze oren, en nog* „ *meer onze harten gewondt.*" — MILTON, die Latijnsch geheimſchrijver was van het Parlement, 't welk die onthoofding geboden had, andwoordde hier op: „ *Of* „ *dit verſchriklijk bericht moet een zwaard geweest zijn,* „ *langer dan het zwaard van* PETRUS, *met het welk hij* „ MALCHUS *een oor afhieuw; of de Hollandſche oren* „ *moeten zeer lang zijn, zo dat men den ſtreek van Lon-* „ den *af, tot in den Haag heeft kunnen voelen: want* „ *zulk een bericht kan ſlechts Ezelsooren wonden.*"

Ode, op een ſtuk geſchut, zeker het oog op eene Ode van HORATIUS, in welke deze den boom verwenscht, door wiens val hij bijna verpletterd ware geworden. Maar het verwenſchen van een tot verderven bepaald Geſchut, is veel gepaster, dan de verwenſching van eenen vrugtdraagenden boom, die door een enkel toeval, naast zijn Meesters zijde neervalt. Beide Dichters gaan ras ieder hun eigen weg: en wanneer de Ode van HORATIUS ons met zich medevoert, door den ſpoedigen gang der verbeelding; dan is die van RAMLER even zo belangrijk voor ons, door de zo gelukkig ingeweeven lof *van den grooten koning*, die de ziel van den Dichter vervulde, en welke hij hier op eene gepaste wijze bezingt. HORATIUS heeft in zijne *Oden* geen couplet dat meer dichterlijk is, dan het volgende:

Ik zong zijn laatſte daad: hoe bruiſchend
Hem eens 't vijandlijk heir, gelijk een Zee omving,
Daar hij, vol heldenmoed, zijn weg langs menig duizend
Verſlatte ſcheedlen ging.

Elk Dichten, die zoo naarvolgt, kan met recht aanſpraak op het genie, in den eigenlijken zin van dit woord, maaken, alſchoon men zelfs, wegens alle de voordbrengſelen van zijnen geest, de Bronnen konde aanwijzen, uit welken zij voordgevloeit zijn. Doch dit laatſte is niet mooglijk: want even dezelfde dichter, die de Gedachten en Beelden van zijnen voorganger, zich zoo eigen weet te maaken; dezelven zulk een nieuwen vorm weet te geeven;

voor

voor wien een geringe aanleiding, in een vreemd werk voorkomende, toereikend genoeg is, om hem tot nieuwe gedachten, en geheel nieuwe denkbeelden op te leiden: dezelfde Dichter, zeg ik, kan ook uit zich zelven, en uit zich zelven alleen, gedachten en denkbeelden voordbrengen, van welken men geene ſpooren, noch bij de oude, noch bij de nieuwe Dichters zal aantreffen: echter zullen deze geheel oorſpronglijke denkbeelden en trekken, dat niet wel anders wezen kan, in zijne werken zeldzaamer voorkomen. En dus is het wezenlijk geſchapen. Hoe veel VIRGILIUS ook van HOMERUS, en mogelijk van de Alexandrijnſche Dichters, moge ontleend hebben; zo zijn 'er toch in zijn' *Aeneas*, Gedachten, Beelden, Gelijkenisſen en uitmuntende trekken in de karakters zijner Perſoonen, tot welken hij, buiten twijffel, enkel door eigen waarneemingen, en het beſchouwen van de ligchaamlijke en geeſtlijke natuur, gekomen is. Het karakter van DIDO, als mede het edelaartig karakter van AENEAS, (dat door de veele boertige bereimingen van den *Aeneas*, noodzaaklijk in ons oog eenige van zijne ſchoonheden heeft moeten verliezen:) zijn, zo ver ik weet, geheel zijn eigendom: en eene Epiſode, gelijk die van NISUS en ERIJALUS, zal men bezwaarlijk, bij een of ander Dichter, vóór hem geſchreven hebbende, vinden. Deze karakters, en het fijn en zedelijk gevoel, door het welk zij zo belangrijk voor ons worden, zijn een vrugt van AUGUSTUS tijdkring; gelijk men de ruuwere karakters van

HOMERUS helden, en hunne eenvoudige of naive gevoelens, die ons thans zo oorſpronglijk en nieuw voorkomen, nadien ze ons vreemd zijn geworden, alleen aan zijnen tijdkring te danken heeft.

Hier uit blijkt nu, hoe moeilijk het is, tusſchen het *naarvolgend* en het *oorſpronglijk Genie*, eene naauwkeurige grensſcheiding te maaken; en dat het eindelijk, enkel op het meerder of minder Genie moet uitloopen. Er is evenwel onderſcheid in. HOMERUS was het oorſpronglijk, en VIRGILIUS het naarvolgend Genie; gelijk het Genie van KLOPSTOCK meer oorſpronglijkheid heeft, dan dat van WIELAND. Ik geloof dat, om alle misverſtand voor te komen, en geene onrechtvaardigheden tegen de grootſte dichters te begaan, het noodzaaklijk is, dat men van deze tweederlij ſoorten des Genies, nog eenige karaktermaatige trekken opgeeve.

Nadien het oorſpronglijk Genie, meer uit de Natuur en uit zich zelven; het naarvolgend meer uit zijne voorbeelden ſchept; zo moet het eerſte niet alleen meer levendigheid, maar te gelijk ook meer *karaktermaatigs* bezitten. KLOPSTOCK heeft een zeer beſlisſend karakter, dat voornamenlijk uit Ernst, Plechtigheid, Diepzinnigheid en Sterkte is te zamengeſteld. Hij weet de fijnſte Aandoeningen der Ziel uit te drukken, en geen Dichter vóór hem, heeft het immer gewaagt, om zo veel Bovennatuurkunde in zijn werk te brengen. —— WIELAND heeft, voornamenlijk in zijne eerſte ſchriften, zeer weinig karaktermaatigs; het voorbeeld dat hij

naar-

haarvolgt blinkt overal door. Nu wil hij DAVID, dan HORATIUS, dan KLOPSTOCK, en dan weêr iemand anders zijn. Dan, na dat 'er eene soort van vereeniging (*Coalitie*) van alle deze vormen, in zijne Ziel heeft plaats gehad, en nu hij met de Wijsbegeerte van PLATO, de Wijsbegeerte des levens vereenigt heeft; verschijnt deze PROTEUS in eene bepaalde gedaante, die hij niet meer aflegt.

Dit voorbeeld toont dan ook te gelijk, aan de andere zijde, het aanmerkelijk voorrecht, dat een naarvolgend genie boven een oorspronglijk heeft. Deze laatste is ten minsten eenigzins bepaald, daar de eerste eene buigzaamheid heeft, die het geschikt maakt, om alle vormen aan te neemen. VIRGILIUS heeft zijne kragten in driederlei soorten van Dichtstukken beproeft; en het is hem in alle drie zeer wel gelukt. 'Er is geen Grieksch Dichter vóór hem geweest, die zo veel geleverd heeft. —— VOLTAIRE, die men onder de naarvolgende geniën moet rekenen, nadien hij, op eene in 't oog loopende wijze, schoon met eene bewonderenswaardige bekwaamheid, de æsthetische voortbrengselen der Grieken, Romeinen, Engelschen en Italiaanen, zich ten nutte gemaakt heeft, is in zeer veele soorten gelukkig geslaagt. Zulke verschillende bekwaamheden vooronderstellen een zeer *uitgebreid gevoel van het schoone*; en dit is weder een nieuw voorrecht, dat een naarvolgend genie boven een oorspronglijk kan genieten.

KLOPSTOCK geeft niet onduidelijk, op ver-

ſcheide plaatſen, zijne verachting jegens de franſche Dichters te kennen. Dit is noch een voorôordeel, noch eene gemaaktheid, zo als dit bij andere Lieden, zeer wel het geval zou kunnen zijn. Neen: maar die groote man heeft voor de *ligte ſchoonheid*, voor de *vluchtige bevalligheid* in de Dichtkunst, geen zin: wat hem niet ſterk ontroert, niet genoeg aandoet, heeft bij hem geene dichterlijke waarde. Om die reden zal hij ons ook geen aangenaam luimig verhaal, maar meeſtal ſlechts eene raadſelachtige allegorie geeven. ——— Eindelijk, zo wordt het naarvolgend genie niet zó ligt uitgeput als het oorſpronglijke: het heeft een te grooter voorraad van denkbeelden vergadert, en het bezit te veel bekwaamheid, om dezelven op allerhande wijzen aan te wenden, en ze te gebruiken, dat het niet altoos weêr iets nieuws zou leveren. VOLTAIRE heeft zijne leezers, tot in zijn' hoogen ouderdom toe, op de aangenaamſte wijze onderhouden: alles wat hij ſchreef beviel aan het algemeen altoos; en dat zijne ſchriften niet alleen bevielen, om dat VOLTAIRE een ſchrijver naar de *Mode* was, bewijst het vermaak, met welk nog heden de meeste Lieden van ſmaak, zijne kleine ſtukken leezen. WIELAND heeft op eenen ouderdom, die men op verre na, niet jong meer kan noemen; de *Oberon*, een zijner uitmuntendſte werken geſchreven; en hij zal ons zeker, ſchoon niet met zulke meeſterſtukken, altoos nog, als een aangenaam tijdverdrijver bezig houden. De Dichter van

den

den *Mesſias* maakt nog heden Oden: maar welke Oden! ———

Het ware te wenſchen, dat men, volgens deze kentekenen, het oorſpronglijk en het naarvolgend Genie beoordeelde: mogelijk zou men dan bevinden, dat ieder zijne voorrechten heeft, die eindelijk tegen elkander opweegen, en ook hier de opmerking volkomener maaken, dat de Goden geen' ſterveling alles gegeeven hebben.

Ik voor mij, bekenne: dat ik bij het leezen mij weinig 'er over bekommere, wie oorſpronglijk de Dichter is; maar zoo veel te meer, in hoe verre men mij weete te onderhouden, of, hoe men belang weet te verwekken, en ons in den ſtroom der gedachten en aandoeningen weet mede te voeren. Dit is de eigenlijke kunst van den Dichter: en wie deze niet verſtaat, zal ik voor alle zijne oorſpronglijkheid weinig dank weeten. LA FONTAINE heeft, zo veel mij bekend is, geen eenige nieuwe Fabel uitgevonden; maar door de ongemeen onderhoudende wijze, op welke hij verhaalt, door zijnen naiven toon, en zijne ligte, zelfs wat te onachtzaame verſen, heeft hij bij zijne Natie, eene plaatſe, naast de grootſte Dichters verkreegen. De ſterkte van SHAKESPEARE zelf, vertoont zich, volgens het oordeel der beste oordeelkundigen, niet in den glans van enkelde plaatſen; maar alleen in de voordzetting zijner Fabel, en in den gang zijner geſprekken. En hierom vergelijkt Dr. JOHNSON die geenen, welke SHAKESPEARE, door uitgezogte ſchoone plaatſen, trachten aan te prijzen, met

den *Pedant* bij HIEROKLES, die zijn huis gaarne aan den Man wilde helpen, en daarom ter proeve, een' ſteen van hetzelve, in zijn zak rond droeg. Wanneer een franſche Leermeester der ſchoone Weetenſchappen, op het artijkel van CORNEILLE komt, dan wordt altoos het bekende *qu il mourut*, als een bewijs van deszelfs groot genie aangevoerd. Moet de Leerling, dus doende, niet tot het dwaas gevoelen vervallen, dat *Tooneelgreepjens*, de grootſte verdienſten, zo wel als de grootſte kunst van een' Treurſpeldichter zijn?

Wanneer in het IXde Boek der *Aeneade*, NISUS, bij gelegenheid van het doodsgevaar, met het welk zijnen, van vijanden omringden, vriend EURIJALUS bedreigd wordt, in deze woorden uitbarst:

Me, me (adſum, qui feci,) in me convertite ferrum,
O Rutuli! mea fraus omnis; nihil iſte nec auſus,
Nec potuit: coelum hoc et conſcia ſidera teſtor!
Tantum infelicem nimium dilexit amicum!

Dan is 'er in alle deze verſen, geen één oorſpronglijke trek: maar is het denkbeeld wel ooit ſchooner en treffender voorgeſteld, zedert 'er Dichters en verſen geweest zijn? — En even dezelfde Dichter, welke onze ziel, in deze zoete aandoeningen heeft doen ſmelten, deelt ons kort daar op, de geheele wraakzuchtige woede van NISUS in de volgende, even zo voortreffelijke, verſen mede:

At Niſus ruit in medios, ſolumque per omnes
Volſcentem petit, in ſolo Volſcente moratur.

Quem

Quem circum glomerati hoſtes, hinc comminus atque hinc
Proturbant. Inſtat non ſecius, ac rotat enſem,
Fulminique, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit adverſo, et moriens animam abſtulit hoſti.

De ſpoed, met welken men het laatſte vers, wegens de ſmelting, in *animam* leezen moet, brengt niet weinig, tot de levendige voorſtelling der Gezwindheid bij, met welke NISUS, een oogenblik vóór zijne nedervelling, aan VOLSCENS een doodelijken ſteek toebrengt. —— Wie in ſtaat is om zulke verſen te maaken, kan, zonder benadeeling van zijnen roem, zich zeer wel, op den tijtel, als een oorſpronglijk Genie voordoen.

Uit het, toe hier toe aangevoerde, blijkt, dat wie gelukkig wil naarvolgen, zelfs Genie, moet hebben; dat is, dat hij, zo als wij dit denkbeeld hier vóór bepaalt hebben, een hoogen trap van verbeeldingskragt, en geen geringe maate van Verſtand moet bezitten. En dit wordt door de geſchiedenis der Letterkunde, van alle Natien bevestigd.

Wanneer de geestvermogens, van eene door de weelde, dwinglandij, of andere ongelukkige omſtandigheden, ontzenuwde Natie, beginnen te verzwakken; of wanneer de bekwaamheden van hunnen geest zich nog niet genoeg ontwikkeld hebben; dan moeten alle hunne Proeven, om de grootſte meesters naar te volgen, noodzaaklijk mislukken. In het eerſte geval waren de Romeinſche ſchrijvers, na het bloeijend tijdperk van AUGUSTUS, en voornaamlijk in dien tijdkring, in welken het Roomſche Rijk naar zijnen ondergang helde. STA-

TIUS, CLAUDIANUS, SILIUS ITALICUS, volgen VIRGILIUS nog tamelijk goed naar, doch op verre na zo ongelukkig niet, als dezen het HOMERUS gedaan heeft: want in de plaatse van met hunne voorgangers naar den prijs te dingen, en hen somtijds te overtreffen, blijven zij meest altoos beneden dezelven. Nog slegter Naarvolgingen, van de griekſche Clasicale ſchrijvers, vondt men bij de laatere griekſche Schrijvers, welken onder de Bijzantiſche Keizers leefden. Kwalijk aangebragte woorden en redenwijzen, uit HOMERUS en HESIODUS; veele en ongeſchikte Zinſpeelingen op de Fabelkunde en andere kleinigheden, aan welken zich bedroefde ſchrijvers vast hielden, maaken de geheele ſchoonheid van den Sophist HIMERIUS uit; en wel voornamenlijk in zijne Lofrede op de Stad *Conſtantinopel*, en op den Keizer JULIANUS. Eenigzins beter, doch nog altoos zwakke Naarvolgingen, vinden wij in het tijdperk, dat de wederherſtelling der Kunſten en Weetenſchappen voorafging. Men kan het zeer wel, aan de ſchrijvers van dat Tijdperk, zien, dat zij de ſchoonheden der Griekſche en Romeinſche meesters beginnen te voelen: en dit was altoos de eerſte trap tot de æsthetiſche volmaaktheid. Maar zij blijven toch meest aan de uitdrukking, zodanig als die daar ligt, hangen; ſchrijven dikmaals woordelijk af; en weeten de gedachten en beelden van hunne voorgangers geen nieuwen vorm te geeven; laat ſtaan opvolgende gedachten en Beelden daar naar te ſchikken. In 't kort, hen ontbreekt die vlucht der

ver-

verbeelding, buiten welken men geen groot dichter wezen kan; als ook de ſmaak, die de ſtoffen zeer goed weet te kiezen en te ſchikken. Daar nu, bovendien, de Wijsbegeerte en de overige Weetenſchappen, nog niet bearbeid waren; zo ontbrak hen ook de noodige ſtoffe, tot de voortbrengſelen van hunnen geest, welken dus niet, dan zeer mager konden uitvallen. Het was zekerlijk een nadeel voor hen, dat zij in eene ſpraake wilde dichten, die hunne moederſpraake niet was: dan, dat dit geen hoofdbeletſel was; blijkt daar uit, dat, zo dra de Dichters eens begonnen hadden, hunne werken in de Landſpraake op te ſtellen, zij ook beter latijnſche verſen maakten. PETRARCHA's *Africa*, hoe weinig waar dichtkunſtigs 'er, voor 't overige, ook in wezen moge, overtreft toch alles, wat zijne voorgangers geleverd hadden: en VIDA heeft verſen welken VIRGILIUS zich niet zoude geſchaamd hebben.

Hier uit kan men, op het eerſte aanzien, het bijzonder verſchijnzel, in de geſchiedenis van 's menſchen geest verklaaren, dat te algemeen is, dan dat men het enkel aan toevallige en plaatſelijke oorzaaken zoude toeſchrijven. Men vindt naamlijk, zo wel bij de ouden, als bij de hedendaagſche beſchaafde Natien, dat wanneer de eerſte Dichters onder hen opgeſtaan waren, de Dichtkunst bij hen een ſoort van ſtilſtand maakte, die dikmaals één en meer eeuwen duurde, na welker verloop zij zich dan eerst in haaren volen glans vertoonden. Na dat ENNIUS onder de Romeinen bloeide, leed het om-

trend twee Eeuwen, eer zij HORATIUS en VIRGILIUS verkreegen, en in al dien tusschentijd maakte hunne Dichtkunst geene aanmerkelijke vorderingen. Welk een tijdrekenkundige afstand vindt men van PETRARCHA tot op TASSO; van de *Provenzaaldichters* tot op CORNEILLE; van CHAUCER tot op MILTON; en van deze tot op POPE, en eindelijk van de *Minnezangers* tot op HAGEDORN! —— Dit verschijnzel, dat, volgens mijn weeten, noch van geen een wijsgeerig geschiedschrijver, in haare algemeenheid is opgemerkt, heeft, naar mijn inzien, alleen haaren grond, in den voordgang en de vorderingen van 's menschen geest, en in de wending, die de hoogere beschaaving eener Natie, telkens neemen moet. De *Verbeeldingskracht* ontwikkelt zich, natuurlijker wijze, bij eene Natie, die zich begint te beschaaven, eerst, en vooral met een merkelijken voordgang des verstands: en met deze ontstaat de ruuwe en eenvoudige Dichtkunst, die meer eene uitbarsting van inwendige drift, dan een werk der kunst is. Daar op beginnen nu ook de bekwaamheden van den geest zich bij die Natie te ontwikkelen; maar deze ontwikkeling gaat zeer langzaam voord; en 'er zijn geheele Eeuwen noodig, tot de fijnere denkbeelden, en de hoogere kundigheden in 't zuiver gebragt worden; die slechts het eigendom van een verlicht tijdperk zijn. Terwijl de Natie deze poogingen doet, valt 'er te gelijk eene aanmerkelijke verandering in haare Spraake voor, welke dan ook van tijd tot tijd haaren bepaalden vorm verkrijgt. Deze gisting, in welken de denkbeel-

beelden, noch de ſpraake eener Natie, behoorlijk uitgevonden zijn, moet noodwendig een' ſtilſtand in haare Dichtkunst veroorzaaken. In één woord, tuſſchen de twee tijdperken der Dichtkunst, van welken de een, de *eenvoudige*, en de andere de *kunſtige* kan genoemd worden, ligt de *wijsgeerige* midden in, waar door de laatſte voorbereidt wordt.

Zo ging het bij de Romeinen. Zij verkreegen, ſpoedig genoeg, eene eenvoudige ruuwe Dichtkunst; maar het duurde nog een geruimen tijd, eer hunne Dichters zich met de hoogere kundigheden, van de Grieken bekend maakten; en hunne Spraake vormden: en toen eerst konde een VIRGILIUS en HORATIUS onder hen opſtaan.

Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ,

zegt de laatſte, en geeft daar mede te verſtaan, dat hij zelfs de *Zaaken*, welken in zijne *Oden* en *Brieven* voorkomen, uit de ſchriften der Griekſche Wijsgeeren geput heeft.

Eenige Geſchiedſchrijvers verwonderen zich, dat, na dat de Schwabiſche *Minnezangers*, de baan in de Dichtkunst gebroken hadden, deze eedle kunst, niet ſlechts een' ſtilſtand had, maar zelfs agter uitging, en in verval geraakte. De Dichtkunst, zeggen eenigen, hield op, eene bezigheid der Vorſten en des Adels te zijn, en werd het Handwerk van ellendige Rijmelaars, die, door hunne ſlegte levenswijze, de kunst al haar aanzien deeden verliezen. Het wankelbaare van deze verklaaring, valt terſtond in 't oog; want men behoeft maar te vraagen,

gen, waarom de Vorſten en de Adel ophielden verſen te maaken? En dan ziet men ras, dat het geheel iets anders is, goede zeden, dan dichterlijke bekwaamheden te bezitten. De waare oorzaak, waarom de Dichtkunst, na de Minnezangers, een tijd lang ſtil ſtond, was buiten twijffel, aan de eene zijde hunne armoede, en aan de andere zijde de geweldige giſting, welke na de XIIIde en XIVde Eeuwen, de gemoederen ſchudde; als mede de omwenteling, tot welken zij, in dien tijd, reeds voorbereid werden. De grootſte bewonderaars der *Minnezangers* moeten toch toeſtaan, dat in hunne Gedichten een zeker eenvormig liefdegeſprek heerscht, dat men ſpoedig moede wordt. Daar is geene Fabelkennis, geene Geſchiedkunde, geene Wijsbegeerte, geene, door ſcherpzinnige Waarneeming verkreegen natuurkunde, bij hen te vinden. De armoede van zulk eene Dichtkunst, moesten de toenmaalige goede vernuften reeds voelen, en 'er gemelijk over worden, zo dra zij met de Griekſche en Latijnſche Letterkunde bekend wierden. Maar deze Letterkunde regt te leeren kennen, en door de baſt heen te dringen tot in de kern, was toenmaals eene vermoeijende, en de ontwikkeling van den dichterlijken geest, geheel ongunſtige bezigheid. En wanneer een gelukkig vernuft het zo vér gebragt had, dat het een oud clasſikaal Schrijver goed verſtaan kon; dan had het reeds zulk een ouderdom bereikt, in welken de dichterlijke ader reeds verdroogt was. Het ging met de geleerden van dien tijd, gelijk met de arme *Induſtrie*, die haar geheel leven door-

doorverzamelt, en wanneer zij rijk geworden is, haare rijkdommen niet meer genieten kan; maar de verzamelde ſchatten daalen op de Neefjens af.

Ik heb mij dikmaals de vraag voorgeworpen: wat zou 'er van de Europiſche Natiën geworden zijn, indien het kostbaar overſchot der Griekſche en Latijnſche Letterkunde, zo als had kunnen geſchieden, geheel verlooren geraakt was? —— Zij die beweeren, dat wij buiten dezelve, tot een volkomen barbaarschheid zouden vervallen zijn; en ons nimmer uit onze ruuwheid zouden hebben kunnen verheffen, ſtellen hunne uitwerking zeker op een te hoogen trap; want het opzoeken der oude clasſikale Schrijvers, en het vermoeijend beoefenen van dezelve, is een bewijs, dat de westerſche Natiën, zich op den weg der beſchaaving bevonden. Maar aan de andere zijde, is het even zo zeker, dat wij, zonder eene naauwkeurige kennis met de voornaamſte Griekſche en Latijnſche Schrijvers, in zulk een korten tijd, niet zo vér zouden gekomen zijn, en dat onze beſchaaving, een geheel anderen weg zou genomen hebben. Twee voorbeelden zal ik daar alleen van bijbrengen. LEIBNITZ zou buiten PLATO niet geworden zijn, wat hij geworden is; en zonder LEIBNITZ zouden wij noch WOLFF noch eene duitſche Wijsbegeerte gehad hebben. Dit alleen heeft ons nationaalgenie geheel, ten minſten wat de Weetenſchappen aanbelangt, veränderd. —— Wanneer de ſchriften van ARCHIMEDES en EUKLIDES niet tot ons gekomen waren; hoe zou het 'er dan met onze Meetkunst, en alle daar

van

van afhanglijk zijnde Weetenſchappen uitzien? Wij zouden ze uitgevonden hebben, zal men zeggen: maar waarom hebben wij dan vóór de XVIde en XVIIde Eeuwen, in de afgetrokkene Weetenſchappen, zo weinig uitgevonden?

De bekwaamheden eener Natie, moeten derhalven reeds tot een zeker punt, en wel door eigen poogingen, ontwikkeld zijn; indien de naarvolging van vreemde voorbeelden hen zal gelukken. Maar dan heeft de naarvolging ook voor hen de grootſte voordeelen, nadien haare vorderingen op den weg des goeden ſmaaks bewerkt worden.

Voor eerst, zo zou de menigte van denkbeelden bij eene Natie daar door vermeerderd worden. De met genie naarvolgende Dichters, zouden de nieuwe Denkbeelden, Gevoelens en Gedachten, uit de vreemde voorbeelden overneemen; dezelven met hunne eigenaartige Spraakwendingen, in hunne taalen overdraagen; en die met hunne eigene Gevoelens en Gedachten, op het naauwſte verbinden, en te zamen ſmelten. De Natie zou deze voordbrengſelen met verrukking leezen; door haare gelukkige werktuiglijkheid, alles in geest en kragt hervormen, en met vrolijke bewondering, nieuwe, en tot hier toe geheel onbekende Gevoelens en Denkbeelden, uit zich zelven zien voordkomen; gelijk de boom, van welken VIRGILIUS zo ſchoon zegt:

Miraturque novas frondes et non ſua poma.

Dit toch, was het geval der Duitſchers, toen HAGEDOORN, HALLER, GELLERT, GLEIM, UTZ en

de

de andere Dichters, met welke hunne Letterkunde begost te bloeijen, onder hen opſtonden. Deze Dichters hadden hun genie, door de voornaamſte ſchriften der Grieken, Romeinen, Franſchen, Engelſchen en Italiaanen gevoedt; en zich meester gemaakt van de Gedachten en Denkbeelden, dier clasſikale Schrijvers. Men las hunne Werken, die toenmaals alle de bekoorlijkheden der nieuwheid, voor de Duitſchers hadden, en zoog, met al het vermaak dat dezelve hen toebragten, alle de nieuwe Denkbeelden en Gevoelens in, die 'er in opgeſloten lagen.

Een natuurlijk gevolg daar van, is de verrijking, en meerdere volmaaking der *Spraake*, die niet ſlechts enkel eene menigte van nieuwe Beeldrijke uitdrukkingen, maar in 't bijzonder ook nieuwe, volgens de Evenredigheid (*Analogie*) gevormde Woorden, en nieuwe wendingen krijgen moet. Van de laatſte zullen wij eenige voorbeelden geeven.

De woordſchikking (*Conſtructie*) in: *os humerosque Deo ſimilis*, is oorſpronglijk grieksch; doch komt zeer dikmaals voor bij VIRGILIUS, bij wien ze altoos bevalt, wegens de netheid, die de uitdrukking daar door verkrijgt. Ook de Duitſchers zeggen:

Hij bleef vol verbaazing ſtaan; den Voet in de aarde gehecht. (n)

Het

(n) Niet *de Voet*, zo als eenige zeggen, die denkelijk niet weeten, dat deze woorduitlaating, (*Ellips*) naar het Grieksche en Latijnſche gevolgd is.

Het dubbelde *que*, bij voorbeeld: *Tuque puerque tuus*, dat in onrijm niet geduld wordt, is buiten twijffel, naar den dubbelden Griekſchen τε gevormd. En op deze wijze, zou een kenner van deze Spraaken, die VIRGILIUS en HORATIUS, en andere Latijnſche Dichters, met dit oogmerk doorliep, ongetwijffeld eene menigte van nieuwe Spraakvormen vinden, die eerst in laater tijden, uit het Grieksch, in 't Latijn zijn overgegaan. Ieder die weet, welk eene vrije ſpeeling deze aan de dichterlijke uitdrukkingen geeven, zal dezelven geenzins voor kleinigheden aanzien.

Dat de Franſche Spraak, door de naarvolging der Romeinſche Schrijveren, veele wendingen naar het Latijn heeft overgenomen, kan men genoegzaam uit de verwandſchap der beide Spraaken beſluiten. Om ſlechts één voorbeeld te geeven, zo ziet men, dat de ſchoone uitdrukking: *le Peuple Roi*, blijkbaar uit VIRGILIUS

Et populum late Regem

ontſtaan is. Maar de Franſche Spraak zou nog meer ſoortgelijke uitdrukkingen hebben, indien haare vorming meer een werk van ſchrijvers en geleerden, dan wel van lieden van hoogen rang geweest ware. In MONTAGNE komen Latijnſche woordſchikkingen voor, waar door deszelfs ſtijl zeer veel aan juistheid gewonnen heeft; welke woordſchikkingen echter thans te ouwerwetsch zijn.

KLOPSTOCK heeft de Hoogduitſche Spraake zeer veel naar het Grieksch en Latijn gebooogen, en de-

dezelve, daar door, buiten twijffel, meer buigzaamheid gegeeven. Hij heeft in den zelfden tijd, in welken GOTTSCHED nog de ſchikking der dichterlijke zinperken, aan de regelen van het *Proſa* wilde onderwerpen; en den Dichter de minſte omkeering der woorden, als eene misdaad wilde ten laste leggen; het eerſte gewaagt om deze keetenen af te werpen. (*p*) Hij heeft na HALLER, door een ſtout gebruik der Deelwoorden, de in een gedrongenheid der dichterlijke zinperken, vermeerdert. De *zamenzettingen* zijner woorden, zijn dikmaals geheel en al naar 't Grieksch gevormd. Dus zegt hij, volgens 't Latijn, *Zededaide*, de *Abiramiden*, enz. Soortgelijke uitdrukkingen bevallen den kenner der oude Spraaken zeer zeker, en wel daarom, om dat het Naarvolgingen zijn. Voor ongeleerden echter, gaan deze kleinere ſchoonheden van zijn Gedicht, geheel en al verlooren.

Uit de Franſche Spraake zelf, heeft de onze eene menigte van nieuwe vormingen ontleent. De *Geest Schepper*, in het begin van den *Meſſias*, is de *Esprit Créateur* der Franſchen: jammer dat wij hun *Peuple Roi* ook niet kunnen naarvolgen. Het gebruik der toevoeglijke naamwoorden (*Adjectiven*,) die met hun-

(*p*) Hoe ontzaglijk veranderen de tijden! GOTTSCHED wilde in de Dichtkunst, de (*Inverſien*) omkeeringen der woorden niet toeſtaan; en thans ſchrijft PL.** zijne *Wijsgeerige Aphorismen* met *Inverſien*. Doch dit zou nog gaan, indien de duitſche Wijsbegeerte maar niet geheel *omgekeerd* wierdt.

hunne bepaalingen, als deelwoorden (*Participiën*,) agter de zelfſtandige (*Subſtantiven*), of, op een tamelijken afſtand, vóór hen geplaatst worden, ſchijnt ook van Franſchen oorſprong te zijn. Zij doen den Dichter veel dienst, nadien door deze vrijheid, de voor hem zo bezwaarlijke band, tuſſchen het toevoeglijk (*Adjectief*,) en het zelfſtandig (*Subſtantief*,) ontbonden wordt.

Over 't geheel genomen, is eene *menigte voortbrengſelen van den geest*, en de *Rijkheid van ſchoone Letterkunde*, een hoofdvoordeel, dat uit de gelukkige naarvolging van oude en nieuwe Voorbeelden ontſtaat. Men meent niet te trots te zijn, wanneer men, ten bewijze daar van, de duitſchers aanvoert. Deze hebben Hebreën, Grieken en Romeinen; en van de tegenwoordige Natien, alle de zodanigen naargevolgt, welken hen in beſchaafdheid voorgegaan zijn. Maar welke Natie kan zich ook op zulk eene verſcheidenheid, in haare ſchoone Letterkunde beroemen? Men ſtaat toe, dat één der oorzaaken daar van, de uitgeſtrektheid, als mede de ſtaatkundige inrichting van het duitſche Rijk is; maar de hoofdoorzaak ligt in de rusteloose leergierigheid, die hen boven alle Natien kenmerkt; eene deugd, bij welke de beſcheidenheid vereenigt is, met het gevoel van eigen kragt. WIELAND heeft zich alle vreemde voorbeelden ten nutte gemaakt, en allen zeer gelukkig naargevolgt. Wanneer zijne vroegere werken die volkomenheid al eens niet bezitten, die zijne laatere hebben, dan moet men evenwel, ook in

die

die eerſten, de buitengewoone bekwaamheid van zijn dichterlijk genie bewonderen. Zulk een dichter kan geen andere Natie aanwijzen. Indien de Duitſchers verder op dezen weg voordgaan, dan kan hunne ſchoone Letterkunde, van tijd tot tijd alles in zich vereenigen, wat andere Natien goeds en voortreflijks bezitten.

Eindelijk komt het mij voor, een der grootſte voordeelen voor eene Natie te zijn, welke de clasſikale ſchrijvers der oude en nieuwe tijden altoos voor oogen had; dat zij geen gevaar loopt, uit eene verregaande zucht voor oorſpronglijkheid, de leiding des goeden ſmaaks te verliezen. *Waarheid* is de karaktermatige trek van ieder ſchrijver. *Waar* zijn hunne Gevoelens, hunne Gedachten, hunne Beelden, en hunne Uitdrukkingen. *Waarheid* moet daarom ook altoos een voorrecht der ſchrijveren zijn, die deze clasſikalen tot hun voorbeeld verkiezen. Ik beroep mij, in dit geval, ook weêr op de ſchoone Letterkunde der Duitſchers. In welk een Tijdperk hebben hunne Dichters meer *waarheid* voorgeſteld, in dat, in het welk zij Grieken en Romeinen, en de beste Dichters der tegenwoordige beſchaafde Natien naarvolgden? Of, in dat Tijdperk, in het welk zij alle poogingen aanwenden, om geheel nieuwe loopbaanen te openen; en geen anderen leidsman begeerden, dan hun Genie. In GELLERT, in onzen bijna vergeetenen GELLERT, is toch meer waar, hartelijk gevoel, dan in verſcheidene nieuwe Dichters, bij welken de Aandoeningen ten hoogſten top gedreven

zijn. Dan, het is zeker, dat zo dra de ſmaak eens volkomen verzadigd is; de Spijzen door ſpeceryen ſterker gemaakt moeten worden. En wanneer het Gevoel ſtomp geworden is, dan moet de kitteling verdubbeld worden.

De verſen van HORATIUS:

Quem tu, Melpomene, Semel
Naſcentem placido lumine videris, &.

bevatten eene goede gedachte, door een zeer bevallig en bekoorlijk beeld uitgedrukt. Een nieuwer Dichter, die men niet ontkennen kan, voortreffelijke dichterlijke bekwaamheden te bezitten, om deze gedachten zinnelijker te maaken, heeft een nieuw beeld uitgevonden. Hij zegt van HOMERUS: „ *Zij beminde u al vroeg, de heilige Natuur; nadien uwe Moeder u in het dal baarde,* „ *waar de Simois zich in den Skamandros uitſtort; en afgemat u liet vallen, in den daauw der Bloemen; daar* „ *zaagt gij reeds, met een dichterlijk gevoel, de daalende Zon, die van het Thracisch Sneeuwgebergte* „ *over de purpere golven van den Hellespontes, u begroete, in haar vlammend gezicht! gij ſtrekte, om* „ *haar te grijpen, uwe tedere handen, door haaren glans* „ *rood geworden, in de lucht naar boven.*"

Het onderzoek ter zijde geſteld zijnde, of dit geheel Tafreel ook, aardrijkskundig beſchouwd, goed is, en of aan een beſchouwer bij *Troijen*, de nederdaalende Zon, over de Thraciſche bergen verſchijnen kan; hoe ſterk *contraſteert* de eenvoudigheid en juistheid van HORATIUS, met de langdraa-

draadigheid des nieuwen dichters! Hoe naauwkeurig en duidelijk is bij den eerſten het hoofdbeeld getekend; en hoe onkenbaar wordt het bij den laatſten, door de Bijtrekken, met welken het overlaaden is. Hoe zeer heeft de Duitſcher zijn kolorier verſpilt, het welk de Romein zo ſpaarzaam en wijslijk verdeeld heeft. HORATIUS zegt alleen *nascentem*, om dat ſoortgelijke zaaken niet altijd geſchilderd willen zijn: de duitſche Dichter laat HOMERUS, *uit den ſchoot zijner afgematte Moeder in den daauw der Bloemen vallen.* Dit Beeld valt mis; want men begrijpt wel, hoe de kleine, en van den daauw der bloemen geheel nat geworden HOMERUS, met handen en voeten ſpartelt, om uit zijne onaangenaame verblijfplaatſe te komen; maar niet, hoe hij, vol dichterlijk gevoel, zijne handen naar de Zon kan opſteeken. Eindelijk, zo heeft het beeld van HORATIUS eene bevalligheid, die het nieuwe geheel mist. Het *zagt gelach* der Godin, met het welk zij den Dichter, bij zijne geboorte, tot de ſtille bezigheden, van een aan de Dichtkunst geheiligd leven inwijdt, is veel belangrijker, dan het uitſtrekken der handen, van den pas geboren HOMERUS, naar de daalende Zon.

Wij zouden uit onze nieuwe Dichters, eene menigte van ſoortgelijke plaatſen kunnen aanvoeren, die op de proef altoos zeer veel verliezen, om dat het hen aan waarheid ontbreekt; daar de oude clasſikale Schrijvers, integendeel, juist om dat de waarheid hunne heiligſte wet was, den toets van zo veele Eeuwen doorgeſtaan

hebben; en in het toekoomende ook altoos zullen uithouden.

Gelijk ik de oude Schrijveren, vóór de nieuwe ter naarvolginge wilde aanbevolen hebben, zo geloof ik t'evens, dat 'er ook een onderſcheid tusſchen de Grieken en Romeinen behoord gemaakt te worden; en de eerſte vóór de laatſte verkiesbaar zijn. De Grieken hebben zich meer *door eigen vlijt* beſchaaft, dan de Romeinen; en dit moet hunne werken ook den voorrang geeven, boven de æsthetiſche voordbrengſelen der Romeinen: zo als de beſchaaving, die in 't *midden van eene Natie zelf ontſtaat*; in 't gemeen veel meêr waarde heeft, *dan die haar van buiten wordt aangebragt*. Hierom kan men zeggen, dat de Grieken nader bij de bron waren, dan de Romeinen; en dat hij, die hen naarvolgt, zich ook minder van de natuur verwijdert, dan die zijne naarvolging tot de Romeinſche Schrijveren bepaalt. Gelijk het licht bij elke terugkaatſing van eene nieuwe oppervlakte, iets zwakker wordt, zo gaat het ook meest altoos, met de Gedachten, Beelden en Beſchrijvingen, Karakters, enz. wanneer zij door de tweede of derde hand gaan; telkens verliezen zij iets van hunne levendigheid. Bij alle de uitmuntende ſchoonheden, en bij alle de voorrechten van VIRGILIUS, moeten wij toch erkennen, dat, over 't geheel genomen, in de *Illiade* alles meêr natuur, en, om zo te ſpreeken, alles *friſſcher natuur* is, dan in de *Aeneade*. POPE beweerde zekerlijk, dat HOMERUS zelf, de Dichtkunst

kunst niet zo onmiddelijk uit de bronnen der Natuur geput had: maar dezelve door Egijptiſche ſpronkels, in gragten geleidt, verkreegen had: doch dit zegt hij alleen, om SHAKESPEARE den voorrang van oorſpronglijkheid te geeven; en het is heden genoegzaam bewezen, dat de Grieken, raakende de Kunſten en Weetenſchappen, van den Egijptenaaren zo veel niet ontleend hebben, dan men voorheen wel geloofde.

De Regels van Naarvolging zijn, indien dezelven zullen dienen, om den Vaderlandſchen Smaak te ontwikkelen en volmaakter te doen worden, zeker reeds in de ſchets, die ik hier vóór daar van gegeeven heb, als ook in de, tot hier toe gemaakte aanmerkingen, beſloten; dan ik wil de voornaamſte daar van, om de vraag der Koninglijke Academie te beandwoorden, bij dezen nader ontleeden.

De Hoofdregel is deze: *de naarvolging moet niet opzichtelijk zijn;* de Dichter moet niet tot zich zelven zeggen: „ik wil HOMERUS, VIRGILIUS, SENEKA, enz., naarvolgen; deze en die ſchoone plaats, wil ik in mijn werk trachten in te vlechten; neen, de manier van eenen Schrijver moet, zonder dat hij het merkt, de zijne worden; en de ſchoone, uit vreemde voorbeelden geputte Gedachten en Beelden, moeten zich hem van zelven aanbieden; en door den ſtroom zijner eigene Gedachten en Beelden voordgedreeven worden. —— Buiten twijffel dacht VIRGILIUS, in het boven aangevoerde voorbeeld, in het welk TARCHON, VENULUS, be-

nevens deszelfs wapens weg draagt, in den beginne niet aan den Adelaar, in HOMERUS, welke een Draak in zijne klaauwen door de lucht draagt. Maar terwijl hij zich deze daad levendig voorſtelde, en TARCHON zag, zo als hij met den van 't paard gerukten, en voor hem gehoudene VENULUS, over de vlakte heen vloog; en hem den doodelijken ſteek trachte toe te brengen; terwijl deze zich verweerde, en de hand des vijands van zijne keele afhield: toen geraakte zijne verbeelding op het ſchoone Beeld van HOMERUS, het welk echter onder zijne handen eene geheel nieuwe geſtalte verkreeg; om zijn geheel Tafreel de meeste waarheid en levendigheid te geeven.

Hier uit kan men nu de waarde, van een voorſchrift van BATTEUX, beoordeelen. „Als ik een Heldendicht moest maaken," zegt deze kunstrichter: „dan zou ik mij geheel en alleen aan VIRGILIUS houden. Ik zou noch zijne Herderdichten, noch zijne Landgedichten neemen, maar alleen die plaatſen in zijne *Aeneade*, welken de meeste verwantſchap met mijne ſtoffe hadden. En wanneer ik een tijd lang den toon zijner Trompet aangehoord, en mijn oor met zijne welluidende klanken vervuld hadde; wanneer ik mij doordrongen gevoelde van zijnen geest, dan zou ik mij in de hoogte verheffen, en Krijg en Veldſlagen aankondigen." Waare het maar zo gemakkelijk, en het werk van een paar uuren, VIRGILIUS zijne klanken af te luisteren, en van zijnen geest doordrongen te worden!

Ik kan intusſchen geenzins ontkennen, dat ver-

nuf-

nuften, welke in hunnen aanleg, eenige verwandſchap met groote ſchrijvers hebben, ook in de bedoelde Naarvolging derzelver, tot op een zeker punt kunnen geraaken. Zo heeft LIPSIUS een SENEKA; en GROTIUS, in zijne geſchiedenisſe der Vereenigde Nederlanden, een TACITUS, in deszelfs ſchrijfwijze, ten voorbeelde gekoozen, en hem, zo wel in diepzinnigheid, als in juistheid van ſpraake, bereikt. Ik bewonder de kunst dezer Mannen: doch ik kan in ſoortgelijke vrijwillig aangenomene ketenen, juist niet regtſtreeks het genie ontdekken. Valt de bedoelde Naarvolging eens mis, dan komen de ellendigſte voortbrengſelen daar uit ten voorſchijn. In onze tijden hebben wij verſcheidene voorbeelden daar van in SHAKESPEARE'S en KLOPSTOCKS naarvolgeren, welken geen enkel vonkjen van den geest dezer Mannen bezitten; en zich enkel met hunne blinkendſte lappen verſieren.

Een andere regel, die uit de bovengemelde bepaaling der Naarvolging voortvloeit, is deze: *Men moet bij het naarvolgen der grootſte meesters de Natuur niet vergeeten.* Wanneer de naarvolgende dichter alleen bij zijn voorbeeld blijft ſtaan; wanneer hij niet *door* hetzelve, en *in* hetzelve, de natuur gewaar wordt; dan zullen zijne Beelden, zijne Tafreelen, zijne Karakters, zijne hartstochtelijke Tooneelen, enz., altoos de waarheid en levendigheid miſſen, zonder welken geen werk van geest kan bevallen. Dus zal hij niets dan zwakke Copijen leveren.

De met Genie naarvolgende Dichter, ziet niet alleen de Natuur in zijn voorbeeld, maar tevens zijn voorbeeld in de Natuur; dat is, de Indrukken, die hij van de ligchaamelijke waereld ontvangt; de Beelden, die zijne merkwaardige verbeelding teelt en voedt; zijne Gedachten, en de Gevoelens van zijn hart, vindt hij in zijne voorbeelden uitgedrukt, en maakt zich dan van deze uitdrukking meester, om zijne Gevoelens, Denkbeelden en Gedachten voor te ſtellen. Is hij nu de ſpraak magtig, in welke hij ſchrijft; dan zullen zijne verſen, ook met de verſen van het oorſpronglijk werk, naar den voorrang dingen.

Ik ſtel mij dikmaals VIRGILIUS, geduurende zijn verblijf te *Napels*, voor; even zo als hij daar, nu eens in de vrugtbaare velden, dan aan den boord der Rivieren, en den Oever der Zee; dan in de Bosſchen en Lustwaranden; en dan weder op den naastbijgelegen Heuvel der Stad wandelt; en bij de verſchillende Tooneelen, die hem de levenlooze en bezielde Natuur aanbieden; zich de ſchoone verſen van HOMERUS herinnert, waar door beide zo uitmuntend voorgeſteld worden. Hij houdt de Tafreelen tegen het oorſpronglijke, dat hij voor zich heeft; bevordert de juistheid der tekening; verliest zich zelven in de levendigheid en rijkheid van het koloriet, dat de Griek over alles heeft weeten te verbreiden: en op deeze wijze, ontſtaat 'er in zijne verbeeldingskragt, tuſschen zijne uit de Natuur genoomene Beelden, Gevoelens en Gedachten, en de afgeperkte uitdrukking derzelven,

ven, bij HOMERUS, zulk een onontknoopbren band, dat, zo dra hij dit of dat Tooneel, in de Natuur voorkomende, moet ſchilderen, ook de verſen van HOMERUS dan daadlijk in hem ontwaaken, die hij dan alleen in zijne ſpraake heeft over te zetten, of dezelven, volgens zijn doel, en waar hij ze noodig heeft, behoeft om te keeren.

Aan dezen Regel, dat de naarvolgende Dichter, de Natuur niet uit het oog moet verliezen, is een andere ondergeſchikt, welke daar in beſtaat, dat hij bij zijne naarvolgingen, het karakter zijner Natie, haare zeden, haare godsdienſtige denkbeelden, den graad van beſchaaving, dien zij bereikt heeft; in één woord, aan het geen men de overeenkomſtige (*Conventioneele*) ſchoonheid noemt, zal getrouw blijven. Tegens dezen Regel zondigden voornaamlijk die Dichters, welke in dat Tijdperk leefden, in het welk de oude Letterkunde weêr begost te herleven. Bij VIDA is CHRISTUS dikmaals een HERO, en de Duivels zijn *Gorgonen*, *Sphinxen*, *Centauren*, *Harpijen* enz. En even zo is het een vlek in MILTONS *verlooren Paradijs*, dat de heidenſche Fabelleer daar zo dikmaals in voorkomt. KLOPSTOCK is, dezen aangaande, zeer oplettend geweest. In den eerſten druk van zijnen *Meſſias*, kwam hier en daar de Muze voor: doch in de volgende uitgave heeft hij daar altoos *Sionitin* voor gezet. Dan, het is ook zeker, dat de Fabelleer zijn gedicht oneindig meer zoude mismaakt hebben, dan het *verlooren Paradijs*.

Alle Dichters van ſmaak hebben zich, bij

hunne naarvolgingen, naar het *Conventioneel* ſchoon van hunne Natie, en hunnen tijdkring geſchikt. Wanneer HOMERUS (*o*) GLAUKUS, over zijne ſmertelijke wonden doet klaagen, dan ſtelt VIRGILIUS (*p*) ENEAS voor, gelijk deze zijne wonden wil laaten openen, om den vijandlijken pijl 'er uit te trekken, en weder te rug te keeren naar den ſtrijd. In het beſchaafde Tijdperk van AUGUSTUS, in het welk de begrippen van dapperheid zo verfijnd waren, zou men eenen Held veracht hebben, die over zijne wonden klaagde. ——— Dezelfde Romeinſche Dichter laat JUPITER, na eene gehoudene redenvoering, van de Goden in zijn Paleis vergezellen; omtrend, even als de Roomſche *Senatoren* hunnen *Conſul* vergezelden, wanneer deze uit den *Senaat* naar huis ging. Deze plegtigheid, die den opperſte der Goden, in de oogen van een Romein, eene zekere waarde moest geeven, komt ons belaglijk voor; en zou in het *verlooren Paradijs*, of in den *Meſſias*, eene ſlegte uitwerking hebben. ——— FENELON laat TELEMACHUS, even als VIRGILIUS zijn' ENEAS, in de Hel nederdaalen; maar bij hem zijn de vermaaken in de Elizeeſche Velden, gelijk de ſtraffen in den Tartarus, zo verre het zijn onderwerp en zijne Perſoonen toelieten, overeenkomſtig met de denkbeelden onzer Chriſtelijke Wijsbegeerte, en het Godsdienſtſtelſel dat hij toegedaan was. VOLTAIRE ſchreef in een nog wijs-

gee-

(*o*) *Iliade* XVI. 510.
(*p*) *Æneade* XII. 386.

geeriger tijdkring: zijne geheele *Henriade* draagt 'er de merken van. Maar zo veel te aanſtootelijker is het, dat zijn Held, door eene verlichting van boven, eindelijk zo ver komt, dat hij de *Transſubſtantiatie* gelooft; en wij, in plaatſe van een groot Koning, nu enkel een zwakhoofdig *Apoſtaat* beſchouwen. VOLTAIRE heeft HOMERUS zeer ſterk berispt; maar wat zou de vader der Dichtkunst, met zijn gezond menſchen verſtand, van deze ongereimdheid zeggen, indien men hem maar een God *ſous un pain qui n'est plus*, aan het verſtand konde brengen? ——

De grondtrekken der hedendaagſche Natien in Europa, zijn door derzelver wederzijdſche verkeeringen, noch zo vermengd niet, dat 'er thans niet nog een aanmerklijk onderſcheid tusſchen hen zoude plaats hebben. Dus zal het volgende buiten twijffel blijven. De Duitſchers zullen in hun karakter nooit weêr Franſchen, noch Italiaanen, noch Spanjaarden worden, zo min als hunne luchtgeſteldheid immer weder die van Frankrijk, noch van Italien, noch van Spanjen worden zal. Wij moeten derhalven, bij het naarvolgen der clasſikale ſchrijvers van deze Natien, toch altoos getrouw blijven aan ons nationaal-karakter, indien wij ons zelven geen vreemd en ontleend aanzien geeven willen.

Men oordeele, ten dezen opzichte, uit de poogingen van hen, die ons weder in de tijden van OSSIAN, of in dien der *Minnezangers* willen verplaatſen. Wanneer het onvoegzaam voor ons is,

de

de Franſchen in hun *Conventioneel* ſchoon naar te volgen, dan moet het wezenlijk nog veel ongeſchikter zijn, de ſpraake der *Minnezangers* te ſpreeken, of zich in de verbeelding van OSSIAN te willen hullen. Het geen ons thans bij de *Minnezangers* naif voorkomt, was niets dan een zeker natuurlijk gevoel, en de ſpraake der toenmaalige tijden: en OSSIAN ſchilderde zijne Helden, zo als hij ze vondt, en maakte zich de kundigheden ten nutte, welken toenmaals onder zijne Natie voorhanden waren, om dat hij niets beter had. Ik wil de *Bardieten*, welke eenige goede hoogduitſche Dichters gemaakt hebben, geenzins verachten; maar zij zullen noch kunnen onze Natie immer zo algemeen bevallen, als de Liederen des *Pruiſſiſchen Grenadiers*, van GLEIM.

Wanneer men den loopbaan der hoogduitſche Letterkunde, zedert zij door Grieken en Latijnen, en door eenige der hedendaagſche Natien gevormd is geworden, naauwkeurig beſchouwt; dan zal men drie bijzondere *Tijdperken* op denzelven ontdekken. In het eerſte valt de *ſlaafſche Naarvolging*: deze heeft zeer lang geduurd; en mogelijk alleen daarom, om dat men zoo veel Voorgangers had. Op dezen volgde het Tijdperk der *gelukkige Naarvolging*, die niet enkel met het Genie beſtaan kan, maar ook zelfs Genie vordert. Het *derde* Tijdperk is dat, in het welk wij, ſchaamrood over onze geduurige naarvolging, nu geenen anderen meer, dan zich zelven; en geen ander meer, dan de Natuur willen hebben.

Hier

Hier uit is eene gisting ontſtaan, die niet alleen in de Dichtkunst, maar ook in andere. Weetenſchappen, doch wel bijzonder in de Wijsbegeerte en Zedenleer, aanmerkelijk is.

Ik ben 'er zeer vérre van af, om deze poogingen, en ten toonſtellingen van onze eigene kragt, te berispen. Het is natuurlijk, dat, zo dra men het naarvolgen moê is geworden, men zijn eigen weg gaat, en eens beproeft hoe vér men daar op komen kan. Zekerlijk hebben wij daar door ons nationaal karakter beter doen kennen, en æsthetiſche Werken verkreegen, die uit de enkele naarvolging nimmer zouden ontſtaan zijn. Om ſlechts één voorbeeld te geeven; zo is *het lijden van den jongen* WERTHER zeker geen klasſikaal Werk: maar wanneer men op al de groote enkelde ſchoonheden van dezen Roman, niet wilde blijven ſtaan; dan heerscht 'er toch zo veel ware *Duitschheid* (men ſta ons deze uitdrukking eens toe) door het geheele werk heen; dat ik daar uit zeer wel begrijpen kan, waarom hetzelve zulk een aanmerkelijken indruk op onze natie heeft kunnen maaken. Hetzelfde heeft ook bij onze Treurſpelen plaats, die bij geene andere natien hun geluk gemaakt hebben, maar welke men in Duitschland nimmer moede wordt om dezelve te zien. Wij beminnen thans het ſterke en harde; en een Tooneel uit RACINE dat een franschman de traanen uit de oogen perst, zou bij de meeste Duitſchers ſlechts eene zwakke aandoening verwekken: ja veele zouden 'er bij in ſlaap vallen.

Wan-

de Franſchen in hun *Conventioneel* ſchoon naar te volgen, dan moet het wezenlijk nog veel ongeſchikter zijn, de ſpraake der *Minnezangers* te ſpreeken, of zich in de verbeelding van OSSIAN te willen hullen. Het geen ons thans bij de *Minnezangers* naif voorkomt, was niets dan een zeker natuurlijk gevoel, en de ſpraake der toenmaalige tijden: en OSSIAN ſchilderde zijne Helden, zo als hij ze vondt, en maakte zich de kundigheden ten nutte, welken toenmaals onder zijne Natie voorhanden waren, om dat hij niets beter had. Ik wil de *Bardieten*, welke eenige goede hoogduitſche Dichters gemaakt hebben, geenzins verachten; maar zij zullen noch kunnen onze Natie immer zo algemeen bevallen, als de Liederen des *Pruiſiſchen Granadiers*, van GLEIM.

Wanneer men den loopbaan der hoogduitſche Letterkunde, zedert zij door Grieken en Latijnen, en door eenige der hedendaagſche Natiën gevormd is geworden, naauwkeurig beſchouwt; dan zal men *drie* bijzondere *Tijdperken* op denzelven ontdekken. In het eerſte valt de *ſlaafſche Naarvolging*: deze heeft zeer lang geduurd; en mogelijk alleen daarom, om dat men zoo veel Voorgangers had. Op deeze volgde het Tijdperk der *gelukkige Naarvolging*, die niet enkel met het Genie beſtaan kan, maar ook t'evens zelfs Genie vordert. Het *derde* Tijdperk is dat, in het welk wij, ſchaamrood over onze geduurige naarvolging, nu geenen anderen Leidsman meer, dan zich zelven; en geen ander Voorbeeld meer, dan de Natuur willen hebben.

Hier

Hier uit is eene gisting ontstaan, die niet alleen in de Dichtkunst, maar ook in andere Weetenschappen, doch wel bijzonder in de Wijsbegeerte en Zedenleer, aanmerkelijk is.

Ik ben 'er zeer vérre van af, om deze poogingen, en ten toonstellingen van onze eigene kragt, te berispen. Het is natuurlijk, dat, zo dra men het naarvolgen moê is geworden, men zijn eigen weg gaat, en eens beproeft hoe vér men daar op komen kan. Zekerlijk hebben wij daar door ons nationaal karakter beter doen kennen, en æsthetische Werken verkreegen, die uit de enkele naarvolging nimmer zouden ontstaan zijn. Om slechts één voorbeeld te geeven; zo is *het lijden van den jongen* WERTHER zeker geen klassikaal Werk: maar wanneer men op al de groote enkelde schoonheden van dezen Roman, niet wilde blijven staan; dan heerscht 'er toch zo veel ware *Duitschheid* (men sta ons deze uitdrukking eens toe) door het geheele werk heen; dat ik daar uit zeer wel begrijpen kan, waarom hetzelve zulk een aanmerkelijken indruk op onze natie heeft kunnen maaken. Hetzelfde heeft ook bij onze Treurspelen plaats, die bij geene andere natien hun geluk gemaakt hebben, maar welke men in Duitschland nimmer moede wordt om dezelve te zien. Wij beminnen thans het sterke en harde; en een Tooneel uit RACINE dat een franschman de traanen uit de oogen perst, zou bij de meeste Duitschers slechts eene zwakke aandoening verwekken: ja veele zouden 'er bij in slaap vallen.

Wan-

Wanneer men maar maat wist te houden; en wanneer onze Jongelingen niet waanden, dat men, om oorſpronglijk te zijn, ſlechts de Natuur moet overtreden; of haar, zonder eenige keuze, zo maar, moet nemen als zij voor het oog komt. Over 't geheel genomen, geloof ik toch, dat deze zucht naar oorſpronglijkheid, onze ſchoone Letterkunde bedorven, en haaren voordgang geſtremd heeft. Wij zullen hier enkel eenige nadeelige invloeden aanvoeren, die zij op dezelve gehad heeft, en noodzaaklijk hebben moest.

De eerſte en ſchadelijkſte is het verwaarloozen der kundigheden, die men niet anders dan door *leeren* kan eigen worden. Natuurlijker wijze zal hij, die alles uit de Natuur, en uit zijn' geest meent te kunnen ſcheppen, zich weinig over zulke kundigheden bekommeren; hij zal die zelfs verachten, en hem, die 'er eenige moeite toe aanwendt, voor een zeer beperkten geest houden. Dit is wezenlijk het geval van veele onzer æsthetiſche ſchrijvers. Een van hen, (welke niet veel geleerd heeft, en echter zeer veel ſchrijft;) heeft onlangs, zonder eenige bepaaling beweert: dat het aanhaalen (*Citeeren*) van ſchrijveren, een zeker merkteken is, dat men zelv' weinig gedacht heeft; daar toch het aanvoeren van vreemde uitſpraaken, dikmaals zeer noodzaaklijk, en, wanneer het op eene gepaste wijze geſchied, voor den lezer even zo onderrichtend als onderhoudend is. Gelijk MARIUS, op zijne ruuwheid en onweetendheid trots, voor het Roomſche Volk uitriep:

riep: *græcas litteras non didici*, zo zullen onze nieuwe Genieën zich ſpoedig voor het algemeen beroemen, dat zij niets geleerd hebben. —— En echter hebben HOMERUS en VIRGILIUS, DANTE en PETRARCHA, MILTON en KLOPSTOCK, vooraf zeer veel geleerd, eer zij hunne onſterflijke werken ſchreven.

Een ander gevolg van dien eigenwaan, dat men alles uit zich zelven kan voortbrengen, is het *onvolkomene*, en het gebrek aan *netheid*, welken beiden de werken van zodaanige Schrijvers aankleeven. Ik beroep mij in dezen weder op de ondervinding: juist in dat Tijdperk, in het welk men het meest oorſpronglijk trachtte te zijn, hebben wij de onächtzaamſte en ſlordigſte werken verkreegen: en vooral heeft de Taal in dezelven veel geleden. Doch de Taal is ook maar een bijzaak; en de losheid ſtaat een Genie ſchoon! —— Ik weet niet, in hoe verre de onächtzaamheid een Genie ſchoon ſtaat; maar dit weet ik, dat geen, een claſſikaal ſchrijver immer zoo dacht; en dat VIRGILIUS, kort voor zijn' dood zijne *Aeneade* wilde verbranden, om dat hij die niet zo net en volkomen aan het nageſlacht konde nalaaten, als hij wel wenſchte. De *jonge Werther* is met het verbeteren der Schrijvers niet te vreeden; en de grond zijner berisping is: dat de Lezer, die eens gewoon geworden is, aan de gedachten en uitdrukkingen van een Autheur, in de verbeeterde plaatſen, den Schrijver niet zo goed meer vinden kan; en meest altoos, het eerſte voor veel beter

houdt dan het laatſte. (r) Dit kan zijn; ik zelv' heb dit, in de veranderde Werken van KLOPSTOCK en RAMLER, ondervonden. Maar de groote ſchrijver denkt niet aan dezen of genen lezer alleen; hij ſchrijft voor het algemeen, en voor het nageſlacht: en is zelfs de onverbidlijkſte en ſtrengſte Richter.

Uit deze Onächtzaamheid en ſlordigheid, ontſtaat natuurlijkerwijze, de zogenaamde *Veelſchrijverij*; iets waar toe de Duitſchers, bovendien zeer genegen zijn. Wanneer HORATIUS, UTZ en RAMLER hunnen geheelen leeftijd noodig hebben, om een maatig getal Oden in 't licht te geeven; dan levert een hoogduitsch Dichter, van den

(r) Dat de Heer VAN GOTHE, dezen aangaande, ten minſten thans niet meêr, van het zelfde gevoelen des *jongen* WERTHERS is, heeft hij, in den nieuwen druk zijner Werken bewezen. Bij voorbeeld, de voorige plaatſe: *men zou zich aan den Duivel overgeeven* WILLEM, *wegens alle die Zonden, die God op aarde duldt, zonder Zin en gevoel voor dat weinige te hebben, dat 'er nog van waarde op is*; heeft hij dus verandert: *men zou raazend worden*, WILLEM! *dat 'er nog menſchen kunnen zijn, zonder Zin en Gevoel voor dat weinige, dat nog eenige waarde op Aarde heeft.* In de eerſte plaats geeven de *Duivel* en de *Zonden*, een grooter aanzien van levendigheid en ſterkte: maar welk een mensch van ſmaak, zal de laatſte niet veel verdraaglijker vinden? —— Want *ſchoon* zijn ze geen van beiden, zijnde die woorden ſlechts een *jongen* WERTHER waardig, die zich daar over ergert, waar hij zich over beklagen moest.

den tegenwoordigen tijd, tusschen de eene Mis of Jaarmarkt, tot de andere, een dik boek vol van soortgelijke gedichten. En eene Redevoering, aan welke DEMOSTHENES en CICERO, mogelijk meer Maanden, ja Jaaren, zouden gearbeid hebben, kost eenigen van onze geestelijke Redenaaren, slechts zoo veel tijd, als zij, om dezelve te schrijven, noodig hebben. Men kan hier maar twee gevallen bedenken: of de Natuur moet onder de Duitschers, grooter Genien, en in grooter getalle voordbrengen, dan te vooren onder de Grieken en Romeinen; en in het bloeijendst Tijdperk der duitsche Letterkunde: of deze schriften zijn onächtzaam opgesteld, en hebben, ondanks al hunne overige waarde, die *volkomenheid* niet, die alleen de vrugt van tijd en vlijt kan wezen.

Men zou de opsteller dezer Verhandeling verongelijken, wanneer men den grondslag dezer beoordeeling, in eene zucht tot berispen; en niet liever in dat ware *Patriottismus* zogt, van het welk hij bezielt is. Ja, *Patriottismus* is het, dat hem den wensch afperst: dat toch de grootste stoutheid, en het hoogste doel onzer schrijveren zijn mogt, niet juist door oorspronglijke voordbrengselen, het algemeen een tijdlang te ontroeren, of te streelen; maar in 't bijzonder, om door volmaakte werken, de goedkeuring van alle Eeuwen te verdienen. Het goede dat wij bezitten, mag dan genomen zijn van waar het wil; wij mogen het van de Grieken of Latijnen, van de Italiaanen of Spanjaarden, van de Franschen of Engel-

ſchen ontleend hebben; als wij 'er maar rijker door geworden zijn, voldoet het aan het oogmerk. En wanneer wij al het goede en ſchoone eens uitgeput hebben; wanneer 'er voor ons, eens niets meer ter veroveringe nagebleven is: dan kunnen wij ons verheugen over onze verworven ſchatten, en dezelve te gelijk bewaaken, op dat ze volkomen, en geheel onbedorven, tot den Naneef over gebragt kunnen worden.

Wanneer *Berlin* maar voor ons blijft, wat zij, tot heden toe, voór ons geweest is: namenlijk, de zekere leidsvrouw in de Wijsbegeerte en in den Smaak! —— Het is zekerlijk de opmerking zeer wel waardig, dat onder het geenzins gering getal van uitmuntende ſchrijvers, welken in die beroemde ſtad geleefd hebben, en nog leven; niemant van hen, zich door eene aanmerkelijke oorſpronglijkheid kenmerkt. De oorzaak daar van is, buiten twijffel, om dat in *Berlin* het verſtand regeert; en het Verſtand gelijk de Waarheid, haar Voorwerp, in den grond altoos hetzelfde is. —— Mogt zij eeuwig daar heerſchen, en geheel Duitschland haar huldigen! ——

GODS GROOTHEID.

Ontzachlijk groote God! vol Majeſteit en Magt,
Die door den wenk uw's wils, 't Heeläl hebt voortgebragt,
Als ik uw grootheid zie, dan ſtaar ik op een luister, —
Waarbij al 't aardſche ſchoon verdwijnt: —
Het ganſche Scheps'len Heir, wordt tot een niet verkleint,
Bij uwe grootheid, God! — Bij U is 't Zonlicht duister.
Mijn oog aanſchouwt den reinſten glans. —
Bij U taant, aan des Hemelstrans, —
De gloed van Zonnen, en millioenen heldre lichten,
De Waereld is ſlechts ijdelheid,
Bij U, met al haar ſchoon, door 't gansch Heeläl verſpreidt;
Voor U, — ô God! — moet alles zwichten.

Gij waart, grootmagtig God! eer 't waereldſtelzel was,
En zult dezelfde zijn, als de Aard verkeerd tot Asch,
Uw duuring zonder eind' en nimmermeer begonnen;
Hoe onbevatlijk voor 't verſtand!
Bleef eeuwig in U zelv'? — Schoon door uw ſterke hand —
Bij de aanblik van den tijd — een telloos tal van Zonnen —
Wierdt met een wislend licht geprent,
Aan 's Hemels glansrijk Firmament.
En is, in uw beſtaan, begin noch eind der dagen,
Wijl gij volkoomen eeuwig zijt;
Dan kan geen oogenblik — geen zweemzel van den tijd
Ja niets uw duuring onderſchraagen! —

In 't Rijk der Eeuwigheid — eer 's Waereld uchtendſtond
Een werklijk aanzijn had, — eer de Aarde was gegrond,
Waart gij — begrijploos God! — daar niets nog had een wezen
Gij ſpraakt: ..... en 't gansch Heelal begon.
Uwe Almagt ſchiep deze Aard' — gij wenkte, en de Zon,
Daagde aan het Hemelzwerk, — uit ſtroomend goud gerezen.
Gij ſchraagt der wentlende eeuwen last,
Daar alles op uw wenken past,
Ja, 't ganſche Scheppingrijk, is aan uw wet verbonden!
Gij wilt' — en de Aard' keert weêr tot ſtof,
De Sterren vallen neêr, uit 't blinkend Hemelhof:
't Word alles door uw magt verſlonden,

Gij

Gij ſchept den Donderkloot: — en als uwe Almagt ſpreekt,
Dan ziet men 't blikſemvuur, dat door de wolken breekt,
En zelfs den donkren nacht, verlicht door heldre ſtraalen,
De Bergen werpen angſtig vuur ———
En braaken zwavelgloed, door uw geducht beſtuur.
Wie kan uw grootheid God! met juiste verwen maalen?
De Orkaanen loeiën op uw' wil,
Maar zwijgen op uw wenken ſtil.
Natuur — uw Dienares — eerbiedigt uw behaagen, —
Zij neigt —— zij ſchikt zich naar uw magt;
Zij looft en prijst U zelfs, in d' allerjongſten nagt; —
Om eens doón U met roem te dagen.

Gij meetloos groóte God! hebt overal uw Rijk; ——
Geen ſtofjen op deze Aard', of 't draagt hier van een blijk,
Niets is voor u bedekt, — niets kan uw hand ontvlugten,
Geen wezen, dat een aanzijn heeft:
Of het beſtaat in U ——— 't Heelal zelfs in U leeft.
Gij hoort des Serafslied, — merkt op des zondaars zugten.
Uwe Alomtegenwoordigheid,
Door heel de Schepping uitgebreid, ——
Zo dat gij door geen plaats word uit- noch ingeſloten;
En echter overal beſtaat:
Daar gij des ſterv'lings ſchreên omringt waar hij ook gaat.
Kan mij uw Majesteit vergrooten.

Bezefloos groot zijt gij! —— uw diepte niemand grondt,
Gij zijt op elke plaats van 't gansche Waereldrond;
Der Heem'len Hemel zelv' kan uw bestaan niet vatten.
Uw duuring en volmaakt bestaan,
Kan nooit veranderlng, noch wisling ondergaan;
Wie is in staat — ô God! — U naar waardij te schatten!
Al wat op de Aarde leeft en werkt ——
Mag door verändring zijn beperkt.
Maar gij — schoon 't al vergaat — zult steeds dezelfde blijven,
Onmeetlijk groot zijt gij, ô God! ——
Hoe wel het ongeloof met deze denking spot;
Geen Seraf kan uw' roem beschrijven.

Doch sla ik verder nog uw wonder wezen gâ. ——
Zie ik den rijkdom van uw wijsheid en genaê, ——
Dan ziet mijn staarend oog het grootste aller wond'ren,
Rechtvaardigheid drong aan om straf ——
Daar 't zeedlijk kwaad aan U volkoomen reden gaf,
Om op des Zondaars hoofd uw eeuw'ge wraak te dond'ren.
Dan, —— uw menschlievend Vaderhart,
Bestuurt door wijsheid, zag de smart ——
De doodelijke staat van uw gevallen Kind'ren:
En daar dit U —— mijn God! —— bewoog;
Zond gij uw eigen Zoon, voor ons uit 's Hemelsboog,
Die kon uw wraak en straf verhind'ren.

Doch,

Doch, — hoe kon 't mooglijk zijn, dat gij, door een verbond
Den doemling redden woudt, die uwe wetten schond —
Ja, hem herstellen kondt, en echter heilig leeven: —
Was dan uw Wet, uw Wet niet meêr?
Ô Ja! ... God eischte straf, en God, der Scheps'len Heer,
Wilde aan dien eisch van straf volmaakt voldoening geeven,
Uw Wijsheid vondt dus 't middel uit, —
Dat al uw Toorn en Gramschap stuit,
Uw Zoon — uw eeuw'ge Zoon — wierd als een' kind geboren
Hij leed voor ons den felsten druk,
En stierf op Golgotha — daar hierdoor ons geluk —
Op nieuw naar recht U kon bekooren.

Gij zijt ô Groote God! mijn hoogst en zaligst goed!
Gij hebt mijn ziel verlost door Goëls offerbloed —
U wil ik rustloos dan in mijn gezangen looven, —
Uw wet en rechten zijn voldaan:
Ik vrees uw vloekstem niet: — maar kan voor U bestaan,
Wen gij in 't jongst gericht, den gloed der Zon zult dooven.
Mijns Middelaars gerechtigheid,
Heeft dit geluk voor mij bereid, —
Dat 'k U met dankbaarheid en liefde kan beschouwen,
Niets wenschte ik buiten U — ô Bron! —
ô Bron van Eeuwig heil! — Gij zijt mijn schild en Zon,
Waarop ik altoos wil vertrouwen.

Doch, daagt eens, na deez' tijd, voor mij het eeuwig licht,
Dán zal ik — Groote God! — met een verklaard gezicht
U zien, en uw beſtaan met juiste trekken maalen,
Dáh ſtaar ik niet, als door een Glas,
Op 't geen hier op deze Aard, voor mij een raadzel wás,
Maar, dah zal in mijn ziel volmaakte kunde daalen.
— ó God! — Hoe ſtreelt mij dit verſchiet,
Dan zinge ik U volmaakter lied,
En wil uw Heerlijkheid op Eng'len wijs voldingen,
Mij dunkt, ik hoor reeds 't Troonmuzijk,
Uw grootheid — Goëls roem, — doordringen 't Hemelrijk,
Ik volg.... helpt Eng'len! — helpt mij zingen! —

Utrecht $17\frac{9}{3}89$.

JOANNES ALB: S. HOEKSTRA.

HET

HET GROOTE VOORWERP.

Laat vrij de dichters zingen
Op hoog gedreven toonen,
Van duizend groote mannen
Die door hun' heldendaaden
Onsterfelijke eer verwierven.

Laat vrij de dichters zingen
Van Plato en Homerus,
Van Cicero en Zeno,
En honderd andre wijzen.

Laat vrij de dichters zingen,
Van godgewijde mannen,
Van Abraham en Mozes;
Van Samuel en David
En andre Godsgezanten,
Te veel om hier te noemen.
Laat vrij de dichters zingen,
Van all' Gods groote werken;
Ik zing verhevener toonen,
Dan alle deze dichters.

Mijn

Mijn Voorwerp is veel grooter
Veel waardiger te noemen.
't Bezit een trap van ſchoonheid,
En zulke aanminnigheden,
Die men in all' Gods Werken
Vergeefsch zou moeten zoeken.

Mijn Voorwerp is veel grooter;
Bezit een hooger Wijsheid,
Belangeloozer Liefde
(En honderd duizend deugden,
Onmogelijk op te noemen)
Dan eenig ander Voorwerp
Nog immer heeft bezeten.

Mijn Voorwerp is veel grooter
Heeft grooter ſtrijd geſtreden,
Heldhaftiger verwonnen,
Draagt veel meer eeretekens
Als een der grootſte helden
Nog immer mogt gebeuren.

Mijn Voorwerp is veel grooter,
Heeft ongetelde ſchatten,
Miljoenen onderdanen,
Zwaait een verheven ſcepter
Zo ver de volken woonen;
Geeft beter rijksbevelen
Dan immer zijn gegeeven;
Geeft elk die het beminnen
Een loon, waar bij de Waereld
In waarde niet kan haalen.

Mijn Voorwerp is veel grooter.
Als alle aardſche Luister
Eens zal in rook verdwijnen,
Dan zal de niet gekende,
De duizendmaal verachte
En onbegeerde ſchoonheid
Van mijn geroemde Voorwerp,
In vollen luister praalen.

Laat dan de dichters zwijgen
En nimmer iets meer noemen,
Als of in deugd en wijsheid,
In dapperheid en ſchoonheid,
In rijkdom en in aanzien,
Geen weêrgaê was te vinden,
Van haar geroemde Voorwerp.

Mijn Voorwerp is veel grooter —
't Streeft allen Lof te boven.
Geen Englen hoe welſprekend,
Hoe groot ook van vermogen,
Is 't immer nog gegeven
Een Naam te mogen noemen,
In alles geëvenredigt
Na de innerlijke waarde,
Van mijn Geroemde Voorwerp.

Mijn Voorwerp is het grootſte
Het draagt in menſchen-taalen,
Om 't eenigzins te kennen
Dees' twee verheven Naamen.
EMANUEL! JEHOVAH!

S. DE VISSER.

Utrecht, 26 *Febr:* 1789.

DE

DE EENZAAMHEID.

Eenzaamheid! — hoe hoog van waarde,
Zijt gij voor een Sterveling, —
Die de waereld met haar ſchatten
Acht voor een zeer nietig ding —
Bij 't beſchouwen van den rijkdom,
Die des Christens Godsdienst geeft —
Waarin men, door Jezus liefde,
Altoos wel te vreden leeft.
Al die blijdſchap — al die vreugde —
Die een waereldling geniet,
Merkt gij aan als ijdle klanken,
Die men hoort — maar geenzins ziet.
't Leerzaamst boek — vol onderwijzing,
Godgewijde Poëzij —
't Ganſch Heeläl met naare wonaren —
Dit — dit is uw vriendenrij.
Moet men hier op aard verkeeren
Met die Vrienden zijn in ſchijn, —
Door uw kragt kan men bemerken,
Dat 't geen waare Vrienden zijn.
Heeft men vaak met ramp te worſtlen,
Treffen ons de tegenheên, —
Moeite — ziektens — wreede plagen, —
Gij leert ons: — wees wel te vreên.
Gij zegt — „ Christen! kent de leſſen
„ Die uw goede Heiland gaf,
„ Volg die leſſen — God is Vader,
„ Stap dan van al 't waereldſche af."
Hoe! — 'k ben Christen! — ja, ô vreugde!
'k Ben een Christen! — ô mijn God! —
Eeuwig zij uw Naam gepreezen,
Ik verblij mij in mijn lot.

Nu

Nu ben ik vol van verwachting,
Op een zalige eeuwigheid! ——
Woed dan vrij, ô Waereldlingen!
Eeuwig heil is mij bereid.
Gij, ô Vader! hebt gegeeven,
Jezus, uw gellefde Kind,
Die — ſchoon hij voor ons moest lijden,
Door U teder wierdt bemint.
ô! Hoe bitter was zijn lijden! ——
Toen hij, welk een vreemd onthaal;
Door één zijner beste vrienden,
Wierdt verraên bij 't Avondmaal,
'k Zie hem in zijne eenzaame uuren,
Wreed beſpot bij klein en groot, ——
Men beſpuwt hem, 'k zie hem geeſſelen, —
'k Zie tot ſmaad zijn purperrood;
'k Zie hem tuſſchen Moordenaaren, ——
Wreed geklonken aan het kruis; ——
Staarend ziet hij, vol verlangen,
In zijns Vaders eeuwig huis:
Nog al worstlend met die rampen,
Roept hij uit: —— „ 'k beveel mijn geest,
„ ô Mijn Vader! in uw handen,
„ Gij zijt ſteeds mijn hulp geweest,"
Goede God! —— wat zomber uitzicht!
Jezus ſterft! —— maar Neen! hij leeft,
Voor zijn vrienden — zijn beminnaars.
Wien hij Overwinning geeft,
Moest gij, beste aller menſchen!
Vrij van zonden —— zonder ſmet ——
Die zelfs God uw bittere haters,
Aanbeval in uw gebed; ——
Moest gij heil'ge, zo veel lijden,
Wat verſchaft dan de Eenzaamheid,

Mij

Mij veel troost, om all' te duiden.
Wat uw wijsheid mij bereidt! —
Mij — die dagelijks u beledig, —
Mij — die lijd, dat ik verdien; —
'k Wil in rampen op mijn Jezus
Met begeerige oogen zien.
Heerlijk denkbeeld! hoop der vroomen!
Jezus gaf aan 't Kruis den geest: —
Maar dat hij weêr is verreezen,
Dit verblijd mijn Ziel op 't meest.
Nu — Nu ben ik vast verzekert,
Dat ik ook niet zal vergaan, —
Maar eens in het jongst gerichte
Vrolijk voor mijn Jezus ſtaan.
Jezus is eens Opgevaaren
En geplaatst ter regterhand
Van zijn Vader, — waar hij plaats maakt
Voor der Vroomen betren ſtand.
Dus hoop ik na 't eind' der Eeuwen
Een dier plaatzen te bekleên; —
Om hem eeuwiglijk te prijzen,
Met gezang en lofgebeên.
Troost U dan met die gedachten,
O Mijn ziel! — Vertrouw op God!
Hij zal alles heerlijk maaken,
Uw vertroosten in uw lot.
Kom dan Dood, — 'k heb geen verſchrikking,
'k Wagt U af — maar — met geduld. —
God! — als gij mijn ziel zult eiſchen, —
Dan — dan — is mijn wensch vervuld.
Eeuwigheid! — gij zult me ontvangen,
Vrolijk, al het aardſche moê, —
Reeds ſtaat ik op Eng'len wellust, —
Jezus, kom! — ik juiche U toe.

FRANS VAN DER VEER.

HET

HET
REIN GEWEETEN.

Drukken 's Waerelds tegenheden
Menigmaal des Christens hart?
Zit hij zuchtend, neêrgeboogen,
Onder rampen, kruis en smart?

✲

Moet hij bitt're traanen plengen,
Daar de wanguust hem beſpot,
En de leugen, nijd en laster,
Zich verheugen in zijn lot.

✲

Vallen dikwerf onweêrsvlaagen,
Dond'rende op zijn ſchedel neêr?
Vind hij dus geheel verleegen,
Nergens hoop noch redding meer?

Gij alleen, ô! rein Geweeten!
Bolwerk voor vertrapte deugd!
Gij, gij ſchenkt door uw vermogen
't Schreiend' hart, vernieuwde vreugd.

✲

Ja, door hemelgloed omſcheenen,
Licht ge ons, op het heilpad, voor,
En treedt ook, op God betrouwend,
Barre woeſtenijen door.

✲

Gij hebt ſteeds uw troon gevestigt,
In het ſchuldeloos gemoed,
Waar gij, hoe de hoogheid ratelt,
Een beſliſſende uitſpraak doet.

✲

Nijd noch laster kan U deeren,
Daar gij in het zwaarst verdriet,
Met geen wroeging ooit belaaden,
Zielerust en troost geniet.

✲

Hoogmoed, heerschzucht, ontucht, loogen,
Gierigheid noch veinzerij,
Kunnen ooit uw' glans beſmetten,
Waarheid blijft U altoos bij.

Nee-

Nedrigheid en mededoogen,
Straalen in uw' daaden door.
Daar de oprechtheid en de liefde
Met U treên in 't zelfde ſpoor.

✲

Wijsheid, Deugd en kuiſſche zeeden,
Mint gij, met het teêrst gevoel,
Vergenoeging, hemelblijdſchap,
Is gewis uw edelst doel.

✲

ô! Wie zoude U dan niet minnen?
Rein Geweeten! dierbaarst pand!
Daar gij ons den weg doet kennen,
Naar het zaligst Vaderland.

✲

Daar gij, rein in uwen handel,
't Waare van het valſche ſcheidt,
En, van Goëls gunst verzeekerd,
Biddend' voor den Zondaar pleit.

✲

Ja met U, ô rein Geweeten!
Wenſchen wij, deez' rampwoestijn,
Door te trekken, om hier namaals
Ook met U bij God te zijn.

Wil ons daartoe, Hemelkoning!
Leiden door uw woord en raad,
Op dat we eens van U erlangen,
't Heil, dat nimmermeer vergaat.

HUIBERTUS KUIPËRI.

Molenaarsgraaff,

$17\frac{1}{2}89$.

WEEKLAGT,

VAN EEN ONBEKEERDEN, OP ZIJN STERFBED.

RONDEEL.

Rampzaligst oogenblik! waar mij naar toe begeeven?
Mijn ſterfuur nadert! ach!..'k vind nergens troost noch raad,
Mijn ligchaamskragt verzwakt, ik voel mijn hart reeds beeven.
God hoort mijn klaagſtem niet: ik heb zijn wet verſmaad.

Vervoerd door geldzucht, eer en haatlijke eigenbaat,
Dacht ik ſteeds, zonder God, naar mijnen wil te leeven,
Maar ach! waar blijf ik nu, daar hij mij vaaren laat?
Rampzaligst oogenblik! waar mij naar toe begeeven?

Ik zie Gods gramſchap reeds van verre om mij zweeven,
Daar zijn rechtvaardigheid, mij heel ter nederſlaat.
Ik word door angst en ſchrik, nu hier, dan ginds gedreeven,
Mijn ſterfuur nadert! ach!..'k vind nergens troost noch raad!

Mijn Voorwerp is veel grooter
Veel waardiger te noemen.
't Bezit een trap van ſchoonheid,
En zulke aanminnigheden,
Die men in all' Gods Werken
Vergeefsch zou moeten zoeken.

Mijn Voorwerp is veel grooter;
Bezit een hooger Wijsheid,
Belangeloozer Liefde
(En honderd duizend deugden,
Onmogelijk op te noemen)
Dan eenig ander Voorwerp
Nog immer heeft bezeten.

Mijn Voorwerp is veel grooter
Heeft grooter ſtrijd geſtreden,
Heldhaftiger verwonnen,
Draagt veel meer eeretekens
Als een der grootſte helden
Nog immer mogt gebeuren.

Mijn Voorwerp is veel grooter,
Heeft ongetelde ſchatten,
Miljoenen onderdanen,
Zwaait een verheven ſcepter
Zo ver de volken woonen;
Geeft beter rijksbevelen
Dan immer zijn gegeeven;
Geeft elk die het beminnen
Een loon, waar bij de Waereld
In waarde niet kan haalen.

ROEMTAAL,

VAN EEN STERVEND CHRISTEN.

WEERKLANK OP HET VOORGAANDE.

Ô Heerlijk tijdſtip! nu naar Jezus mij begeeven!
Mijn ſterfuur nadert, en God opent mij zijn' raad!
'k Ga in zijn heiligdom, 'k heb voor geen ſtraf te beeven,
Die in den Zoon gelooft, wordt nooit van hem verſmaad.

Het heilig offerbloed van Christus ſtrekt ten baat,
Voor mij, die daar door eens zal eeuwig zalig leeven;
God roept mij zelf, en zegt: 't is niet voor U te laat:
Ô Heerlijk tijdſtip! nu naar Jezus mij begeeven.

Gods gramſchap is voldaan, zijn gunst komt om mij zweeven,
Daar zijn genadig oog, mij rondsöm gadeſlaat;
Daar word ik nooit door ſchrik of helſchèn angst gedreeven,
Mijn ſterfuur nadert, en God opent mij zijn' raad.

Hij hielp mij, vóór ik riep, uit d'allerbangsten ſtaat;
Ja zin bar mhartigheid zal nimmer mij doen ſneeven,
Zijn liefde heeft mij reeds gezuivert van het kwaad,
'k Ga in zijn heiligdom, 'k heb voor geen ſtraf te beeven.

Daar ik op God betrouw kan mij niets tegenſtreeven,
'k Verwagt van hem 't geluk, dat nimmermeer vergaat:
Hij heeft mij uitgered, 'k blijf aan zijn heilwoord kleeven.
Die in den Zoon gelooft, wordt nooit van hem verſmaad.

Weldra verkrijgt mijn ziel het heerlijk ſiergewaad,
Van Gods gerechtigheid, en word om hoog verheeven;
Dan leef ik hem tot eer, dan kwelt mij twist noch haat.
O! Was mijn leevensdraad dus eind'lijk afgeweeven!
O! Heerlijk tijdſtip!

DENZELVEN.

AAN

AAN

A V A A R.

Als wantrouw, gierigheid en ieders eer te ſteelen,
Het kenmerk van een braaven wordt,
Dan zult gij zeekerlijk in 't kort,
Op 's Waerelds Schouwtooneel, den rol van braſaart ſpeelen;
Maar als dit nu eens nooit geſchiedt,
En gij Avaar verandert niet,
Dan zult gij ook gewis in 't lot der boozen deelen.

HUIBERTUS KUIPERI.

Molenaarsgraaff,
1788.

AAN

N. N.

Schoon Mendax U altijd zoekt met zijn tong te ſteeken,
En door zijn leugentaal uw goeden naam ſteeds rooft,
Tracht echter U toch nooit door lasteren te wreeken,
Maar leef zoo deugdenrijk, dat niemand hem gelooft.

DOOR DENZELVEN.

PUNTDICHTJEN.

Uw nuttigheid is groot, en gij verdient veel eer,
Gij zijt een ſterke zuil voor 't waggelend' vermogen,
En ook door 't waar gebruik de grond der zuiv're leer,
Ja ſchetst op 't heerlijkst ons Gods wonderdaên voor oogen:
Gij zijt der kunſten ſtut, en ſterkt de vriendſchaps band;
Gij ſchenkt ons menigmaal het innig ziels-verlangen,
Als ons het noodlot ſcheidt, en we op een blijden trant,
De tijding van een vriend of bloedverwant ontvangen:
Dus dacht ik leezer, en bepeins eens of 't wat leek,
Toen ik met aandacht laatst de fraaije pen bekeek.

DOOR DENZELVEN.

DE

DE HENGELAAR.

Nox had reeds zijn zwarte vlerken
Ingetrokken, en Apol,
Die de Zilv'ren hemeltransen,
Tooit met schitt'rend sarmozijn,
Onzen aardbol rijk begunstigt;
En bestrooit met purprengloed,
Had zijn moedig ros geslagen;
In het blinkend goudgareel:
't Zangrijk choor der philomeelen,
Sloeg 't verrukklijkst maatgeluid;
Daar de Schaapjens hupp'lend graasden,
In de nat bedaauwde wei.
Landman ging weêr vrolijk kijken,
Naar zijn akker, kooi en vee;
Visser ligte zijne fuiken,
Melkert bragt het maal naar huis,
Toen ik bezig was met heng'len,
Maar geen eenig visjen vong.

HUIBERTUS KUIPERI.

Molenaarsgraaff,
17 6/3 88.

AAN

AAN EEN

BOSCH.

Vaarwel, ach! vaarwel dan, gij groote Zoonen des wouds!
Vaarwel, voor eeuwig, gezegende lommer!
Nooit treft U de donder,
Nooit loeijende ſtorm,
Geen woedende Bergſtroom,
Ontwortele uw ſtam.

Ja, altoos, voor eeuwig, zij dit oord gezegend,
Hier leerde mijn hart de gevoelens der Liefde.
Hier minde mij Cloë,
Hier zwoegde haar borst,
Hier ſchonk mij haar blooſem,
Een bron van geluk.

ô Zalige dagen! hoe zijt gij verdweenen!
Helaas! niets dan onheil, niets dan knaagend verdriet.
Mijn hart krimpt van ſmarten,
Mijn jeugd vlied voorbij,
En kwijnende ziekte,
Verſlind al mijn kragt.

Ô Vleijende wellust! Ô bron mijner ſmarten,
Vervloekt zij uw wildzang, ô verleidſter der jeugd!
Thans kon ik genieten,
Ach! thans kon mijn Cloë,
Ô Bitter herdenken!
Mijn alles reeds zijn,

Zo treffen de ſtormen van 't bulderend Zuiden,
Beladen met hagel en zengenden blikſem;
Dan ratelen Donders,
Dan beeft de natuur,
Dan kraaken de eiken,
En 't bloempjen —— valt af.

Vaarwel, ach voor eeuwig, gezegende lommer!
Mijn heil is vervlogen, mijn geluk is voorbij.
Ô! Zo mijne Cloë,
Uw eenmaal bezoeht,
Ruisch dan ook zo troostrijk,
Als bij ons geluk.

G. J. MEIJER.

DE ZINGENDE HERDER.

Zagte luchtjens! bolle windjens!
Voer mijn vreugde klanken meê,
Breng ze opcuw ſnelle wiekjens,
Naar de blijde hemelreê;
Maar daar ſpeelt men beter toonen,
Dan mijn ſlegte ruiſpijp heeft,
Ja, daar ſlaat men gulde harpen,
Dat de Hemel weêrklank geeft.
Zal ik dan den zangtoon ſtaaken?
Leggen riet en ruiſpijp neêr?
Neen, ô neen! de zwakke klanken,
Zijn ook tolken van Gods eer.
Klink dan ruiſpijp; dat de velden,
Wedergalmen van mijn lied:
Groot is God, hem moet ik zingen,
Wijl zijn liefde 't mij gebiedt.
Waarom zou ik zitten treuren,
Met de harp aan 't wilgenhout,
Daar mijn oog veel duizend wond'ren,
Van zijn wijze hand aanſchouwt.
Bosſchen! velden! vogelchooren!
Leent me U ſtemmen, zingt met mij,

Bij het zagt geruisch der beekjens,
Laat U hooren, vrij en blij.
Wilt met mij uw maaker loven,
Hem die, wat uw oog ook ziet,
Door zijn wijsheid en vermoogen,
Eens formeerde uit enkel *niet*.
Die deez' bosschen, die deez' velden,
Heeft met jeugdig groen bekleedt,
Die de heuvels, die de bergen,
Door zijne almagt worden deedt.
Die den grooten vuurbol stichtte,
En op de altoos zilv'ren maan,
't Licht der Zon doet wederkaatsen;
't Starrenheir ten rei doet gaan.
Die mijn Schaapen wol doet draagen,
Die den Os met hoornen siert,
Die dat talloos heir formeerde,
Dat in kille wateren zwiert.
Die de zagt gepluimde vogels,
Stem en toon en vlerken geeft,
Schepper is van 't kleinste diertjen,
Dat een bloedloos leeven heeft.
Hij, die mij ook heeft geschaapen,
Tot zijn lof en roem op Aard;
Mij een edlen geest geschonken,
Lijf en ziel zoo naauw gepaard.
Zou ik zulk een God niet prijzen,
Groot, oneindig, goed en mild,
Die, door zo veel wijze wegen,
Heeft mijn eeuwig heil gewild.
Die zijn Zoon op de aard deed komen,
Van zijn hoogen hemeltroon;
Om mij, door zijn dood te schenken,
Den verworven eerekroon.

Al had ik een torg der eng'len,
Of hun feestmuziek geleerd,
Nog wierdt God voor al die liefde,
Nooit genoeg door mij geëerd.
Was ik nimmer moê gezongen;
Klonk mijn lofgalm dag en nacht,
Stemden all' de ſchepſlen zamen,
O Wat wierdt hem toegebracht;
Slegte lof, maar dofſe klanken,
Dit blijft werk voor de eeuwigheid,
Staamlend kán ik hem ſlegts melden,
Wat zich dobr mijn hart verſpreidt.
Daar ik mij beſchaduuwt vinde,
Door zijne almagt, in gevaar,
En zijn goedheid mij ſteeds zegent,
Word ik gunſt op gunſt gewaar.
Daar hij mij langs, roozepaaden,
Van zijn liefde, wandlen doet,
En bij 't rijzen van den morgen,
Staêg met nieuwe gunſt ontmoet.
Zou ik dan niet vrolijk juichen,
Daar hier alles met mij zingt,
En een aantal jonge lammren,
Naast mijn tierig Schaapjen ſpringt.
Hoort uw blijde herder ſpeelen,
Wijl gij 't malſche klaver ſcheert;
Hij zal zijnen maaker loven,
Daar de vreugd zijn hart beheert.

DE

DE

EEDZWEERING.

Jobs is mijn Chirurgijn, en hij scheert bijster slecht,
Dus heb ik tot den Eed, dien ik hier doe, het recht.

Eer zie ik de Oceäan, *met eenen Emmer* leegen;
Eer heeft een Gierigaart, *door mild zijn* heil verkreegen.
Eer roemt men NERO, als een braaf godsdienstig Man,
Eer bakt men Wafels in *een bodemlooze* Pan.
Eer zal een arme Smous, een Christen *nooit* bedriegen.
Eer zal een Elefant, met Leeuwrike *opwaards* vliegen.
Eer zal een Kabbeljaauw uit *Kraambewaaren* gaan,
Eer zal gansch Amsteldam, *in een vergiettest* staan.
Eer zal men Walvishair, voor *Mostertzous* verkoopen,
Eer zal een Noordsche Bok, op *houten Krukken* loopen.
Eer zal een Minnaar steeds *der Waarheid* hulde bien.
Eer zal 't geen nu gebeurt, *op Gisteren* geschien.
Eer zal men Labberdaan op *Boerhammen* smeeren,
Eer'k *in de Spaansche Zee*, mij door Jobs laat scheeren.

17 3/18 89.

J. A. S. H. E. M.

DE DWAALING.

Ja Moeder lief! op uw bevel,
Heb ik oprecht gezwooren,
Dat mij der mannen valsch geslacht,
In 't minst niet kan bekooren.
Maar toen kende ik mijn Neeven slechts,
Die onde en kwaade grijnen,
En waren alle Mannen zoo,
Zij zouden Monsters schijnen.
Dan! neen — God lof! dit is zoo niet,
Onkunde deedt mij dwaalen, —
Ja Moeder! 'k wil voortaan nooit weêr
Op hun geslachte smaalen.
Zaagt gij den jongen Damon eens,
(Ik mocht hem laatst aanschouwen,)
O! Hij 's zo vriend'lijk en zoo schoon!
Mijn eed zou U berouwen.
Ja dan, — gewis, — gij Moederlief!
(En zulks steunt ook op reden,)
Beminde Damon dan ook zelv'
Om zijn bekoorlijkheden.

Naar het Hoogduitsch van C. F. WEISSE.

J. A. S. H. E. N.

B. E.

BEWEEGREDE

OM WIJN TE DRINKEN.

Hoe! — Meisjen! — Staat U 't drinken tegen?
Smaalt gij op mij, om dat ik drink? ——
Ik zweer 't, — 'k wil niet veel flesschen leegen,
Wijl ik te schielijk nederzink.

De Wijn, — hoe schoon zij ook mag blinken, —
Bemin ik niet, om reuk of smaak, ——
Maar op uw welzijn moet ik drinken,
Want Meisjen! kijk! dat is mijn zaak.

Naar 't Hoogduitsch van C. F. WEISSE.

J. A. S. H. E. N.

PIETS AANMERKING.

Wijl *Jas*, de Zoon van *Jaap*, het Kaartenspel bemint,
Zegt *Jaap* vol drift tot hem: „ jij bent een Duivels kind."
Dat 's fout — zegt *Piet*, zijn broêr, dat is volstrekt niet waar,
Want anders waart gij zelf een Duivel, lieve Vaêr.

J. A. S. H. E. N.

DORIS EN DAMON.

DORIS.

Lieve DAMON! U begeeren —
U te minnen, ſtaat ik toe.
Maar wilt Gij mij dan ook zweeren,
Eeuwig mij getrouw te zijn? —

DAMON.

Lieve DORIS! U begeeren
Stem ik met verrukking in, —
Maar wilt Gij mij dan ook zweeren,
Eeuwig jong, en ſchoon te zijn?

J. A. S. H. E. N.

Naar het hoogduitsch van C. F. WEISSE.

THIJRSIS EN PHILLIS.

THIJRSIS.

Meisjen! — kunt gij zulks ontkennen? —
Lijkas heeft uw mond gekust:
'k Zag zulks onlangs, uit dit Boschjen,
En dit heeft mijn Ziel ontrust.

PHILLIS.

En waarom, moge ik wel weeten,
Stoort dit u in uwe rust?
Hij — dacht gij 't alleen te kunnen?
Heeft zo goed als gij gekust.

J. A. S. H. E. N.

Naar het hoogduitsch van C. F. WEISSE.

DE

EEDZWEERING.

Gij vordert dan van mij een eeuwge trouw, en min? —
En dit, dit moet ik U, ô Doris! thans bezweeren? —
Welaan! — het is uw wil? — ik zal, gij krijgt uw' zin.
Maar hoor dan ook mijn wensch, en wil hem steeds vereeren.

Eêr mag de vrolijkheid en jeugd op 't sterkst mij haaten, —
Eêr word mijn wijn verschaalt, eer is 'er water in.
Eêr 'k U mijn Dorisfef, te schandlijk zou verlaaten, —
Eêr 'k U niet even sterk als alle meisjens min.

J. A. S. H. E. N.

Naar het hoogduitsch van C. F. WEISSE.

AAN MIJN NEEF.

Ja lieve Neefjen! gij hebt recht:
Die mint is dwaas en bijster flegt:
Dan! wijl gij mijne liefde kent,
Zeg ik U ronduit, 't zij hoe 't zij
Is liefde en dwaasheid eenerlij
Ze is echter in mijn hart geprent:
En deze dwaasheid geeft mij vreugd,
En 't waar geluk in mijne jeugd.

J. A. S. H. E. M.

Naar het hoogduitsch van C. F. WEISSE.

BLAD.

HET GRAF
VAN EEN
MENSCHENHAATER.

Ginds zet de Wandelaar geen enklen ſtap:
Daar liggen onbetreede paden:
De Diſtlen groeijen hoog:
De Zon ontrekt dat oord zijn luister:
Een nachtelijke ſtorm loeit daar geſtag.
Miſſchien zijn daar die donkre grenzen,
Naast aan het Rijk der duisternis! ——
Vaak ſlijgen daar verdoemde Geesten,
Langs gindzen Heuvel ijslijk neêr!
En zweeven om vermolmde Beenderen,
Van een dien 't Beeld des Sátans droeg;
Van den Ontmenschte *Menſchenhaater!*
Wiens tong was als een helſchen vlam:
In ſnoode Tweedragt aan te ſteeken!
Wiens vuist den ſcherpen moorddolk greep,
En duizend, duizend, heeft verſlonden! ——
Reeds blinkt des Almagts breede zwaard,
Bij 't ſmelten van de gloênde ſchepping!
Bij 't ſplijten van de ſteilſte Rots;
Geblaakt door eeuwige Vlammen!
Een wenk!... daar zinkt hij neêr!...
In 's Almagts toorne Vlammen! ——

J. D. W.

17 25/1 88.

BIJ HET GRAF
VAN EEN

MENSCHLIEVENDEN.

Beminlijke asch! der Godheids luistrijk Beeld!
ô Liefde! rondom uw verborgen stof,
Zijn Englen daalend, uit het blinkend Hemelhof;
Op wiekjes van den wind, welk door de blaadjes speelt. —
Terwijl een zagte straal van 't rijzend morgenlicht,
Op 't marmer schijnt, en kaatst in 't peinzend aangezicht,
Van uwen Boezemvriend, die hier in de Eenzaamheid,
Van 't zagste kruid der Aarde een rustplaats heeft bereid.
En leunend op het gras met eene stille traan,
Staart op dees letteren, die op een Grafzerk staan.
Dees kende steeds zich zelf; Hij was een Vriend van God! —
Zijn ziel zogt 's naasten heil, en deelde ook in zijn lot.

J. D. W.

15 *Wintermaand.* 1787.

DE ONGELUKKIGE

ALKANDER.

Alkander leeft in druk, zijn leed groeit daaglijk aan,
En niemant, zo het schijnt, is met zijn ramp begaan.
Hij slijt zijne uuren steeds in naare en bange zuchten,
't Is of zijn ziel door smart het ligchaam wil ontvlugten.
Zijn Hart klopt, als zijn pols, met een verhaasten slag:
Geen wonder! want hij breekt zes pijpen op één dag.

J. A. S. H. E. N.

BLADWIJZER

VAN HET

DERDE DEEL.

VERHANDELINGEN, ENZ.

Bladz.

Bewijs voor de Spelling: *koomst*, ik *koom*, gij *kooms* enz., door J. CLARISSE. 1

Eenige Bedenkingen, wegens het woord *komen*, enz. door M. NIEUWENHUIJZEN. 10

Wijsgeerige Aanmerkingen, *over het nut der Tooneeldichtkunde*, door J. G. SULGER. 15

Demokritus, een Gesprek in het Rijk der Dooden, door J. H. SCHLEGELN. 41

Selinde, door R. O. 73

Raad van Sephir, aan de Godin der Liefde, door E. T. 76

Sulima, door EDMUND, Vrijheer van HAROLD. 80

Over het oude woord *Begrijpen*, door E. S. d. G. 117

Over de verändering onzer Taal, en de oorzaak van derzelver verbastering, door E. S. d. G. . . . 143

Iets over de *Accenten* of *Klanktekens*, door M. d. B. 158

Phi-

BLADWIJZER.

Bladz.

Philetas, in drie Boeken, door E. T. . . 159

Mijne Wandeling, door K. 204

Malvina, een Keltisch Treurspel, naar EDMUND, Vrijheer van HAROLD. 209

Bewijs voor de Spelling *Erkennis* en *Bekennis*, door J. CLARISSE. 241

Andwoord op de Vraag: *Hoe kan de Naarvolging zo wel van oude als nieuwe vreemde Werken der schoone Weetenschappen, den Vaderlandschen Smaak ontwikkelen en volkomener maaken?* door J. C. SCHWABE. 257

GEDICHTEN.

Bladz.

Het zalig afsterven van een oprecht *Christen*, door Ds. J. A. SCHOUKSTRA. 81

Des Christens roem in God, door denzelven. . . 87

Aan de schoone Dorinde, door denzelven. . . . 89

Aan Doris, door denzelven. 91

Alkanders Huwlijkskeuz, door denzelven. . . . 93

Elize op het Graf van Damon, door denzelven. . 95

Lijkander op het Graf van Selmire. 98

Keizer Nero, door denzelven. 100

Frederik de Groote, door denzelven. 101

De bedroefde Weduwnaar, door HUIBERTUS KUIPERI. 102

Jas en Stax, door J. A. S. H. E. N. 102

De openhartige Biegt, door denzelven. . . . 103

Al-

BLAD WIJZER.

	Bladz.
Alcest, door denzelven	104
De Geleerdheid, door denzelven.	106
Geloofte	107
Annet.	107
Piet de Schoolmeester, door J. HAZEU CORNZ.	108
De Liefde is Blind, door C. E. WEISSE.	108
Joseph naar den Kerker gevoerd worûende, door C. E. v. K.	109
Rubens klagt over Joseph, door denzelven.	112
De Goede Man, door J. HAZEU CORNZ.	115
De Bekeerde,	115
Cantilena, door C. D. M.	116
De Dood van Jezus, eene Cantate, gevolgt naar 't Hoogduitsche van C. W. RAMLER; door M. NIEUWENHUIJZEN.	219
Eenige korte Vraagen en Andwoorden, door Ds. J. A. S. HOEKSTRA.	235
Pokneuzen, door J. GROB.	237
Bruno, door denzelven.	237
Aan een Deugdeloos Prediker, door denzelven	238
Aan een geſtreng Schoolmeester, door denzelven.	238
Pecunia belli nervus. door denzelven.	238
Aan de Woekeraars, door denzelven.	239
Op een Pruikedrager, door denzelven.	239
Podagra, door denzelven.	236
Switſerland, door denzelven.	239

De

Bladz.

De oude en nieuwe Gerechtigheid, door denzelven. 240

De Jonggetrouwde, door M. N. 240

Gods Grootheid, door Ds. J. A. S. HOEKSTRA. 325

Het groote Voorwerp, door S. DE VISSER. 331

De Eenzaamheid, door F. VAN DER VEER. 334

Het Rein Geweeten, door HUIBERTUS KUIPÉRI. 353

Weeklagt van een Onbekeerden op zijn Sterfbed, door denzelven. 357

Reemtaal van een Stervend Christen, door denzelven. 359

Aan Avaar, door denzelven. 361

Aan N. N. door denzelven. 361

Puntdichtjen, door denzelven. 362

De Heugelaar, door denzelven. 364

Aan een Bosch, door G. MEIJER. 363

De zingende Herder. 366

De Eedzweering, door J. A. S. H. E. N. 353

De Dwaaling, door denzelven. 354

Beweegrede om Wijn te drinken, door denzelven. 355

Doris en Damon, door denzelven. 356

Thijrsis en Phillis, door denzelven. 356

De Eedzweering, door denzelven. 357

Aan mijn Neef, door denzelven. 358

Bij het graf van een Menschenhaater, door J. D. W. 359

Bij het graf van een' Mauschlievenden, door denzelven. 360

De ongelukkige Alkander, door J. A. S. H. E. N. 360